
BIBLIOTECA ŞCOLARULUI
I.L. CARAGIALE
ISTORIA
SE REPETĂ
LITERA

biblioteca școlarului

Ion Luca
CARAGIALE

ISTORIA SE REPETĂ

Litera
INTERNAŢIONAL
BUCUREŞTI — CHIŞINĂU

CUPRINS

CZU

Textele sunt reproduse după:

I. L. C a r a g i a l e, *Opere*, vol. I-II. Editura Minerva, Bucureşti, 1971.

I. L. C a r a g i a l e, *Temă şi variaţiuni. Momente, schiţe, amintiri*. Ediţie îngrijită şi prefaţată de Ion Vartic. Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1988.

Prezentul volum continuă în chip firesc cartea de momente *La hanul lui Mânjoală*, apărută ceva mai înainte la editura noastră.

Textele, cu unele excepţii ce ţin de specificul de limbă şi stil al autorului, respectă normele ortografice în vigoare.

Coperta: *Isai Cârmu*

ISBN

CUPRINS

TABEL CRONOLOGIC

1852 În zorii zilei de 30 ianuarie se naşte, în satul Haimanale, Ion Luca, fiul lui Luca Şt. Caragiale şi al Ecaterinei (născută Karaboa).

1859—1860 Stabilirea familiei Caragiale la Ploieşti, unde Ion Luca ia primele lecţii de la părintele Marinache de la biserica Sf. Gheorghe.

1860—1864 Urmează clasele primare la Şcoala domnească din Ploieşti, unde îl are ca învăţător pe Bazil Drăgăşescu.

1864—1867 Urmează cursurile la gimnaziul „Petru şi Pavel“ din Ploieşti.

1868—1870 Este înscris la cursul de declamaţie şi mimică al unchiului său Costache Caragiale, de la Conservatorul de artă dramatică din Bucureşti.

1870 *martie* Este sufleur, făcând parte din trupa lui Tache Caragiale iunie copist la tribunalul Prahisa.

1871—1872 Sufleur şi copist la Teatrul Naţional din Bucureşti în locul ocupat cu doi ani înainte de Eminescu.

1873—1875 Debutează şi publică în revista *Ghimpele* sub pseudonimul *Car şi Palicar*.

1875—1876 Colaborează la *Alegătorul liber*, organ al opoziţiei libe-

rale, şi este corector la ziarul *Unirea democratică*.

1877 Redactează revista umoristică *Claponul* şi împreună cu Frederic Dame *Naţiunea română*. Publică foiletoane nesemnate în *România liberă*, apoi intră în redacţia ziarului *Timpul*, având colegi pe Eminescu şi Slavici.

1878 Citeşte la Junimea *O noapte furtunoasă*.

1879 La începutul anului are loc prima reprezentaţie a comediei *O noapte furtunoasă*, apreciată de Eminescu şi publicată apoi în *Convorbiri Literare*. În acelaşi an în cercul literar al Junimii citeşte piesa *Conu Leonida faţă cu reacţiunea*.

1881—1882 Revizor şcolar în judeţele Suceava şi Neamţ la insistenţele lui V. A. Urechia, ministru al instrucţiei publice; începând cu anul următor îl găsim revizor şcolar în Argeş, Vâlcea.

1884 Se joacă în premieră opera bufă *Hatmanul Baltag*, scrisă în colaborare cu Iacob Negruzzi. La aniversarea Junimii citeşte *O scrisoare pierdută*. Prima reprezentaţie a comediei are loc la 13 noiembrie pe scena Teatrului Naţional din Bucureşti. Este funcţionar la Regie unde o cunoaşte pe Maria Constantinescu.

1885 Se naşte fiul său Mateiu Caragiale. Premiera comediei *D-ale carnavalului*, premiată de un juriu din care făceau parte V. Alecsandri, B. P. Hasdeu, T. Maiorescu, V. A Urechia.

1888 Numit de Titu Maiorescu director al Teatrului Naţional din Bucureşti.

1889 Apare volumul *Teatru*, prefaţat de T. Maiorescu. Se căsătoreşte cu fiica arhitectului Gaetana Alexandrina Burrelly.

1890 Prima reprezentare a dramei *Năpasta*.

1891 Academia Română respinge propunerea de premiere a volumelor *Teatru* şi *Năpasta*.

1892 După conferinţa de la Ateneu *Gaşte şi Gâşte literare* şi după

apariţia articolului *Două note* în care îl atacă pe Maiorescu că ar fi falsificat textele lirice ale lui Eminescu, Caragiale părăseşte Junimea.

1893 Apare *Moftul român* sub directa îndrumare a lui I. L Caragiale şi a umoristului Anton Bacalbaşa. Se naşte fiul său Luca.

1894 Face parte din conducerea revistei *Vatra*, alături de Ioan Slavici şi George Coşbuc.

1895 Conduce mai tot timpul anului restaurantul din gara Buzău.

1896 Apare volumul *Schiţe uşoare*. Conduce revista *Epoca Literară*, avându-l ca secretar pe poetul Şt. O. Iosif.

1897 Apariţia volumelor *Notiţe şi fragmente literare* şi *Schiţe*.

1898 Scrie articole despre Teatrul Naţional la *Evenimentul* din Iaşi. Spre sfârşitul anului publică la *Universul* seria *Notiţe critice*, care vor constitui mai târziu *Momentele*.

1901 Sărbătorirea lui Caragiale cu ocazia a 25 ani de activitate literară. Apariţia celei de a II-a serii a *Moftului român*. Spre sfârşitul anului apare volumul „Momente“. În decembrie are loc procesul de calomnie intentat lui C. A. Ionescu-Caion pentru acuzaţia de plagiat.

1902 Delavrancea susţine o strălucită pledoarie în favoarea lui Caragiale. Academia respinge din nou propunerea de premiere a lui Caragiale, de data asta fiind vorba de volumul *Momente*.

1904 Călătoreşte în Italia, Franţa, Germania.

1905 Se stabileşte la Berlin. Schiţează proiectul unei noi piese: *Titircă Sotirescu et conep*.

1907 Publică în ziarul vienez *Die Zeit* şi apoi în broşură, articolul *1907, din primăvară până în toamnă*.

1908 Apar cele trei volume de *Opere complete* la Editura *Minerva*.

1909 Colaborează cu schiţe şi povestiri la revista *Universul*.

1910 Apare volumul *Schiţe nouă* la Editura *Adevărul*.

1912 Refuză să participe la sărbătorirea organizată la Bucureşti cu prilejul împlinirii a 60 de ani. Se stinge din viaţă în urma unui atac de cord la Berlin. Sicriul cu rămăşiţele sale pământeşti sînt aduse în ţară după cinci luni şi depuse la biserica *Sf. Gheorghe*. Este reînhumat în cimitirul *Bellu*, alături de Mihai Eminescu şi George Coşbuc.

Din „NOTE ŞI SCHIŢE“
(1892)

CUPRINS

GRAND HOTEL „VICTORIA ROMÂNĂ“

Eram ş-aşa indispus de neodihnă. Toată noaptea trecută moţăisem ghemuit în unghiul unui vagon de clasa a doua, înghesuit de o companie veselă de bucureşteni care se-ntorceau de la expoziţie — un potop de impresii şi amintiri... Mă despărţisem de ei de dimineaţă, ş-acu pe-nserate intram în orăşelul meu natal, unde nu mai fusesem de copil... Trebuie să mărturisesc că n-am simţit „acele palpitări“ care se simt la orice revedere de acest fel; ce-i drept, nici pomii şi altele n-au manifestat faţă cu „vechiul lor prietin“ vreo deosebită emoţie. De la gară trec prin nişte uliţe triste: miroase a scăpătare şi părăginire. Asta mă indispune şi mai mult. Să plec cu trăsura-nainte, pe-ntuneric şi pe un drum necunoscut? Nu! mai bine să rămân aici o noapte; am nevoie de repaos; să dorm fără cletinătură, fluiere, clopote şi mai ales fără impresii mirifice de la Paris. Tocmesc trăsura pe a doua zi la patru şi trag la „Grand Hotel *Victoria Română“,* în centrul oraşului.

Otelul meu are două caturi. Jos e la mijloc gangul, de o parte *„Restaurant et Berărie“, de* alta *„Cafenea et Confiserie“.* Dinaintea „confiseriei“ sunt aşezate mese şi scaune până la mijlocul stradei; aci se strânge seara societatea aleasă. Acum e plin de lume. Sosirea mea produce senzaţie. Toţi ochii se pironesc asupră-mi. Opresc o cameră şi stau la o masă în partea

restaurantului să beau o bere... Privirile mă săgetează; pe lângă cei de la mese, ies acuma să se uite la mine şi cei din cafenea... Un băieţel ca de vreo cinci ani se scoală de la locul lui, vine binişor la masa mea şi se pune, mâncând dintr-o prăjitură, să mă studieze de aproape. „Nicule! vin'la mama!" strigă o damă. În zadar; copilul, numai ochi, n-aude. Am rezistat până aci, înfruntând ploaia de săgeţi; privirile copilului mă biruiesc. Mă gândesc la bestiile din menajerii; ele, afară de chinul dureros al captivităţii, mai sufăr unul, care acuma văd eu cît e de neplăcut — să rabzi, fără să le fi solicitat, privirile persistente ale unei mulţimi curioase. Dar dacă ar fi numai privirile! Exemplarele din menajerie, publicul este rugat să nu le atingă; pe mine, băiatul cu mâna plină de spumă de zahăr, mă şi pipăie! Imposibil de răbdat... 0 sforţare... Mă scol în sfârşit, evitând privirile copilului, plătesc şi intru pe gang... Băieţelul se ţine după mine până la scară şi stă locului să se uite cum mă sui, până când, făcând cotul scării, îi ies din bătaia ochilor. Am scăpat, dar m-a apucat capul...

...Numărul 9—odaia mea...E o căldură năbuşitoare înăuntru şi miroase a vopsea cu terebentină proaspătă... Să deschiz... Ferestrele dau în uliţă. În faţă e o răspântie. În fund se vede foişorul de foc deasupra casei oraşului. Pe sub ferestre trece strada „Independenţei", care la dreapta dă în strada„Regală", strada principală din faţa otelului. Aceste lămuriri topografice le datoresc chelneriţei, care, manifest indispusă c-am deranjat-o, mi le dă scurt, îmi aprinde lumânarea şi pleacă bufnind uşa. De-abia acuma încep să recunosc locul. „Grand Hotel" stă pe maidanul unde ne jucam în copilărie. Parcă văz încă maidanul plin de popor înghesuindu-se la o masă, pe care o săptămână a stat zi şi noapte o condică enormă deschisă. Era după 11 februarie. De câte ori ieşeam de la şcoală, iscăleam toţi *da,* şi

fiecare de mai multe ori... De mici aveam sentimente civice în oraşul meu natal!

Uliţele din dosul *„Victoriei Române“* au rămas cum le ştiam odinioară. În cele două colţuri ale răspântiei din faţă, este de o parte un birt si de alta o cafenea mică. De la fereastra mea văd bine ce se petrece peste drum. În cafenea, un individ, aplecat cu pieptul pe biliard, citeşte o gazetă deschisă mare pe postavul verde; într-un colţ, doarme altul cu capul pe masă. Dincolo, în birt, sunt două femei si doi tineri; beau şi râd; lângă ei pe o laviţă, cântă doi lăutari. După gesturile şi grimasele cobzarului, după mişcările ce le face cu pântecele, pare a fi un cântec obscen. Dacă n-ar fi trăsurile, care se-nvârtesc mereu pe dinaintea otelului, aş auzi tot.

Zece ceasuri... Să mă culc... Las ferestrele deschise şi lumânarea aprinsă şi mă aşez în pat...

Mă doare capul... Băiatul cu prăjitura... Ce ochi!... 0are să fi existând deochiul?... Un neastâmpăr nesuferit îmi furnică din talpă până-n creştet... Insecte!... Iute jos din pat!... Iau lumânarea să văd de aproape... E grozav!... Un popor întreg, ca la un plebiscit... şi umblă şi aleargă pe cearşaful alb încoace şi-ncolo uimite de lumină! Ce să fac?... Trebuie să dorm!... În pat, imposibil... Trag cearşaful, îl scutur bine pe fereastră şi-l întind, pe covor în mijlocul odăii; desfac un pachet de tutun, presăr pe cearşaf şi mă culc pe jos... Îmi arde toată pielea; nu pot adormi; sunt ameţit, nervii iritaţi — simt enorm şi văz monstruos. Lumânarea îmi dă drept în ochi... Mă scol s-o mut şi apoi m-aşez la loc.

...Deodată sar în picioare... zgomot mare în uliţă! Merg degrab la fereastră... 0 suflare răcoroasă de afară mă înviorează... Cadranul transparent de pe foişorul de foc arată unu ş-un sfert... Când au trecut trei ceasuri?... Am aţipit, prin urmare?... Ce e în stradă?... Măturătorii oraşului... Au prins

un câine la mijloc. Ştiu... Asta e o petrecere populară la noi; am văzut-o de atâtea ori...

Câţiva inşi se pun la pândă de-o parte şi de alta a uliţii. Un câine flămând rătăceşte căutând dosurile bucătăriilor şi unghiurile unde se aruncă gunoaiele. La un semnal, toţi se ridică şi-l împresoară din toate părţile. O clipă, animalul se opreşte îngheţat; sângele-i dă năvală la inimă, care-ncepe să zvâcnească de coaste... E pierdut!... Părul i se zbârleşte pe coamă. Un fior îi fulgeră de-a lungul prin şira spinării şi-i încovrigă coada de-a-ndăratele, până-i înfige vârful în pântece... Ochii turburi caută încotrova un punct de scăpare; dar abia se pune problema în mintea aiurită, şi o piatră l-a izbit peste bot, alta la încheietură, un lemn peste şale şi altele plouă... El îşi iese acum din sine: maşina cea vie dă drumul rezervei de energie — pentru aşa moment o păstra — nici gând de economie... trebuie cheltuită toată! Opintindu-se din fundul rărunchilor, animalul s-avântă orbeşte în faţa loviturilor...Un răcnet suprem! sparge rândurile vrăjmaşilor, le scapă printre picioare şi fuge uitându-se drept şi numa-nainte, fuge mereu până dă de un loc singuratic. Aci s-aşează, stins de oboseală, să-şi liniştească cutremurul membrelor, să-şi lingă rănile şi să se vaite discret de durere. Somnul se capătă mai ieftin decât hrana şi deocamdată i-e mai trebuincios: truditul trup se încolăceşte binişor, închide ochii trişti şi adoarme oftând greu din afund.

Toată intervenirea mea acum în favoarea animalului este zadarnică. Degeaba raţionez eu de sus de la fereastră că nu le e permis unor oameni ai autorităţii să turbure liniştea nopţii şi somnul contribuabililor. Pot eu striga mult şi bine: cine m-aude? Huiduiturile şi râsetele acopăr chiar şi glasul celui mai interesat, chelălăiturile animalului. Îl mai văd doar cum se zbate sub loviturile măturoaielor, ridicând cu contorsiunile

lor un nor gros de praf... Sunt nervos; nu mai pot privi; dar tot ascult... De mirare... câinele nu mai ţipă deloc. A fugit!... Urmează râsete... Mă uit iar. Măturătorii stau tolăniţi pe trotuar; iar la lumina felinarelor din colţuri se vede în mijlocul stradei victima lungită — e un căţel mic, alb şi lăţos... Mă culc supărat la loc. Mai am două ceasuri şi scap... Bietul dobitoc!... Acum încep vâjâiturile măturoaielor... Dacă ar fi căţelul favorit al vreunei dame — parc-am văzut una adineaori la ,,confiserie" cu un căţel în braţe —şi ea ar fi amica vreunui om influent din localitate, atunci măturătorii...

Ceartă jos la cafenea... S-a spart ceva... parcă o uşă cu geamuri trântită cu violenţă... Ţipete de femeie, strigăte de bărbaţi, fluierături febrile de gardişti... Aha! a venit stăpâna căţelului. Alerg la fereastră. Nu se mai văd ceasurile la foişorul de foc; lumina de-ndărătul cadranului s-a stins; dar mai sus de foişor arde clipind în cadenţă steaua dimineţei — se face ziuă... E o grămădire dinaintea birtului din colţ... Precupeţi, care merg cu coşurile încărcate la piaţă... Ce să fie?... O femeie numa-n cămaşă, cu picioarele goale, cu părul desprins, ţine strâns de piept pe un om îmbrăcat în uniformă de poliţie. El luptă să scape — ea nu-l lasă. Femeia începe să zbiere răguşit făcând gesturi extravagante:

— Ce, domnule! care va să zică, dacă sunt o nenorocită, să-şi bată joc de mine dumnealui, pentru că e de la poliţie?... Şi mai întâi, cine ce treabă are? dumnealui a fost amantul meu?

Comisarul, îndreptându-şi mondirul boţit la piept:

— Sergent! e beată... la arest! Doi inşi o înhaţă; ea se smuceşte şi dă să se repează iar; dar un sergent voinic o apucă de braţ şi o-nvârteşte-n loc:

— Nu zbiera şi mergi! strigă el scrâşnind şi lovind-o greu cu palma peste gură.

Aud atunci o horcăială-necată şi, în cadrul luminat al birtului, văd silueta albă a femeii ridicând în sus braţele goale cu pumnii încleştaţi şi dând capul cu părul despletit pe spate, ca si cum i s-ar fi frânt gâtul. Un moment se răsuceşte de mijloc, apoi cade ţeapănă pe spate în prag... Pun mâinile la ochi şi mă dau înapoi...

Lumânarea arde-n fundul sfeşnicului cu flacăra din urmă. Cobor iute, scol pe portar şi plătesc. Patru ceasuri... Trăsura m-aşteaptă. În câteva minute sunt afară la câmp. Ce dimineaţă! ce răcoare! şi ce singurătate!

Uf!... Niciodată n-am să uit ce bine m-am odihnit o noapte în oraşul meu natal, la nr. 9, „Grand Hotel *Victoria Română*“!

1890

UN ARTIST

CUPRINS

Mai mult decât oricare alta, breasla bărbierească mi-este foarte simpatică... Briciul e rudă cu dalta, cu penelul, cu coturnul, arcuşul, condeiul — mai ştiu eu cu ce! De aci, neînvinsa pornire către artele frumoase caracteristică la toţi bărbierii. O sumă dintre dânşii, împinşi de patima lor pentru teatru, s-au făcut artişti dramatici; mulţi alţii scriu poezii, de obişnuit lirice, mai adesea galante; mai toţi trebuie să ştie cânta cu un instrument, prin ajutorul căruia, în momentele pierdute, îşi traduc în melodii acea încărcare de simţiri ce ne-o dă, unora dintre noi, lumea cu lumina ei, cu formele, mişcările şi zgomotul ei... Da, cum se rupe la vreme copilul din mamă, acea încărcare de simţiri caută să se rupă din sufletul nostru: trebuie înapoiată cui ne-a dat-o. Ascunsă-n noi, ne munceşte, ne chinuie, nu ne dă pace pân’ ce n-o întoarcem în dar lumii, care

n-o recunoaşte şi n-o primeşte decât învăluită în fâşii smulse din sufletul nostru — pecetia sincerităţii darului.

Dar e oare un mijloc mai puternic ca să ne scăpăm de toată haotica năvălire a lumii întregi în bietul nostru suflet, decât divina muzica? — vagă şi vastă ca şi lumea, ca şi aceasta nepătrunsă şi fără alt înţeles decât înţelesul cel mare şi singurul — armonia... De aceea, bărbierii, ca toţi artiştii, iubesc aşa de mult pasările cântăreţe. Sub puful aripelor palpită un sânge atât de cald! Sufletele acelea mici ştiu să arunce lumii aşa de bine aceea ce primesc de la dânsa! Noaptea de iulie, şi pădurea cu mirosul ei înviorător, cu atâtele-i umbre de frunziş, cu atâtele-i lumini, de sus de la razele răcoroase ale lunii, de jos de la licuricii neastâmpăraţi, şi mişuiala discretă a insectelor prin păiş, şi răsuflarea femeii care se lasă s-o plimbi alene pe poteca umedă de rouă... toate-toate sunt în romanţa mistică a privighetorii... şi psalmul triumfal al ciocârlanului este sublimul răsărit de soare pe şesul neundoiat al Bărăganului!

Să lăsăm, însă astea şi să venim la artistul meu — bărbierul care mi-a ras întâi barba şi care mi-o rade şi acuma... întâi o rădeam că n-o aveam, azi o raz că o am — albă... Bărbierul meu a fost în tinereţe corist la teatru. Ştie să cânte cu ghitara, cu flautul şi cu ţimbalul — le-a învăţat fără profesor. Are două pisici foarte bine educate: una învârteşte o minavetă mică ce cântă mazurca şi cealaltă joacă. Toţi pereţii prăvăliei lui sunt acoperiţi cu o mulţime de colivii, în care ciripesc fel de fel de păsărele. Pe subt colivii sunt atârnate pretutindeni cadre: planul Sevastopolului cu luarea turnului Malacof, execuţia lui Maximilian, capitularea Sedanului, portretul răposatului Abdul-Medgid şi altele.

În această mică galerie, se află şi o operă originală a artistului meu. Nu este lucrată cu penelul, e ţesută în fire de

păr de toate nuanţele posibile: ea înfăţişează un munte depărtat în fund; pe vârful lui stă un călător, iar la poale-i curge o apă mare; dincoace de apă e un cioban, care păşunează o turmă de o speţă destul de problematică; în sfârşit, călătorul din vârful muntelui îşi aprinde ţigara la luleaua ciobanului din vale... Ce perspectivă! De câte ori mă rade, o admir, căci într-adins m-aşează cu faţa spre opera lui — ştie bine cât îmi place.

Artistul meu avea odată doi cocoşi, pe cari-i deprinsese la beţie, şi încă beţie de alcool, fiindcă le dedea boabe şi grăunţe zăcute-n rom. Am văzut într-o dup-amiaz de vară, în faţa prăvăliei, pe desfrânaţii aceia beţi turtă, făcând mustră şi defilând soldăţeşte, ca doi muscali pe două cărări, pe dinaintea unui căţel, alb şi creţ, muiat în boia de băcan pentru roşit ouă. Samurache stătea sluj, cu o chivără de hârtie în cap, încins cu o sabie enormă şi având, se-nţelege, tot aerul sever necesar situaţiei... Artistul meu şedea picior peste picior pe laviţă şi le comanda, cântându-le din ghitară marşul de la '48... Era atâta nerv în ritm, atâta suflare marţială în executarea bătrânului cântec popular, că m-aşezai pe laviţă alături cu comandantul şi-ncepui să-l acompaniez bătând toba cu deştele pe fundul pălăriei — fără asta nu mergea: toba, cu grupetele ei în contratimp, asta e piperul marşului; — iar droaia de copii din mahala, adunaţi să admire cocoşii, se puseră deodată la rând smirna şi, apucaţi de mişcarea covârşitoare a sunetelor, porniră să defileze în urma cocoşilor de colo până colo şi înapoi şi iar, tropăind voiniceşte cu picioruşele lor goale pe paveaua încinsă de soarele de vară... Şi pentru ca parada să fie deplină, o adiere de seară — ce binecuvântare după o zi de arşiţă! — făcu să fâlfâie mândru deasupra tuturor acestor bravi prosopul alb curat aninat sus la uşa bărbieriei.

Până târziu seara a urmat parada în faţa unei asistenţe foarte numeroase. Când s-a înnoptat bine, s-a dat comanda

ruperii rândurilor, şi artistul meu, ridicându-se-n picioare şi scoţându-şi ghitara de pe gât, a anunţat publicului:

— Mâine seară mai frumos!

Mai frumos... nu se putea.

Însă nu e numai artist, este şi un om de spirit. Pe vremea războiului din '78 avea un mierloi care fluiera căzăceasca şi o gaiţă diplomată care vorbea ruseşte. Cum intra unul dintre aliaţi în prăvălie, gaiţa îl întâmpina cu:

„Zdraste! Zdarov?[1]"

După ce amicul meu trăgea perdaful din urmă şi-i da voie muşteriului să se scoale, gaiţa, schimbând tonul, striga:

„No haraşo! Davai paruski![2]"

Şi până dispărea, dincolo de răspântie, cazacul încântat de aşa cordială primire, mierloiul îl petrecea fluierându-i cântecul fierbinte al patriei depărtate.

CUPRINS

25 DE MINUTE...

„... Fiţi toţi joi în gară la-nălţimea patriotismului vostru, care nu s-a dezminţit niciodată, mai ales în aşa plăcute, putem zice chiar fericite ocaziuni!

Cetăţeni!!

Săptămâna viitoare este o zi solemnă pentru oraşul nostru!!!"

Astfel se-ncheia proclamaţia adresată de câteva zile de părintele orăşelului Z... către administraţii săi, afişată pe cale publică şi reprodusă în capul ziarului oficios *Sentinela Ordinii* cu acest frumos *motto*:

[1] Noroc! Sănătos? (rus.)

[2] Bine! Hai să vorbim ruseşte! (rus.)

„Evenimentele mari fac totdeauna să tacă micile pasiuni!“

Toată lumea era în adevăr plină de entuziasm, deşi *Drapelul Libertăţii*, dirijat de decanul avocaţilor, îşi termina articolul său de fond cu cuvintele:

„... Vom căuta să fim cât se poate mai parlamentari, în zadar mişeii de la primărie convoacă lumea la gară! Declarăm sus şi tare că joi nu va fi entuziasm, ci numai o meschină şi dezgustătoare paradă oficială. Să înceteze dar cu infamele lor mistificaţiuni!... Săptămâna viitoare nu poate fi o zi solemnă; ea nu va fi decât un moment trist pentru concetăţenii noştri!“

Directorul, care era însărcinat a gira afacerile prefecturii — districtul neavând deocamdată titular — la citirea acestor şiruri răutăcioase, a şoptit cu zâmbetul său diplomatic:

— Om vedea!

Joia mult aşteptată a sosit. Vodă şi doamna, plecând în străinătate, trebuie să se oprească douăzeci şi cinci de minute în gara din marginea orăşelului Z... De dimineaţă, peronul gării, decorat cu împletitură de brad, cu marca judeţului, steguleţe tricolore şi covorul cel roşu al primăriei, este înţesat de lume — garnizoana, garda civică, şcoalele, autorităţile, notabilii şi cât public a mai putut încăpea.

Directorul a plecat de la şapte de-acasă spre a lua, împreună cu primarul, cele din urmă dispoziţiuni la faţa locului. Nevasta lui a rămas să se gătească şi să vie mai târziu la gară cu copiii şi cu amicul. Amicul este un profesor foarte tânăr, care locuieşte la directorul de un an de zile; el dă lecţii la copii şi redijează *Sentinela Ordinii*; e băiat bun şi scrie minunat: se dă ca aproape pozitiv că tot el a scris proclamaţia.

Acum tot e gata... Directorul se duce la o extremitate a peronului şi-şi aruncă privirile la mulţimea adunată până în cealaltă

extremitate... Atunci îi clipesc de departe în minte cuvintele *Drapelului*, şi-şi mângâie favoritele cu mulţumire...

Dar sunt zece fără zece... şi cocoana nu mai vine... Ce să fie? Trenul domnesc s-a anunţat de la staţia apropiată... în patru minute trebuie să fie aici... Toţi ochii joacă între ceasornic şi capătul liniei... încă trei minute... Două... Un minut... S-aude şuierul cald...

— La o parte, domnilor! zice grav şeful gării potrivindu-şi bine şapca roşie.

Iată-l! Pieptul lat al locomotivei s-arată la cotitura liniei. Arătarea creşte, creşte mereu, sforăind semeaţă şi alunecând cu eleganţă maiestoasă către peron. Cazanul fierbe, fanfara ţipă, şcolarii intonează imnul — un concert monstru... Vagonul domnesc intră la peron. Un freamăt furnică de colo până colo prin mulţime. Deodată, şi glasurile copiilor şi ţipetele trâmbiţelor şi clocotitura norului fierbinte care se smacină captiv în pântecele maşinii sunt acoperite de urale zguduitoare... Trenul se opreşte, conform programei oficiale, la zece ore precise; suveranii cobor din vagon cu suita, iar consoarta directorului n-a sosit încă!

Se face prezentarea autorităţilor şi notabililor, după care vodă trece între bărbaţi, iar doamna între dame.

Întâiul clopot! Directorul, foarte nervos, mână un vătăşel călare s-aducă numaidecât pe cocoana, pe copii şi pe domnul profesor.

Măria-sa doamna e foarte veselă de conversaţia damelor; dar dumnealor o iau repede şi se-ntind la vorbă... Una o povăţuieşte pe doamna să se păzească pe drum de răceală:

— Nu te juca, soro! boala n-alege.

Doamna mulţumeşte de binevoitoarea povaţă şi asigură că s-a-ngrijit bine, a luat haine d-acasă... în acest timp, directorul tremură de neastâmpăr.

Al doilea clopot! Măriile-lor fac un pas înapoi pregătindu-se să se suie... Directorul, asudat şi înecat de emoţie, s-apropie să ţie un discurs. Lui vodă:

— Măria-ta!... nu plecaţi!... nu trebuie să plecaţi!... D-abia al doilea clopot a sunat; n-a sunat nici măcar al treilea!... A! dacă ar fi sunat al treilea, atunci aş înţelege să vă grăbiţi... Dar nu! Şi chiar să fi sunat al treilea... să zicem!... n-aveţi grijă: nu pleacă trenul fără măriile-voastre... s-a dat ordin în consecinţă!... Aşadar, având aceasta în vedere, cu onoare sunteţi invitaţi să binevoiţi a lua în consideraţiune... că acest district, acest oraş, în fine, toţi concetăţenii noştri v-au iubit atât şi au făcut sacrificii!...

Apoi, cu mai multă căldură, doamnei:

— Să nu plecaţi măcar măria-voastră!... N-a venit încă toată lumea!... mai sunt dame, mai sunt copii, mai sunt amici, cari ar dori să vă vază ca pe o mamă!

Vodă, zâmbind foarte bucuros, zice:

— Mai stăm, mai stăm, domnule director.

— Mersi! răspunde acesta în culmea emoţiei.

Şi, lăsând pe suverani, aleargă la capătul peronului, se suie în picioare pe o bancă şi se-nalţă în vârful deştelor, făcând către şoseaua dinspre oraş semne violente cu batista, în adevăr pe şosea vine o trăsură în goană, urmată de un vătăşel călare.

— Aide, soro! aide, nene, pentru numele lui Dumnezeu! că m-aţi omorât!

— Vezi! nu-ţi spuneam eu că-i târziu! zice palpitând cocoana către profesor.

Directorul îşi introduce pe peron familia şi strigă sever către macagiul care stă drept, cu mâna gata pe cureaua clopotului:

— Să nu tragi!... Nu e voie să suni! Măriile-lor n-au isprăvit încă; mai au treabă aici!

Apoi către suverani:

— Măriile-voastre, am onoare pentru ca să vă recomand familia mea: consoarta mea, copiii mei, amicul meu!

Şi pe urmă către copii:

— Sărutaţi mâna!

Copiii se aruncă şi execută ordinul. Măriile-lor sunt din ce în ce mai veseli.

— Am auzit, dragă, zice doamnei nevasta directorului, că aţi fostără cam bolnăvioară! Mi-a părut grozav de rău... încă-i ziceam lui dom' profesor, amicul nostru, zic: vezi dumneata, dacă o prinţesă şi tot nu se poate pune cu voia lui Dumnezeu; dar noi ăştia!... Dar acu te-ai făcut bine... Se vede... Fie, că frumoasă eşti! să nu-ţi fie de deochi! să trăieşti!...

Totdeodată unul dintre copiii domnului director, care privesc foarte curioşi pe suverani, îşi scobeşte o nară cu degetul. Mama îi dă o palmă peste mână.

— Nu ţi-e ruşine să bagi mâna-n nas!... şezi frumos! te vede madam Carol!

Copilul plânge. Domnul profesor îl smuceşte de mână şi-l bagă la arest în sala de aşteptare clasa a doua. Măria-sa doamna intervine pe lângă domnul director în favoarea micului vinovat, care urlă tare în arest. Tatăl cedează înaltei influenţe şi dă drumul băiatului:

— Taci din gură, măgarule! şi sărută mâna măriei-sale: dumneaei s-a rugat să te iert!

Suveranii s-au urcat şi se arată plini de veselie la fereastra vagonului. Directorul se hotăreşte în sfârşit, după stăruinţa şefului gării, să permită a se suna al treilea. Trenul se pune în mişcare. Urale şi muzică. Bărbaţii fac semne de adio cu pălăriile, damele bezele călduroase; directorul se şterge de sudoare obosit, iar nevasta lui strigă cât se poate către doamna:

— La revedere! *bon amusement*! Nu ne uitaţi p-acolo! la revedere!

Când trenul a pornit bine, o altă trăsură soseşte în goană mai turbată. Decanul avocaţilor coboară trăgându-şi după dânsul cocoana, care trage după dânsa o interminabilă rochie de catifea verde cu funde bogate de *satin rose*. Amândoi îşi fac loc cu furie prin mulţime, care acum a rupt rândurile şi iese în dezordine.

— A plecat? zice dezolată cocoana. — Da, a plecat, i se răspunde.

— Cum se poate? trenul stă totdeauna treizeci şi cinci de minute!

— Ăsta era tron domnesc, *ma chère*, zice nevasta directorului.

— Ce? era să v-aştepte vodă şi doamna pe dv.? adaogă profesorul cu un zâmbet răutăcios de superioritate.

— Aşa? vociferează decanul. Am înţeles!... Astea sunt iar intrigile lui dom' director: care va să zică numai dumnealui şi familia şi... amicul dumnealui să vază pe măriile-lor!

Pe urmă, întorcându-se la lumea care se duce:

— Iată, fraţilor, o probă mai mult că astăzi opoziţiunea este considerată ca afară din naţiune... Foarte bine... Vom lua act şi de aceasta şi vom protesta!

Decanul şi familia sa au fost multă vreme la cuţite cu directorul şi cu familia acestuia, deşi damele erau surori. Chiar o polemică, ,,cât s-a putut mai parlamentară", s-a urmat cu privire la aceasta, între cele două ebdomadare locale, *Drapelul* decanului şi *Sentinela* amicului.

Tocmai la nişte alegeri, o persoană de-naltă influenţă, aflând despre vrajba celor doi cumnaţi, a stăruit de i-a împăcat, promiţând serios că şi anul viitor va fi o zi solemnă pentru orăşelul Z... şi atunci trenul domnesc o să se oprească acolo un ceas... şi douăzeci şi cinci de minute.

Din „PĂCAT... O FĂCLIE DE PAŞTE. OM CU NOROC“
(1892)

CUPRINS

OM CU NOROC!

Amicul meii, domnul Manolache Guvidi, este o persoană cunoscută în societatea noastră; e un om cu o avere însemnată, câştigată printr-o muncă onorabilă; e un om inteligent şi serios, un bun soţ şi un bun tată de familie. Cu atâtea calităţi trebuia să reuşească în lupta pentru viaţă: invidioşii, cu toate clevetirile lor, n-au putut nimic în contră-i.

Odată, în vremea primei sale căsnicii, el avea o mare întreprindere publică — aceea a fost începutul prosperităţii lui, deoarece din câştigul acelei afaceri a ieşit cheagul averii frumoase de care se bucură astăzi. Invidioşii intriganţi căutară să-l sape şi, după o campanie înverşunată prin grai şi prin presă, reuşiră să producă în cercurile înalte un curent defavorabil amicului Manolache.

Alergături, protestări, plângeri fură zadarnice din parte-i. Atunci, ca să nu se dea bătut şi totuşi să nu mai meargă fără folos la locurile oficiale, unde fusese bruscat şi ameninţat cu reziliarea contractului şi cu un proces ruinător, el trimese pe nevastă-sa să parlamenteze cu un personaj de mare influenţă, care oarecând îl ajutase la nevoie, arătându-i multă bunăvoinţă.

Domnul Guvidi se cunoştea pe sine; el ştia că, cu caracterul său „neîncovoiat şi mândru“, n-ar fi putut conduce aşa de bine ca soţia sa această daraveră delicată. Doamna Guvidi, deşi

foarte tânără, sub înfăţişarea şi manierele ei copilăroase, ascundea mai mult tact diplomatic, în adevăr, bărbatul socotise cuminte: ceea ce omul „tare şi aspru“, cum se ştia el, ar fi putut compromite, femeia slabă a scos-o cu blândeţe la un fericit capăt.

Gurile răuvoitoare au trebuit în sfârşit să tacă ostenite; iar amicul nostru, luat îndeaproape de tot sub puternica protecţie a înaltului personaj de care am vorbit, şi-a putut urma înainte treburile şi realiza câştigul însemnat pe care-l merita munca lui inteligentă şi neobosită.

Şi nu numai atâta: de la această împrejurare s-a stabilit între familia Guvidi şi protectorul său o prietenie din cele mai călduroase, care a plutit într-un senin neîntrerupt atâţia ani — până când moartea crudă a răpit în floarea vârstei pe doamna Guvidi.

Sârmana femeie! aşa de tânără, aşa de frumoasă şi atât de iubită! Cine-şi putea închipui! Şi ce gol a lăsat ea în urmă-i!

„Ireparabilă pierdere pentru cei ce rămân neconsolaţi!“

Acestea sunt cuvintele negre şi pline de durere ce le-am citit cu toţii pe panglica lată a celei mai frumoase cunune de violete de Parma, când am urmat tristul convoi. Iar pe cununa depusă de jalnicul soţ era o vorbă şi mai scurtă, şi mai sfâşietoare:

„Memorie eternă! Guvidi dezolat!“

Mult a trecut de atunci şi timpul, ca mai totdeauna, a alinat „eterna“ durere, umplând încet-încet cu uitare golul ce-l lăsase în urmă-i încântătoarea pierdută.

Gând golul a fost cu desăvârşire umplut, amicul nostru Manolache s-a însurat a doua oară.

Om cu noroc!

Aceasta, soţia a doua, este tot aşa de tânără şi de frumoasă cum era odinioară răposata; iar cât despre tactul diplomatic, atât de necesar când are cineva daraveri mari şi multiple, putem spune că o întrece.

Şi de aceea afacerile casei Guvidi & Co. sporesc mereu şi merg din ce în ce mai bine: succesul este robul amicului nostru; norocul umblă după omul acesta ca un câine ascultător şi credincios.

Mă gândeam tocmai ce roman bogat şi senin s-ar putea face din studiul vieţii acestui tip de om fericit, pe care-l cunoaştem toţi aşa de bine în societatea noastră, când iată că primesc prin poştă următoarele:

„Domnul şi doamna M. Guvidi au onoarea a vă ruga să petreceţi ziua de duminică la moşia lor Moara-de-piatră. Adunare restrânsă de intimi.

Ţinuta absolut fără pretenţie: *ou il y a de la gene, il n'y a pas de plaisir*[1]

Nota. La gară v-aşteaptă trăsura."

Stilul e femeia... Graţioasa doamna Guvidi! Ii cunosc scriptura şi dictonul favorit, pe care-l spune aşa de des şi cu o atât de fermecătoare clipire de ochi!

*

Moara-de-piatră ca moşie e o moşie mică; da, dar ce rai mic!

E aşezată la o distanţă de douăzeci de minute de la gara ***. Un parc măreţ şi un *cottage*[2] englezesc cum se găsesc rar la noi.

Cu cât socotiţi că a cumpărat moşia asta? N-o să credeţi, căci în adevăr eu însumi n-aş crede, dacă n-aş şti pozitiv. Cu

[1] Unde-i stânjenire, nu-i plăcere (fr.).

[2] Vilă la ţară (engl.).

cât?... Cu o pereche de cai roibi... atât! Frumoşi cai, ce e drept; dar, oricum, să capeţi o moşie, care face două sute cinzeci de mii de lei ca o para, pe o pereche de cai, care mult-mult să facă cinci mii, cinci mii cinci sute!... Aci însă a lucrat un alt factor mult mai puternic decât interesul — patima.

Fostul proprietar al Morii-de-piatră era mult cunoscutul N... distinsul sportsman, un flăcău destul de copt, putred de bogat, şi care, cum îl ştim toţi, are o pasiune neînfrânată pentru cai. A văzut odată la Şosea pe doamna Guvidi cu roibii — îi mâna singură — în cine ştie ce dispoziţii de spirit se afla omul — se zice că jucase toată noaptea trecută la ,,Jockey" şi pierduse mult — şi de atunci n-a mai avut pace nici somn.

Astea le povesteşte însuşi amicul nostru comun, Guvidi. Caii aceia au devenit pentru N... o marotă, o idee fixă, o boală, cum vreţi s-o numiţi. Ce n-a făcut ea să-i capete? I-a urmărit pretutindeni; a legat cea mai strânsă prietenie cu Guvidi, a stăruit, s-a rugat, s-a umilit... în zadar toate. Deşi bărbatul stăruise să-i facă hatârul noului prieten, nevasta nu voia cu nici un preţ.

— Nu fac târgul pe bani! a zis ea odată cu hotărâre.

— Atunci, pe ce? a întrebat N... cu tonul omului gata la toate.

— Pe... N-o să vrei...

— Orice!

— Pe Moara-de-piatră! a răspuns scurt femeia, care era acuma parcă mai frumoasă ca totdeauna.

— Ei! prea exagerat! a întrerupt Manolache, amestecându-se şi el în vorbă din fundul salonului, unde-şi citea gazeta.

— Ce te-amesteci dumneata în tocmeala noastră?... nu te priveşte! i-a obiectat doamna încruntându-se ca un copil răsfăţat. Domnul Guvidi dete din umeri şi-şi urmă înainte citirea.

— Îţi place mult?... mult? a întrebat N...

— Mai mult, desigur, decât îţi plac dumitale... caii mei, a zis ea zâmbind cu un fel de răutate sceptica.

— Asta este peste putinţă! a răspuns N... încet şi înecat, şi ochii lui, care văzuseră multe, aţintiţi în ochii femeii tinere, sclipiră într-un chip foarte ciudat.

— Nu crez până nu mi-ei dovedi-o! zise ea şi mai încet, accentuându-şi bine zâmbetul răutăcios.

Târgul s-a făcut... Nici nu se putea altfel — altfel nu căpăta N... ceea ce dorea cu o atât de adâncă pornire... Roibii au fost ai lui.

Şi astfel, de vreo şase ani acuma Moara-de-piatră este proprietatea Guvizilor.

*

Am ascultat de gentila invitaţie şi nu mi-a părut rău. E în adevăr un loc încântător, şi am petrecut în sânul acestei familii model cum nu se poate mai bine.

Dar nu era o petrecere ordinară: se rupea turta Nicuţii — copila unică împlinea cinci ani.

Câte şi ce daruri — o avere!... Între altele o fotografie recentă — încadrată în patru vergele de aur masiv, prinse la încheieturi cu ţinte de diamant ca boabele de năut — naşul ţinând în braţe cu dragoste pe mica fină, care-i râde cu nevinovăţie.

Naşul a făcut o frumoasă surpriză oaspeţilor: a adus din Bucureşti muzica roşiorilor.

Ospăţul a fost strălucit şi balul pe iarbă verde foarte animat şi vesel.

A doua zi, luni, având fiecare dintre invitaţi afaceri de dimineaţă, am trebuit toţi să luăm trenul care trecea la unu noaptea.

O noapte de septembrie limpede ca sticla curată... vreme dulce şi lună plină... zece trăsuri mergând la pas şi banda roşiorilor cântând un marş triumfal în frunte — de neuitat.

Familia Guvidi cu naşul ne-a condus până la gară.

Ne-am suit în vagon cu toţii, după ce am mulţumit gazdelor şi îndeosebi doamnei, care făcuse onorurile cu graţia ei obişnuită etc...

N..., care n-avea ca noi treabă, a rămas pentru o noapte la Moara-de-piatră. Guvidi, aşteptat a doua zi negreşit în oraşul P..., unde-l chemau nişte afaceri urgente, a rămas în gară s-apuce trenul ce venea din Bucureşti şi cu care noi ne încrucişam la întâia staţie.

Se-nţelege că în tren am vorbit toată vremea numai despre petrecerea minunată de cu ziua, şi am fost unanimi în a ferici, cu mai multă sau mai puţină invidie, pe amicul Manolache de cât noroc a avut şi are.

Doamna Z..., una dintre invitate, o văduvă respectabilă, care ştie toate câte se petrec în societatea noastră, şi chiar mai multe, ne-a afirmat pe drum — „contând, se-nţelege, pe discreţia noastră“ — că N..., cum e cam bolnăvicios, şi-a făcut testamentul şi lasă aproape toată averea sa copilei lui Manolache, pe care o iubeşte la nebunie.

Şi toţi, fireşte, am trebuit să zicem iarăşi:

„Mare noroc pe Guvidi!“

1890

Din „SCHIŢE UŞOARE“
(1892)

CUPRINS

UN PEDAGOG DE ŞCOALĂ NOUĂ

D. Mariu Chicos Rostogan, distinsul nostru pedagog absolut şi-a început cariera printr-o memorabilă conferenţă didactică.

Vom da aci mai la vale conferenţa în rezumat, apoi câteva note, luate, după natură, despre activitatea în *praxă* a eminentului pedagog.

Trebuie prealabil să spunem că d-sa, totdeauna înainte de *e* şi *i* pronunţă pe:

n ca *gn* franţuzesc,

t ca *k,*

d ea *gh,*

g ca *j,*

c ca *ş.*

Aceasta pentru uşurarea citatelor din vorbirea d-sale pe care voim să le transcriem pe cât se poate cu pronunţarea lor originală. Cititorul va suplini părţile din cale afară originale, pe care ne-a fost prea greu să le transcriem exact ca de ex. *gn* şi *g*.

1. CONFERINŢA

„Onorat aughitoriu,

Vom căuta să ne roskim astăzi ghespre metoda ghe a prăda grămakica în jenăre şi apoi numai doară ghespre metoda

intuikivă şi ghespre răspunsurile neapărake, neţăsitake ghe lojica lucrului, amăsurat inkelijinţii şcolerului!“

Aşa începe d. conferenţiar. Cui nu a asistat la conferenţa aceasta trebuie să-i spunem că pedagogul pune întrebările şi presupune şi răspunsurile. Aşa că urmarea, deşi s-ar părea o conversaţie între pedagog şi şcolar, este însuşi corpul conferenţii. lată rezultatul acestei superioare opere didactice.

Urmează conferenţiarul:

PEDAGOGUL: No! ce-i grămakica?

ŞCOLERUL: Grămakica iaşte...

PEDAGOGUL: No că-z ce iaşte? că-z doar nu iaşte vun lucru mare.

ŞCOLERUL: numai apoi se reculeje şi răspunghe: grămakica iaşte o ştiinţă gheapre cum lucră limba şi lejile mai apoi la cari se supune aceea lucrare, ghin toake punturile ghe veghere.

PEDAGOGUL: Bravo, mă! prostovane! (îi zic aşe doară nu spre admoniţiune, ci spre înghemn si încurăjare). No, acuma, spune-ne tu numai cum se împart substankivele? Şcolerul, la întrebarea aceasta a mea doară, musai să răspunză, neţăsare, amăsurat priceperii şi răţiunii sale:

SCOLERUL: În substankive care se văd şi substankive cari nu se văd — reşpeckive concreke şi abstracke!

PEDAGOGUL: Apoi mergem mai gheparte pe ogorul pedagojic si punem cheskiunea doar:

Aţi auzit voi, copii, ghespre jăn? Ce iaşte jănul?

SCOLERUL răspunghe: Jănul cumu-i lucru: masculin, femenin şi ekerojen au neutru, reşpeckive ghe bărbat, ghe femeie si gne ce nu-i nici bărbat, nici femeie.

PEDAGOGUL: Exemple doară...

ŞCOLERUL apoi musai se exprime astfel:

Calul îi substankiv masculin; el se schimbă în iapă, ş-apoi ghevine feminin.

P E D A G O G U L: No! dar neutru?

Şcolerul (inoţent cumu-i, el nu poake da exemplu aghecvat; eu, pedagogul, atuncia-s gata să-i dau ilustrăţiunea keoriei)...

P E D A G O G U L: Neutru! Neutru mai apoi, dacă-i calul masculin şi iapa feminină, neutru-i catârul, carele nu-i nici cal, nici iapă, nici măgar, nici cal: e catâr, aghică corşitură, ghe îmbele jenuri, şi mai gheparke pentru aceea se conzultă zoologhia, care-i o altă ştiinţă naturale, si doară *naturalia non sunt turpia!*...

După aceea doară, şcolerul musai să fie, în răţiunea sa puerilă, eghificat pe gheplin gne jănurile tuturor substankivelor.

Vine numai dup-aceea cheskiunea makemakică... Spune-ne tu doră, Bârăscule! (zic eu şcolerului) ce înţăleji tu prin curbă, o linie curbă?

Ş C O L E R U L: Care nu-i ghireaptă...

P E D A G O G U L *(zâmbind cu bunătate):* No! care nu-i ghireaptă! bine! da' cumu-i, dacă nu-i ghireaptă?

Ş C O L E R U L mai apoi vine la aceea înduplecare a răţiunii că musai va să răspundă minken:

E o linie oablă, oablă, care mere si mere şi mere şi iarăsi se-ntoarce ghe unghe a purces.

P E D A G O G U L (jucându-şi serios rolul): Bine! răspuns limpeghe! chiar! reşpeckive esact... No acuma, spune-ne cine au invăntat numerele?

Ş C O L E R U L acum după memorare numai, căci memoria e, cum zice Tubinghen, pur animală, răs-punghe ca animalul: numerele pare, reşpeckive cele cu soţiu, le-au invăntat Pitagora, iar mai apoi cele impare, reşpeckive cele fără soţiu, le-au invăntat Eratoskenes!

Bravo!

Cum veghe, onoratul aughitoriu, toake răspunsurile şcolerului după metoda intuikivă moghernă sunt neţesitake prin lojika lui, proprie vorbind născândă, dar completaminke formată

printr-o educăţiune aghecvată cercustanţelor, probăluike ca gherivând ghin natura noastră, carea lucră pe cum e mânată mai gheparke.

Într-o viitoare conferenţă, vom cuvânta apoi ghespre această natură iarăşi în aplicăţiunile sale în raport cu pedagojia, cu beserica şi cu işcoala!

(Aplauze. A doua zi, pedagogul nostru este numit în slujbă profesor „ghe pedagojie în jenăre şi ghe limba makernă în şpeţial“. *Să-l vedem la lucru.)*

2. O INSPECTIUNE

P R O F E S O R U L: Că-z onorat domnul inşpectore va binevoi doară un momânt să asculke aplicăţiunea metoaghii intuikive.

Inspectorul se aşează, scoate carnetul şi condeiul şi ascultă.

P R O F E S O R U L: Mă! prostovane! tu ăla ghe colo... Spune-ne tu doară: ce iaşte fiinţă şi ce iaşte lucru, mă?

E L E V U: Lucrul, dom’le, este care nu mişcă, şi fiinţă pentru că miscă!

P R O F E S O R U L: No! dar ornicul meu... prostule! fiinţă-i ori lucru?

E L E V U L: *E* lucru, dom’le!

P R O F E S O R U L: Că-z doar mişcă, mă! auzi-l! *(bagă ceasul în urechea elevului).*

E L E V U L *(ferindu-se):* Da, dar daca nu-l întoarcem, nu mişcă.

P R O F E S O R U L *(satisfăcut):* Bravo! *(către domnul inspector*:)Ş-apoi doar ăsta-i ghintre cei meghiocri... Bine! *(Elevul trece la loc.)* Tu, mă! ălălant ghe lîngă el... Câke picioare are boul, mă?

E L E V U L: Patru, dom’le!

P R O F E S O R U L *(vesel):* Ei, pe dracu! că-z doar n-o să aibă şăpke!...Şi ce e boul cu patru picioare? lucru ori fiinţă? Ha?

E L E V U L: Fiinţă, dom'le!

P R O F E S O R U L: Dar masa fiinţă-i?

E L E V U L: E lucru, dom'le!

P R O F E S O R U L: No! că-z n-are şi ea patru?

E L E V U L: Da, dar nu se mişcă, dom'le!

P R O F E S O R U L *(şi mai vesel):* Ei! pe dracu! să se mişte... poake doară că cu spirikismus!

I N S P E C T O R U L *(tuşeşte tare şi caută* să *schimbe vorba):* Mă rog, cum îl cheamă pe elevul acesta?

P R O F E S O R U L: Anibal Ionescu.

I N S P E C T O R U L: Răspunde bine.

P R O F E S O R U L *(cu siguranţă):* Că-z ăsta-i ghintre cei bunişori!... No! la gheografie acum... Mă! tu ghe colo... Spune-ne tu doară toate statele Europei.

E L E V U L: Franţa, dom'le.

P R O F E S O R U L: Franţiia, bine!

E L E V U L: Anglia, dom'le.

P R O F E S O R U L: laşte!

E L E V U L: Germania, dom'le.

P R O F E S O R U L: Ghermania.

E L E V U L *(se porneşte repede — Profesorul dă din cap afirmativ la fiece nume de stat cu satisfacţie si cu mândrie)*: Elveţia, Rusia, Suedia, Italia, Belgia, Olanda, Turcia, Bulgaria, România, Serbia, Muntenegru şi Grecia... dom'le!

P R O F E S O R U L *(încruntându-se):* Şi apoi mă: care, mă?

E L E V U L: Atâtea, dom'le!

P R O F E S O R U L *(începând să scrâşnească):* Dai Spania, mă?

E L E V U L *(intimidat):* Şi... Spania, dom'le!

P R O F E S O R U L: *(mai aspru):* Dar Spania, unghe-i Spania?

E L E V U L:...?!

P R O F E S O R U L *(magistral):* Spania-i lângă Portocalia, mă boule, şi viţăversa!

ELEVUL *(aiurit):* Şi... Spania şi Portocalia, dom'le!

PROFESORUL *(din ce în ce mai sus):* Şi mai care?

ELEVUL *(pierdut):* Virţăvercea, dom'le!

PROFESORUL *(indignat):* Nu Viţăvercea, mă! Dănimarca, mă! Dania, mă! *(Şoptind ameninţător printre dinţi:)* Dania tatână-tău! *(Energic:)* Mergi la loc, boule!

ELEVUL: pleacă obidit la loc.

INSPECTORUL *(conciliant)*: Ei, oricum, tot a ştiut destul de bine.

PROFESORUL *(încă fierbând de ciudă):* Pe dracu! ştiut! Traiane Ghiorghiescule! Vină tu... Spune-ne tu doară, s-audă şi onorat domnul inşpector: dacă sunt în lume apoi câke se veghem doară, cine le-au făcut pe toake?

ELEVUL *(sigur):* Natura, dom'le!

PROFESORUL *(zâmbind cu bunătate filozofică):* Ei, pe dracu, Natura!... Dar pe Natura aia cine au făcut-o, mă prostovane?

ELEVUL: Dumnezeu, dom'le!

PROFESORUL: Dar vezi bine că Dumnezeu, că-z doar nu tată-tău şi mumă-ta!... No! acuma... noi, românii, musai doară să şkim pe cum că: ghe unghe ne trajem noi?... ghe unghe?... spune!

ELEVUL *(energic):* De la Traian, dom'le!

PROFESORUL: *(făcând cu ochiul inspectorului, care stă în admirafie):* Si cine era Trăian?

ELEVUL: Era un om bun!

PROFESORUL *(emoţionat):* Bun, drăguţul ghe el! zic zău lui Dumnezău, bun!... Si cu cine s-au bătut el?

ELEVUL *(brav):* Cu turcii!

PROFESORUL *(râzând cu mult chef):* Pe dracu! Că-z unghe erau turcii până atunci în Europa... Mai târziu doară apoi s-or ghescoperit turcii... *(Puternic:)* Cu dacii, mă!

ELEVUL *(mai brav):* Cu draci!

P R O F E S O R U L: Că zău lui Dumnezeu că cu draci s-o bătut!... Dar mai apoi, Ştefan cel Mare şi Michaiu Bravul cine au fost?

E L E V U L *(mândru):* Ei erau oameni buni.

P R O F E S O R U L *(aprobând cu tărie):* Buni, mă!... şi s-au bătut...

E L E V U L *(cu multă mândrie naţională):* Cu draci!

P R O F E S O R U L *(entuziast):* Cu draci! zic zău lui Dumnezeu!... Merji la loc!... Bravo, prostovane! *(Către inspector, care e transportat:)* Că-z ăsta doară iaşte un şcoler emininke!

I N S P E C T O R U L: Are şi mult talent!

P R O F E S O R U L *(cu siguranţă):* Ei! pe dracu, talent!... că-z talent nu-i doar ghe vreo samă! asta-i lucru anticvat... Cu metoaghele mogherne doară, totul zace numai în aplicăţiune!... No! la muzică acuma... Spune-ne, Popăscule: ce-i muzica?

E L E V U L: Muzica este care cântă, dom'le.

P R O F E S O R U L *(nemulţumit):* Nu aşa, loază! Nu cuvânta doară ca râtanii... vorbeşte ca şcolerii. Dă-ne tu numaighecât ghefiniţ'a chiară şi aghecvată!

E L E V U L: Muzica este...

P R O F E S O R U L: Ce?

E L E V U L: Este când...

P R O F E S O R U L *(foarte nemulţumit si repetând definiţia):* Muzica iaste aceea care ne gâghilă urechile într-un mod plăcut... *(pântre dinţi, aparle, şcolarului:)* Ia sama doară să nu ţi le gâghil eu ţie intr-un mod neplăcut! *(Se aude clopotul de ieşire):*

I N S P E C T O R U L (se *ridică, copiii fac şi ei ca inspectorul):* Domnule profesore, sunt foarte mulţumit. Metoda dumitale e admirabilă...

P R O F E S O R U L *(täindu-i vorba cu mândrie):* Că-z asta doară e metoada lui Peştaloţiu!

I N S P E C T O R U L (urând):...şi zelul dumitale vrednic de laudă... *(Către elevi:)* Voi, băieţi, căutaţi a profita de ştiinţa bunului vostru profesore si nu uitaţi că de la voi aşteaptă mult patria, România, pentru viitor!

P R O F E S O R U L *(conducând cu multe reverenţe pe inspector si încântat de rezultat):* Că-z eu ce le tot spun boilor, onorat domnule inspectore?... Apoi dacă-s porci şi n-au ghestulă aplicăţiune!

3. AJUNUL EXAMENELOR

P R O F E S O R U L: No! mâine apoi începem doară! Câţi ghintre voi au ştuduit, or mere mai gheparke; câţi au fost putori şi n-au ştuduit, trebuie că rămân repekinţi. Acuma doar numai să vă muştruluiesc că cum să fiţi la aceea înălţime la carea caută a fi şcolerul întrucât priveşke educăţiunea prinţipială, respeckive la o conduită exămplară faţă ghe azistenţii cari vor fi ghe faţă. *(Către un şcolar din fund):* Închighe gura, boule, că-ţi întră musca... *(Băieţii râd)*. Silenţium!... Şcolerul caută să fie curat îmbrăcat...

Ş C O L A R U L I O N E S C U: Mie mi-a făcut mama haine nouă, dom'le.

P R O F E S O R U L: Ei! mă-ta! că-z doară nu era să ţi le fac eu! *(Râsete.):* Silenţium, măgarilor! Educăţiunea prinţipială mai apoi ne obligă la reşpect cătră cei mari, şi la înfăţişare moghestă, care iaşte ca un *ghecorum* al juneţii... *(Răspicat si sever:)* Că pe carele îl voi veghe că rânjaşte, ori se zbenguiaşte, apoi minken acelui măgar i-oi lunji eu urechile... măcar de-ar fi ficior ghe Erzherzog!...

Ş C O L A R U L P O P E S C U: Dom'le, tata a zis ca să-i spui de câte ori ne tragi de ureche, ca să vorbească la Cameră.

P R O F E S O R U L *(cu un ton de mângâiere)*: Că-z astea nu le-am spus pentru kine. Pe kine doară ke cunosc ca un şcoler

emininke... Le-am spus numai păntru porcii eilanţi!... No! acuma să probăluim cîke o ţîră ghin makerie... Popăscule! (O *plesnitoare si-apoi alta si-ncă una pocnesc în zidul din spatele profesorului; acesta sare în sus speriat.) Hoghi a fene eghemek!* Cine a fost porcul şi măgarul...? *(Toată clasa râde.)* Cine?... Minken musai să aflăm cine nu a ştiut reşpectul? *(Fierbe de ciudă.)*

M A I M U L Ţ I S C O L A R I: Popescu, dom'le!

P R O F E S O R U L: Popăscu? Nu se poake... Popăscu doară-i un şcoler emininke.

Ş C O L A R I I: Popescu, dom'le.

P R O F E S O R U L: Acela care mai face asta, lasă-l apoi doară... Popăscule... dacă cineva ke-ntreabă să-i spui numai câke operaţiuni avem în aritmekică, cum vei răspunghe?

P O P E S C U: Trei, dom'le.

P R O F E S O R U L: Nu-s mai mulke?

P O P E S C U: Cinci.

P R O F E S O R U L: Nu-s mai puţine?

P O P E S C U: Două.

P R O F E S O R U L: La ghereptul vorbind, sunt numai două în prinţipiu, sporire şi scăghere ghe unitake; numai doară, după diferănţiarea lor în praxă, ghevin că-s patru; aghiţiunea, substracţiunea, multiplicăţiunea şi ghiviziunea. No! bine! meri la loc... Spune numai lui tată-tău să vină mâne să ne onoreză. *(Altă plesnitoare.)...0 fekete kukio*! Cine-i porcul şi măgarul?

T O Ţ I: Popescu, dom'le!

P R O F E S O R U L *(necăjit):* Silenţium! Ioanescule! dacă cineva ke întreabă că-s câke-s emisferele pământului, tu ce vei răspunghe?

I O N E S C U: Două, dom'le!

P R O F E S O R U L: Nu-s mai mulke?

I O N E S C U: Nu, dom'le!

P R O F E S O R U L *(iritat):* Ba da, loază!

I O N E S C U: Care, dom'le?

P R O F E S O R U L: Acele care sunt, boule! emisferul austral, emisferul boreal, mai gheparte apoi emisferul oriental şi emisferul ocţidăntal, măgarule! Meri la loc, vită! Vine mânita, mâine?

I O N E S C U: Nu, dom'le, că spală la mama lui Popescu.

P R O F E S O R U L: No bine, că-z tot n-avea ce procopseală să vază. *(Un pumn de plesnitori; profesorul sare cât colo.) O fene fo fekete kukio! (Turbat:)* Care e iar măgarul şi porcul care n-are reşpect?

T O Ţ I: Popescu, dom'le... *(Râd.)*

P R O F E S O R U L *(potolindu-se):* No! Silenţium! Luaţi aminke doară la muştruluiala care v-am făcut... Mâine este ziua când pukem zice, pedagoji şi şcoleri, faţă cu onorata azistenţă care va fi ghe faţă: *finis coronat opus!... In educatione et virtuke... (Copiii fac zgomot... Popescu* se *caută să mai găsească o plesnitoare. Profesorul iese repede, înjurând teribil ungureşte.)*

4. EXAMENUL

Două mahalagioaice asistă la examenul copiilor lor.

Profesorul, pedagogul nostru absolut, ascultă pe copiii mahalagioaicelor.

E foarte aspru şi fără chef.

Mamele stau înţepate pe scaune, unde s-au aşezat fără să fie poftite.

P R O F E S O R U L *(către elevul Popescu, care n-a răspuns la trei întrebări):* No! prostule, dacă nu ştii pe estea, care-s ghe tot simple şi jenărale, apoi spune-ne răţiunea pîntru carea românii au kins să urmează o polikikă jermînă pe timpul lui Mihaele Bravul?

P O P E S C U:...?

P R O F E S O R U L: No! spune odată!

P O P E S C U:...!?

P R O F E S O R U L *(energic):* Meri la loc, boule! *(Către mama lui Popescu,* care *este foarte mâhnită:)* Că-z prost l-ai făcut, cucoană! Apoi ăstuia doară numai paie să-i dai să mânce. *(Mama lui Popescu plânge.)* Că-z geaba te mai boceşti acuma! nu-l mai dreji. Are să mai steie încă şăpke ani repekinke... Ioanescule! *(Mama lui Ionescu tuşeşte foarte mişcată.)* Cumu-i pământul, mă?

I O N E S C U: Mare, dom'le!

P R O F E S O R U L Pe dracu mare! L-a măsurat mâni-ta să vază mare-i. Pe lângă alke astre, bunăoară Saturnus, au Neptunus, au Iupităr, pământul nostru doară-i o scârbă! nici cât să chiorăşti un şoarece... Nu-i vorba ghe mare, mă prostovane! e vorba cumu-i?

I O N E S C U: Se-nvârteşte, dom'le.

P R O F E S O R U L *(răstindu-se puternic, mama lui Ilonescu se sperie):* No! apoi? dacă se învîrke cumu-i! în trei colţuri, animale?

I O N E S C U: Nu, dom'le!

P R O F E S O R U L: No, dar?

I O N E S C U: Rotund.

P R O F E S O R U L: Vezi aşa, loază!

(Se face un zgomot la uşe. O doamnă din înalta societate, doamna Ftiriadi, intră împreună cu un mops gras, care vine să se *gudure pe lângă pedagog.)*

P R O F E S O R U L *(întâmpinând-o foarte emoţionat):* Onorată doamnă, eu încă mă recomând! *(Ia căţelul în braţe.)*

D O A M N A F T I R I A D I *(foarte volubil, si pe un diapazon mult mai-nalt):* Am venit pentru băiat... Să-ţi spun drept că nu vream să-l aduc să dea examen la şcoala publică, nu vream să se amestece cu fel de fel de băieţi rău crescuţi... Dar a stăruit tată-său... zice că e ordin de la minister... Şi de-aia l-am trimes la d-ta, care-i cunoşti caracterul lui ambiţios, de când îi eşti meditator.

PROFESORUL: Binevoiască numai onorata doamnă să ieie loc. *(Către Ionescu, care aşteaptă în picioare:)* Tu meri la locuţi... De hatârul mîni-tii, pe kine nu ke las repekinke! No! meri!

(Ionescu merge la loc.)

IONESCU *(ridicându-se):* Sărut mâna!

PROFESORUL *(demn):* No bine, poţi mere. *(Ia scaunul Ioneaschii şi-l pune lângă doamna nou-sosită, şi aşază căţelul pe el; mopsul, multumit, îl linge pe nas. Mahalagioaicele ies foarte umilite.)* No, acuma tânărul Ftiriadi! Spune-ne, s-audă şi ilustra matroană, onorata ta mamă: nu-i aşa că pământul senvârke în jurul soarelui trei ani câte 365 ghe zile şi mai apoi în al patrulea în 366 ghe zile?

MICUL FTIRIADI: Da, dom'le.

PROFESORUL *(face semne de aprobare doamnei Ftiriadi care, foarte satisfăcută, se scoală de la locul ei, drege cravata băiatului, îl sărută si se aşază iar la loc):* No, nu-i aşe că presiunea se ghemonstră sufiţiente prin cele două emisfere *(doamna Ftiriadi tuşeşte tare)* ghe Maggheburg?

MICUL FTIRIADI: Da, dom'le.

PROFESORUL: *(către clasa întreagă):* No, boilor, vegheţi numai exămplu ghe aplicăţiune! *(Către micul Ftiriadi:)* No, încă una ş-apoi basta! Spune-ne: nu-i aşe că Ioane Corvin ghe Huniaghe, şi Makiaş Corvin, şi-apoi dup-aceia doară toţi magnaţii maghiari fost-au români ghe-ai noştri?

MICUL FTIRIADI: Da, dom'le.

PROFESORUL: Bine! Bravo!! Emininke!!!

DOAMNA FTIRIADI: Mersi, domnule profesor... Sunt foarte mulţumită... 0 să-i spui şi lui Ftiriadi câtă osteneală-ţi dai cu copiii...

PROFESORUL: Ilustră doamnă, că-z asta ni-i misiunea. Datoria ni-i să luminăm jenăraţiunile june; că-z fără instruc-

ţiune şi educăţiune, un popor doară e învins astăzi în lupta pentru existenţă, si cine-i învins, apoi acela dă-l dracului! vorba lăkinească: *una salus vickis nullam şperare salukem!*

1893

CUPRINS

REFORMĂ

Suntem în epoca reformelor; spiritul public se agită asupra atâtor şi atâtor cestiuni, toate „vitale, a căror dezlegare nu mai poate suferi întârziere“.

Una din acestea este şi cestiunea bătăii în armată. Dar, deoarece-i vorba să înotăm în cestiuni, caută să spunem că sunt oameni cari pun una prealabilă: a bate pe inferiori pentru nesupunere, nepricepere sau rea-voinţă, ori chiar numai din răutate, este oare la noi un obicei exclusiv al ostaşilor?

Unii răspund da; alţii răspund nu.

Noi până acum nu putem împărtăşi hotărât părerea nici a unora, nici a altora; nu putem deci lua parte la dezbatere.

Ne vom permite însă să spunem o anecdotă istorică, ce ar putea lumina oarecum arzătoarea cestiune — o anecdotă pe care am căpătat-o dintr-un izvor vrednic de toată încrederea.

Odată, Cuza-vodă călătorea cu primul său ministru Mihalache Cogălniceanu, către Turnul Severinului. Pentru întâia oară alesul naţiei româneşti trecea Oltul.

La o staţie, unde careta domnească şi caleştile suitei trebuiau să schimbe caii, călătorii noştri deteră peste o scenă destul de neplăcută mai ales pentru dânşii, care, tot drumul până aci, se deprinseseră cu strigăte şi aclamaţiuni vesele.

Căpitanul de poşte bătea cu gârbaciul îndoit pe unul dintre slujitori, pentru că acest nenorocit subaltern, trecut din băutură, nu aşezase hamurile bine, o nebăgare de seamă din care,

Doamne fereşte! i se putea întâmpla pe drum cine ştie ce primejdie măriei-sale.

M.-sa se supără de această brutalitate şi făcu nişte mustrări bine simţite superiorului sălbatic; dar şi mai supărat fu conul Mihalache, care luă numele căpitanului, făgăduind acestui „parşiv“ să-l destituie telegrafic.

Careta domnească porneşte în goană cu suita, şi înăuntru-i se încinge o discuţie galopantă între suveran şi ministru, o discuţie asupra maltratărilor corporale.

Conul Mihalache, omul reformelor, progresistul înflăcărat, susţine că o lege aspră trebuieşte numaidecât, o lege care să oprească sub pedepse straşnice bătaia. Vodă, mai moderat, recunoaşte că un popor liber trebuie să şteargă din moravurile sale aceste deprinderi barbare, dar nu vede încă putinţa aplicării unei asemenea legi, fiindcă... deprinderi seculare... ignoranţa şi lipsa sensului datoriei... incapacitatea omului de a se dezbăra de un şir întreg de învăţături... ş. cl., ş. cl. Ministrul se încăpăţânează... Spiritul secolului... lumina civilizaţiei... demnitatea omului liber... ş. cl., ş. cl.

— În fine, această reformă este absolut trebuincioasă: trebuie făcută, măria-ta!!

— Bine, Mihalache dragă zise vodă biruit — bine; s-o facem şi p-aiasta!

Au ajuns cu bine şi cu sănătate la Severin, călcând de la Olt şi până la podul lui Traian pe flori şi aclamaţi de un popor întreg.

Lume — paradă — entuziasm oltenesc — banchet — luminaţie.

Seara în sfârşit, într-un târziu, cei doi iluştri amici sunt la gazdă împărtăşindu-şi impresiile. Cu tot zgomotul şi entuziasmul, vodă n-a uitat discuţia de cu ziua.

Măria-sa dă ordin ministrului să fie gata a doua zi la şapte, spre a începe împreună inspecţiile de rigoare la autorităţile locale. Apoi m.-sa şopteşte ceva în taină feciorului lui conul

Mihalache — un ţigan de casă, care cunoaşte bine tabieturile ministrului. Conul Mihalache, trebuie să ştim, nu obicinuieşte nici papuci, nici halat. Dimineaţa, cum se scoală, se-ncalţă, se-mbracă din cap până în picioare şi rămâne aşa toată ziua.

Acum se dezbracă să se aşeze-n pat.

Odaia de culcare a ministrului e despărţită printr-o uşă de-a lui vodă. Conul Mihalache se culcă poruncind ţiganului să-i cureţe ciboţelele şi straiele pentru a doua zi dis-de-dimineaţă, şi adoarme.

Dis-de-dimineaţă vodă bate la uşă:

— Haide, Mihalache, nu te-ai deşteptat încă?

Ministrul sare din pat şi se repede la ghete.

— Numaidecât, măria-ta!

Ghetele nicăiri... Caută hainele... Hainele nicăiri. Degrabă la uşa de ieşire şi cheamă feciorul...

Feciorul nicăiri.

Vodă:

— Haide, Mihalache!

Ministrul iese-n colţuni şi-n cămaşe afară şi-ncepe să-şi caute prin săliţă pe ţigan. Un om al poliţiei, care doarme dejurna pe o laviţă, sare buimac şi caută-n toată casa, şi caută, şi caută, şi-n sfârşit peste zece minute aduce pe ţigan.

— Unde mi-s straiele şi ciubotele, mişelule? strigă conul Mihalache.

— Da nu zghera aşa, coane, că doar nu dă turcii! stăi oleacă să le şterg.

— Nu le-ai şters încă?!

— Dec! da eu nu-s om? eu să nu mă hodinesc? Le-oi şterge amu!

Şi ţiganul pleacă scărpinându-se-n cap şi bombănind.

Aşteaptă conul Mihalache, aşteaptă.

— Haide, bre omule, odată! strigă m.-sa de dincolo: că doar nu eşti cocoană să-ţi faci două ceasuri frizura.

— Acu, acu, măria-ta!

Şi conul Mihalache se plimbă prin odaie turbat. La urma urmelor, iaca şi ţiganul cu ghetele şi hainele, mai rău tăvălite decât curăţate, le trânteşte pe un scaun şi pleacă.

— Stai, mişelule! răcneşte ministrul, und' te duci?

— Ei! haide odată, Mihalache! zise scurt vodă. Haide odată, că m-ai plictisit: plec singur!

Conu Mihalache, desperat, se aruncă după ţigan, îi pune mâna pe guler, îl întoarce-n loc şi-ncepe să-i arză câteva palme... moldoveneşti. Ţiganul începe să urle. În momentul acesta, vodă deschide uşa de la mijloc şi întreabă:

— Ce-i aiasta, dragă Mihalache?... baţi? apoi cum rămâne cu reforma noastră?

Ţiganul s-a pornit pe râs, a luat un bun bacşiş de la vodă şi la moment a gătit straiele şi ciubotele ministrului.

Suveranul şi ministrul au plecat foarte voioşi să facă inspecţie la deosebitele autorităţi, şi pe drum Cuza-vodă a spus amicului său acest mare adevăr:

— Reforma trece, năravurile rămân!

1894

STATISTICĂ

CUPRINS

De curând s-a publicat, sub auspiciile biroului central statistic din Statele Unite nord-americane, o notiţă statistică foarte curioasă şi plină de învăţăminte. Se ştie că statistica este o faclă care luminează ştiinţele sociale, şi se mai ştie cât sunt de elocvente cifrele. Iată ce ne spune ilustrul statistic Bob Schmeker, în notiţa de care vorbim:

„Am calculat, după îndelungate experienţe şi notiţe personale — eu, în interesul ştiinţei, iau parte la toate turburările de stradă — şi am ajuns a stabili următoarele:

La orice revoluţie sau turburare, ia parte acelaşi public care ia parte la luminaţie, la paradă sau la foc, şi adică: bărbaţi, femei şi copii de ambele sexuri.

Calculaţi pe vârstă ne dă la 1000:

Majori 515
Minori 485

Calculaţi pe anii vârstei:

Purtaţi în braţe sau mai mici de 7 ani 135
De la 7 la 10 ani 200
„ „ 10 „ 21 „ 150
„ „ 21 „ 45 „ 350
„ „ 45 „ 75 „ 150
„ „ 75 „ 85 „. 14
„ „ 85 „ 100 „ 1

Calculaţi pe motivele care-i mână în învălmăşeală:

Din curiozitate artistică 50
„ ,, critică 15
„ „ pură 230
„ instincte 450
„ convingerea altora 250
„ „ proprie 5

După starea de conştiinţă:

Pot răspunde pentru ce au luat
parte la mişcare 250
Nu pot răspunde 750

Dintre cei 250 dântâi:

Pot răspunde:
În mod fantazist 120

„ „ naiv 125,5
„ „ plauzibil 0,5

Din capetele sparte, calculate pe 100 sunt:
nevinovate 75
vinovate inconştient 24
vinovate conştient 1

În privinţa rezultatelor unei mişcări populare, calculat pe un milion de suflete, avem:
Câţi folosesc direct 100
,, „ indirect 100
Restul până la un milion păgubesc.“

În adevăr statistica e plină de învăţăminte!

1893

CONGRESUL COOPERATIV ROMÂN

CUPRINS

ŞEDINŢA DE INAUGURARE

Şedinţa solemnă de deschidere a congresului se începe la orele 1 d.a. sub preşedinţia d-lui Dem. Buteulescu, prezenţi fiind 1000 de membri cooperatori.

P R E Ş E D I N T E L E, în termeni foarte frumoşi, salută şi felicită pe membrii congresului pentru patriotismul cu care s-au grăbit a veni să aducă luminile lor în această mare chestiune: protecţionismul naţional. D-sa termină arătând foloasele cooperaţiunii: cooperaţiunea trebuie să fie pentru toţi românii cu minte o idee fixă.

Se intră în ordinea zilei.

D. M O C E A N U, delicatese şi comestibile român, cu

verva-i cunoscută, ţine pentru protecţionism un discurs foarte sărat şi foarte gustat: vorbele-i merg ca untul şi bine cântărite şi socoteala fără cusur. (Aprobări în tot publicul.)

DIRECTORUL fabricii Lemaiâtre, un om cu multă greutate, e de aceeaşi părere. D-sa crede că fierul trebuie bătut până-i cald, că nu trebuie lăsat guvernul în pace: până nu va admite protecţionismul şi nu va turna legi pe acest tipar, trebuie ciocănit mereu. (Aplauze.)

UN GUVERNAMENTAL LIBER-SCHIMBIST: Luaţi seama: vrea să ne potcovească! (Râsete şi sâsâituri.)

D. IORDACHE IONESCU din Şelari, prezidentul „Spumei de drojdii", societatea comercianţilor români de băuturi: Vin, domnilor!... (Chef mare şi tămbălău în toată adunarea. Oratorul se aşează la loc mahmur. Zgomotul se potoleşte.)

D. PREŞEDINTE: Urmaţi, frate cooperator...

O VOCE: Degeaba! acuma i s-a stricat gustul!

ALTA: Să-l dreagă!

D. IORDACHE: Nu mai! Dar cu principiile dv. o să vă frigeţi prost de tot!

D. BASILESCU, tipograf, atacând chestia cu multă ardoare, culege aplauze de deosebite caractere, care de ilaritate, care de entuziasm; în fine face o frumoasă impresiune.

D. FRANKE, croitor, o ia cu franchetă p-alt ton. Se vede aci stofă de orator. Discursul se potriveşte perfect. Liber-schimbismul nu e de talia unei ţări agricole: cu acest sistem ni s-ar croi o soartă prea grea, care ne-ar strânge rău în spete; *pardessus le marche*[1], fără să prindem de veste, ne-ar căptuşi străinii din cele două emisfere. Oratorul o încheie fără să treacă cu un milimetru măsura în privinţa celor două emisfere... Un elegant

---

[1] Corect ortografiat: *par dessus le marche* (fr.) — pe deasupra; joc de cuvinte cu *par dessus* (pe deasupra) şi *pardessus* (pardesiu).

discurs! Se şoptea în congres că preşedintele îl comandase din vreme, e drept însă că bravul orator l-a dat gata după promisie în 24 de ore. (Aplauze unanime.)

D. PREŞEDINTE, care a primit o depeşe: Domnilor, am să vă fac o comunicare. Iată depeşa pe care o primesc de la Direcţia generală a C.F.R.: „Onor. Congres cooperativ român, loco, motivele pentru cari lipseşte d. director general...“

DOCTOR CHIRIEAC: Desigur iar întrerupere de circulaţiune.

D. PREŞEDINTE: Întocmai. D. director s-a înţepenit la Chitila. Noi, regretând locomotivele, reintrăm în ordinea zilei.

D. STANCU BECHEANU, lipscan: Domnilor, pe când vorbeau onor. preopinenţi, amicul meu, nenea Ghiţă Pencovici, îmi dedea cu cotul. (Râsete.) Puteţi râde, domnilor! n-o să-mi măsor eu la bătrâneţe vorbele cu santimetru... Ii ştiu pe toţi ce cumaş[1] sunt; materia asta o cunosc, slava Domnului! nu mi-e ruşine! Ţara asta vrea profteţionism — nu mai încape tocmeală! Eu sunt sincer, eu nu sunt din acei oratori de modă nouă, cum am văzut la jurnalele din urmă, ca să scot panglici pe nas.

DOCTOR TOMA IONESSCU: Panglică? cu operaţie!

DOCTOR CHIRIAC: Cezariană.

D. PREŞEDINTE: Nu tăiaţi vorba oratorului, vă rog.

D. S. BECHEARAU (urmând): Eu adică, în sfârşit, eu zic guvernului: Coniţă! adică, pardon! domnule! cu preţul ăsta nu ne dă mâna: este peste poate. Dar mai în sfârşit, văzând la o adică refuz din partea muşteriului, ăstaa... a guvernului vreau să zic, putem zice: târgul n-are supărare, noi am cerut; dv. ce daţi? (Aplauze.)

D. STAROSTE al birjarilor, un adevărat pravoslavnic în materie economică, biciuind liber-schimbismul, compară con-

[1] Stofă.

gresul cu a cincea roata la căruţă. La imputarea ce i s-a făcut că e liber-schimbist, aminteşte proverbul cu capra şi oaia; la imputarea că n-a luat bărbăteşte iniţiativa unei mişcări mari a corporaţiunii sale, zice: bate şaua să priceapă iapa! Ei, domnilor, adaogă oratorul, pisica cu clopoţei nu prinde şoarecele! Nu trebuia să tragem când la dreapta, când la stânga; trebuie sa mânăm chestia tot înainte; căci, daca mergem tot aşa hâţa-hâţa, o vârâm cu oiştea-n gard! — Oratorul se opreşte aci.

D. B O S S E L, tapiţer, spune că nu face ca colegul d-sale d. Olbricht, care se ascunde după perdea: ţinta noastră e fină. D-sa pune chestia pe tapet. Cifrele statistice sunt oglinda perfectă a situaţiei. Cu protecţionismul am merge ca pe rotile; de înlăturarea acestei sisteme, nimic n-ar putea să ne *console*[1]. D-sa sfârşeşte spunând că situaţiile economice sunt totdeauna mobile. (Aplauze zgomotoase.)

D. A L E X A N D R I U, farmacist, ţine un spici foarte corosiv: d-sa trage un praf adversarilor protecţionismului. Blamează într-un mod drastic pe acei ce n-au în combinaţiile lor acea curăţenie caracteristică românului, şi care vor să lase pe străini să stoarcă ultimele picături din forţele ţării, până când într-o bună dimineaţă să ne pomenim hap! că ne înghite străinul! Ei! şi pe urmă nu mai e leac. (Aplauze repetate.)

D. P R A G E R I U L I U S, blănar, ţine un discurs cu totul *hors de saison*[2]; d-sa se-ncurcă în citate de proverbe uzate: lupul părul îşi schimbă, dar năravul ba; asta-i altă căciulă! de ce n-are ursul coadă şi lupul d-abia o poartă; umblaţi cu vulpea-n sac! şi altele în fine, un discurs să nu-l mănânce nici moliile.

D. H U H N, directorul băilor Mitraschewsky, care a asudat tot timpul, vrea sa verse apa rece peste entuziasmul adunării. Voi, zice d-sa, să dau un duş peste focul protecţioniştilor extremi! (Zgomot.)

---

[1] Consolă, masă de salon.

[2] Nepotrivit cu anotimpul (fr.).

D. BONTEA CE FLORESCU, profesor de *franciujeşte*: B—aia-i vorbă!

VOCI: Curat! (Zgomot.) Sus! jos! jos! sus! (Zgomot maro.)

Urmează de aci o discuţie foarte vie, în care se schimbă o mulţime de replice destul de violente. Dăm aci pe scurt pe cele mai importante.

UN ŞELAR: Trebuie să-i strângem în chingi pe adversari! (Zgomot asurzitor.)

UN LIBER-SCHIMBIST: Vreţi sa ne înşelaţi!

D. GEORGES IONESCU, orloger român de Geneva, înaintează în îmbulzeală la tribună cu *cilindru* pe cap: Şi ne remontam caracterele, domnilor! trebuie sa precizăm!

D. SINIE, căldărar român, vociferează grozav: Asta-i spoiala! V-aţi dat metalul pe faţă. (Se repede la tribună, apucă pe orloger în braţe şi-l întoarce pe sus. Zgomot la culme. Strigăte: Ţi-ai arătat arama!)

D. LITTMANN, lampist, în mijlocul tumultului îl răsuceşte prin câteva cuvinte: Domnilor! sa ne luminăm! nu sunt un intrigant să viu aici să bag fitiluri, sa înflăcărez resentimentele.

D. TASAIN, directorul Companiei gazului: *Tăis ton bec, espece de fumiste!*[1] (Zgomotul merge crescând. D. Littmann se retrage într-un colţ şi fumează. Zgomotul continuă.)

D. TEODORESCU, franzelar, un om copt, caută a potoli focul adunării: Domnilor, staţi! aci nu e cu lopata! Cine a luat cuvântul? Ce am venitără să facem aici? gogoşi?

D. N. MANDREA, fabrica de cizme Filaret, cu tactul său obicinuit, zice puţine cuvinte şi, deşi urmând după *calapoadele* vechi oratorice“, reuşeşte totuşi să-i încalţe pe toţi! (Zgomotul

---

[1] Taci, şarlatanule! (ir.).

începe a se stinge, cu atât mai mult cu cât d. Capşa, cofetarul, îşi dă toată osteneala să îndulcească lucrurile.)

D. IUILAN OPRESCU, în tot timpul scandalului conserva o atitudine demnă şi o tăcere de aur. D-sa zice unui prietin: în chestia economică n-am decât o părere — *laissez faire, laissez passer*[1]! Facă fiecare cum poate, eu fac cum pot. (Zgomotul s-a potolit.)

DOCTOR BABEŞ: Domnilor! Susţineţi cineva o opinie contrară aceleia ce susţinem noi? Sunteţi turbaţi? Eu, domnilor, până acum nu m-am baccilit; mie-mi place să pun virgulele pe i! Susţin că, fără protecţionism, România, pe calea economică, nu va putea fi decât un mic rob al marei Europe industriale! (Aplauze turbate.)

DIRECTORUL fabricii de bazalt artificial: Acel ce se ştie a nu avea nici un păcat să ne arunce piatra! Toţi fierbem într-o oală, şi dumneata şi dumnealui şi noi eţetera.

O VOCE: *Eţeteracota!* (Aplauze, ilaritate.)

DIRECTORUL Companiei barometrice: Domnilor! Onorabilii preopinenţi au vorbit cu multă... pompă, dar, pardon, superficial. Eu voi să... sondăm mai adânc! (Murmure, întreruperi şi protestări.)

DIRECTORUL fabricii „Stella“: Începutul acesta nu miroase bine. (Zgomot.)

D. PREŞEDINTE, către orator: Mă rog, compania dv. nu este înscrisă la ordinea zilii. În şedinţa de noapte... La noapte!

DIRECTORUL Comp. bar.: Dar, domnule preşedinte!...

TOATA SALA: La noapte! la noapte! (Tumult.)

PREŞEDINTELE: Vă ridic cuvântul!

DIRECTORUL Comp. bar., strigând puternic: A! care va să zică vreţi să-mi astupaţi gura? foarte bine... Dv. vă... încuiaţi,

[1] Lăsaţi sa se facă, lăsaţi să treacă (ir.), adagiu al economisei liberale.

ca să zic aşa, în ordinea dv. de zi, şi apoi, de aci, nu mai vreţi să... ieşiţi! Rog să se ia act de aceasta. Aceasta nu e... lucru curat! Vom protesta! vom umple... toate gazetele! (Zgomot mare.)

REPREZENTANTUL Societăţii presei: A! asta e o infamie! Afară! Să iasă... afară!

Directorul Comp. bar., în mijlocul fluierăturilor şi huiduielilor, se încleştează la tribună strigând din toate puterile: Bravo! care va să zică tot eu să ies... afară! Eu! Nu, domnilor, dv. să ieşiţi afară!

Un măcelar român, repezindu-se la orator cu cuţitul: Ieşi... că te tai!

DIRECTORUL Comp. bar., de frică, iese afară. (Aplauze frenetice.)

Prima şedinţă solemnă a congresului se ridică.

1893

Din „MOMENTE“
(1901)

CUPRINS

BAIONETA INTELIGENTA [GARDA CIVICA]

De câte ori auz zgomote de război, îmi amintesc cu pietate şi cu mândrie de acum atâţia ani trecuţi, când eram unul dintre aprigii apărători ai Independenţii. Pe vremea ultimei conflagraţiuni orientale, am servit în garda civică — ,,baioneta inteligentă“ — în compania din mahalaua armenească. Timpuri eroice! am de la voi frumoase amintiri! Căpitanul meu, d. Gută Cotoi, odinioară sergent în pompieri, era un tip de haidamac, care fusese apoi, pe rând, birjar, cârciumar, binagiu, samcar de slugi, spion de poliţie, bătăuş, ş-acum, în sfârşit, urmând unei vocaţiuni irezistibile pentru viaţa politică, se declarase pe faţă pentru guvern. Era un agent propagandist rabiat — groaza cârciumarilor şi altor case publice, spaima birjarilor, lăutarilor, flaşnetarilor, alunarilor, salipgiilor şi a tuturor câţi îi picau înainte în momentele-i de arţag contra ciocoilor. Dar, aminteri, om plăcut, deştept şi vesel. Când a venit pentru prima oară să mă cheme-n serviciu, era tămâiat, îl cunoşteam de mult — cine nu-l cunoştea în mahala pe d. Cotoi? — zic:

— Frate Gută, te rog, pe mine să mă scuteşti; sunt slab de constituţie.

— Ei, aş! zice. Oftică rusească!... Nu se poate, d-le Iancule... adică... se poate, dacă pui om în loc.

— Atunci, pui om în loc.

— Atunci, scoate rubla.

I-am dat-o, şi d. Gută a plecat legănându-se şi strigând:

— Trăiască ai noştri, d-le Iancule!

Apoi o teribilă înjurătură:... de ciocoi! Peste vreo opt zile, m-a călcat d. Gută iar, şi iar mi-a şters carboava, şi iar: „Trăiască şel...“ Peste vreo cinci zile, altă rublă; pe urmă, din patru-n patru zile, regulat. Dar toate tiraniile trebuie să aibă un capăt. Am hotărât să mă revolt. Când vine d. căpitanul tun şi zice:

— Mâine ai servici...

— Neică Gută, zic, oi avea, n-oi avea servici, nu ştiu, da’ rublă ştiu că n-am, şi nici n-o să mai am de aici înainte. Scurt!

— Atunci... cum?

— Iac-aşa.

— Atunci te bag la arest.

— Să pofteşti!

— Car’ va s’ zică nu dai rubla?

— Nu pot.

— Bine...

Şi a plecat supărat, înjurând straşnic pe ciocoi. A doua zi, dis-de-dimineaţă, am auzit goarna, m-am îmbrăcat repede şi m-am dus la companie: am luat o puşcă bătrână, care clănţănea din toate încheieturile când umblam; mi-am încins centuronul cu patrontaşul peste palton, şi am plecat prin lapoviţă cu cârdul companiei. Un comisar de poliţie ne-a dus în şireag pe Podul Mogoşoaii — era parada Bobotezii. Mai târziu când a venit şi căpitanul şi m-a văzut, el, care mă credea un laş incapabil de a purta o armă, a rămas încremenit:

— Bravos, d-le Iancule! mă lucraşi car’va s’zică?... Da’ nu face nimica! Trăiască ai noştri!... de ciocoi!

După ce a dat câteva târcoale în faţa companiei, a venit iar la mine, m-a tras la o parte şi, foarte discret, mi-a duhnit la ureche:

— D-le Iancule, nu face pentru d-ta să stai între boccii... Dă-mi o jumat' de rublă şi du-te acasă.

— N-am nici sfanţ, nene Gută, zic eu tare, ca să m-auză cocoanele înghesuite pe trotoar la spatele şireagului nostru.

Dar d. căpitan se-nţepeneşte-n călcâie şi, ca să-mi acopere glasul, strigă răguşit din fundul bojocilor:

— Cumpanie... drepţi!

În acelaşi moment, s-aud venind din susul stradei nişte huiduituri zguduitoare... Ce era? Cine ştie cine prinsese un câine jigărit de mahala, îi legase o tinichea de coadă şi-l aruncase în mijlocul stradei, să-l dea garda-n tărbacă, după o veche datină consacrată a acestei instituţiuni urbane. Apucat între cele două şiruri de bravi, care aveau la spate câte un zid de lume; aiurit de huiduituri, de ameninţările puştilor şi de loviturile tinichelii, nenorocitul animal fugea făcând nişte salturi nebuneşti şi chelălăind într-un chip infernal, pe când garda şi publicul făceau un haz nespus. A trecut pe dinaintea noastră ca o vedenie himerică, încă târziu se auzeau în depărtare huiduituri tocmai pe la Piaţa Teatrului.

Noi eram companie de elită. Eu stam postat peste drum de Creţulescu, aproape de palat, între doi armeni foarte borţoşi, unul basmangiu pe podul Târgului-de-afară, şi altul fabricant de cafea măcinată şi alte mirodenii în Calmata. Acesta-şi pusese de degrabă paltonul peste şorţul cu care se acoperea când măcina martinică, şi şorţul era cu o palmă mai lung decât poalele paltonului, care se mai scurtase o şchioapă din pricina centuronului încheiat sub burtă. Cafegiului, răzbit de frig, îi curgea nasul enorm plin de guturai, şi, om curat ca toţi armenii, mă ruga din când în când să-i ţiu puşca: s-apleca din greu, îşi ridica şorţul şi se ştergea la nas. După aceea, când îşi lua puşca-napoi, foarte politicos:

— Mersâm... Am avut noroc; dacă nu am uitat şorţu pa mine, cu ce m-am şters la nas?

De-atunci, n-am mai băut cafea cu caimac! În sfârşit, iată că se-ntorc înapoi spre palat trăsurile oficiale... Strigam încă ura, când trecea pe dinaintea noastră escadronul de suită. Jandarmii mândri, cu săbiile scoase, se uitau, pe sub cozorocul chiverelor, la compania noastră, mai ales la mine şi la armenii mei, cu un zâmbet aşa de ciudat, încât am aplecat ochii-n pământ şi, din ceasul acela, mi-am promis să fac toate sacrificiile pentru a mă scuti pe viitor de o aşa penibilă situaţie. Am alergat la d. Cotoi şi, după multă tocmeală, ne-am ajuns: două ruble pe lună şi să mă lase-n pace. I-am dat una înainte şi apoi câte una la fiecare cinsprece zile. Am servit regulat patriei, spre deplina mulţumire a comandantului meu, până la desfiinţarea gardei. Şi o dovadă că am fost un brav e că d. căpitan a venit odată la mine foarte bine dispus şi mi-a zis:

— D-le Iancule, să ştii că acuma ne-mparte şi nouă, la garda naţională, dicorăţii pentru apărarea Independenţii; să ştii că te pui pe listă.

Eu, înţelegând unde vrea să m-aducă d. Gută, i-am răspuns că eu n-am pretenţie... am luptat aşa, de dragul liberalilor. Dar d. Gută:

— Trăiască ai noştri, d-le Iancule!... de ciocoi! Da' nu se poate! să dau la toţi bocciii şi mitocanii dicorăţii şi tocmai d-tale să nu-ţi dau! nu face! Eu ştiu că te trec pe listă.

— Nu mă trece, că cine ştie cât costă... acu sunt cam tinichea.

— Ce să coste? un moft... Facem noi pentru d-ta. Pe urmă mi-a cerut o jumătate de pol, pe urmă i-am dat o rublă şi pe urmă ne-am ajuns cu o rublă şi jumătate. M-a încasat şi m-a trecut la portofel. Peste vreo câteva zile după desfiinţarea gărzii,

m-am întâlnit cu d. Gută — îl făcuseră perceptor, şi era foarte vesel! L-am întrebat în glumă:

— Nene Gută, ce se mai aude cu dicoraţia mea?

—... Care dicoraţie...?

— Aia... nu ţii minte?... o rublă şi jumătate...

— Dracu să-i ştie, d-le Iancule, ce-a făcutără ăia de la comenduire, că eu le-am trimes de atunci listele; dar acolo e acuma un balamuc cu predarea armelor! Cică s-a furatără sumedenie...

— Se prea poate, nene Gută; în vreme de război câte arme nu să prăpădesc!

— Poate la alte cumpănii să se fi făcut vrun abuz; dar la noi, nu-mi vine să crez... Ei! da' nu face nimica... Trăiască ai noştri, d-le Iancule!... de ciocoi!

Astfel, din pricina unei neglijenţe a comenduirii am rămas nedecorat, după ce am luptat atâta! Asta nu e drept! mi-am zis. Sunt sigur că lui Sarchiz cafegiul i-a dat. M-am dus să-l văz. L-am găsit tot cu şorţul cunoscut şi cu guturaiul cel vechi; amesteca martinică cu rio ca să facă moca. Din vorbă-n vorbă, zic eu, ascunzând cât puteam mai bine sentimentul de invidie:

— Dumitale cum ţi-a dat decoraţie, frate Sarchiz, şi mie nu? că eu încai am plătit înainte.

— Aşa am avut orbă... Când ne-a aduce dicoraţie, plătim... Ne-a adus dicoraţie, am plătit.

— Aşa...? zic eu domirit.

— Bei un cafe proaspăt?... să-ţi fac un gingirlie...

— Nu, nene Sarchiz, mersâm; nu mai metahirisesc de mult cafea cu caimac!

1897

„MITICĂ“
(1902)

CUPRINS

MITICĂ

— Mitică... şi mai cum?

— E destul atâta: Mitică — de vreme ce şi dumneata îl cunoşti tot aşa de bine ca şi mine. Fireşte că trebuie să-l cunoaştem: îl întâlnim atât de des — în prăvălii, pe stradă, pe jos, în tramvai, în tramcar, pe bicicletă, în vagon, în restaurant, la Gambrinus — în fine pretutindeni.

Mitică este bucureşteanul par excellence1. Şi fiindcă Bucureştii sunt un mic Paris, şi Mitică, se-nţelege, este un mic parizian.

El nu e nici tânăr, nici bătrân, nici frumos, nici urât, nici prea-prea, nici foarte-foarte; e un băiat potrivit în toate; dar ceea ce-l distinge, ceea ce-l face să aibă un caracter marcat este spiritul lui original şi inventiv.

Mitică este omul care pentru fiecare ocaziune a vieţii găseşte un cuvânt de spirit la moment, şi pentru asta simpaticul parizian al Orientului este foarte căutat şi plăcut în societate.

Mitică are o magazie, un arsenal, o comoară de vorbe, de întrebări, de răspunsuri, care fac deliciile celor ce au fericirea să-l cunoască.

Mai cu seamă pe provinciali, micul nostru parizian îi *epatează*[1] cu verva lui scânteietoare.

---

[1] Prin excelenţă (fr.).

El, de exemplu, inventează pe negândite vorbe ca:
„Cea mai frumoasă fată din lume nu poate da decât ce are!“
sau:
,,Viaţa este un vis, moartea o deşteptare!“
ori:
„Ei! madam Popescu, nu există roză fără spini!“
Închipuiţi-vă ce efect fac toate astea asupra spiritului doamnei Popescu!

Dar toate astea sunt vorbe sentimentale, Urice, melancolice, şi deşi şi-n genul acesta Mitică este destul de tare, e încă şi mai tare în genul uşor, picant şi ironic.

„În genul acesta, cel puţin, pot pentru ca să zic că n-am rival!“ zice Mitică — şi cu drept cuvânt.

Exemple...

*

Când n-are tutun, îţi cere „o ţigară... suvenir“.

*

Când merge să se-mprumute cu bani;
— Unde ai plecat, Mitică?
— La vânătoare de lei.

*

Îi zici:
— Mitică, faci cinste?
— Nu pot, monşer, că mă strânge un ciorap.

*

Până în anul 1900, când mă-ntâlnea la Sf. Vasile, îmi zicea:
— De un an nu ne-am văzut!

Dar în anul acela l-am găsit în seara de 31 decembre la Gambrinus, tot acolo l-am întâlnit a doua seară, la 1 ianuarie.

L-am salutat; s-a făcut că nu mă cunoaşte. După multă stăruinţă, şi-a adus în fine aminte cine sunt:

— Scuză-mă, neică, a zis Mitică, te uitasem: e un secol de când nu ne-am mai văzut!

*

Ceri într-o băcănie:

— Băiete, o ţuică!

— Nu-i da, domnule, c-o bea! zice Mitică.

Am deseară lojă la operă; mergi cu mine? zice Mitică. Merg... Ce se cântă? Relaş, în cinci acte!

*

Intri la Gambrinus; te apropii de Mitică şi-l saluţi; el îţi răspunde amabil:

—Adio!

Îl saluţi la plecare; el îţi răspunde:

— Să-mi scrii!

*

— Ai parale, Mitică?

— Nu umblu cu metal; mi-e frică de trăsnet.

*

— Birjar! slobod? întreabă amicul nostru.

— Da, conaşule!...

— Atunci, du-te-acasă.

*

— Dă-mi cusurul, zic negustorului.

— Nu-i da, d-le, întrerupe Mitică; dumnealui n-are nici un cusur.

*

Un prieten ghindoc se-ntinde să-şi ia pălăria dintr-un cuier prea-nalt. Mitică îi strigă:

— Pune o coală de hârtie sub picioare!

*

Mitică zice despre un'prietin destituit:
— L-a-naintat...
— ?...
— L-a făcut inginer de poduri... Şi când e în culmea vervei adaogă:
—...detaşat cu serviciul în Gişmegiu: dă muştele afară!

*

Te plângi lui Mitică de cine ştie ce; el nu vrea să asculte, fiindcă „petiţie fără timbru nu se primeşte“.

*

La restaurant:
— Iaurt ai? întreabă el.
— Este...
— Dă-mi vreo câţiva centimetri.
În loc de „usturoi“, zice „vanilie sârbească“, în loc de „vin“, zice „flanelă de Drăgăşani“, şi-n loc de „bilet de bancă“, „poza lui Traian“.

*

Când pleacă pe jos, te invită:
— Hai, că te iau în dreapta.

*

Mitică se urcă pe platforma dinainte a tramvaiului electric; vagonul porneşte; în culmea vitezei, deodată amicul nostru strigă manipulantului:
— Opreşte! ţi-a căzut biciul!

---

[1] Restul.

*

Mitică stă cu mai mulţi prieteni în colţ la Continental, pe Piaţa Teatrului. Un prieten salută şi sare pe platforma din urmă a tramvaiului, care merge către Sf. Gheorghe:

— Arde-l, birjar! strigă Mitică.

*

— în toiul alegerilor, unde-şi pune Mitică al meu candidatura?

— La Bucureştii-Noi.

— La ce colegiu?

— La colegiul al patrulea[1].

*

Te doare măseaua. Ce doctorie îţi recomandă Mitică?

— Rădăcină de cleşte.

*

Ai cerut o bere şi o laşi să-i treacă puţin spuma; Mitica zice:

— Bea-ţi berea, că se răceşte.

*

La Gambrinus:

Mitică, la plecare, către băiatul care a servit:

— Băiete, mi se pare că mi-a picat o băncuţă; vezi, dacă o găseşti, mi-o dai înapoi deseară; dacă nu, ia-o tu bacşiş.

— Câte ceasuri sunt, Mitică?

— Câte a fost ieri pe vremea asta.

*

— Apropo, zice Mitică, de câţi ani eşti?

— De... atâţia.

— Tocmai cât măgarul mitropolitului!

---

[1] În sistemul electoral burghez nu erau decât trei colegii.

*

Ţi-ai cumpărat o blană nouă. Te întâlneşti cu Mitică, în loc de „s-o porţi sănătos!“ îţi zice:
— Bravos! blană ai; acuma, junghi îţi mai trebuie!

*

— Ţi-aş face curte, domnişoară, zice Mitică unei tinere telegrafiste, dar vai! n-am curaj; ah! ştiu cât eşti de crudelă!
— Cum, domnule Mitică? de unde ştii?
— Parcă eu n-am aflat cum baţi depeşile!

*

Mitică te roagă să pui o vorbă bună la Ministerul de Război, dacă ai vreun prieten, ca s-o numească pe soacră-sa ,,moaşă militară“.

*

Trenul de plăcere merge-ncet; Mitică zice:
— A ostenit caii. Ori, mai bine:
— A uitat să dea grăunţe la cai! Trenul se opreşte la o staţie; Mitică:
— A oprit, să le dea apă.

*

E polei. Cade un domn. Mitică strigă:
—Chegle-carambol! Cade o doamnă:
— S-a rupt gazometrul!
Ş. cl., ş. cl., ş. cl.
Al dracului Mitică!

1900

Din „SCHIŢE NOUĂ“
(1910)

CUPRINS

MONOPOL...

În vara anului 1907, aflându-mă în străinătate şi având în ţară daraveri, m-aşez în trenul Berlin-Bucureşti, cu gândul să m-abat o zi-două pe la Iaşi, unde să vizitez pe nişte vechi şi buni prieteni, familia Ronetti Roman.

A doua zi, mă cobor în gara Paşcani la 12.30 p.m. Numaidecât întreb cu respect pe un domn impiegat de mişcare foarte tânăr, care poartă o şapcă prea matură, odinioară desigur stacojie, „pe ce linie este tras trenul ce trebuie să plece peste câteva minute spre Iaşi“... Domnul impiegat îmi răspunde politicos că, „în legătură cu Berlin-Bucureşti, pleacă din Paşcani spre laşi numai un tren, la 4,10, cu sosirea la 6,5 p.m.“

— Dar....

— Ştiu, mă-ntrerupe ghicindu-mi gândul; este şi un tren cum vrei dumneata; dar acela nu umblă...

— Este, dar nu umblă?

—... nu umblă decât pe sezonul băilor.

— Am înţeles, răspund eu pe jumătate domirit.

Fireşte, e prea de timpuriu, înainte de sfârşitul lui mai, să-n-ceapă băile... Dar nu ştiam să fie acuma şi-n Berlin pătimaşi care vin să se caute la băile din Iaşi.

Trei ceasuri şi jumătate în Paşcani — cam prea mult!... Dar ce pitoresc!

Ce glodăraie şi colbăraie!... Ce abdomene de copii malarici! şi se joacă şi râd — cam trist, dar tot râd!... Ce grav municipalul care ţine ordinea la fântâna din piaţa gării, unde se-mbulzesc multe vite însetate!... Ce jigăraie de câini costelivi cu ochii rătăciţi şi coada-ncârligată înspre pântece, furnizori ai amicului meu doctorul Lebel!... Şi, cu tot regimul nostru protecţionist, nici o fabrică de mănuşi în tot ţinutul!... Ai de ce să ţi se rupă inima — de mila oamenilor, fireşte, după a vitelor şi a câinilor. Bine că avem o S.P.A.[1]; să sperăm că încet-încet, cu vremea, vom ajunge s-avem şi o S.P.O.[2]

4.10... Am pornit. Mergem şi înaintăm domol în sus spre Ruginoasa, şi ne apropiem de culme.

Soarele, aplecându-se către piscurile Ceahlăului, se ascunde după grămezi uriaşe de nouri, care se tot ridică una peste alta venind dimpotrivă, pe când largile adâncături din dreapta urcuşului nostru se-nvăluiesc treptat în umbră.

Blânda melancolie a ţarinelor moldoveneşti — un cântec de neam mâhnit, din glas copilăresc, ajungând la mine limpede din dedeparte vale — închipuirea marelui sinistru de acum două luni — apropierea de Iaşi... Apoi dulci amintiri din zilele primei nesocotite tinereţi — gândiri amare din pragul cu deşarte regrete al bătrâneţii... Toate mă-mpresoară, şi care de care luptă să mă-ngenunche şi să mă copleşească.... Pe lângă astea, suflarea de monstru astmatic a locomotivei şi ţăcănitul din ce în ce mai obosit al roatelor... E penibilă mişcarea în alt tempo decât al sufletului!

În sfârşit, tica-taca, încetinel, ajung cu voia lui Dumnezeu joi seara, 24 mai, în gara Iaşi, unde sunt întâmpinat nu se poate mai frăţeşte, de prietenii mei.

---

[1] Societatea pentru protecţia animalelor.

[2] Societatea pentru protecţia oamenilor.

Mă gândesc, cum sunt obosit de drum şi de atâtea impresiuni, să mă duc repede la baie; dar îndată mi-aduc aminte de şapca odinioară stacojie: nu s-a deschis încă „zezonul“. Mă mulţumesc să mă spăl la bunele mele gazde cu apă de Vichy-Celestins; apa comună de Iaşi e mult mai gustoasă şi mai hrănitoare, dar costă mai scump şi cam irită pieliţa, mai ales vara.

E, cum spusei, la sfârşitul lui mai. Găsesc iubitul meu Iaşi în tremurul alegerilor generale... Ce febră! peste 43 de grade; aproape să se coaguleze albumina!

Fierbe lumea de grija cea mai mare ce poate — cum să zic? — poseda pe un adevărat român — aşa-numita despuiare a scrutinului... Scrutinul este pentru noi, modernii, adică românii moderni, un fel de zeu, care s-arată în toată maiestatea lui despuiat: *Apollo resplendescens*[1]...

Ziua de vineri, 25 mai, mi-o consacru deci de dimineaţă să vizitez redacţia Opiniei (o instalaţie în adevăr europeană; chiar un telefon; cam năzuros — e încă june), unde, în calitatea mea de confrate mai în vârstă, sunt primit cu destulă consideraţie. De aci, voi să contemplu apariţia zeului — pe un potop de ploaie, să crezi că s-au rupt băierile firmamentului.

De cu noapte a-nceput a turna, şi toarnă... Pieţele, ogrăzile, locurile virane sunt mări şi lacuri; uliţele, fluviuri şi niagare... Caii înoată; birjele plutesc; tramvaiele par nişte vaporaşe de curse intraurbane, ca la Hamburg.

Mă plâng unui amic, impiegat superior, om cu carte, de furia elementului.

— Las’, coane Iancule, îmi zice, ploaia aiasta-i bună după atâtea călduri tropicale!

---

[1] Apollo strălucitorul (lat.).

Şi mă conving că are omul toată dreptatea... De trei ori binecuvântat, diluviu!

1) *ad rem*[1]: căldurile au fost, ce-i drept, foarte tari şi înainte de vreme;

2) *ad, locum*[2]: se spală laşii; nu-i vorbă. Iaşii sunt un târg tare curat; dar orşicât, cineva, cât de curat să fie, tot nu strică să se spele din când în când; măcar dacă nu se spală singur, să se lase spălat, şi

3) *ad personam*[3]: servitoarea bunelor mele gazde a avut ingenioasa inspiraţie să pună la gurile zgheaburilor toate cofele şi putinile din casă... Las să se premenească umplutura de mai multe ori până curge limpede de tot şi mă spăl bine cu apă de ploaie — excelentă pentru pieliţă.

Din adâncul sufletului zic: Domnul fie lăudat! el, care ne trimite răcoare după călduri tropicale; care ne spală câteodată cu d-a sila; care ne dă apă aşa de ieftină, mult mai ieftină decât cea de Vichy — o bagatelă.

Mă aflu, cum zisei, la *Opinia* înainte de amiază. După ce, ca musafir, îmi fac datoria să ţin pe tinerii confraţi, vreo trei sferturi de ceas, cu palavre, încep a pricepe că le cam stau pe suflet... Eu n-am treabă; toată ziua mi-e de petrecere; pe când ei ard în toiul bucătăriei, unii cu condeiele-n mână, altul cu telefonul la ureche, celălalt cu nasul în listele electorale... în trei-patru ceasuri trebuie s-apară foaia..

— Domnilor, zic, de-acu vă las.

— Dar de ce te grăbeşti, coane Iancule?... de ce nu mai stai oleacă, olecuţă?

---

[1] Cât priveşte faptele (lat.).

[2] Cât priveşte locul (lat.).

[3] Cit priveşte persoana (lat.).

Olecuţă! diminutivul acesta îmi pare un categoric superlativ.

Tineri politicoşi! nu-mi ascund pălăria, nici umbrela, nu-mi fac nici o violenţă... Mă lasă să plec... E şi vremea, în faţă, la Mitropolie, sună 5 antemeridiane... La 12 fix ziua, sună în faţă la Mitropolie 5 antemeridiane; la 12 fix noaptea, 5 postmeridiane — dar foarte regulat.

Am plecat, spre marele regret al confraţilor, pe când potopul se-nteţeşte din ce în ce. Mă urc în luntrea mea cu un triton bătrân care tuşeşte straşnic şi strănută... Simptome alarmante la aşa vârstă... Se vede bine că, în atribuţiunile amicului nostru doctorul Jocu, nu intră şi inspectarea animalelor marine.

— *Avanti, gondoliere!* strig.

Bravul gondolier îi trage câteva tritonului cu coada lopeţii. Bălăcind contra torentului, navigăm încet-încet la deal.

Unde să merg? La Smirnov, or la Ermacov? Sunt amândoi imperfect! dar la primul merge colegiul I; eu merg la colegiul II, cu intelectualii. Oprim la Ermacov. Debarc. Am călcat pe pământ ferm.

Sui scăricica, intru, când... simt că-mi fuge pământul de sub picioare şi, cât p-aci, dacă nu sare cineva repede să m-apuce, dau să cad pe spate înapoi afară, în valuri. Ca fulgerul mă săgeată un gând sinistru: un atac de dambla!... Sunt pierdut!... Dumnezeule! aibi milă de familia mea rămasă departe în străine locuri... Ce bucurie pe mine când, cu toată supărarea gleznei din pricina alunecării, aflu, după primul moment de groază, că damblaua mea a fost numai nişte sâmburi de măsline risipiţi — pe gios!

Dugheana e plină de amici, toţi funcţionari publici şi profesiuni liberale[1]. Aşteaptă aci de mult să se oprească potopul, şi,

[1] Profesiuni libere.

aşteptând, ca să le pară timpul mai scurt, iau aperitive, ţuică, mastică, pelin, mişmaş, şi gustă mezeluri, salam, ghiudem, caşcaval, măsline...

Fireşte, mai cu samă cum sunt vesel că n-am avut dambla, intru şi eu în combinaţie.

...Şi aperitive, şi mezeluri, şi vorbă, şi discuţie asupra „situaţiunii dificile în care se găseşte ţara în urma tristelor evenimente, ca să zicem aşa, şi-n faţa atâtor reforme ce această situaţiune le reclamă imperios, dacă ne putem pronunţa astfel" şi apoi ,,asupra trecutului, prezentului şi viitorului, ideilor şi programului fiecărui ales şi fiecărui candidat" — şi dezbateri, şi vorbă, şi aperitive, şi mezeluri, şi aruncăm sâmburii — pe gios!...

Dar e unu şi jumătate; m-aşteaptă la dejun. Am stat aci un ceas şi mai bine! Vezi cum trece de uşor vremea vorbind despre chestii grele!... Cu multă prudenţă, de teama unui al doilea atac, mă mişc şi vreau să-mi plătesc consumaţia. Dar amicii protestează:

astăzi este rândul de plată al amicului X..., care a repurtat, ca orator la o întrunire electorală, un fenomenal succes...

Încă un rând de aperitive şi măsline, şi aruncăm sâmburii... Eu mă lipesc bine cu talpa de duşumea... Şi încă un rând... cel din urmă! şi măsline, şi aruncăm...

— Socoteala! în total!

Nu-i mult! Mezeluri şi măsline, 3.15; băuturi, 17.05; total 20.20. Amicul X..., după ce plăteşte galant, se suie în gondolă cu mine; locuieşte în drumul meu, pe un *canaletto* — să-l las acasă.

Pornim.

— Coane Iancule, îmi zice, îm par' rău amu, după succesul meu, c-am cedat şi nu mi-am pus cand'atura!

Face iconomie de silabe, probabil, fiindcă mai avem puţine momente de petrecut împreună; vrea omul cât mai scurt să-mi spună cât mai multe. Şi, cum se clatină gondola pe valuri, amicul adaogă:

— Aveam o ide' de reformă... Nu mai merge, monşăr, cu ţăranii. Şi beţivi!... T'eb'e un mo'opol al... ac'... (gondola se clatină) al... ac'cololului!...

Ne-am oprit. Ne pupăm în gondolă ca doi patricieni de pe timpul ilustrului doge Francesco Morosini. Se dă jos încetinel pe trotuarul plin de apă şi întră, leoarcă de ploaie, pe portalul bătrânului său *palazzaccio*[1].

— Ia sama (îi strig), pe *Sein Giovanni, padrone mio!*[2] nobilul meu senior, să nu-ţi fi rămas vreun sâmbure de măslină pe talpă!

El se-ntoarce-n loc, smulge cu vârful degetelor o sărutare unsuroasă de pe buze şi mi-o aruncă magnific din depărtare.

Sunt opt ceasuri şi trei sferturi... Gondola aşteaptă... îmi iau rămas bun de la graţioasa mea gazdă şi plec cu Ronetti Roman la gară.

După ce-i mulţumesc de afectuoasa primire, urc în vagon.

— Amice, zic, ştii d-ta cu ce mă duc eu de la Iaşi la Bucureşti?

—... Cu trenul.

— Da, cu trenul, fireşte; dar nu numai cu trenul, merg şi cu o idee...

— ...?

—.... O idee de reformă!

— !?...

— Trebuie de înfiinţat numaidecât un monopol , a1 *ac'cololului...*

Trenul s-a pus în mişcare... M-aplec pe uşa vagonului:

—... la sate!... pentru rurali!

1907.

[1] Mic palat (it.).

[2] Sfântul Ion, patronul meu! (it.).

METEAHNA...

CUPRINS

În general, o staţiune de aer curat este un loc mai mult sau mai puţin pitoresc, unde te plictiseşti, până la înecăciune, dacă nu ştii danţa, ca să poţi respira seara praful din salonul de bal de la Kurhaus. Însă astă-vară, fiind osândit să respir o lună aer curat chiar dacă nu ştiu danţa, am avut norocul să petrec împreună cu un tip de om foarte eludat, un fel de maniac, şi aş fi nedrept dacă aş zice că am petrecut prost. E adevărat că până la urmă, cu câteva zile înainte de a ne despărţi, începuse să mă cam obosească cu atâtea — cum să zic? — cu atâtea prostii; dar cele două-trei săptămâni de la-nceput nici nu ştiu când trecură, atât mi se părea tipul de interesant.

Mai întâi era un om foarte cumsecade — ungur. Pentru un român ordinar ca mine, adică nu un extraordinar român, se găsesc şi printre unguri foarte cumsecade oameni: vreau adică să spun că un român cât de ordinar se deosebeşte în aceasta mult de ungurii imbecili — sunt mulţi de aceştia şi la unguri — care nu ar fi-n stare să admită că se pot găsi şi printre români oameni cumsecade afară de românii renegaţi din regatul maghiar, care acolo sunt consideraţi ca oamenii cei mai cumsecade.

Deşi eram cu ungurul meu totdeauna alături la *toplito* (aşa se zice pe ungureşte *table d'hote*[1]), deşi în cursul zilei ne întâlneam mereu la *promonat* (promenadă, pe ungureşte), şi deşi din parte-mi, comunicativ ca orice român ordinar, îi dedeam întruna ghes să-i fac cunoştinţa, nu era chip să mi-l apropiu. Instinctiv, mi-am dat seama că mi-l depărtasem: făcusem greşala să-i adresez la masă cuvântul în româneşte; el, om politicos, mi-a răspuns destul de aspru: *„Nem ertek kerem szepen!“* (adică: nu-nţeleg, mă rog, frumos).

[1] Pensiune (fr.).

Înţelegând ce greşeală făcusem şi dorind neapărat a-i face cunoştinţa; pe de altă parte, pricepând de ce slăbiciune sufere omul meu, m-am gândit la o stratagemă, care mi-a reuşit, într-o dimineaţă, când ne-am aşezat alături la cafea, după ce l-am salutat frumos, i-am zis pe ungureşte: „Bună dimineaţa poftesc!“ Auzindu-mă, omul s-a transfigurat; de unde ieri sta posomorât cu ochii-n taler, acu deodată, radiind prieteşug din ochi, cu un zâmbet afabil, m-a întrebat în limba lui: „Dar domnul ştie ungureşte?“ I-am răspuns că am ştiut puţin când eram copil, că acuma mai înţeleg ceva, dar am uitat aproape de tot să vorbesc... Pe urmă (la noroc, am încercat) am urmat să-i spun pe franţuzeşte cât îmi pare rău că, neputând trăi printre maghiari, am uitat o limbă aşa de frumoasă, care mi-aminteşte de copilărie şi-mi face atâta plăcere când o aud vorbită mai ales de societatea cultă, sau de pe amvon, sau pe teatru.

Omul meu s-a găsit că ştie franţuzeşte mai bine decât mine, şi, din momentul acela, am fost o lună nedespărţiţi. Stratagema mea a prins; ce e drept, nu era decât pe jumătate infamă: numai în privinţa regretului că n-am putut trăi printre maghiari; în privinţa limbii însă, era numai puţin cam exagerată; şi cunosc mulţi români ardeleni culţi de aceeaşi părere cu mine şi care vorbesc limba - maghiară frumos cum mulţi maghiari culţi ar dori s-o vorbească.

Aşadar, ne-am apropiat şi ne-am împrietenit, şi nu-mi pare rău: am putut studia de aproape fenomenul ciudat al maximului de tensiune sufletească, cum adică o apucătură bună a omului, trecând măsura, poate deveni pernicioasă, cum o virtute împinsă peste o anumită limită începe a fi o curată meteahnă.

Ungurul meu, aşa om cumsecade, şi inteligent, şi cult, era în cazul acesta din urmă: întindea coarda patriotismului peste

maximul de elasticitate; când vorbea inima lui de maghiar, judecata lui de om trebuia să meargă să se culce, nu mai avea de ce să mai stea de vorbă.

Câte minuni n-am auzit în patru săptămâni, pornite din inima patriotului maghiar! Le-aş mai putea ţine minte pe toate? Câteva însă vor fi de ajuns să le rezum aici pentru a da o idee cititorului de meteahna mentală a tovarăşului meu de cură la aer curat. Iată...

Mai întâi, maghiarul nu are nevoie de altă cultură decât de cultura maghiară; ceva mai mult: orice influenţă a vreunei culturi străine, mai ales europeană, este de-a dreptul păgubitoare maghiarismului; de aceea trebuiesc descurajate, condamnate, persecutate chiar (la nevoie, cu mijloace violente) toate apucăturile de contact, fie pe cale publică, fie pe cale privată, cu vreun curent de civilizaţie nemaghiară.

Limbă?... numai cea naţională maghiară!

Literatură?... numai cea naţională maghiară!

Artă?... numai cea naţională maghiară!

Ştiinţă? tot aşa.

În fine, idee, muncă, invenţie, spirit, judecată, rachiu, vin, brânză, ardei, danţuri, costume, vite, capital, oameni, sfinţi. Dumnezeu ş.cl. ş.cl.... toate, tot — tot aşa!

Apoi...

Maghiarul nu se teme de nimeni pe pământ; contra lumii întregi, maghiarul luptă nepăsător, sigur de victorie... fiindcă… are-ncredere în Dumnezeul străbunilor săi... căci maghiarul în veci nu piere!

Dar... este un însă… Însă: maghiarul este, din nenorocire, mâncat de străini! de nemţi, de jidani, de slavi, de ţigani, de levantini, de germanism, de franţuzism, de pesimism, în fine de fel de fel de vrăjmaşi care pot să-l... distrugă!

Şi, se-nţelege, odată ce va fi maghiarismul distrus, fireşte nu: va mai exista, şi dacă nu va mai exista maghiarismul, atunci lumea are să stea pe loc, n-o să se mai învârtească pământul, soarele o să se'stingă — cataclism universal! s-a isprăvit cu omenirea!

Până la dar însă, maghiarul meu avea aerul feroce şi tonul tunător; dar de la dar însă încolo, lua aerul dulceag şi tonul duios.

Aşa m-a făcut să-mi petrec luna de vilegiatură într-un mod foarte plăcut.

Cu câteva seri înainte de a ne despărţi, când începuse să mă cam plictisească, mi-a vorbit despre tricolorul maghiar cu un avânt într-adevăr ,,înălţător“. Mi-a spus că el mănâncă mai bucuros, şi mai cu poftă chiar, săpun învelit într-o etichetă tricoloră maghiară decât caşcaval învelit în hârtie simplă albă.

Şi, aminteri, om foarte cumsecade... inteligent şi cult... M-am gândit: „Doamne, un om aşa de cumsecade, aşa de inteligent şi de cult, cu aşa meteahnă... ce uşor i-ar fi unui şarlatan, prost şi incult, să-l ducă de nas şi să-şi bată joc de el!“.

Şi după ce m-am despărţit de bunul meu maghiar, mi-am zis:

„Nu! patriotismul lui e o meteahnă; nu mai e o virtute. Bine că ne-a ferit Dumnezeu pe noi, românii, de aşa meteahnă!“

1909

IDENTITATE...

CUPRINS

Stetesem două luni la ţară, în Franţa — zic la ţară, cum zic francezii, fiindcă vila şi mica proprietate unde mă găzduise prietenul meu Legrand se aflau la marginea unui oraş mare industrial şi comercial; într-un ceas mergeam pe jos până-n centrul târgului, la Cafe Gambetta... Aşteptam acum bani, ca

să mă-ntorc în patrie într-o seară, iată primesc un cec de 350 de franci. A doua zi dimineaţa, merg în oraş, la sucursală locală a unei mari bănci din Paris, şi mă prezint la guichet cu cecul meu. Impiegatul se uită bine la cec, apoi lung la mine, şi zice:

— Hârtiile dv., domnule...

— Ce hârtii? întreb eu.

— Hârtiile dv. de identitate...

Mă caut în buzunar, să scot portofelul cu paşaportul şi cu alte hârtii... Caut... caut... Am uitat portofelul acasă la ţară. Zic:

— Domnule, iată, poftim scrisoarea prin care mi se notifică trimiterea cecului la adresa d-lui Legrand, unde locuiesc de două luni, aci, afară din oraş... Portofelul cu hârtiile mele l-am uitat acasă; în orce caz, nu gândeam că or să-mi trebuiască din momentul ce prezint un cec...

Dar impiegatul mă-ntrerupe:

— Cu toate astea, vă trebuiesc… fără hârtii...

Şi iar se uită, cu parcă un fel de bănuială, la cecul meu.

— Domnule, zic eu îngrijat, nu cumva, poate, bănuiţi că este un cec fals?

— A! nu, domnule; cecul este foarte bun... decât fără hârtiile dv... Vă trebuiesc neapărat hârtiile dv. de identitate...

— Dar sunt cinci kilometri, domnule, până acasă, şi-nţelegeţi bine că, o dată cinci la dus, şi-nc-o dată cinci la-ntors, fac zece... pe căldura asta.

Pe câtă vreme stăruiesc eu pe lângă impiegatul nenduplecat, se tot îndeasă-n mine un englez, un roşcovan cu haine cadrilate, tipul desăvârşit al gentlemanului cu stare, care nu mai ştie încotro, în ce parte a pământului să fugă ca să scape de spleen — de plictiseala ceţei britanice.

Mă dau la o parte şi-i fac loc la guichet.

Gentlemanul scoate din buzunar un portofel mare de piele de crocodil cu o monogramă de argint la colţ; deschide încet portofelul şi trage dinăuntru mai multe hârtii, între care şi un cec, şi le dă impiegatului. Acesta le ia; înapoiază gentlemanului celelalte hârtii, opreşte cecul şi zice, cu un oarecare aer de consideraţie:

— 50 000 de franci?

Gentlemanul, rece, dă din cap în semn de-afirmare... Impiegatul îi dă un peticel de hârtie cu un număr şi-i arată la ce guichet se face plata cecurilor... Eu stau alături şi mă uit la ei.

Gentlemanul se duce la guichet, ridică un pachet de hârtii de bancă; le vâră pe nendoitele în portofelul lui larg; pune portofelul în buzunarul din partea inimii; se încheie la piept frumos şi iese cu pasul demn şi măsurat, ca orice gentleman care caută metodic, pe-ndelete, locul din lume unde să-şi poată arunca din cârcă povara nesuferitului spleen.

După ce, cu oarecare invidie — mărturisesc — privesc pe englez ieşind cu portofelul plin, mă vâr iar la guichet şi încerc încă o dată să conving pe impiegatul băncii... Zadarnic, orce încercare...

— Regret, domnule, îmi zice; peste putinţă! v-am spus... Fără hârtiile dv... peste putinţă!

Văzând că-mi răcesc gura degeaba, rămân foarte vexat. Mă hotărăsc a mă-ntoarce acasă, s-aduc paşaportul, hârtiile, geamantanul, tot; la rigoare să aduc şi pe gazda mea, pe amicul Legrand, om cunoscut în localitate, să garanteze că eu sunt eu, nu sunt altul.

A doua zi, mă prezint cu paşaportul, cu hârtiile toate, corespondenţă din ţară şi din străinătate (un dosar întreg), eu prietinul şi gazda mea, d. Legrand, şi cu o duzină de fotografii, care reprezintă pe amicul meu Legrand, pe soţia sa, madam

Legrand, pe cei doi copilaşi ai lor şi pe mine, la masă toţi, pe veranda vilei; madam Legrand, în fund, ţine pe câte un genuchi pe copilaşi; eu şi cu Legrand stăm în picioare şi ciocnim, peste masa rotundă, paharele, închinând, eu: pentru prosperitatea bătrânei Republice Franceze! el: pentru progresul tânărului Regat Român!

După fotografie, putea impiegatul cu drept cuvânt să mă dea iar afară; însă, examinând cu mare atenţie celelalte documente, binevoieşte în sfârşit să-mi dea fiţuică pentru achitare, îmi iau banii şi fotografiile, şi mergem cu amicul Legrand în centru, la Cate Gambetta, să luăm câte un aperitiv, după obiceiul locului.

Acolo — ce aflăm?

În ajun, banca locală a plătit un cec fals de 50000 de franci unui cavaler de industrie; semnalmentele: gentleman englez; roşcovan; costum cadrilat; portofel enorm, crocodil veritabil etc- etc....

Nu! pot mărturisi despre asta atâţia prieteni ai mei socialist!, şi liberali, şi conservatori, şi, puţinii, rămaşi sadea pe dinafară — nu! n-am fost niciodată socialist; n-am duşmănit cândva capitalul... Dar, când am auzit că infama întreprindere burgheză, care m-a necăjit şi m-a vexat pe mine atâta, fermecată numaidecând de un milord cadrilat şi de o piele de crocodil, a fost părtită cu o aşa de frumoasă sumă rotundă... drept să spun, am jubilat...

Peste trei zile am plecat din Franţa către patrie.

În drumul-de-fier, a doua zi, am avut norocul (să vedeţi mai jos pentru ce zic „norocul“) să mă-ntâlnesc cu un rus, un vechi cunoscut, foarte simpatic, pe care de mult îl ştiam că înoată în apele anarhismului terorist — un tip de om excelent, bun, onest şi moral; dar... apostol... infatigabil şi incurabil. Cum m-a văzut,

rus comunicativ, m-a strâns de gât, să mă sărute. Ne aflam singuri într-o cabină mică a vagonului. Eu, cam în glumă, cam în serios, i-am zis:

— Ascultă-mă, maladeţule, spune drept: ai în geamantan vreo cutiuţă cu bomboane destinată vreunui tiran?… să nu se deschiză cutiuţa singură pe drum, să-şi verse asupra mea bunătăţile, că m-ai nenorocit: am treabă acasă; m-aşteaptă familia!

Maladeţul meu a-nceput să râză şi iar m-a strâns de gât şi m-a pupat; pe urmă m-a asigurat că n-are la el nici un explozibil altul decât ura lui nempăcată contra intolerabilei de absurde organizaţiuni actuale a societăţii. Eu, din parte-mi, i-am declarat că n-am nici un cuvânt spre a susţine o organizaţie care, dacă n-o cred totdeauna intolerabil de absurdă, adesea mi se pare stupid de intolerabilă.

Asupra acestora, ne-am pupat iar muscăleşte şi, după ce am dat un bacşiş conductorului să ne lase singuri în compartiment, ne-am culcat... Am dormit bine până la ziuă, când am ajuns la graniţă.

Anarhistul meu, mai deştept ca mine, s-a coborât întâi din vagon. Eu, puţin mai târziu, somnoros, dau să trec pe urmele lui... Un poliţist, cu o voce foarte aspră, îmi zice, ţinându-mi calea:

— Treceţi întâi la revizia paşapoartelor! Caut în buzunar... caut în săculeţul meu de drum... Nu e… Afurisit paşaport!... iar paşaportul!... Zic:

— Domnule, nu-l găsesc; probabil, l-am pierdut pe drum; dar sunt român, domnule!...

Şi voi să trec; dar el, şi mai aspru:

— Nu se poate, domnule, fără paşaport! n-auzi?

— Dar am hârtii, altele, care probează că sunt român, domnule! cetăţean român!

Şi iar dau să mă vâr. Aş!... Poliţistul îmi dă un brânci în piept, şi mă aruncă-napoi, cam departe, pe teritoriul străin, în

braţele unui hamal, care, din spate, cu acelaşi procedeu, mă restabileşte în poziţia verticală.

„Ei! zic în gândul meu; de-acum sunt pierdut! pierdut la pragul patriei mele!... Ce e de făcut?...“

Intru, foarte abătut, în restaurantul gării pe teritoriul neutru... Beau o cafea... amară cafeaua în ţară străină... prea puţin zahăr şi prea multă *frank-caffe*!... Gustând, foarte dezgustat, din cafeaua exilului, aud că afară se pregăteşte trenul de plecare către interiorul patriei mele... Mă uit la ceas; mai sunt douăsprezece minute... şi pleacă fără mine, şi eu rămâi în exil, şi nu mai am parale nici de *frank-caffe*!

Desperat, mă-ntorc la poliţistul meu şi, cu lacrimi în guşe:

— Domnule! te rog, domnule... sunt cetăţean român!... scap trenul!... nu mă nenoroci! Dar el răcneşte:

— Nu se poate fără paşaport! nu-nţelegi? idiotule!

Profund vexat de acest refuz astfel formulat, mă întorc demoralizat cu desăvârşire în restaurant... Ce să fac?... Să telegrafiez cu 50 de cuvinte răspuns-plătit şi cu timbru de 30 de bani la poliţia locului meu. Dar, până să-mi vie răspunsul, pot pieri printre străini;

În cel mai bun caz, alt tren de coincidenţă n-am decât peste 18 ore!... Orcum, tot bine!...

Fulgerându-mi acestea prin minte, intru în restaurant, unde găsesc pe maladeţul meu bând ceai, fără zahăr, numa cu rom. Foarte supărat îi povestesc nenorocita mea aventură. El începe să râză ca un sec; scoate din buzunar un pachet de documente; se uită la mine lung, parcă mi-ar lua semnalmentele, ca la un biurou de servitori pentru condicuţă; alege unul dintre documente; mi-l dă discret pe sub masă, şi-mi şopteşte:

— Na paşaport! mergi degrab’ la revizie!

Mă uit la hârtie...

Mă cheamă Bob Schmecker; sunt cetăţean american; preşedintele U.S.A. „roagă pe toate autorităţile civile şi militare de pe globul terestru să mă lase să trec şi să-mi dea ajutor şi protecţie în caz de nevoie“.

Haha! strig eu, şi trec repede la domnul poliţistul meu:

— Am găsit, în sfârşit, paşaportul meu, domnule!... poftim!

— Aşa da! zice el.

Şi mi-l vizează... Mă sui repede-n tren cu muscalul meu salvator. Ne pupăm... Trenul a plecat... Am intrat în patrie!…

Nu!— să mărturisească toţi amicii mei anarhişti, fie liberali, fie conservatori — nu! nu sunt pentru răsturnarea societăţii actuale, mai ales prin mijloace violente... Dar, drept să spun, reintrând, după atâta necaz, cu aşa succes, în patrie... am gândit... nu mai ţiu minte ce... prostii, desigur.

Ajungând seara acasă, am fost întâmpinat de ai mei… Înainte de a mă apropia de ei, le-am strigat din poartă:

— Mă rog vouă, să nu-mi cereţi hârtii de identitate, că n-am altceva decât un paşaport american, şi sper că n-aţi fi inteligenţi ca unul care m-a făcut idiot az-dimineaţă, numai pentru atâta să mă lăsaţi să intru.

Şi-mpreună cu toată familia, care ştie ciat-pat englezeşte, am cântat, de bucurie că ne-am revăzut sănătoşi, mândrul cântec american: Yankee doodle...

1909

AŞA SĂ MOR!

CUPRINS

Am avut să fac multe alergaturi săptămânile trecute: peste cinci mii de kilometri în drum-de-fier. Am ostenit destul; dar nu-mi pare rău... cu prilejul acesta am făcut o foarte plăcută cunoştinţă — un drum rar…

O zi întreagă, până la Budapesta, l-am admirat numai de la distanţă; neştiind bine decât limba noastră, n-am avut îndrăzneala, cât mi-era de simpatic, să m-apropii de el şi să intru în vorbă. L-am văzut în vagonul-restaurant, înconjurat de alţi călători, conversând cu ei în mai multe limbi străine — nemţeşte, ungureşte, italieneşte, franţuzeşte — un poliglot în toată puterea cuvântului.

Om tânăr, cam de treizeci de ani — foarte elegant; deschis la privire şi la vorbă; vesel, deştept, vioi; plin de glume şi, mai presus de toate, om umblat.

Ceasuri întregi am tras cu urechea la conversaţia lui cu ceilalţi călători, şi, din câte am putut înţelege, am rămas cu convingerea — care, mai târziu, trebuia să mi se confirme cu prisos — că mă aflu în faţa unui om extraordinar.

Acest tânăr, nu numai că ştia atâtea limbi, dar cunoştea de aproape şi ţările lor: vorbea despre toate regiunile Europei civilizate, în lungul şi-n latul continentului, cu mai mare siguranţă decât aş îndrăzni eu să vorbesc despre mahalalele pe unde am copilărit; şi, după cum se vedea bine, impresiile ce le comunica erau de tot proaspete: de ieri, din Germania de alaltăieri, din Franţa; de acu trei zile din Italia!... un fel de pasăre călătoare care, cu o privire, din înălţimi, apucă fizionomia întreagă a părţii globului unde şi-a petrecut vara, şi-i strigă din depărtare, de sus, pe limba ei: ,,Să ne mai vedem cu bine la anul!“.

Dar nu numai atâta! Tânărul călător nu trecea prin lume ca o pasăre; era o minte cugetătoare, înavuţită cu frumoase învăţături ştia tot ce se petrece în lumea mare şi-n cea mică. Vorbea, în perfectă cunoştinţă de cauză şi cu egală competenţă, despre greva sindicalistă din Franţa; despre reforma financiară a Germaniei; despre mişcarea sufragetelor din Englitera; despre

expoziţia secesioniştilor din Berlin; despre ultimele creaţiuni a lui Carusso şi a lui Rostand; despre situaţia incomodă a sultanului detronat, ca şi despre puiul de girafă fătat săptămâna trecută în grădina zoologică de la Hamburg etc. etc.

Politică, finanţe, mode, navigaţie fluvială, maritimă şi aeriană, industrie, arte, teatre, muzică, sport, mai cu seamă sport — toate, toate erau clar şi metodic aşezate în această puternică minte de om, şi prin urmare, la nevoie, metodic şi clar expuse.

Şi toate astea, cu o siguranţă, o dezinvoltură şi o volubilitate încântătoare, spre uimirea tuturor ascultătorilor. Ce păcat, m-am gândit eu, că nu ştiu o limbă străină, să fi intrat şi eu în vorbă. Câte lucruri aş fi putut afla şi învăţa de la un om atât de ştiut şi de comunicativ!

Dar pe când gândeam astfel, iată că intrăm în gară la Budapesta, unde trebuie să cobor şi să aştept câteva ceasuri până la plecarea trenului către Bucureşti. Omul extraordinar coboară şi el şi dispare spre părerea mea de rău, prin mulţime. Lung o să mi se pară drumul fără el, care m-a făcut, de ieri până azi, să nu bag seama cum a trecut atâta vreme!

Alerg repede la controlorul vagoanelor de dormit, să m-asigur din vreme de un pat de clasa a doua — dacă voi avea noroc să găsesc, fiindcă e totdeuna îmbulzeală şi locurile se vând mai dinainte. Dar am noroc; din întâmplare, în ziua aceea, sunt puţini călători; locurile toate sunt libere; am să fiu singur într-un compartiment de patru paturi... atât mai bine!… nu ai totdeauna noroc să dai peste tovarăşi de drum interesanţi şi plăcuţi.

Ceasurile de aşteptare au trecut — foarte încet, şi mi s-au părut fireşte foarte lungi; dar, cât de încet, ceasurile tot trebuie să treacă; şi cât de lungi sa fie, tot le-nghite vremea pe unele după altele. Şi aşa, pe la două şi jumătate, m-am suit în vagonul de dormit la patul cu numărul 13.

Ş-apoi mai spun unii ş-alţii că 13 e număr fără noroc! N-apuc să mă aşez bine la locul meu şi să scot o carte de citit din săculeţ, şi cine intră, cu zgomot mare, în acelaşi compartiment?... Cine? tânărul meu! extraordinara pasăre călătoare! care ocupă în faţa mea locul cu numărul 11.

Mă salută foarte graţios, pare că mă recunoaşte. Eu, vădit mulţumit că-l revăz, îi răspund şi mai graţios, şi gândesc aşa: de data asta, fiindcă suntem numai doi într-un compartiment, am să intru în vorbă — franţuzeşte, ori nemţeşte, cât mă pricep. Şi pândesc momentul când să atac.

Dar până să încep eu, el, care şi-a aruncat ochii pe cartea mea de citire lăsată pe mescioară, îmi zice zâmbind foarte amical:

— Dumneata ştii româneşte?

Înecat de admiraţie şi de bucurie, nu pot răspunde decât prin altă întrebare:

— Cum? dumneata... ştii şi româneşte?

— Perfect! răspunde omul extraordinar.

— Domnule, zic eu, nu-ţi poţi închipui câtă plăcere îmi face să călătoresc cu un om aşa de umblat ca dumneata! Crede-mă că tot drumul de aseară şi până adineaori am regretat că nu cunosc şi eu o limbă străină, să pot intra în conversaţie cu un tovarăş de călătorie aşa de spiritual şi care ştie atâtea!

Tânărul mi-a mulţumit de compliment, şi din momentul acela am fost buni prieteni.

Câtă admiraţie îmi inspirase în ajun nu fusese nimica pe lângă ce trebuia să-mi inspire de acuma-ncolo. Cum se poate un om să-i ia atâtea! Fenomenal!

Să las că ştie pe dinafară toată muzica din *Prinţesa dolarilor* şi din *Văduva veselă*, cu cuvintele cupletelor în nemţeşte şi-n româneşte; căci asta se poate atribui talentului şi memoriei,

care adesea nu dovedesc prea mult în privinţa inteligenţei; clar ceea ce m-a ameţit a fost cunoaşterea amănunţită a împrejurărilor politice de la noi. Astfel, de la dânsul am aflat...

că arhiducele moştenitor al tronului Austro-Ungariei va veni să facă o vizită la Curtea noastră, şi că vizita aceasta are o mare însemnătate politică;

că Alexandru Davila deschide la toamnă un teatru nou naţional în Bucureşti;

că, pentru moment, nu se face nici o remaniare în cabinetul Brătianu, fiindcă nu s-a putut ajunge încă la o înţelegere între cadrele vechi liberale şi generoşi, aşa că intrarea lui Stere şi a lui Radovici în minister nu se poate face decât la toamnă;

că magaziile economatului C.F.R. de la gara Filaret au ars până-n pământ, iar pagubele se ridică la peste trei milioane;

că bietul nostru Marion, poetul inimitabil al soacrelor, a dispărut dintre noi;

că Take Ionescu dezminte că ar fi declarat lui Costică Arion cum că i-ar conveni să mai rămână mult liberalii la putere;

că recolta, dacă nu vine ploaie cât de curând, este foarte ameninţată în partea de jos a României; ş.cl., ş.cl;

şi toate aceste afirmaţiuni, confirmate cu: ,,aşa să am noroc!“... „aşa să trăiesc!“... ,,aşa să tiorăsc!“... „aşa să am parte de sănătate!“... „aşa să mor!“

După acestea, începe să cânte ceva din repertoriul lui Ristache Ciolacu, pe care-l cunoaşte personal de la Lăptărie, precum cunoaşte personal pe toate personalităţile noastre din lumea politico-economică, finanţiară, artistică etc.

Dar numai pe ale noastre le cunoaşte?

În Paris, în Berlin, în Viena, în Milano, peste tot, pe toţi îi cunoaşte:

— Aşa să am parte de ochii mei!

Pe urmă, îmi povesteşte cum a ars balonul lui Zeppelin, „Oi mamă!“, şi cum el îi spusese mai dinainte contelui că are să se întâmple o nenorocire:

— Aşa să trăiesc, dacă nu i-am spus! parcă nu i-am spus! Trecem, după asta, iar la politica românească...

Lui Stere i-a spus el să nu intre până n-are o siguranţă solidă, să nu paţă şi el cu liberalii ce a păţit Take cu conservatorii:

— Aşa să mor, dacă nu i-am spus!

Apoi, de la politică, trecem la teatru...

Cea mai mare artistă dramatică tot Sară Bernhard rămâne, deşi şi Suzanne Despres este admirabilă; dar creaţia cea mai frumoasă a Sarei nu este nici *Dama cu camelii*, nici *L'Aiglon*, ci *Frui-frui*; rolul cel mai elegant:

— Aşa să am bine, dacă nu i-am spus deja la Paris!... de ce să nu-i spui?... parcă mi-e frică?...

După atâtea minuni câte am auzit, pe la unu după miezul nopţři, dorind somn uşor tovarăşului de călătorie, m-am culcat la locul meu, pe când el fredona încă un cuplet de operetă.

A doua zi dimineaţa ne-am deşteptat pe teritoriul românesc.

Până la Bucureşti, am mai auzit destule. Pe la Chitila, am îndrăznit să-l întreb pe omul meu ce e de felul lui. Am aflat...

E voiajor... în „branşa“ *ilustrate*, poştale...

Cu toată veselia lui, are cauze să fie trist: fiind ocupat în Olanda cu aşteptarea uşurării reginei Wilhelmina, a scăpat ocazia să lanseze o serie de ilustrate române pentru jubiloi.

— Aşa să mor!

1909

Din PERIODICE

CUPRINS

MOFTUL ROMÂN

— *Moftul român* a înviat!

— Adevărat a-nviat!

Iată cuvintele cu care trebuie să se salute în aceste zile de sărbători toţi nepoţii divului Traian, toţi aceia în vinele cărora curge sânge de roman.

Să mai aşternem aci o programă a *Moftului român,* credem de prisos. Sunt opt ani acu de când această foaie a văzut lumina pentru întâia dată. Voim a fi consecvenţi, şi astfel dăm drept program aceleeaşi linii pe care le-am pus în fruntea acestei foi la prima-i apariţie.

E U: Ce mai spune gazetele, nene?

N E N E A: Mofturi!

*

E U: Ce era azi la Cameră?

D. D E P U T A T: Mofturi!

*

U N C E R Ş E T O R D E G E R A T: Fă-ţi pomană: mor de foame!

U N D O M N C U B U N D Ă: Mofturi!

*

UN JUNE CU REVOLVERUL ÎN MÂNĂ: Acrivițo! dacă nu mă iubești, mă omor!

D-RA ACRIVIȚA *(făcând două gropițe asasine în obraji):* Mofturi!

*

D.BABEȘ! Feriți-vă de apa nefiltrată: are germenii tuturor boalelor.

UN MITOCAN *(fudul):* Mofturi!

*

EU: Dar domnii X... Y... Z... n-au nici un merit, nici o capacitate, nici un talent spre a fi puși în fruntea unor instituțiuni care... și în sfârșit despre onestitate... de!

UN AMIC: *(tăindu-mi vorba si dând din umeri):* Mofturi!

*

PACIENTUL: *(foarte impacient):* Doctore, mor!

DOCTORUL: *(foarte liniștit):* Mofturi!

*

LIBRARUL: Iată o carte nouă, foarte interesantă.

UN JUNE CULT: *(dând cu dispreț volumul la o parte):* Moft!

*

UN IPOHONDRU: Ar trebui mai multă îngrijire: doamne ferește! să nu ne pomenim la primăvară cu ciuma!

D. PRIMAR *(foarte serios):* Mofturi.

*

UN CETĂŢEAN: Săriţi!
D. PROCUROR: *(grăbindu-se să suie la club):*Mofturi!

*

EU: Eu crez că de astă dată guvernul a avut dreptate.
UN PESIMIST SUPRIMAT *(scrâşnind fieros):* Mofturi!

*

EU: Trebuie să mărturisim, cu toată părerea de rău, că în administraţie... uneori se fură foarte des.
UN OPTIMIST RĂMAS ÎN SLUJBĂ *(zâmbind foarte blajin):*Mofturi!

*

UN ORATOR OPOZANT: Câteodată, autorităţile... prin abuz de putere, se întâmplă prea de multe ori să comită...
UN MINISTRU: Mofturi!

*

UN TATĂ DE FAMILIE: Am auzit că de la o vreme se-ntinde printre o seamă de tineri din Bucureşti nişte apucături oribile.
UN ALTUL CU MAI MULŢI COPII *(râzând):*Mofturi!

*

X...: Mâine seară e o eclipsă de lună.
Z...:Mofturi!

*

IAR EU: A propos iese o gazetă nouă.
PUBLICUL: Moft

*

Moft! Mofturi!

O, Moft! tu eşti pecetea şi deviza vremei noastre. Silabă vastă cu neţărmurit cuprins, în tine încap aşa de comod nenumărate înţelesuri: bucurii şi necazuri, merit şi infamie, vină şi păţenie, drept, datorie, sentimente, interese, convingeri, politică, ciumă, lingoare, difterită, sibaritism, viţiuri distrugătoare, suferinţă, mizerie, talent şi imbecilitate, eclipse de lună şi de minte, trecut, prezent, viitor — toate, toate cu un singur cuvânt le numim noi românii moderni, scurt: MOFT.

În genere naţiile mari au câte un dar sau vreo meteahnă specifică: englezii au spleenul, ruşii nihilismul, francezii *l'engouement,* ungurii şovinismul, spaniolii morga, italienii vendetta etc., românii au Moftul!

Trăiască dar *Moftul român!*

Foaia ce reapare astăzi, cu titlul ei eminamente naţional, sperăm că va fi formula sinceră şi exactă a spiritului nostru public.

Si acuma, dragă *Moftule,* mergi iar de-ţi fă şi tu rostul în lumea asta.. Locul tău aici este, a ta e vremea de astăzi.

Aruncându-te din nou la lumină, strigăm cu toată căldura: Dumnezeul părinţilor noştri, el care a ştiut totdeauna să protege România, aibă-te în sfânta sa pază! deie-ţi norocul ce-l merită orice moft român pe acest pământ stropit cu sângele martirilor de la 11 iunie 1848, 11 februarie 1866, 8 august 1870 şi 14 martie 1888 ş. cl., ş. cl.

Publicului român, care-ţi este tot sprijinul, îi zicem: ajută-ne şi Dumnezeu te va ajuta; iar ţie-ţi dorim: *Moftul român* să fii, dar caută pe cât se poate de nu fi moft!

„Moftul român", 1893, 24 ian.

BROAŞTE... DESTULE

Nuvelă pesimistă

CUPRINS

Leonică era pe atunci şeful registraturii într-un minister. El era un băiat a cărui vârstă nu se putea ghici uşor: o mutră căreia uneori i-ai fi putut da vreo patruzeci de ani trecuţi; alteori nu ţi-ar fi venit să crezi că merge pe al treizecelea — aceasta mai ales când ieşea *fresco* din frizăria unde, de când intrase în slujbă, era abonat: trei sfanţi la început, apoi, de la introducerea sistemului nou monetar, patru franci pe lună, pentru: tuns la o lună o dată, frizat la zile mari şi ras de două ori pe săptămână, miercurea şi sâmbăta.

Părul lui nu era nici negru, nici galben, nici castaniu; faţa nici oacheşe, nici bălană, nici smeadă; ochii nici negri, nici verzi, nici căprii. Nu era nici cârn, nici năsos, şi urechile le-avea potrivite. Nu era nici mare, nici mic, nici gras, nici slab, nici nalt, nici bondoc, nici subţire, nici gros. Afară de astea, nu era nici bun, nici rău, mai moale, nici iute, nici deştept, nici prost. Cu un cuvânt, o fiinţă nici prea-prea, nici foarte-foarte.

Gusturile lui îl făceau cel mai distins dintre toţi slujbaşii departamentului. Pe lângă că era curat spilcă, apoi obişnuia să se îmbrace foarte galant... Gheroc negru la doi butoni; jiletcă de pichet în faţa oului de raţă, cu bumbi de sticlă mată cât o alună turcească, imitaţie foarte reuşită de mărgăritar; sau altă jiletcă de plisă vişinie cu bumbi roşii de mărgean fals; pantaloni de postav subţire gris-perle; pantofi de piele de mănuşe cu funde mari şi cu cataramă, şi capelă-naltă, în toiul verii, o hăinuţă scurtă, fără talie, de dril alb, încheiată într-un bumb; jiletca, pantalonii, pălăria şi ghetele de aceeaşi materie; o statuă de iaurt, coborâtă de pe piedestalul ei... şi altele şi altele.

Fiece cravată apoi avea agrafa ei, şi fiecare agrafă conţinea o însemnătate simbolică... O inimă de mărgean străpunsă de o săgeată lucrată în diamante arăta că inima lui Leonică era foarte simţitoare la loviturile lui Cupidon; două cheiţe de aur încrucişate însemnau că junele stăpâneşte secretul cu care se deschid inimile; un condei de pană zugrăvit în smalţ pe o condică de aur deschisă spunea clar: sunt registrator etc.

Am cunoscut pentru întâia oară pe Leonică acum câţiva ani, vara, prin recomandarea unui prieten, la cafeneaua Fialcowsky. Încântat de cunoştinţă, noul meu amic îmi dete un plic, pe care scrise cu condeiul de la portofel adresa mea. Era o invitare la nuntă pentru a doua zi. Leonică se afla în dârdora căsătoriei.

Era sâmbătă. A doua zi seara mă gătii cum putui mai bine, şi la ceasurile nouă fără ceva mă aflam la Sărindar, în loc însă de a găsi la biserică masalale şi trăsuri ca la toate nunţile, găsii curtea pustie şi uşa bisericii închisă. Gândii că m-am înşelat în privinţa datei, ceasului sau numelui bisericii. Mă apropiai de un felinar şi citii încă o dată invitaţia: nu mă înşelasem deloc. Ieşeam din curtea Sărindarului fără a şti ce să crez, când mă lovii piept în piept cu... Leonică în original.

— Veniseşi la nunta mea?

— Fireşte.

— Nu se mai face: am stricat. Nu mă vrea, pace bună! Lac să fie, că broaşte... destule!

Peste vreo două luni mă pomenesc cu un plic: era o nouă invitaţie la nuntă, întocmai ca cea dintâi, numai numele domnişoarei era altul. — În ziua nunţii lui Leonică am lipsit din oraş. Întorcându-mă a treia zi, îl întâlnesc mergând la cancelarie.

— Mă iartă, frate Leonică; n-am putut să-mi împlinesc datoria prietenească...

— Despre ce?

— N-am putut veni la cununia dumitale. Am fost la ţară. Dar tot mai bine mai târziu decât niciodată: îţi urez viaţă fericită şi moştenitori câţi doreşti.

— Ce cununie? ce viaţă? ce moştenitori? Gândeşti că m-am cununat?

— Am primit invitaţia...

— Da, dar am stricat tot. Nu mă vrea, pace bună! Lac să fie, că broaşte... destule!

Primisem al cincilea bilet de cununie din partea lui. Ştiam acuma bine că ,,broaşte destule"! Mai au trecut apoi câteva luni, nu-l mai văzusem pe Leonică... într-o zi, trecând prin Lipscani, mă întâlnesc cu un alai de înmormântare... Douăsprezece fete, îmbrăcate în zăbranic alb cu beteală pe cap, mergeau înainte... Era flăcău... Panglicele coşciugului le ţineau patru impiegaţi de la minister, pe care-i cunoşteam şi între care se afla şi prietenul care-mi recomandase odinioară pe Leonică.

Mă apropiai prin înghesuială de dânsul şi-l întrebai cine a murit.

— Leonică, îmi răspunse.

— Dumnezeu să-l ierte! zisei. Adio, Leonică... Lac să fie, că broaşte...destule!

Unde e spiritul liber al lui Leonică în momentul acesta? în cer, în văzduh. Ce face el acolo? Asta o vom afla în viitoarele noastre comunicări spiritiste.

1893

LACHE ŞI MACHE

Nuvelă

CUPRINS

Multe şi mărunte s-au vorbit despre inseparabilii Orest şi Pilad din antichitate, însă, cu drept cuvânt, vremurile de acum se vor mândri cu povestirea istoriei lui Lache şi Mache, căci în adevăr aceşti doi oameni nu pot avea decât una şi aceeaşi istorie: ei vor da exemplu veacurilor viitoare despre puterea prieteşugului.

Cine a cunoscut pe unul a cunoscut şi pe celălalt, fiindcă amândoi mai aproape trăiesc, mai aproape dorm, decât chiar fraţii cei lipiţi din Siam.

Cine zice Lache zice Mache şi viceversa. Cel dintâi s-a născut la Severin tot în ziua şi ceasul în care a văzut cel de-al doilea lumina la Dorohoi: pe amândoi i-a tras aţa la Bucureşti, pentru a îmbrăţişa cariera de copist.

Dacă, la vreo răspântie vezi arătându-se mutra unuia, aşteaptă puţin şi vei vedea şi pe celălalt, care, întârziind pentru cine ştie ce, îşi grăbeşte pasul ca să-şi ajungă jumătatea; în adevăr jumătate, căci Lache şi Mache nu sunt decât unul şi acelaşi în două feţe, doime de o fiinţă şi nedespărţită.

Viaţa lor seamănă foarte mult cu un sistem solar dublu, în care fiecare joacă pe rând rolul centrului, pe când celălalt i se roteşte împrejur. Când buzunarul lui Lache înfăţişează o greutate oarecare, dânsul este soarele sistemului, iar Mache planeta respectivă. A doua zi însă vedem că Mache străluceşte cu jiletca palpitândă, iar Lache gravitează în spaţiu, urmându-l foarte ascultător.

Amândoi fumează, însă nici unul nu are tabachere, şi de aceea nici nu cumpără tutun, fiindcă s-ar usca în buzunar. Astfel când Mache se întâmplă să-ţi ceară o ţigară, trebuie să-i dai

două, sau dacă nu, dânsul face o ţigară venerabilă de senator, şi după ce-ţi mai ia şi câteva foiţe de hârtie, merge să-mpartă prada cu celălalt.

Dacă vreun cunoscut voieşte să cinstească cu o cafea pe Lache, acesta refuză cinstea în favoarea lui Mache, şi astfel cunoscutul e silit să-i cinstească pe amândoi.

La teatru merg câteodată amândoi la galerie cu un singur franc: unul plăteşte, iar celălalt intră pe mofturi cu contramarca aceluiaşi bilet.

Biliard nu joacă niciodată, fiindcă în orice caz tot o jumătate din ei ar trebui să păgubească — ar fi absurd ca şi când ar conspira tatăl împotriva fiului, ori sf. duh împotriva tatălui. Când au poftă de joc, unul ia la carambolaj pe vreun ageamiu vădit, şi cât ţine partida, cel ce nu joacă stă împrejurul biliardului, făcând toate chipurile ca să demoralizeze pe adversarul jumătăţii sale.

Pentru că-şi plătesc cinstit datoriile, când şi le pot plăti, Lache şi Mache se bucură de oarecare credit la cafeneaua unde beau regulat, mai de multe ori nu cu banii lor, cafea după masă. De aceea şi chelnerul îi trece pe o singură foaie a catastifului, la una şi aceeaşi partidă. Când datoria a atins o cifră prea mare, trecând spre exemplu peste doi lei, atunci cel care intră întâi pe uşa cafenelii — acela fiind deocamdată soarele sistemului — plăteşte socoteala.

Lache şi Mache sunt tineri cu carte; ei ştiu de toate câte nimic, aşa sunt adevăraţii enciclopedişti. Lache este înalt la închipuire, Mache e adânc. Aşa dânşii iau parte cu mult succes la toate discuţiile ce se ivesc la cafeneaua lor obişnuită: poezie, viitorul industriei, neajunsurile sistemei constituţionale, progresele electricităţii, microbii, Wagner, Darwin, Panama, *Julie la Belle,* spiritism, fachirism, *l'Exilee* ş. cl., ş. cl.

În cea dintâi săptămână după luarea lefii, principiele lor se întemeiază pe recunoaşterea ordinii şi scopului providenţial

în mersul omenirii; pe adevărul că omul nu este numai o vită, care trăieşte pentru a mânca şi a bea, ci un agent dumnezeiesc, însărcinat cu o misie înaltă în complexul universului; pe necesitatea guvernului aflător la putere; în fine, pe temeiuri pur conservatoare.

Deodată însă cu ieşirea celor din urmă gologani din jiletcile lor, Lache şi Mache părăsesc aceste principii „uzate“ şi „falşe“; atunci lumea şi omenirea sunt numai o confuzie fără plan nici ordine; guvernele toate sunt rele, dar cel mai rău e cel de faţă; omul este un joc nenorocit al oarbei întâmplări, o victimă a societăţii — principii aproape anarhiste — totul se stinge într-un mormânt! — amar scepticism!

„Mănâncă şi bea, Lache ori Mache! că cu atâta ai să te alegi!“ îşi zic ei adânc blazaţi.

Din nenorocire, ei îşi dăruiesc aşa moderne poveţe tocmai după o săptămână de la luarea lefii.

Şi cine şi-ar închipui că această inestricabilă armonie a lor era cât p-aci să se strice odată. Lache era înamorat şi îşi făcea curtea în mahalaua depărtată a slăbiciunii sale, însoţit de Mache. Persoana — din greşală, desigur — începu să palpiteze pentru acesta.

Imprudenta, la biletul anonim al unuia, răspunse celuilalt: *„D-sale d-lui Mache, functionar“*. Adresantului îi fu peste putinţă să disimuleze, faţă cu nefericitul prieten, aerul de satisfacţie pe care-l dă omului orice triumf de care el nu era sigur. Figura adresantului era radioasă, a lui Lache lugubră: pentru întâia oară de când se cunoşteau, cele două chipuri avură două deosebite feluri de expresie — şi ce deosebire fatală!

De aci, urmă grozavul fenomen al rupturei prieteşugului lor. În acea zi, vremea s-a stricat, cerul s-a turburat, şi cu trăsnete înfricoşate a căzut ploaie şi piatră cât oul de gâscă asupra Bucureştilor, după care s-a arătat pe cer şi o cometă cu

coada zbârlită, spre marea indignare a astronomilor români, care uitaseră s-o treacă la calendarul anului.

În seara acelei zile nefaste, Lache, bând trist şi zdrobit cafeaua, a fost întrebat cu mult interes de toţi muşteriii şi chelnerii din cafenea, că ce s-a făcut Mache. El răspundea cu adâncă amărăciune şi cu glasul înecat:

„De unde pot pentru ca să ştiu eu?... Nu ştiu!“ Pentru a o suta oară era să i se adreseze aceeaşi întrebare, la care probabil el ar fi răspuns cu aceleaşi amare cuvinte, când Mache, plouat ca un cotoi aventurier, intră în cafenea: nu se văzuseră de douăzeci şi trei de ceasuri şi trei sferturi! Aceea ce se petrecu în momentul acela între ei nu se poate scrie cu nici un fel de condei. Amândoi cu lacrimi în ochi se repeziră în braţe unul la altul cum se repede fierul la magnet:

— Lache!

— Mache!

Atunci, cerul se-nsenină de tot, trăsnetele şi grindina se depărtară, iar steaua cu coadă pieri de pe cer spre marea mulţumire a astronomilor români, care se mângâiară, că, dacă uitaseră a o prevesti la călindarul anului, nu fusese cel puţin decât o cometă neserioasă.

1877—1878

MOFTANGII

CUPRINS

RROMÂNUL

Moftangiul este eminamente român; cu toate astea, înainte de a fi român, el este moftangiu.

Născut dintr-o familie săracă dar onestă, el este fiul operelor sale, şi, deşi democrat prin naştere, el face parte din aristocraţia inteligenţii, a meritului, ştiinţei, artei, culturii ş. ci.

Dar... născut dintr-o veche familie de adevăraţi boieri, care au ştiut totdeauna să pună interesul patriei mai presus de interesele de clasă renunţând la privilegii, el, aristocratul get-beget, este adevăratul democrat...

Moftangiul este patriot hotărât, naţionalist exclusiv, român până în măduva oaselor! toată lumea trebuie s-o ştie!

Guvernamental, sau, când din nenorocire nu se poate asta, opozant, moftangiul felicită Rrromânia în cazul întâi, o deplânge în cazul al doilea, în ambele cazuri o iubeşte până la nebunie. De aceea, el urăşte cu furie tot ce nu e român, tot ce nu e naţional.

El stimează agricultura, dar visează o industrie mare naţională, care să ne scape de tributul ce-l dăm străinilor: ceea ce-l înspăimântă este o cucerire a Rrromâniei pe terenul economic de către infamii de străini, ajutaţi de copiii vitregi ai ţărişoarei lui!

E om de partid, câtă vreme nu-i vorba decât de vederi asupra politicii interioare, îndată însă ce e vorba de a ne prezenta faţă cu străinii, el crede că toţi românii trebuie să uite micile pasiuni şi, dându-şi mâna frăţeşte, să păşească strâns uniţi faţă cu primejdia economică, politică, socială şi culturală a Naţiunii! Inimicul comun este străinul! jos Străinismull! sus Rrromânismul!!!

Oricine gândeşte altfel... e un trădător!

Moftangiul se găseşte în toate clasele sociale; speţa lui furnică pe toate căile de comunicaţie (afară de rare excepţii, cu bilet gratuit) şi e încuibată din cele mai mândre palaturi până în cea mai modestă odaie de *hotel garni*[1].

Moftangiul poate avea sau nu profesiune, poate fi sărac sau bogat, prost ori deştept, nerod ori de spirit, tânăr, bătrân, de

[1] Hotel cu camere mobilate (fr.).

un sex sau de altul sau de amândouă, el a fost, este şi va fi rrromân adevărat... Să te păzească Dumnezeu să ataci Rrromânia lui oricât de pe departe, căci moftangiul român e aci gata să te zdrobească.

Moftangiul român este:

Din clasele primare până la bacalaureat — anarhist;

De la bacalaureat până la primul examen de universitate — socialist;

De la primul examen până la licenţă — progresist;

De la licenţă până la slujbă — liberal;

De la slujbă până la pensie — conservator.

De la pensie încolo, împărtăşeşte principiile tinerimii universitare... Fii sigur că ai să-l găseşti oriunde e vreo manifestaţie mai mult sau mai puţin politică ori nepoliticoasă a studenţilor mai mult sau mai puţin rrromâni!

RROMÂNCA

Fiică de arendaş, de negustoraş, de funcţionăraş, de avocăţel, de ofiţeraş, de popă — să fi fost papă bulgăroi, sârbotei sau grecotei — moftangioaica este romîncă şi prin urmare nobilă, et par consequent[1] nu poate suferi mojicimea.

Ea este patronesă în comitetul unei sau mai multor societăţi române de binefacere sau de cultură naţională.

Moftangioaica română vorbeşte româneşte numai *avec les domestiques*[2], încolo franţuzeşte — acu ia lecţii de limba engleză.

---

[1] Şi prin urmare (fr.).

[2] Cu slugile (fr.).

În fiecare zi, moftangioaica răstoarnă prăvălii întregi, de la raftul de sus până la cel de jos, căutând eşantiioane şi negăsind, malheureusement[1], niciodată ce-i trebuie. Bogată ca şi săracă, adeseori i se-ntâmplă din distracţie, când se uită negustorul în altă parte, să-i scape ceva în manşon sau sub rotondă[2].

Moftangioaica îşi opreşte totdeuna cupeul d-a curmezişul stradei.

Pentru dânsa sunt numai două oraşe în care poate trăi cineva:

Paris et Bukarest!

Dânsa are unul sau mai mulţi adoratori, nu de plăcere sau de pasiune, ci de datorie: o femeie de aşa înaltă extracţiune trebuie să aibă un suivez-moi[3].

Bogată, n-are plăcere mai mare pe lume decât să-şi arate unei amice sărace toaletele şi să-i spuie preţul lor fabulos, şi apoi proiectele, planul şi devizul toaletelor viitoare.

Moftangioaica săracă este foarte discretă; de aceea, nu despreţuieşte fondurile secrete, ba chiar din contra. Pentru cine conspiră, e prudent să evite pe moftangioaica română.

Crudă, adică necoaptă, primeşte cadouri de la răscopţi! bogaţi:

răscoaptă, face cadouri la săraci necopţi, adică la cruzi:

— Ah! crudule!

Când e vorba de lista „victimelor“ ei, moftangioaica română uită şirul, numele şi datele; are însă în privinţa aceasta despre amicele ei o memorie prodigioasă.

Când vrei să flirtezi cu moftangioaica, se răţoieşte şi fleorţăieşte. Îi vorbeşti serios, râde; glumeşti, e foarte serioasă; o saluţi, d-abia moţăie; o iubeşti, te spune târgului.

---

[1] Din nenorocire (fr.).

[2] Pelerină largă de damă (fr.).

[3] Însoţitor (fr.).

Moftangioaica e amatoare de înmormântări de lux. Trecând prin faţa cluburilor, jalnica scoate capul afară din cupeu. După cimitir, *un tour au bois*[1], cu ochii plânşi şi cu chipul încadrat în dantelă neagră, este obligatoriu.

Moftangioaica e o româncă bravă; ea ştie suferi, cu hotărârea şi eroismul caracteristice românului, tortura concertelor clasice, *fort en vogue*[2] astăzi... Astfel, dacă-ţi place muzica, fereşte-te să mergi la acele concerte: de câte ori orchestra avea un pianissimo, moftangioaica *commencera causer fortissimo*...[3]

Moftangioaica sufere în genere de stomac; oricând are să iasă în lume seara, nu mănâncă toată ziua în vederea corsetului. Astfel, e prudent să nu o prea iei la vals: suflarea ei te face să-ţi aduci aminte cu mult regret de mirosul violetelor de Parma.

Poftită ori nepoftită, ea trebuie să se afle la toate balurile de rigoare, ale curţii, ale societăţilor, ale lumii mari, la reprezentaţiile prime, extraordinare sau de gală.

Ea e abonată la *L'Independance roumaine* şi trebuie să figureze neapărat în *Carnetul lui Claymoor*.

Fiecare moftangioaică spune bucuros din fir în păr toată conversaţia care a avut-o cu prinţesa moştenitoare „aproape o jumătate de ceas“ la balul din urmă de la Cotroceni. Câte moftangioaice au fost la bal — că nu lipseşte una! — vezi dumneata câte jumătăţi de ceasuri a ţinut acel bal minunat.

O moftangioaică gătită şi împopoţonată de şapte ori mai scump decât s-ar putea explica prin mijloacele consoartelui d-sale, dacă o întrebi ce părere are despre prinţesa:

---

[1] O plimbare la şosea (fr.).
[2] Foarte la modă (fr.).
[3] Va începe să vorbească fortissimo (fr.).

— Fie, *mon cher*; nu zic! e tânără; frumuşică, şi *vous voulez*[1]; da'... prea e luxoasă!

Când vorbeşte de regina, zice: *la pauvre*![2]

La balul curţii mai ales, cum s-a abţinut toată ziua de mâncare, abuzează de şampanie, de icre, de îngheţată, de bomboane — nu de plăcere ori de lăcomie, nu!... de datorie... 0 dată supează cu un „amic“, pe urmă cu un curtezan, mai despre ziuă, se-nţelege, vine şi rândul lui dumnealui: „Aide, cocoşelule, la bufet!“ Aşa, după îngheţată, mănâncă iar icre moi, şi după Pommery extra-sec frappe, iar ciucalată fierbinte... A doua zi, doctorul *high-life* se vede silit a-i prescrie o cutie şi jumătate de capsule de ricin.

După fiecare bal *du monde*[3], a doua zi, caii doftorilor *mondains* aleargă până le iese limba de un cot.

Culmea supărării — să o scape din vedere Claymoor.

Culmea ambiţiei — un minister pentru bărbat şi un secretariat pentru amic.

A! să nu uit...

Când vezi două moftangioaice amestecându-şi alifia de pe buze şi ţocăindu-se cu multă căldură, să ştii că nu se pot suferi. — *Ahi ma chere, je ne puis la sentir!*[4]

SAVANTUL

Important bărbat — bărbat serios.

Membru în toate societăţile culturale naţionale şi internaţionale, preferă dintre acestea pe cele de ginte latină. Dacă nu e încă în Academie, are să fie.

---

[1] Dacă vreţi (fr.).

[2] Săraca! (fr.).

[3] E în lumea bună (fr.).

[4] Ah, draga mea, n-o pot suferi! (fr.).

E un exemplar de lux în galeria moftangiilor români şi costă scump.

Teorii nouă din cărţi vechi — invenţiuni pe care străinii, vrăjmaşii Rromâniei, apucă de le fac mai-nainte — studii speciale — misiuni la staţiuni balneare — comisiuni şi delegaţiuni — conferenţe savante, un fel de *pot-pourri* de fapte diverse ştiinţifice — apoi direcţiuni de instituţiuni şi publicaţiuni — toate astea trebuie să coste scump.

Tipul nostru iubeşte, mai presus de orice, Ştiinţa şi Rromânia, cărora le sacrifică activitatea, liniştea, sănătatea, familia sa, tot. El susţine că ştiinţa, deşi esenţial umană, trebuie, mai ales la o naţiune mică şi tânără ca a noastră, să fie naţională. El constată în fiece moment cu mândrie progresul prodigios al ştiinţelor române.

El dirijează un institut naţional savant sau, dacă încă nu până acuma, va inventa unul sau două pentru a le dirija — institute absolut indispensabile Rromâniei, care este şi trebuie să fie centrul şi farul cultural în Peninsula Balcanică... Ar fi o ruşine să lăsăm pe Bulgaria să ne ia înainte!

De exemplu. Este absolut indispensabil să întemeiem un institut pentru domesticirea, prăsirea şi educaţia licuricilor — lampyris resplendens — având misiunea de a studia un nou sistem de luminare a oraşelor rregatului cu aceste interesante gângănii fosforescente. Închipuiască-şi acu orice rromân cu dorr de ţarră câtă economie şi ce lumină! strălucitoare, gratuită şi — igienică!

Dar pentru asta, savantul nostru, bărbatul ingenios, patriotul neobosit, care a descoperit această luminoasă idee, trebuie să călătorească în cele două emisfere, spre a studia, *primo*: deosebitele sisteme de luminare a capitalelor mari, *secundo*: diferitele speţe de *lampyris resplendens*... După spusa entomo-

logiştilor, există până acuma vreo patruzeci, afară, se-nţelege, de acele pe care le va mai descoperi savantul nostru.

Moftangiul ştiinţific este sacrosanct.

Nici un guvern nu cutează, nu gândeşte măcar să se atingă de el şi de institutul lui; sunt lucruri inviolabile: ar fi un guvern care ar vrea să stingă lumina, să rearunce România în obscuritate! Din contra, la fiece buget nou, trebuie să se crească cifra respectivă — progresul ştiinţei reclamă şi alt progres: progresul paragrafului respectiv.

Şi toate astea, fiindcă ştiinţa e mai presus de luptele politice; guvernele sunt trecătoare, ştiinţa e eternă: într-o ţară eminamente constituţională, apa trece, moftangiii rămân.

Când moftangiul e un imbecil, îi pasă de critică mai puţin decât îi pasă unui suveran african de opiniile presei europene; când are oarecare talent şi spirit, critica-l irită şi-l neodihneşte ca pe o cochetă bătrână care se teme să nu se afle în sfârşit că are dinţi falşi şi păr prepus. De aci se vede cum, între moftangii, cei de spirit şi cu oarecare talent sunt mai slabi de înger decât imbecilii.

Culmea moftangiului savant: a-şi comanda statua încă din viaţă şi a prezida la inaugurarea ei şi la apoteozarea sa — a acestui mare luptător naţional în ogorul ştiinţei rromâne!

1893

SUCCESUL „MOFTULUI ROMĂN“

CUPRINS

Într-o ţară tânără ca a noastră, intrată de curând în sistema constituţională şi în concertul marilor puteri, gazeta este pâinea cotidiană a opiniei publice. Gazetarul prin urmare este brutarul inteligenţii.

Nobila misiune el nu şi-a luat-o din interes, pentru că n-ar fi putut face ceva mai de seamă; nu pentru un mizerabil câştig

el şi-a luat spinoasa carieră a luminării concetăţenilor săi; nu din sentimente egoistice el luptă pentru ridicarea poporului român, pentru revendicarea suveranităţii acestuia uzurpate; nu pentru vreun interes personal, ca adversarii săi, s-a făcut el aprigul apărător, sentinela neadormiită a principiilor înscrise solemn în pactul nostru fundamental, şi în sfârşit şi mai presus de toate nu în necunoştinţă de cauză el se pronunţă categoric sus şi tare asupra atâtor şi tuturor chestiilor de ordine politică, economică, finanţiară, ştiinţifică, literară, artistică, cl., ş. cl.

Nu! Un dor nesecat pentru binele naţiunii rrromâne, patriei rromâne, popporului rrromân l-a împins pe arena publicităţii... Afară de asta el ştie de toate fără să fi-nvăţat nimic şi are ferma convingere că pentru Rrromânia câtă vreme va fi rău nu va fi bine!

Cu aşa brutari conştiinţioşi, desigur că opinia publică trebuie să fie destul de bine hrănită.

Şi iată dar ceea ce explică într-un mod neîndoios succesul *Moftului român*. De la apariţia lui, acest organ, care tinde a fi formula exactă a opiniei publice române, a întâmpinat, afară de mici excepţii, o unanimă aprobare. De ce? Pentru că această modestă foiţă, având în vedere numărul îndestulător de brutării pentru hrana zilnică a inteligenţii române, a crezut de cuviinţă dintru început să s-apuce de franzelărie subţire, de unde (cum onor. public trebuie să se fi convins deja) îşi dă osteneala să scoată cât se poate mai bune gogoşi!

1893

LA POŞTA

CUPRINS

UN DOMN CĂTRE IMPIEGAT: Mă rog, n-a venit vreo scrisoare pentru mine?

IMPIEGATUL: Nu... Dar de unde era sa vă vie?

DOMNUL: Ştiu eu? de la cineva.

IMPIEGATUL: Nu.

DOMNUL: Bine. (Pleacă.)

IMPIEGATUL (scoţând capul pe ferestruică): Mă rog...

DOMNUL (întorcându-se): Poftim...

IMPIEGATUL: Dar... cum vă cheamă pe dv....?

DOMNUL: Ion Popescu.

IMPIEGATUL: Îmi pare bine... Fiţi sigur că vă vom anunţa îndată ce va sosi ceva.

DOMNUL: Mersi.

IMPIEGATUL: Pentru puţin (îşi retrage capul.)

DOMNUL: îndatorat. Vă salut. (Pleacă.)

IMPIEGATUL (scoţând iar capul): Mă rog. Domnul (întorcându-se): Poftim... Impiegatul: Dar... unde şedeţi dv... ? Domnul: La mătuşă-mea. Impiegatul: Mersi... (îşi retrage capul.) Domnul: Pentru puţin. Salutare.

1893

POVESTE DE CONTRABANDA

S-a zis că, în război, culmea ar fi să descoperi un obuz care să poată străbate orice cuirasă şi o cuirasă pe care să n-o poată străbate nici un obuz. La vamă, culmea ar fi să găseşti un vameş căruia să nu-i scape nici un contrabandist şi un contrabandist pe care să nu-l prinză nici un vameş.

Am citit undeva sau mi s-a povestit, nu ştiu bine, o anecdotă, care sper că va interesa pe cititorii acestei reviste. Iat-o.

Vameşii francezi pe graniţa despre Belgia sunt de o asprime şi de o isteţime nemaipomenită. Fiscul francez are aci nevoie de copoii cei mai de rasă din cauza contrabandelor de mărfuri de lux şi mai ales de dantele. Călătorii, mai cu seamă cei bănuiţi, sunt supuşi la revizii şi scotoceli, care răzbesc totdeauna până la piele.

Se-nţelege de la sine că pentru călătorii feminini este o anume sală de revizie şi femei revizoare.

A amăgi, a dejuca vigilenţa acestui Argus fiscal s-ar părea absurd; sunt însă oameni şi mai ales femei, care încearcă uneori — nu că fac profesiune din contrabandă — să treacă în Franţa, pentru personală întrebuinţare, obiecte de lux, în genere dantele belgiene. Şi nu rareori reuşesc; fiindcă un călător care se vede cât de colo că vine de departe, că nu face călătoria pentru vreun câştig sau pentru afaceri, ci numai de plăcere, un călător care este însoţit de o familie întreagă, având aerul sigur şi nepreocupat, prezentându-şi bagajele cu fruntea sus la revizie, poate strecura prin cutele şi căptuşelile hainelor şi câte o bucăţică de dantelă. Aerul onest şi franc îl scapă adesea de bănuiala celor mai neîncrezători oameni din lume, care desigur sunt vameşii — adesea, însă nu totdeauna.

Călătorea odată pe drumul-de-fier de la Bruxelles la Paris o doamnă tânără. La o staţie pe drum, se urcă în acelaşi compartiment un domn cu o înfăţişare foarte elegantă, purtând pe mână un palton căptuşit cu mătase. Domnul salută foarte politicos şi se aşază într-un colţ în faţa doamnei.

Cum sunt călătorii, după câteva minute se rupe tăcerea şi încep întrebările indiscrete:

— Doamna merge departe?

— Da, domnule, merg în Franţa.

— A! în Franţa.

— Da, mă-ntorc acasă.

— A, acasă... Şi doamna a fost la Bruxelles?

— Da, domnule.

— O călătorie de plăcere, desigur...

— Da, am fost la o rudă...

— A! la o rudă... Şi n-aţi profitat de ocazie să cumpăraţi ceva dantele?... Sunt foarte ieftine şi de o calitate superioară celor franţuzeşti... E peste putinţă să cumpăraţi aşa dantele fine în Franţa fără să le plătiţi întreit decât în Belgia.

Doamna schimbă puţin faţa — o schimbare care pentru nişte ochi nedeprinşi ar fi trecut nebăgată-n seamă. Domnul însă, având ochii foarte pătrunzători, adăogă surâzând şi privind ţintă cu toată siguranţa în ai doamnei:

— Spuneţi drept, aţi luat multe?... Pentru că trebuie să ştiţi că la vamă... vi se pot întâmpla grozave neplăceri, dacă nu ştiţi lua nişte deosebite precauţiuni... Or să vă caute la sigur, şi orice marfă nedeclarată o confiscă, şi deosebit sunt şi amende, câteodată, după gravitatea cazului, şi pedepse...

— Atunci, zise doamna schimbând bine faţa, atunci sunt pierdută...

— Nu tocmai... n-aveţi teamă încă... poate să scăpăm... e foarte posibil să treceţi... Eu sunt foarte cunoscut la vamă; trec p-acolo de două-trei ori pe săptămână, întrăm în sala de revizie împreună, declaraţi bagajele şi aţi scăpat... Aveţi dantele pentru o sumă foarte mare?

— Cinci mii de franci.

— Şi, unde le aveţi, sunt cel puţin bine prinse?... să nu se observe vreo umflătură neobicinuită.

— Sunt cusute în căptuşala corsajului, zise doamna tot mai îngrijată.

— N-aveţi teamă, vă trec eu; cu mine n-au să vă bănuiască.

— A! domnule, cât sunteţi de galant! cum să vă mulţumesc?

— A! nu e nimica, doamna mea; călătorii sunt datori să se ajute între dânşii în contra accidentelor, tâlharilor şi vameşilor... A! şi dacă aţi şti ce plăcere simţ când pot înşela pe vameşi, pe care nu-i pot suferi şi cu care am de furcă aşa de des!

Din vorbă-n vorbă iată că trenul soseşte-n sfârşit la vamă. Domnul dă doamnei braţul drept, cu o mişcare foarte elegantă, îşi ia pe mâna stângă paltonul şi înaintează cu pasul sigur; doamna îl urmează plină de încredere şi de recunoştinţă, stăpânindu-şi cât poate mai bine emoţia.

Sunt în faţa revizorului:

— Domnule revizor, zice galantul cavaler, daţi pe doamna aceasta în primirea revizoarelor... s-o scotocească bine: are în căptuşeala corsajului dantele de peste cinci mii de lei [sic]. Rog să se facă procesul-verbal şi să nu se uite tantiema mea de denunţător... Trec mâine să ne socotim pentru toată săptămâna.

Infam! Auzi meserie! Auzi mijloc de a-şi câştiga o bucată de pâine pentru un bărbat în toată firea! A!

Să fi fost doamna aceea grasă sau sângeroasă, poate că din amestecul îndignaţiei, ruşinii, necazului de pagubă şi de păcăleală, ar fi rezultat o fatală congestie cerebrală. Era însă slăbuţă şi de un temperament nervos; amestecul amar al acestor deosebite sentimente dete loc la o scrâşnire de dinţi, la o privire plină de cel mai înalt dispreţ şi la următoarele cuvinte pronunţate cu toată liniştea şi dignitatea cerute de o aşa subţire situaţie:

— E de prisos să mă caute, domnule revizor; ceea ce a spus acest onest tovarăş de călătorie este exact. Trec eu singură în sala de revizie ca să predau impiegatelor d-voastre dantelele.

Apoi, întorcându-se către protectorul ei, adăogă cu un zâmbet nespus:

— Îţi mulţumesc, scumpul şi demnul meu cavaler, de omenia d-tale.

Tonul cu care au fost spuse cuvintele „acest onest“, „scumpul şi demnul“, ,,omenia“ nu se poate descrie.

Doamna s-a executat; dantelele i-au fost confiscate. Contrabandista s-a suit în vagon şi a intrat, destul de supărată, cum trebuie să-şi închipuiască oricine, în Paris.

Trecuseră câteva zile de la această scenă. Doamna se afla acasă şi se gândea cu necazul încă fierbinte la mişelia neagră a acelui om, la cât de adânc poate să meargă infamia omenească.

Servitoarea aduce o cartă de vizită: D. Cutare şi spune că acest domn doreşte cu multă stăruinţă să fie primit pentru că are o afacere importantă de aranjat şi nu poate întârzia la Paris decât până seara.

— Pofteşte-n salon.

Mosafirul intră. Peste un moment intră şi doamna... Dumnezeule, tu care ţii vămile văzduhului!

Cine era? Infamul!

— Ieşi!

— Doamna mea, am să ies după ce vă voi da o mică explicaţie...

— Ieşi!!

— Vă datoresc...

— Ieşi!!!

— Şase mii de franci, pe care vă rog să-i primiţi.

— Ce?

— Iată-i... Vă rog să-i număraţi, sunt şase bilete. Şi pune biletele pe masă.

— Ce-nsemnează asta, domnule?

— Asta însemnează, răspunse cu multă volubilitate vizitatorul, că dantelele dv. au costat cinci mii de lei; iată-i; eu am luat premiu ca denunţător o mie de lei; cinci şi cu una, şase. Aceştia sunt banii dv. Cât despre supărarea ce v-am făcut-o, vă cer milioane de scuze; vă rog, iertaţi-mă, trebuia să vi-o fac, veţi vedea că nu puteam altfel. In privinţa aceasta, pentru că vina mea nu se poate plăti cu bani, vă rog să fiţi bună a primi, împreună cu scuzele mele cele mai umilite, şi această garnitură de dantele, care vă rog să credeţi sunt cu mult superioare pe lângă cele ce vi s-au confiscat; acelea le-am văzut, era marfă ordinară, ia uitaţi-vă mă rog la marfa asta... vedeţi ce lucru fin.

— Cum, domnule? întrebă doamna ameţită, care va să zică... d-ta...

— Eu nu sunt spion fiscal cum aţi crezut... sunt negustor cinstit... Trebuia să vă dau pe dv. ca să-i pot orbi să trec eu: aveam în căptuşeala paltonului o avere întreagă — cele mai fine, aproape trei sute de mii netto — Bruxelles... Cu modul acesta, adăogă domnul râzând, am trecut până acuma de patru-cinci ori, aşa că dobitocul de revizor e convins perfect că eu fac profesie de spion şi că trăiesc din tantiemele lui... tantiemele lui! Atâta rău... Dar mă grăbesc şi nu voi să abuzez mai mult de bunăvoinţa dv. Doamnă, sunt al dv. cu tot respectul şi consideraţia.

Doamna a râs din toată inima şi, dacă a râs, se-nţelege a primit şi darurile şi scuzele cinstitului negustor.

1893

ACCIDENT PARLAMENTAR

CUPRINS

D. ministru de externe a fost alaltăieri victima unui accident, destul de neplăcut. D. Al. Lahovary, după o noapte de veghere şi de studii, vine la Senat cu un teanc de note, materialul discursului d-sale în cestiunea comunală, pe care şi le aşază pe pupitrul ministerial.

Rândul ministrului de a lua cuvântul se apropie. Ministrul vrea să-şi arunce încă o dată privirile pe notele sale, fructul unei nopţi întregi de studii. Dar, Dumnezeule mare! notele au dispărut.

Caută-n sus, caută-n jos, nimic. Jumătate supărat, jumătate îngrozit, neştiind ce să crează, începe să-ntrebe în dreapta şi-n stânga: nimeni n-a văzut notele. Pe sub pupitru, pe sub bancă — nicăieri; busola oratorică s-a pierdut!

— E o infamie! strigă ministrul mânios, trântind cu mâinile pe pupitru. Asta nu e parlamentar! asta nu se face!

— Ce e?... ce e?... şi un cerc simpatic începe să se strângă împrejurul ministrului, care spumează de ciudă.

— Mi s-au prăpădit notele! mi le-a sustras opoziţia desigur! Asta nu e leal! N-am dormit o noapte întreagă ca să mi le aranjez, şi poftim! Domnii din opoziţie mi le sustrag! Astea sunt farse neomenoase!

În timpul acesta, domnul Urdăreanu ia cuvântul:

— Eu, domnilor senatori, aş fi avut multe de zis în chestia comunală, dar fiindcă mi s-au prăpădit notele...

— Şi dumitale? întrerupe ministrul. A! atunci e o sistemă: s-o ştim! Dar cine poate să le fi luat? adaogă ministrul privind fulgerător pe un senator din opoziţie care zâmbeşte în faţă-i şi care-i răspunde dând din umeri:

— Ştiu eu?

— D-ta, desigur. Fii bun şi dă-mi notele! nu umbla cu mofturi de-astea. Astea sunt glume puţin parlamentare... în nici un parlament european nu se fac astfel de farse!...

— Dar, domnule ministru, îţi jur! şi toată lumea începe să râză.

— Atunci desigur d-ta, zice ministrul către un altul.

— Pe onoarea mea!

Asupra acestora, î.p.s. sa mitropolitul, atras de aglomeraţia de dinaintea băncii ministeriale, se apropie cu zâmbetu-i sfânt şi împăciuitor:

— Ce e, taică?

— Înalt prea sfinţite părinte, mi-au luat notele: cine? cine?

— De! ştiu eu, taică? eu am demisionat de acu, nu mai m-amestec în politică.

— A! strigă atunci ministrul văzând pe Costache uşierul, cunoscut pentru nestrămutatele lui principii liberale. A! infam colectivist! tu mi le-ai luat?

Şi se repede roşu ca focul, apucă pe adversarul său de piept şi-ncepe să-l zguduie cu putere:

— Astea vi sunt mijloacele de luptă? Notele! Dă-mi notele! Am lucrat o noapte la ele; dă-mi-le înapoi că te zdrobesc.

— Sa n-am parte de ochii mei, coane Alecule! Să n-apuc sa mai văz pe liberali la putere, dacă le-am văzut măcar!

Ministrul aruncă departe pe Costache şi se-ntoarce bufnind la banca ministerială. Tocmai atunci, iată şi conul Lascarache, prezidentul consiliului, reintră, venind de-afară în bancă.

Ministrul de externe începe să povestească istoria notelor pierdute prezidentului, care-l ascultă distrat jucându-se cu un mototol de hârtie. D. A. Lahovary îşi aruncă ochii la mâinile prezidentului, şi oroare! ce vede?

La moment îi smuceşte mototolul şi-l desface cu o mişcare febrilă. Ce era? Un fragment din faimoasele note, fructul unei

nopţi întregi de studiu, un fragment cu care conul Lascar rămăsese în mână ghemuindu-l şi mototolindu-l din distracţie.

— M-ai nenorocit, coane Lascarache! exclamă exasperat ministrul de externe. Mi-ai prăpădit notele!

— Îrracan de mine, bre omule! răspunde prezidentul. Da' eu stric? Mata de ce nu ţi le păstrezi noatele şi le laşi de se târâie de colo până colo? Iaca, vezi! Se-ntâmplă: de degrabă pune mâna omul pe orice petică îi iese-nainte! Amu, potriveşte şi mata discursul cu aiestea care au rămas... De unde să le mai luăm pe celelalte?

1893

JUSTIŢIA ROMĂNA

CUPRINS

SECŢIA CORECŢIONALA

P R E Z I D E N T U L (*către reclamanta*): Spune-mi cum s-au petrecut lucrurile...

F E M E I A C A L I O P A, republicană română: Eu, domnule prezident, vine dumnealui la mine, care venea întotdeauna seara ca amic, încă era şi dumneaei care mi-este amică, şi aţi chemat-o dumneavoastră martoră că a fost acolo şi poate să jure cum s-a-ntâmplat.

P R E Z I D E N T U L: Las-o pe dumneaei; nu e aici; dumneaei o să răspunză când o vom chema. Acu spune d-ta.

R E C L A M A N T A: Spui. A venit dumnealui.

I N C U L PAT U L: Dumneata m-ai chemat: am biletul dumitale.

P R E Z I D E N T U L: Tăcere.

R E C L A M A N T A: Dacă ştiam ce stofă eşti, nu te mai chemam... A venit şi zice să nu mai învârtim masa, care

vorbeam cu soră-mea, care a murit, şi ne spunea poezii de Iminescu şi de Victor Cucu[1]. *(Ilaritate.)*

PREZIDENTUL: Cu sora dumitale care a murit?

RECLAMANTA: Da, la spital, de piept; ieşise din azil şi-i plăcea poeziile... şi eu o iubeam foarte mult, eu o băgasem în azil că aveam o protecţie. *(Plânge.)* Şi când vorbeam cu ea, apoi toată noaptea o visam.

PREZIDENTUL: Cum vorbeai cu ea?

RECLAMANTA: Cu dumnealui: învârtea masa… Mi-a spus că e fericită şi s-a întâlnit acolo cu mama; mă sărută dulce, dar mama nu poate vorbi că e în altă parte.

INCULPATUL: Am zis că a trecut iar în incarnaţiune.

PREZIDENTUL: Tăcere. *(Către reclamantă:)* Şi d-ta credeai?

RECLAMANTA: Cum să nu crez, dacă vorbea masa?

PREZIDENTUL: Dar ceasul şi cu inelele cum ţi le-a luat?

INCULPATUL: Fără să ştiu: eram mediu!

PREZIDENTUL: Tăcere, inculpatule, de vrei să nu-ţi agravezi situaţia. *(Reclamantei:)* Spune.

RECLAMANTA: A venit seara şi zice că a învăţat acuma să arate şi persoana, dar nu cu masa, zice că l-a învăţatără nişte profesori de la minister, de unde face acuma pe popi. Zice: „dezbracă-te (senzaţie în auditoriu); scoate tot ce ai ori de metal, ori de imitaţie!“ şi eu am scos ceasul şi lanţul, care-l aveam cadou de suvenir de la un... de la o mătuşă a mea şi cu medalionul, cu o şuviţă de păr de la soră-mea, şi inelele, şi le-am pus pe masă lângă lampă. Să vă spuie şi Tincuţa că poate să jure. Şi zice dumnealui Tincuţii, zice „tu du-te dincolo“, şi a băgat-o în odăiţa ailaltă şi a închis uşa, şi „să nu vii până nu te-om chema!“ încă Tincuţa râdea

[1] Eminescu şi Victor Hugo.

de noi; dar dumnealui, aş! avea alte motive, să vedeţi. Şi după ce am pus ceasul cu lanţul şi inelele pe (masă, m-a legat la ochi şi m-a pus să stau într-un picior, şi am stat aşa... am stat... preţ ca la un sfert de ceas, şi zice...

INCULPATUL: Nu-i adevărat!

RECLAMANTA *(izbucnind)*: Taci, şarlatane, care nu te-am crezut pentru ca să fii până-ntr-atât să rizi de o biată femeie ca mine!... Şi după ce am stat aşa, domnule prezident, de-mi amorţise piciorul şi-mi făcea urechile vuu... vuu..., că mi-era şi frică, că spunea că o să vie soră-mea, dumnealui zice: „ai adormit?“ zic: „da“, zice: „bine“, şi mi-a venit aşa un fel de ameţeală; zic: „o să mai ţie mult?“ zice: „nu mişca!“ şi am auzit odată puf! în lampă, şi uşa buf! şi parc-am văzut pe soră-mea, am ţipat şi am căzut jos leşinată. Când m-a deşteptat Tincuţa, ia-l pe domnul de unde nu e; caută ceasul şi inelele în sus, caută-le-n jos — nicăiri.

Martora Tincuţa face o mărturisire care confirmă în totul plângerile reclamantei.

AVOCATUL EX-OFICCIO AL APĂRĂRII *(după o pledoarie de două ore, încheie)*: Domnilor magistraţi, voi fi scurt. Spiritismul, această sublimă ştiinţă a viitorului, este încă în faşe: ca orice copil în faşe poate face şi greşeli; nu-i mai puţin adevărat că viitorul este al lui. Inculpatul, din greşeală, în starea impersonală de mediu, a avut o mişcare de somnambul; a luat ceasul şi celelalte, e adevărat, dar a făcut-o involuntar, era într-o stare de absolută iresponsabilitate. Ştiinţa modernă ne-a dat destule lumini asupra iresponsabilităţii: toată asieta[1] sistemului nostru penal trebuie deci să se schimbe. Iată marele cuvânt al ştiinţei moderne: iresponsabilitatea — impu-

[1] De la fr. *assiette* — poziţie, bază, fundament.

nitate; tutelă da, nu pedeapsă. Eşti iresponsabil? poţi să-ţi permiţi din când în când o greseală de care în urmă *ipso facto*[1] nu eşti vinovat. Or, clientul meu nu e responsabil, pentru că n-ştiut ce face!

R E C L A M A N T A: Da' de ce le-a pus amanet la cofetărie?

I N C U L P A T U L: De ruşine!

A V O C A T U L: Vedeţi, d-lor magistraţi, de ruşine... Apoi poate avea ruşine un om responsabil? Nu. Eu deci cer achitarea; în orice caz, circumstanţe atenuante. Nu uitaţi că trăim într-o epocă unde nu e rău să menajăm spiritismul şi pe spiritişti.

Tribunalul, sub impresia ultimelor cuvinte ale apărării, admite circumstanţe atenuante şi condamnă pe tânărul mediu la şase luni închisoare şi 25 lei cheltuieli de judecată.

Reclamanta iese din pretoriu plângând şi sărutând obiectele spiritizate, ce i s-au restituit, reincamate, de către d; prezident.

1891

ÎN TREN ACCELERAT

Anecdotă realistă

CUPRINS

Doamna X..., o văduvă respectabilă, cunoscută în societatea noastră pentru spiritul său totdeauna prezent, ne-a povestit următoarea aventură, ,,a cărei eroină, din nenorocire, n-am fost eu — dar la care am asistat. Crez ca o să se potrivească în foaia dv.“.

Iată povestirea doamnei X...:

„Plecasem din Bucureşti cu acceleratul; mă aflam singură într-un vagon de clasa întâia şi începusem să moţăi. La o staţie

[1] Prin însuşi gaptul acesta (lat.).

apropiată, se urcă în cupeul meu închis — era un vagon de modă veche, care se-ncuia lateral pe din afară — o pereche tânără, un domnişor şi o domnişoară foarte aprinşi la faţă şi emoţionaţi: Conductorul trânteşte uşa, o încuie, şi „gata!“ trenul pleacă.

Tinerii s-au aşezat cu geamantănaşul lor în extremitatea cealaltă a cupeului şi vorbesc pe-nfundate foarte agitat... Fiindcă sunt discretă de felul meu, cum mă ştiţi, ca să nu-i deranjez, mă fac că dorm şi trag cu urechea şi cu ochiul.

Deodată tânărul, după ce se uită la mine lung, toc! o sărută. Eu nu mişc. Încă o dată... De multe ori... Eu dorm... în fine, se scoală, scoate batista, o îndoieşte, ea şi cum ar vrea să se lege pe sub fălci, şi ridicându-se hotărât, porneşte spre mine... Se-nsera şi lampele vagonului nu se aprinseseră. Atunci trec prin imaginaţia mea toate reminiscenţele romantice, toate istoriile de briganzi în drum-de-fier... vrea să mă sugrume banditul!... şi n-apucă junele nostru să întinză mâna cu batista spre gâtul meu şi sar în picioare şi încep să ţip desperată.

Tânărul rămâne încremenit, dar după o pauză, luându-şi inima-n dinţi, în timp ce tovarăşa lui de călătorie îşi ascunsese capul în mâini, îmi zice solemn:

— Doamnă, mă iartă; nu vreau să vă fac nici un rău... Iată de ce e vorba. Eu am răpit pe domnişoara de la moşia părinţilor ei, unde o ţineau închisă pentru a o face să mă uite. Sunt sigur că depeşile trebuie să curgă pe urma noastră : la prima staţie, poate, poliţia infamă va veni să ne despartă... Ei?... Ei!... înţelegeţi bine că până la staţia apropiată (şi, febril, se uită la ceasornicul său) mai avem cinsprezece minute, până la staţia apropiată domnişoara trebuie să fie nevasta mea.“

. . . .

— Şi dumneata până la staţia apropiată ce-ai făcut? întrebai eu pe d-na X...

— Ce să fac?... Eu sunt discretă: m-am făcut că mă uit pe geam... Ce câmpie frumoasă! O minunată privelişte, v-asigur.

— Ei, la staţia următoare?

— La staţie, noii mei amici, după ce m-au salutat cerându-şi cu multă naivitate iertare (pentru ce, nu ştiu), s-au coborât — desigur ca să dejoace urmăririle... Dar, adăogă d-na X... cu un surâs particular, din norocire orice urmărire ar fi fost târzie: tren accelerat!...

1893

POLITICĂ

CUPRINS

— Domnule, mai trebuie materie, îmi zice tipograful.

— Multă?

— Multă.

— Bine, aşteaptă.

Poftim, zic eu în gându-mi, poftim de scrie mofturi fără inspiraţie. A! de ce n-am avut bunul gând să scoatem un ziar politic grav, în loc de *Moftul* ăsta! Ce abundentă materie! Ce comodă viaţă! Şi ce onoare! Ce satisfacţie morală? Un redactor grav, al unei gazete grave — asta este o situaţie socială înaltă... Dar nişte moftangii!

Da, dar avem satisfacţia că...

— Domnule, mă-ntrerupe zeţarul, să mai aştept?

— Da, să mai aştepţi, şi dacă asta te osteneşte prea mult, fii bun şi dă-mi o idee, o inspiraţie... Ce rubrică lipseşte?

— „Politica“.

— „Politica“? aşteaptă... Mă execut la moment!

Şi încep să scriu şi dau filă cu filă pe nerăsuflate acestui monstru de zeţar, care se hrăneşte cu manuscris... Brr! murdară hrană!

„LEGEA MAXIMULUI

Destul!

Naţiunea este sătulă de turpitudinile, mişeliile, jaful, corupţiunea, infamia, trădarea intereselor ei celor mai sacre, de cruzimea, cinismul, sfruntarea, ticăloşia şi scârba acestui regim poreclit conservator, regim vitreg şi căzut, corupt şi corupător, infam şi infamant. Naţiunea e sătulă: Destul!

Ce vor oamenii-strigoi, ieşiţi din tenebrele reacţiunii la lumina zilei? Ce vor aceste fantome plămădite din rachiu, spirt, basamac, ciomag, chinoros şi sânge?

Vor oare să arunce ţara pe calea desperării, pe calea deznădejdii, pe calea exasperării, pe calea celor mai extreme mijloace de rezistentă? O vor aceasta? să ne spună.

Până atunci le zicem încă o dată: destul — Naţiunea este sătulă de faptele voastre!“

*

— Dar bine, domnule — zice zeţarul, venind cu corectura — ăsta este un articol de opoziţie, şi mi se pare că *Moftul* nu e ziar opozant; aţi făcut poate greşală.

— Tovarăşe răspund eu ca un adevărat socialist — ai dreptate; am făcut o greşală pe care trebuie s-o repar. Mergi şi culege şi aceasta:

„LEGEA MAXIMULUI

Domnii colectivişti sunt incorigibili şi imposibili.

După ce Naţiunea, sătulă de turpitudinile, mişeliile, jaful, corupţiunea, infamia, trădarea intereselor ei celor mai sacre, de cruzimea, cinismul, sfruntarea, ticăloşia şi scârba acelui regim poreclit, colectivist, regim vitreg

şi căzut, corupt şi corupător, infam si infamant, după ce Naţiunea sătulă le-a strigat destul! ce mai vor oamenii ieşiţi din tenebrele demagogiei la lumina zilei? Ce vor aceste fantome plămădite din rachiu, spirt, basamac, ciomag, tibişir şi sânge?

Vor oare să împingă pe guvern la măsuri desperate, desnădăjduite, exasperate, pe calea celor mai extreme măsuri pentru apărarea ordinii? O vor aceasta? să ne-o spună.

Până atunci, le zicem încă o dată, destul... Naţiunea este sătulă de frazele voastre!“

*

— Domnule, mai trebuie materie.

— Să se usuce cerneala aceluia ce a pronunţat aceste cuvinte! Mai trebuie! mai trebuie! strig eu exasperat. Dar crezi tu, tovarăşe, că mintea mea este o fântână nesecată? Ţi-am dat două articole de fond, de vederi şi de forme aşa de deosebite, şi tot ţi se pare că nu-i de ajuns!... Cât mai trebuie?

— O bucată mică.

— Aşteaptă:

„LEGEA MAXIMULUI

Întrebăm pe Lascar Catargi, racul din Menajeria regală, pănă când cu enfamiile? Pănă cănd, călcănd peste *cuvântul de onoare* ce *m-a trădat* când mi l-o spus în şedinţa solemnă pe care s-o giurat la Ieşi cu opoziţia unită, care guvernul o fost combătut din *cauza enfamiilor,* că *Shylockul încoronat, papistaşul catolic împreună cu nepoţelul său* nu vor mai căpata nouă domenii, sau daca o minţit atunci, să vină să ne spună acuma ca *să ştie publicul, să ştie ţara* cu ce *ramolit bătrân* avem a face:

Voi stigmatiza...

*

— E destul atâta, mă-ntrerupe zeţarul.

— Crez şi eu! numai eu ştiu cât am muncit.

1893

NEDESCIFRABIL

CUPRINS

Primim adesea scrisori care ne fac un efect analog cu întâlnirea neprevăzută a Sfinxului antic. Sunt oameni care au urâtul obicei sau capriciul de a se iscăli aşa încât nimeni afară de ei să nu poată citi iscălitura. Le recomandăm următoarea anecdotă istorică, ce se cuvine a le fi dedicată:

Împăratul Nicolae Pavlovici primeşte odată de la guvernatorul general al Siberiei un raport foarte frumos scris, iscălitura generalului însă nedescifrabilă. Numaidecât trimete ştafetă să vie generalul la Petersburg în cea mai mare grabă. Peste trei luni soseşte generalul. Cere audienţă la împăratul, şi i se răspunde să plece pe loc înapoi la post. Alte trei luni de drum înapoi. N-apucă s-ajungă la Tobolsk şi o ştafetă îl ajunge de pe urmă. Îndărăt, la Petersburg. Cum ajunge, cere iar audienţă, şi iar e trimis urgent înapoi la post. Alte trei luni pe drum. Şi iar o ştafetă, şi iar îndărăt peste Ural şi Volga la Neva. În sfârşit zdrobit — cincisprezece luni de plimbare, trei ierni şi două veri — ajunge la curte, împăratul îl admite şi cum îl vede:

— Cine eşti dumneata?

— Sunt guvernatorul general al Siberiei, sire.

— Ce pofteşti?

— M-aţi chemat, nu ştiu de ce.

— A da! te-am chemat să te întreb cum te cheamă, căci iscălitura dumitale mi-a fost peste putinţă ca s-o descifrez.

— Boris Spanacof, sire.

— Foarte bine... Porneşte chiar astă seară la post.

1893

ARENDAŞUL ROMÂN

CUPRINS

— Şi zici că te-am încărcat cu zece zile de praşilă, măi Ioane, aşa?

— Păi?... eu ştiu că le-am făcut.

— În doi ani de când sunt aici, numai tu nu te-ai dat pe brazdă, aşa?

— Păi, cocoane, am casă grea...

— Apoi eu n-am casă grea, măi Ioane? Vezi bine, patru copii aci, două fete la oraş în pension...

— Auleo, ai şi la oraş!!

— Doi băieţi la Paris...

— Săracii de noi!!

— Vezi că şi eu am greutăţi, mă Ioane.

— Da, cocoane, însă eu zic că fiecare să-şi crească copiii.

— Apăi eu ţi-i dau ţie să-i creşti, mă Ioane?

— Nu, cocoane, dar cu praşila, drept şi drept.

— Stai să-ţi dau eu drept, mă Ioane. Se apropie de ţăran şi începe să-i care la pumni, în cap. Ţăranul iese năucit şi se duce la primărie să se jeluiască. După un ceas se iveşte primarul cu căciula în mână la poarta boierului.

— Dar ce-a făcut blestematul ăla de Ion, cocoane?

— Nu-i treaba ta, primarule; ia vezi să am mâine oameni la muncă, şi nu uita de datoria aia, ştii, c-apoi...

— Bine, cocoane, sărut mâna.

A doua zi Ion se duce cu o petiţie la subprefect; acesta pune rezoluţie, recomandând petiţia primarului.

Primarul, văzând pecetea tactului[1], zice ţăranului:

— Ce mi-o dai mie? Arat-o boierului.

---

[1] *Tact, iaht* — reşedinţă, sediu al subprefecturil.

— Ce, să mă bată iar? Arată-i-o dumneata.

— Ba eu nu mă duc la el, că m-apucă de datorie.

Ţăranul se duce la târg cu chirie şi dă o hârtie prefectului, jeluindu-se de încărcarea la datorie din partea arendaşului şi de bătaie.

Prefectul nu-şi mai vede capul de treburi, căci e aproape să se declare o dizidentă în partidul local guvernamental, şi dacă guvernul pierde câţiva partizani, pierde şi el funcţia şi... are familie grea.

Deci, recomandă subprefectului plângerea ţăranului. Şi subprefectul, având de regulat oarecare interese private cu arendaşul, trimite pe ţăran acasă, spunându-i că-l ajunge pe drum.

Şi-l ajunge în adevăr şi-l şi lasă.

Sosind în comună, trage fireşte la arendaş.

Mănâncă, bea bine, doarme un ceas, două, vine la primărie la braţ cu arendaşul şi cheamă pe ţăranul cu hârtia la cercetare.

Îndată ce ţăranul se iveşte, arendaşul, roşu de furie, începe să-i strige:

— Opincarule, mămăligarule, ţopârlanule, să mă dai tu pe mine în vileag?!...

Se apropie încet de el şi începe să-i care la pumni în cap. Subprefectul zice cu blândeţe:

— Cocoane Arghir, cocoane Arghir... însă arendaşul e prea mânios ca să-l audă. Dă înainte şi tocmai după ce oboseşte, iese pe uşă răcnind:

— Să te saturi de cercetare!

Când ţăranul îşi mai vine puţin în fire, subprefectul îl întreabă:

— Ei, ia spune, cum a fost...

— Păi dumneata nu văzuşi?

— Lasă asta, ailaltă.

— Ailaltă întocmai ca şi asta, încă una şi zac toată vara şi la iarnă mor de foame. Mai bine îi fac acele 7.000 zile şi Dumnezeu o şti...

— Ei, uite aşa mai vii d-acasă; măi omule, când ţăranii şi arendaşul trăiesc bine, le merge cu spor la toţi; înţelegerea, dragostea între săteni şi arendaşi este mana lui Dumnezeu pentru unii şi pentru alţii... că, nu-nţelegi tu?... omul cu bine şi cu pace, mă-nţelegi, devine că poate pentru ca să, mă-nţelegi, să... cum să zic?... să... în sfârşit, să fie toate cu bine şi cu pace.

Şi tot aşa, un ceas întreg, subprefectul îi dă sfaturi, neuitând a vorbi de grija guvernului pentru ţărani, de legile ce face guvernul pentru apărarea ţăranilor ş. ci., ş. ci.

Apoi face un raport prefectului, răspunzând la rezoluţie că părţile s-au împăcat.

1893

PORUNCA DOMNEASCA

CUPRINS

— Bucuroşi la oaspeţi?!

— Bucuroşi! răspunde mama Catrina vătăşelului, care-i aduse în gazdă doi soldaţi.

Şi sărmana bătrână zise numai cu gura jumătate.

Dar ce-i faci obiceiului? Apucase şi ea vremuri când acest cuvânt îl zicea din toată inima, şi se deprinsese aşa, că acum, chiar de n-ar fi fost bucuroasă de oaspeţi, tot nu putea zice altfel.

Mai întâi că nu e frumos... şi apoi de ce a dat Dumnezeu patru pereţi la casa omului?

Soldaţii intrară în casă ca pe moşia lor — erau de-ai stăpânirii, şi cu stăpânirea nu te joci! — iar Maria, fata mamii Catrinii, se ascunse de frică tocmai după cuptor.

Bătrâna, şi ea biet! ospătă musafirii cu ce dăduse Dumnezeu: puţină mămăliguţă şi o fiertură de borş cu ştir, dezvinovăţindu-se către soldaţi:

— Ei! să fi poftit ămneavoastră când eram şi eu cu gospodăria mea, cu rostul meu! Atunci să fi văzut! Dar de când am rămas văduvă s-a legat şi sărăcia de capul meu. Apoi şi bătrâneţele, bată-le pustia! şi încă mai am şi fata asta în grija mea... d-ar da Dumnezeu să-i vie şi ei norocul mai curând, să o mărit, să mi se ridice o greutate de la inimă. Dar âmneavoastră, maică, cu ce treabă aţi venit pe aici?

— Uite, mătuşe, răspunse unul, ce n-ai gândi... Am adus o poruncă tocmai din Bucureşti, chiar de la vodă, pe cum că de acum încolo, când o fi ca să se însoare cineva, dacă e flăcău să ia babă bătrână, iar dacă o fi moşneag să ia fată sau văduvă tânără.

— Dec! strigă tânăra de după cuptor.

— Dec, nedec! zise baba scurt, daca e poruncă domnească, n-ai ce face, fata mea! Şi decât să te amesteci nepoftită în vorbă, mai bine scoate din ladă niscai velinţe mai moi, să aşternem la băieţii ăştia, că or fi ostenit sărmanii de atâta cale. Şi fă de mai scotoceşte ale cuibare şi cotineţe, să-i ospătăm mai bine, că ce o să le ţie numa borşu ăsta!?

1893

CUM SA ÎNŢELEG ŢĂRANII

CUPRINS

Straja satului vine la casa unui ţăran şi-i bate în geam. Se încinge o conversaţie: — Hei, mă din casă! — Cine? — Tu! — Eu? — Păi cine! — Ce-i? — Cum ce-i? — Păi ce-i? — Ai o scrisoare! — Cine, mă? — Tu. — Eu? — Păi cine. — Ad-o-ncoa! — Ce, mă? — Scrisoarea. — Ce scrisoare? — Ştiu eu ce scrisoare? — Trebuie să plăteşti! — Ce, mă? — Cum ce? — Ce să plătesc? —

Porto. — Cine? — Tu. — Eu? — Păi tu. — Ce porto, mă? — Iaca, porto. — Cum aşa? — Păi, ştiu! — Nu-i plătită? — Ce? — Scrisoarea. — Ehei! — Cum ehei? — Ai să dai, măi! — Ce? — Bani. — Ce bani? — Porto. — Cât, mă? — Ce cât? — Câţi bani, mă? — 15. — Cum 15? — Păi! — Dar de ce, mă? — Nu ştiu. — Iaca 15. — Aşa. — Ei, dă-mi-o! — Ce, mă? — Scrisoarea. — Ce scrisoare? — Care ai adus-o. — Eu, mă? — Păi cine? — N-am adus-o. — Păi cum? — Nu-i la mine. — Asta-i! — Cum asta-i? — Unde-i, mă? — Cine? — Scrisoarea. — La primărie. — Ba la dracul! — Ba, aşa. — Păi, cum? — Să te duci să ţi-o iei.

1894

TARDIVITATE

CUPRINS

Odată un boier mergea cu ţiganul său de casă pe un drum strâmt. La o cotitură se-ntâlnesc cu un şir de care foarte împovărate:

— Daţi-vă-n lături, mă! strigă ţiganul ţanţoş. Daţi-vă-n lături să treacă hotarul!

— Daţi-vă voi, răspunde un ţăran, că nu sunteţi împovăraţi.

— Trage-le, mă! zice boierul.

Ţiganul nici una nici două, şart! cu gârbaciul în om. Sar oamenii toţi, şi ţin'te nene: tăvălesc pe boier şi pe ţigan de mama focului îi lasă snopiţi bine-ntr-o parte, trec cu carele şi-şi văd de drum râzând.

Tocma-ntr-un târziu se scoală de jos ţiganul ostenit, şi se scarpină-n cap:

— S-a dus, boiarule?

— S-a dus, ticăloşii!

— Nu se mai vede nici unul?

— Nu!

— Atuncea, hai să-i înjurăm şi noi!

Aşa şi Epoca — ne ameninţă regulat cu sarcasme pentru a treia zi după-nfierbinţeală.

1985

ŞAH ŞI MAT!

CUPRINS

Începuse războiul franco-german. De la rezultatul acelei măreţe lupte atârna poate tot viitorul nostru politic. Pe Rin nu se juca numai două soarte. Ca la toate luptele jucătorilor mari, unde pe de lături palpită o mulţime de mici pontatori pe mâna unuia sau altuia, aşa şi la războaiele între două puteri gigantice, sunt mulţi mititei pe de lături, care, cu cât pontează mai măruntel, cu atât privesc jocul cu mai multă bătaie de inimă. Pe Rin, între alte mize mărunte, era una, care pentru noi avea o importanţă colosală, cum s-a dovedit ulterior — soarta hotărâtoare a dinastiei noastre. Mica republică de zece ore de la Ploieşti, care pontase şi ea, putea avea urmări mult mai mari dacă în jocul de la Rin s-ar fi amestecat altfel cărţile.

Aşa, era în toată ţara o agitaţie surdă, dar foarte adâncă, care în unele centre lua forme făţişe destul de ameninţătoare pentru ordinea generală. Unul din aceste centre mai agitat era şi Craiova, unde se afla prefect de judeţ răposatul Petrache Mănescu — un om original şi amabil, credincios şi devotat neclintit al conservatorilor.

De la dânsul ţinem această reminiscenţă anecdotică.

La guvern era cabinetul Manolache Costache, cabinetul numit *Cloşca cu pui*, pentru că prezidentul se înconjurase de

câţiva tineri de talent, debutanţi în politică, între aceştia dd. A. Lahovary şi P. Carp.

Situaţia în Craiova încordându-se din zi în zi, prefectul este chemat telegrafic la Bucureşti. Cale ferată între centru şi capitala Olteniei nu era încă, aşa că Petrache Mănescu vine în goana cailor pe brânci o zi, o noapte şi o dimineaţă, şi soseşte-n Bucureşti cu oasele pisate pe la 11 înainte de amiază. Merge degrabă la otelul Garacaş, unde cobora regulat, îşi lasă sacul, şi fără întârziere se prezintă la Consiliul de miniştri.

Tot consiliul era adunat, lipsea numai prezidentul, pe care-l aşteptau din moment în moment. Până să vie conul Manolache, prefectul expune consiliului nerăbdător situaţia din Craiova: era în adevăr foarte gravă — o turburare imensă putea izbucni, fără ca administraţia să aibă destule forţe pentru a o năbuşi.

Erau aşa de interesante spusele prefectului, încât nimeni nu băgă de seamă că trecuse un ceas de la sosirea lui — erau aproape 12... Consiliul fusese convocat pentru 10, şi prezidentul tot nu sosea. Un aprod merge iute să-l caute... Peste câteva minute se-ntoarce: d. prezident a plecat de-acasă de la 9, a spus că merge la consiliu. Se trimit mai mulţi aprozi prin toate locurile pe unde se putea bănui că l-ar putea afla... Se-ntorc toţi fără ispravă... 12 şi trei sferturi. Nerăbdarea şi neastâmpărul cresc. La fiecare trăsură care trece, la fiece uşă care se deschide, la orice paşi pe scări, sar toţi... Vine!... Nu... Nu vine. Ce să fie?

Petrache Mănescu îşi cere atunci voie să se repează măcar să guste ceva: e obosit, toată noaptea n-a putut dormi în trăsură şi n-a mâncat nimica din ajun. El merge să dejuneze în pripă la otel — să dea fuga aprodul să-l cheme îndată ce-o sosi prezidentul. Lasă consiliul într-o fierbinte discuţie asupra întăriturilor de la Metz, şi se duce la cafeneaua-birt a otelului.

Pentru ca să evite însă vreo indiscretă întâlnire, nu stă în sala cea mare; intră în una din odăiţele de lături, unde seara se juca, şi comandă ceva în grabă. Odăiţele acestea dedeau una-ntr-alta prin câte o uşă cu geamuri acoperite cu perdeluţe verzi.

Acuma era 1 şi un sfert.

Dejunează, trăgând mereu cu urechea daca nu vine cineva să-l cheme... Nimeni... A isprăvit; fără să mai „ia cafea, se scoală să plece... Mai întreabă încă o dată pe chelner... Nimeni... Atunci, ce se gândeşte? pentru că n-a venit încă să-l caute, n-are de ce să se grăbească; îşi comandă cafeaua şi se aşează iar la loc să-şi mai dezmorţească membrele... Acum, după dejun, îl ajunsese pe om oboseala drumului, 1 şi jumătate. Chelnerul aduce cafeaua... „Nimeni să mă caute?“ — „Nimeni!“ Ce să fie asta?

Pe când însă chelnerul iese, Petrache aude un zgomot într-una din odăiţele vecine, unde până atunci fusese completă linişte — o mormăială şi un haha! de triumf. Se-ntoarce spre partea aceea şi ia seama că la uşa cu geamuri flutură perdeluţa atârnată pe dincolo, trecând dincoace printr-un ochi — un geam era spart.

„Desigur, gândeşte el — sunt cartofori... de dimineaţă au luat-o... ori poate că n-a [sic] isprăvit încă de aseară...“ E aproape 2 şi nimeni nu vine să-l caute... Mormăiala însă creşte dincolo... începe să se auză distinct o dispută de joc: regina! calul! pionul!... E desigur o partidă de şah tot aşa de încordată ca şi situaţia de la Craiova.

Dar între accentele amestecate ce trec prin uşa cu geamul spart, Petrache pare că aude un glas cunoscut!... Se ridică şi ascultă mai bine...

Da!... E o iluzie? un joc al închipuirii stăpânite de un gând stăruitor? Dar e cu putinţă să se-nşele astfel?... Dar e peste putinţă să fie acela!... Dar e glasul lui!... Dar nu se poate!

În prada unei nedumeriri ameţitoare, omul se repede la uşă, dă-ntr-o parte perdeluţa de la ochiul spart, se uită-năuntru şi nu se poate stăpâni a nu scoate un strigăt de uimire..

Cine?... cine era în odăiţă încă de dimineaţă la o partidă de şah?... cine!?... Domnul prezident al consiliului, conul Manolache. Se-ntâlnise de dimineaţă cu amicul său, bătrânul Wiest[1], şi se-ncurcaseră.

Desperat, Petrache Mănescu dă brânci uşii şi năvăleşte înăuntru peste jucători strigând:

— Pentru numele lui Dumnezeu! coane Manolache, aici ai fost!?

— Ei, da, răspunde simplu prezidentul; nu mă vezi? şi se pune iar pe gânduri ca să-şi combine lovitura.

— Coane Manolache! vă caută toţi în toate părţile! v-aşteaptă toţi la consiliu de la 10 azi dimineaţă!

— Iaca viu... Stai oleacă; mai am două lovituri, şi-l regulez eu pe domnul Wiest! Şi mută calul.

— Dar sunt 2 trecute, coane Manolache!!

— Mat! strigă Wiost.

Conul Manolache deschide ochii mari pân ochelari şi vede că-n adevăr partida e pierdută. Atunci, se ridică busumflat cătră Mănescu:

— Aracan de mine, bre omule, dă-mi pace! m-ai buimăcit de cap! iaca! pierz partida sigură cu vorba dumitale!

Cu multă greutate a putut Petrache să-l îmbuneze şi să-l facă să renunţe la revanşă.

Amândoi apoi, pe la 2 şi jumătate, intrară la consiliu, unde găsiră pe ceilalţi — cam impacientaţi.

1896

[1] Ludovic Wiest, violonist şi compozitor adus în ţară de domnitorul Alexandru Ghica în 1838 şi naturalizat în 1863.

AUTORITATE

CUPRINS

Toamna trecută am făcut o cunoştinţă foarte interesantă — un tânăr poet şi literat, fruct preţios al unui gimnaziu de provincie: tânărul meu a renunţat să termine cursurile, neputând reuşi la examenul de corigenţă de la septemvrie. Preţiosul fruct, după trei ani de gimnaziu, s-a simţit destul de copt şi, revoltat contra unei discipline stupide de programă, s-a dezlipit cu dispreţ de craca sa pentru a veni să-şi debiteze savoarea în vastul târg al capitalei.

Este un tânăr ca de vreo optsprezece ani, copil de văduvă; tatăl, fost impiegat comunal în oraşul său, a murit de mult; mama, scăpătată, trăieşte cu ce poate, coase, spală, calcă, serveşte la ocazie; are încă doi fraţi mai mici: aceia urmează la acelaşi gimnaziu. Poetul meu îmi spune cu oarecare ton de compătimire că aceia, ca nişte mediocri ce sunt, vor să termine cursul şi să caute a intra unul în seminar şi altul în liceu ca bursieri ai statului; el nu s-ar fi înjosit niciodată să se facă bursier; e prea independent pentru asta, şi apoi nu se simte atras decât de literatură.

Înfăţişarea materială a acestui personaj nu e neplăcută. Deşi foarte sărăcuţ îmbrăcat, chiar hărtănit puţin, deşi foarte nepieptănat, purtând plete, şi foarte nespălat, purtând unghii nepilite, deşi fumează foarte mult, aşa încât e afumat la vârful degetelor şi-mprejurul buzelor — totuşi inspiră de la început oarecare simpatie. Manierele lui sunt foarte primitive: despre aşa-numitul *l'usage du monde*[1] nici nu poate fi vorba: în programul celor trei clase de gimnaziu, pe care le-a urmat cu destulă

[1] Regulile bunei-cuviinţe (fr.).

lipsă de succes din cauză „că profesorii erau proşti“, nu se predă un curs de maniere — asta ar fi antidemocraţie.

El se afla acuma de vreo câteva zile la Bucureşti. Nu cunoştea aci pe nimeni altul decât pe un băiat de la o mare băcănie, un fost tovarăş al lui din şcoala primară. Acesta urmase numai două clase începătoare, venise acu şapte ani cu tată-său aici şi intrase la stăpân, unde se afla şi acuma. Acesta, care mă cunoştea pe mine, îmi recomandase pe tânărul poet.

Din vorbă-n vorbă, poetul mi-a mărturisit că a venit la Bucureşti să găsească o ocupaţie, fie cât de slab plătită, orişice; el e modest, se mulţumeşte cu puţin. Impresia ce mi-a făcut-o fiind destul de bună, şi de altă parte simţind că nevoia „lui de stabilire e destul de urgentă, şi pe dată m-am gândit să-i fac rost de o situaţie solidă. Furia de poezii o să-i treacă cu vremea. Am mers degrabă la un negustor prieten, un toptangiu, şi am avut noroc să aflu că are un loc vacant potrivit: 300 lei pe an, casă, masă şi două perechi de îmbrăcăminte de sus până jos. Mi-a părut destul de bine, şi cu multă bucurie a doua zi m-am dus la întâlnire să comunic tânărului buna veste.

Era foarte palid de astă dată, foarte obosit; glasul slab de tot; cam tremura şi înghiţea mereu în sec. I-am recomandat să nu fumeze aşa de mult pe nemâncate, pentru că atribuiam abuzului de tutun starea lui manifest maladivă. Mi-a răspuns că nu a fumat astăzi deloc. Atunci poate bolnav? Nu. Am mers încet-încet şi i-am spus pe drum buna veste şi condiţiile ei. Nu mi s-a părut deloc foarte mulţumit de norocul ce-i găsisem; ba chiar îmi pare că am găsit fluturând pe buzele lui vinete şi afumate un trecător zâmbet de despreţ... Dar — poate că mi s-a părut. La un moment, mergând, s-a oprit deodată-n loc, a îngălbenit foarte tare, a şovăit şi, dacă nu-l luam la braţ, ar fi

căzut — era fără-ndoială bolnav. L-am întrebat, fiind la amiază, dacă a dejunat: mi-a spus că da. Apucându-l strâns de braţ, am simţit că, sub mânecile lui, pielea era tot aşa de largă pe oase ca şi mânecile pe piele. Foarte rău trăit.

Am ajuns la birtul unde dejunam şi l-am poftit să ia ceva. A căzut mai mult decât s-a aşezat, foarte obosit, pe un scaun. Acum îl aveam în faţă şi-l puteam observa mai bine. Nimica distins în figura lui: o frunte foarte îngustă, ochii foarte puţin expresivi, tăietura buzelor şi structura nasului fără nici un caracter marcant, părul aspru şi plantaţia lui nehotărât demarcată, în fine o creatură nici prea-prea, nici foarte-foarte — unul din exemplarele de duzina ale vastei fabricaţiuni, exemplar care e greu de deosebit individual în pachetul întreg.

Cu toate astea, paliditatea lui îi dădea un aer mai interesant: era distincţia suferinţei. Deşi îmi spusese că dejunase cu câteva minute mai-nainte pe drum, l-am invitat să guste ceva împreună cu mine şi nu m-a refuzat. A mâncat: ochiuri la capac, varză cu carne, o friptură pe grătar, brânză de vacă cu smântână, mere, o ţuică înainte, o sticlă de vin în timpul mesei şi o cafea după masă, în sfârşit *une bonne fourchette*[1]; apoi i-am dat ţigări — nu ştie că trebuie să zică *merci* când primeşte ceva — e şi tânăr.

Cu multă satisfacţie am văzut că paliditatea tânărului meu — îl cheamă Nicu Ionescu — dispărea încet-încet pe măsură ce înainta dejunul şi cu uşurinţă m-am convins că d. Nicu este un mincinos — nu dejunase deloc, ba pare-mi-se că paliditatea lui şi intenţiile de leşin pe cale publică... dar în fine, îi trecuse

[1] O masă pe cinste (fr.).

acuma. Acum era foarte vioi, prinsese limbă... La căldura generosului vin, se aprinsese un şir de confidenţe. Am constatat din conversaţia d-lui Ionescu că şi la moral era ca şi la fizic un om nu prea deosebit: pare că, pierzându-şi paliditatea, pierduse singura lui virtute de a mă interesa; acum vedeam bine că tânărul meu este foarte ignorant, că nu ştie să scrie şi să citească destul de bine, că nu ştie nici cât un şcolar mediocru de clasele inferioare şi, în afară de asta, nu are nici o gândire deosebită, cu atât mai puţin vreuna ciudată.

Voia să scrie poezii, voia să facă literatură, voia să se facă ziarist; pentru aceea refuza cu dignitate locul pe care i-l găsisem la toptangiul meu. În zadar i-am dat poveţe să fugă de un teren de viaţă şi de luptă în care, chiar armat cum se cuvine, nu capeţi vreun succes de seamă, în zadar am încercat să-l fac să-nţeleagă că merge la mizerie sigură. D. Ionescu a zâmbit iarăşi cu zâmbetul d-sale caracteristic, şi, aruncându-mi mult fum în nas, mi-a spus că o irezistibilă putere îl atrage în nobila carieră.

Ne-am despărţit, rugându-mă el să-i găsesc un loc la vreo gazetă — de aceea căutase a-mi face cunoştinţa — iar eu promiţându-i ca orice *Loyola*, cu rezervă mentală, că-mi voi da toată osteneala să-i satisfac dorinţa... Că [nici] gând n-am! Nu puteam să-mi închipuiesc că d. Nicu Ionescu va fi vreodată primit şi utilizat în publicitate, atât de puţin preparat cum era pentru o aşa de serioasă carieră! şi prin urmare nu puteam îndrăzni să recomand vreunui confrate oferta de servicii intelectuale a d-lui Ionescu.

Mai târziu am întrebat pe băiatul de la băcănie dacă ştie ce s-a făcut tânărul său amic. Mi-a răspuns că nu-l văzuse de mult; dar că ultima dată când acela venise la băcănie era în mare strâmtorare. De atunci i-am pierdut urma poetului.

*

Mărturisesc că nu prea citesc gazete, nu doar pentru că n-am destulă consideraţie sau interes pentru mişcarea politică, dar pentru că operaţiile mele nu-mi lasă vremea cerută pentru a-mi lumina opiniile. Cu toate astea, am fost silit odată să citesc regulat una şi apoi mai multe, şi iată de ce.

Am făcut o piesă de teatru, care a căzut la prima reprezentaţie — din cauză că actorii au jucat-o rău... Actorii! ce oameni. Dar actriţele! închipuiţi-vă că-mi aruncă tot mie vina nesuccesuluil. Gazetele toate m-au refecat rău de tot; una însă dintre toate a fost mai tare. Cronicarul teatral îmi contesta pe lângă talentul dramatic şi cunoştinţa limbii româneşti, şi aceasta cu o vervă, cu o maliţiozitate, cu nişte împunsături, care fireşte m-au afectat foarte adânc: eram nu criticat, eram maltratat, bătut, zdrobit! Ba cronicarul promitea că va reveni — şi iscălea Hamlet...

N-am mai putut răbda şi am mers să caut pe Hamlet, să mă apăr, să-i captez bunăvoinţa şi să încerc, de nu se poate cumva să-l fac să-mi fie mai indulgent, în redacţia gazetei respective, mi s-a răspuns că Hamlet este pseudonimul unui tânăr care nu voieşte a fi cunoscut. Am constatat atunci pe figurile redactorilor o mare satisfacţie pentru succesul cronicelor teatrale, succes a cărui confirmare deplină era pasul de umilire ce eu făceam. Am salutat şi am plecat.

Când să ies, iată că intră pe uşe, cine? vechea mea cunoştinţă, d. Nicu Ionescu. Toţi încep să râză. Unul zice: când vorbeşti de lup, Nicu la uşe! nu înţelegeam... Am simţit însă numaidecât că d. Nicu Ionescu era aci ca la dânsul acasă, în cei mai intimi termeni cu „confraţii“.

M-am oprit să schimb câteva vorbe cu dânsul. Era redactor acolo, însărcinat mai ales cu partea literară şi artistică...

— Atunci, i-am zis eu, fii bun şi spune-mi, d-ta trebuie să ştii, cine e Hamlet, care mă persecută aşa de grozav?

D. Ionescu a început să râză răutăcios şi mi-a răspuns cu o prefăcută ezitare:

— Zău... nu... ştiu!

— Hamlet! strigă un glas din odaia de alături, biuroul directorului, ţi-ai adus urmarea la cronică?

— Da, răspunse d. Nicu.

Scoase nişte file din buzunar, mă lăsă un moment singur şi trecu în biurou. Am auzit bine cum îmi şopteau numele şi cum râdeau înfundat.

D. Ionescu s-a întors şi m-a invitat să luăm un aperitiv la băcănia din colţ. Mi-a mărturisit că el e Hamlet; am început să discutăm asupra piesei mele, pe care mi-a nimicit-o... Acţiune... caractere... pasiuni... tehnică... ideal... tendinţă... artă pentru artă... Shakespeare... Moliere... mediu social... unitate... logică... Hartmann... Ibsen etc. etc.... şi m-a nimicit şi pe mine lângă piesă.

M-am crucit de câte a învăţat Hamletul meu în şase luni! Ce schimbare! ce progres!

Nicu Ionescu este astăzi o adevărată autoritate. Ce trecut! ce prezent! şi încă ce viitor!

1896

CRONICA DE JOI

CUPRINS

Alaltăieri, în faptul zilei, mă deştept tresărind: bate cineva foarte nervos la geam. Ştiu cine e şi ce veste-mi aduce. E cumnatul meu, un tânăr funcţionar la C.F.R. şi poet liric în

momentele-i pierdute. Soţia sa e însărcinată — a doua naştere; la cea dântâia, acum un an şi jumătate, a avut imperioasă nevoie de forceps. Desigur, mi-aduce poetul vestea că au început durerile unei naşteri mai grele decât a unei poeme lirice. De cu seara ne-am înţeles să ne dea de ştire la primul semnal al mult aşteptatei uşurări. Fusese o sarcină din cale-afară grea; pe lângă asta, teamă de un nou joc de forceps, apoi socoteala greşită a termenului, dezminţit de întârziere, toate contribuiau să irite nerăbdarea familiei şi mai ales a femeii. De două săptămâni, tot aşteptam zadarnic... E curios cum întârzierea sosirii momentelor grele inspiră mai multă nerăbdare decât a sosirii momentelor plăcute.

La prima ciocănire în geam, sar din pat. Nu m-am înşelat. Deschid geamul. Au început durerile! Un fior rece, produs desigur de răcoarea dimineţii, mă furnică până-n creştet. Poetul e foarte emoţionat: se văd pe chipu-i urmele nopţii nedormite şi semnele fricei; îi clănţănesc puţin dinţii.

Să mergem. Am ajuns.

Păşim pragul cu ezitare, în odaie nu se aude încă nimica. Moaşa ne întâmpină. Excelenta practiciană are tot sângele rece cerut; ea ne asigură că este un caz normal; că de astă dată n-avem nevoie nici de doctor, necum de forceps; primele încercări au început.

Bine c-au început!

S-a făcut ziuă bine... Eu — am treabă la redacţie: nu pot să asist la ce se prepară. Las pe femei şi pe poet şi plec grăbit. E pe la 8 dimineaţa.

Merg la afacerile mele, se-nţelege, mereu cu gândul la ce are să se petreacă în lipsa mea.

Peste vreo două ceasuri, pe la 10 a.m., o birjă în goană dinaintea redacţiei: ultime informaţiuni! E cumnatul, care a sărit înainte de-a se opri caii. Îl întâmpin. E încruntat.

— Ei? întreb.

— A făcut...

— În sfârşit!... Ce?

— Băiat.

— Bravo! să-ţi trăiască, zic eu uşurat de grije. El, mai încruntat:

— Da... dar...

— Dar ce?

— Dar mai are de făcut încă unul.

— Doi?!

— Doi! zise omul dând din cap şi clănţănind… Moaşa m-asigură că nu e caz grav; dar, pentru liniştea mea... fiindcă sunt „ zdrobit de emoţia prin care am trecut, te rog, aide să căutăm un doctor: nu mă simt în stare să mai trec prin ce am trecut fără asistenţa unui doctor.

Ne suim în trăsură... Aleargă... şi goneşte... în sfârşit, îl găsim pe doctor... — înapoi, birjar!

Eu nu pot intra; eu — am altă treabă la redacţie.

Peste un ceas, iar o birjă — iar omul meu. De astă dată, o figură oribilă.

— Ei? Ce e? Ce-a spus doctorul?

— A spus că... probabil... nu mai are încă unul de născut.

— Atunci....”

— Că... mai are încă doi… că este un caz grav... o eventuală emoragie, frecventă în aşa cazuri... ar fi o nenorocire... Mă duc.

Şi pleacă aiurit.

A doua naştere nu vine încă după optsprezece ceasuri. Dureri îngrozitoare fără rezultat. Nu mai merge! Fiecare moment de întârziere poate provoca emoragia. În faţa pacientei, care se vaită cumplit, doctorul începe să arză forcepsul. La vederea acestei pregătiri, femeia dă un răcnet — o supremă descărcare de energie... apoi un ţipăt straniu de broscoi răguşit.

A1 doilea! alt băiat. Uf! Să vedem acum pe al treilea.

Dar ce amăgire! Doctorul ne anunţă că totul s-a isprăvit: n-au fost trei gemeni — o greşeală de ascultare.

Nu face nimica; ş-aşa-i bine; şi numai cu doi nu strică!

Totul s-a petrecut cu noroc şi toţi suntem veseli: doi! doi băieţi!

Ei? dar cum să-i cheme?

Să procedăm în regulă. Un consiliu de familie se constituie *ad-hoc*. Se proclamă cu mare majoritate de glasuri, ca prezident, moaşa, care, luând posesiune de jeţul său, promite că va conduce dezbaterile cu imparţialitatea-i cunoscută.

Eu iau întâi cuvântul şi într-o cuvântare pe atât de elocventă, pe cât e de erudită, propun să se boteze copiii: Castor şi Polux. Această propunere e combătută cu multă vervă de leuză, care susţine că numele acestea mitologice se obicinuiesc numai la câinii de vânat, cel mult la pseudonime literare, iar nu la creştini.

Prea bine. Atunci am onoarea a face altă propunere. Aducându-mi aminte de origina noastră ilustră de la Tibru, mi se indică neapărat două nume: Romulus şi Remus.

La aceasta, părintele gemenilor spune, cu mult temei, că femeia sa nu este vestala. Adaugă că, dacă e vorba să dăm copiilor nume istorice, atunci ar dori ceva din istoria noastră naţională sigură şi pozitivă (aci, voi eu să întrerup; moaşa-mi impune tăcere), iar nu nume din istoria fabuloasă şi fantazistă a antichităţii. Mihai şi Ştefan — da!

Cer cuvântul! în starea în care se află astăzi chestiunea naţională, eu propun, dacă e vorba de nume sacre din istoria profană, nu nume de acelea care, pe lângă glorie, ne amintesc tirania şi iobăgia. Sunt prea democrat pentru a mă mulţumi cu gloria. Vreau numele acelor martiri care au luptat pentru

sfărâmarea tiraniei şi abolirea iobăgiei. Propun dar: Horia şi Cloşca.

Tot consiliul e foarte emoţionat. Din toate părţile, şi mai ales din partea fericitului tată, se exprimă regretul că doctorul s-a fost înşelat în părerea sa şi că n-am avut şi un al treilea de botezat.

Închipuiţi-vă, să fi fost şi un al treilea! După Horia şi Cloşca, Crişan — se impunea!

Din nenorocire, Crişan lipsind, sa nu mai vorbim de Horia şi Cloşca.

După lungi dezbateri, se adoptă: Gheorghe şi Dumitru, în amintirea fericitei mutări a celor doi gemeni în acest oraş, unul după altul, tocmai în ajunul mutatului, cu o punctualitate mai vrednică de un bătrân proprietar, decât de nişte tineri chiriaşi.

Care va să zică: pur şi simplu Gheorghe şi Dumitru, ca toţi creştinii.

Fie! Totuşi, din dezbaterile acestea se va fi dovedit cel puţin, cu prisos, sentimentele naţionale şi patriotice ale familiei noastre.

Chestiunea numelor odată rezolvată, să păşim mai departe după ordinea zilei. A doua chestiune: ce profesie să îmbrăţişeze tinerii Gheorghe şi Dumitru?

Urmează importante dezbateri, în cari se propun pe rând toate profesiile liberale, demonstrându-se cu de-amănuntul foloasele şi neajunsurile fiecăreia.

Orele fiind înaintate, şi neputând obţine după mai multe încercări un vot categoric, cădem cu toţi de acord a ruga pe sfinţii patroni ai tinerilor Gheorghe şi Dumitru să-i ajute a nu avea nevoie de nici o profesie liberală, făcându-i proprietari — profesie eminamente conservatoare.

În momentul când fac această dare de seamă, mama, gemenii, tatăl şi moaşa se află bine, în afară de orice pericol.

1896

CUM SE NAŞTE O REVISTĂ?

Iată o întrebare la care desigur se poate răspunde în mai multe feluri. Eu, om practic, în loc să răspund prin o formulă teoretică, prefer să arăt cum s-a născut revista noastră AVÂNTUL TINERIMII, Litere, Ştiinţe, Arte etc.

Într-o zi m-am pomenit cu următoarea circulară:

„Domnule,

Un cerc compus de mai mulţi tineri, dorind a da la lumină o Revistă literară, ştiinţifică şi artistică, cunoscându-vă ca iubitor al literelor, ştiinţelor şi artelor, vă roagă să luaţi parte la dezbaterile prealabile, ce se vor face asupra chestiunii înfiinţării acelei publicaţiuni periodice.

La ordinea zilei, fixarea titlului şi alegerea comitetului de redacţiune. Întrunirea se va ţinea la cafeneaua Fialkowsky, sâmbăta, 15 ale curentei la 8 ore seara.

Pentru comitetul provizoriu,
N. Ilie Constantinescu de la Ţurloaia"

Comitetul provizoriu nu greşise. Da, sunt, în adevăr, un pasionat iubitor al literelor, ştiinţelor şi artelor, pe care le-am cultivat cu o egală mediocritate, ca să nu zic şi modestie. Dar nu face nimica: asta nu mă poate descuraja. Când cineva începe, fie începutul cât de prost, asta trebuie să promită. După socoteala greşită a unor pedanţi demodaţi, începuturile, ca să poată fi considerate ca promiţătoare, trebuiesc să fie stângace numai ca execuţie; la noi, din norocire, începuturile promit mult chiar când sunt stupide ca intenţie; căci, la noi, slăbiciunea inteligenţii şi nulitatea imaginaţiei sunt considerate ca stările primitive a spiritului şi a talentului, şi deci trebuiesc încurajate.

M-am dus la întrunirea unde eram invitat.

Amicul meu, d-l N. Ilie Constantinescu de la Ţurloaia, m-a recomandat cercului tinerilor: domnii Nicolae Georgescu, George Nicolaescu, Marin Dumitrescu, Dumitru Marinescu, Basile Ştefănescu, Ştefan Basilescu, Mihai Dobrescu, Dobre Mihăescu, Traian Necşulescu şi Raul Popescu.

Eram cu toţii 12.

După îndelungate dezbateri, ne-am stabilit asupra titlului — Avântul tinerimii.

Apoi, am procedat la alegerea comitetului de redacţie compus din 12 inşi. Au întrunit majoritatea voturilor:

Preşedinte: d-l N. Ilie Constantinescu de la Ţurloaia;

Vicepreşedinţi, trei: dd. Raul Popescu, pentru partea literară;

Traian Necşulescu, pentru partea ştiinţifică şi Dobre Mihăescu pentru partea artistică;

Secretari, opt: dd. Nicolae Georgescu, George Nicolaescu, Marin Dumitrescu, Dumitru Marinescu, Basile Ştefănescu, Ştefan Basilescu, Mihai Dobrescu şi subscrisul.

Am procedat apoi la aranjarea şi stabilirea sumarului numărului întâi, sumar pe care l-am comunicat („cu rugăciune de a se publica împreună cu câteva cuvinte binevoitoare“) la toate ziarele din capitală.

„Avântul tinerimii apare irevocabil la l ale curentei cu următorul interesant

SUMAR

PROGRAMUL AVÂNTULUI .... de *N. Ilie Constantinescu de Ia Ţurloaia*
LA VENEZIA, sonet (poezie) .... „ *Raul Popescu*
ARTELE LA NOI .... „ *Dobre Mihăescu*
O EPILEPTICA (poezie) .... „ *Ştefan Basilescu*
NATURA ÎN ARTA
ŞI ARTA ÎN NATURA.. .... „ *Mihai Dobrescu*

ÎN SERAI, pastel (poezie	„	*George Nicolaescu*
CÂTEVA CUVINTE ASUPRA PELAGREI (după un studiu statistic al d-lui Dim. Sturdza)	„	*Nicolae Georgescu*
ÎN SPITAL, sonet (poezie)	„	*Basile Ştefănescu*
TEATRUL LA CHINEJI (studiu)	„	*Ion*
MEDIUL SOCIAL ŞI VICEVERSA	„	*Marin Dumitrescu*
LA MORMÂNTUL UNEI PROSTITUATE (poezie)	„	*Traian Necşulescu*
Recensiuni, Note, Bibliografie, Anunţuri, Premiile noastre etc	„	*Dumitru Marinescu“*

Trebuie să spun drept — toate bucăţile din sumar erau absolut originale. Şi studiul meu, *Teatrul la chineji*, îl alcătuisem într-un mod foarte original din citatele găsite intr-o dare de seamă a unui jurnal francez de provincie, tradusă după un jurnal american, asupra unei interesante lucrări a lui Bob Schmecker, publicată la Şan Francisco şi intitulată *Chineze* (sic) *Divertissrnenţs* (sic) (Petreceri chinezeşti).

Am primit multe complimente măgulitoare pentru studiul meu.

A trebuit, având afaceri de familie, să părăsesc Bucureştii şi să stau la ţară vreo trei luni. Cum m-am întors, am dat fuga la Fialkowsky, să iau parte la şedinţele academiei noastre libere. La Fialkowsky, nimeni. Chelnerul mi-a spus că de mai multă vreme întrunirile cercului nu se mai ţineau. Am alergat la tipografie. Aici am aflat cu mâhnire că Avântul tinerimii încetase să mai apară.

Păcat! tocmai când, sătul de atmosfera rurală, mă pregăteam să caut un alt studiu.

Într-o seară, mă-ntâlnesc din întâmplare cu preşedintele, N. Ilie Constantinescu de la Ţurloaia.

— Bine, zic; ce s-a-ntâmplat cu Avântul nostru? de ce nu mai apare?

— S-au risipit toţi, monşer.

— Raul Popescu?

— E în Târgul Jiului. L-a luat tat'său, popa — au venit ai lor la putere... e secretar la comitetul permanent.

— Dar ceilalţi?

— Dracu ştie.

— A propos... dar poetul Necşulescu?

— Necşulescu? Ce! nu ştii?

— Nu.

— A murit!

— Nu mai spune!

Iată ce s-a-ntâmplat cu *Avântul tinerimii*. Iată cum se naşte o revistă. Nu aşa greu.

1896

KARKALEKI

CUPRINS

Odinioară, când era vodă nemulţumit de administraţie, chema la palat pe ispravnic, pe magistrat şi sfatul:

— Bine, mă! da' nu vedeţi voi ce murdărie? Voi trăiţi ca vitele, mă!

— Ca vitele, măria-ta!

— O să vă dau afară, mă!

— Să ne dai, măria-ta!

— Mari ticăloşi sunteţi, mă!

— Ticăloşi, măria-ta!

— Afară!

Astea se petreceau pe vremea de tristă memorie când naţiunea română nu-şi dăduse încă, în suveranitatea ei, o constituţiune belgiană, şi când presa noastră politică se reducea la *Cantorul de avis* şi la *Buletinul ofiţial* al lui Karkaleki.

Acest celebru publicist, întemeietorul presei politice române, era însărcinat între altele să facă în *Buletinul ofiţial* dările de seamă despre petrecerile de la palat.

Vodă, care ţinea foarte mult să-şi lumineze norodul, aduse cu mari cheltuieli de la Braşov vreo douăzeci de lăzi cu lumânări de spermanţet — primele lumânări de spermanţet care veneau în ţară. Pentru a face neuitat în istorie acest pas însemnat pe calea progresului — suprimarea mucărilor în aşteptarea suprimării arhon-dologhiei şi privileghiilor — vodă dăduse la palat o serată cu nouăle lumânări. Succes enorm şi vodă încântat.

A doua zi, îndată după apariţia numărului din *Buletinul ofiţial* cu darea de seamă asupra acestei minunate serate, se pomeneşte Karkaleki cu un dorobanţ că-l cheamă în fuga mare la palat. Cum intră publicistul, vodă sare de pe divan şi, fără vorbă, şart-part! câteva palme şi pe urmă trage-i pe spinare cu ciubucul.

— Ştii pentru ce te-am bătut? întreabă vodă ostenit.

— Nu, să trăieşti, măria-ta! răspunde ameţit Karkaleki.

— Pentru că eşti un ticălos!

— Ticălos, măria-ta. Iartă-mă!

E drept că întemeietorul presei noastre politice merita palmele şi ciubucele. Nu fusese destul de clar şi de entuziast în darea lui de seamă asupra lumânărilor de spermanţet şi nu pomenise nimica despre suprimarea mucărilor.

Pentru aceea, a fost după bătaie dat în brânci afară de la palat.

Seara, după această corecţiune meritată, Karkaleki se afla la teatru. Sala, după înalta poruncă, era luminată cu lumânări de spermanţet, dăruite de vodă. Era multă lume — boieri şi cocoane de toată mâna şi negustorime de seamă, care nu avuseseră parte să fie poftiţi la prima experienţă făcută la palat. Lumânările făceau mare senzaţie. Deodată se simte în sală o cletinătură puternică — cutremur. Vodă şi toată lumea în

picioare. Un moment se privesc unii pe alţii galbeni de spaimă, când o a doua cletinătură porneşte şi mai tare. Dar Karkaleki, fără să-şi piardă mintea, se ridică în picioare pe un scaun şi, jucând ochii galeşi, de la vodă la policadru care se legăna, strigă tare:

— Staţi! Toţi să murim, numai măria-sa să scape! În următorul număr al *Buletinului ofiţial*, Karkaleki, dând seamă despre cutremur, a vorbit foarte puţin de panica mulţimii, dar a accentuat cu multă căldură importanţa suprimării mucărilor.

— Vezi aşa, ticălosule! i-a zis vodă mulţumit, dându-i cinci galbeni.

— Ticălos! sărut mâna! să trăieşti, măria-ta. Ce vremuri de ticăloşie! ce moravuri ruşinoase! Ce putrejune socială!

Mi se revoltă sângele democratic când mă gândesc la aşa igno-minie! Bieţii slujbaşi şi isnafi, ispravnici, zapcii, magistrat, sfat, mai înţeleg; dar tu, tu publicist, tu om politic să mănânci palme şi ciubuce, să te facă ticălos, să te arunce pe scară, şi tu, ca un slugoi nemernic, să-i săruţi mâna! Mă mir cum n-au murit de ruşine cei ce au trăit în aşa vremuri.

Dar, în fine, a bătut vântul puternic al liberalismului, vântul binefăcător al ideilor democratice, care a curăţit atmosfera de miasmele infecte ale slugărniciei reacţionare, ale târârii înjositoare, ale ciocoismului greţos.

Neuitată fie memoria martirilor de la ’48 Să ne descoperim cu respect şi recunoştinţă amintindu-ne de faimosul Popa Şapcă! Strălucită rămână în istoria noastră noaptea în care d. Carada cel dântâi a tradus pentru naţiunea română constituţia belgiană.

S-au dus de mult lumânările de spermanţet: astăzi avem lampa electrică incandescentă. Astăzi suntem moderni: suntem departe de vremurile lui Karkaleki:

— Afară, ticăloşilor!

— Ticăloşi, măria-ta!

1896

PARADOXAL

CUPRINS

N-am înţeles niciodată paradoxele prietinului meu, domnul Teofil. D-sa judecă toate d-andoasele; pentru fiecare împrejurare, la care suntem obicinuiţi să dăm o explicare găsită gata, fără să ne mai batem, capul a umbla după invenţiuni originale, Teofil găseşte o explicare cu totul deosebită, în toate este extravagant — dar unde e chiar absurd, e în morală.

Această ştiinţă aşa de pozitivă a suferit de la d. Teofil o completă răsturnare. Ce e bine la toată lumea la d. Teofil e rău, şi viceversa. De exemplu, alaltăseară l-am văzut făcând ceva, care m-a pus în mare mirare.

Exprimându-mi acest sentiment al meu, d. Teofil s-a apucat să-mi facă o teorie ridiculă asupra datoriei ce are societatea faţă cu virtuţile şi viţiile individului. Să vedeţi modul lui paradoxal. El susţine că virtuţile sunt pavezele şi armele individului în lupta sa cu societatea, iar viţiurile îi sunt părţile descoperite şi vulnerabile.

De aci amicul meu conchide, cu spiritul lui sucit, că societatea n-are nici o nevoie să combată viţiurile indivizilor şi să le încurajeze virtuţile — ba chiar dimpotrivă, pentru că virtuţile individului sunt păgubitoare autorităţii ce trebuie să exercite societatea asupra lui, pe câtă vreme viţiile lui îi sunt ei folositoare. Ce dreptate este prin urmare să pretinzi de la o societate să-şi cultive vrăjmaşii şi să-şi combată sprijinitorii?

Eu, mărturisesc drept, că după astfel de paradoxe încetez de a mai discuta. Dar să nu uit a spune faptul în urma căruia d. Teofil mi-a debitat ciudata d-sale teorie.

Amicul meu şi eu ne întoarcem de la lucru pe aceeaşi cale. Pe strada principală, pe care trecem noi, ieşind din Podul Mogoşoaiei, stau doi cerşetori la două colţuri.

Eu dau din când în când câte un ban de cinci celui din stânga: e un om foarte cumsecade; nu umblă la cârciumi; pe câtă vreme cel din dreapta, ciungul — un fost maşinist, care la un moment de chef şi-a lăsat mâna să i-o apuce un herestrău mecanic — este un stricat. Le dădeam la amândoi, mai-nainte; de când am aflat însă că ciungul nu face alta cu ce câştigă decât beţii şi fumează ţigări Regale m-am hotărât să dau numai celui din stânga, care singur merită ajutor.

Întâlnindu-mă cu d. Teofil, am apucat tot pe un drum. Aproape de colţuri eu am pregătit pentru nenorocitul meu gologanul, pe care i l-am şi dat. D. Teofil i-a zis pur şi simplu „iartă!“, m-a luat de braţ, a trecut cu mine peste drum şi a dat o băncuţă ciungului cu nasul roşu.

Asta m-a revoltat.

— Cum? zic; dai bucuros cincizeci de bani unui beţiv, unui viţios, şi nu te înduri să dai unui nenorocit de treabă un gologan?

— Se-nţelege.

— Ştii d-ta cam ce are să facă cu băncuţa d-tale?

— Ştiu! o să bea o litră de pelin turburel şi o să cumpere trei ţigări Regale.

— Ei! şi-i dai?

— Tocmai de-aia: dau. Eu îmi fac o datorie socială din încurajarea viţiilor.

Şi de aci, pe larg întreaga teorie expusă scurt mai sus.

— Care va să zică...

— Care va să zică, mi-a răspuns d. Teofil despărţindu-ne, eu urmez strict morala socială. Care este cel mai mare precept al moralei? caritatea! Ei? pentru individ, caritatea nu e un viţiu? Mi se pare că fac bine fiind caritabil să urmez de două ori morala creştină, dând de pomană şi încurajând şi viţiurile altuia.

— Dar ştii, d-le Teofil, că nu e aşa, mă iartă...

— Nu pot să mai stau, cu toată buna voinţă ce aş avea să te-ncurajez a discuta filosofie morală... m-aşteaptă la masă. La revedere.

Imposibil s-o scoţi la capăt cu d. Teofil.

1896

O BLANĂ RARA

CUPRINS

E ger şi ceaţă... ceaţă-ngheţată... o vreme, să nu scoţi un câine afară. Lumina fanarelor, roşie, e îmbrobodită într-o stranie aureolă irizată.

În gangul palatului d-lui Psaridi, mare proprietar, arde, clipind arare, o mare lampă electrică cu arc, e ca un vis albastru şi rece de poet dezgustat. Pe ferestrele mari, mate de abureală, ale palatului — ce cald trebuie să fie înăuntru! — ies, rupând pâcla groasă în bande largi şi drepte, lumină şi sunete armonioase şi alegre. E un bal sus!

Un ceas despre ziuă, şi încă intră trăsuri închise pe gang.

Aha! iată doamna Cuţopolu! iată cea mai splendidă, cea mai infatigabila dintre elegantele bucureştene! E o arătare ca din poveşti... O rochie de catifea vânătă-deschis ca opalul... Pe cap, pe umeri, pe gât, pe braţe, în degete, în urechi, o avere, o avere întreagă în pietre scumpe!

De unde vine această scânteietoare apariţie?

De la Capşa... A fost la Teatrul Naţional. A luat apoi la patisierul *a la mode, en peţite chambree*[1], un pahar de şampanie... şi acum vine la amica sa madam Psaridi să-şi facă actul de prezenţă... D. Cuţopolu este oprit acasă de afaceri politice...

[1] La modă, în grup intim (fr.).

O criză... o nouă combinaţie ministerială... adunarea unui grup parlamentar... şi o tânără slujnică unguroaică serveşte domnilor ceaiul — şi face patul domnului... mai ştiu eu ce?

Doamna elegantă a intrat în salon.

Un vârtej de tineri din lumea mare au dat năvală împrejuru-i, ca tot atâţi fluturi de noapte, ce s-ar repezi orbeşte asupra unei lămpi aprinse deodată într-o pădure întunecoasă! Ce triumf pentru frumuseţe! Şi frumuseţea e lumină!

Ce vârstă să aibă doamna Cuţopolu? O, Doamne! Femeile n-au decât vârsta pe care o arată — minus cât nu le convine. Dar e tânără. E o diferenţă între ea şi d. Cuţopolu, ca între o fiică şi un tată.

Cine a fost? cine este doamna Cuţopolu?

E născută Popescu... Dar acest Popescu era numai tatăl oficial. El a fost luat pe madam Popescu, când aceasta era deja mama a două fetiţe, Aglaia şi Lucreţia, care au crescut în casa lui Popescu, vechi funcţionar de la Finanţe, în mahalaua Dobroteasa, până la vârsta de cinsprezece-şaisprezece ani. Atunci Popescu, bătrânul arhivar, a murit, şi Aglaia, sigur de desperare, a făcut — o greşală... Ce? — Cine a zis ceva? Cine n-a făcut o greşală? O greşală? — asta este lucru care se face regulat.

Aruncată în valurile prăpăstioase ale lumii, ea, de atunci, s-a zbătut cu uraganul, dând din mâini şi picioare, şi a dat aşa de bine, din fericire, că la fiecare mişcare, a nemerit cu mâna numai peste perle.

Cea din urmă perlă, cea mai preţioasă, cea mai fină a fost grosul Cuţopolu.

Când, după un bal mascat, s-a apucat de el, desperată de mişcarea nebună a uraganului lumii; când s-a hotărât să-şi lege viaţa poetică şi fluşturatecă de viaţa prozaică şi greoaie a unui

arendaş, ea nu spera să-şi vază încununat sacrificiul aşa degrabă.

Cine o hotărâse să facă acel sacrificiu? Necazul... Căpitanul... Mişu!

„Ah! Mişule, poate că să mor!“ iată ce şi-a zis ea, într-un moment de desperare amestecată cu dispreţ.

Îl iubise pe Mişui! pe acel nenorocit!

Amorul ei nu fusese considerat de omul acela decât ca prilejul unor plăceri brutale şi stupide!

Amor şi înjosire!

„Nu! nu mai voi!“ şi-a zis ea, şi a urmat pe Cuţopolu.

Astăzi este femeia unui influent senator, de şapte ori milionar:

Dă-te-n lături! nenorocitule căpitan Mişu; dă-te-n lături! te stropeşte!

Îl mai iubeşte ea?... Poate.

O mai iubeşte el?... Desigur.

Dar... ea este atât de sus astăzi şi el... el e atât de jos! omul căzut, omul care a fost degradat pentru că şi-a călcat onoarea, pentru că... a furat. A furat, da. Pentru ce a furat? Pentru copilul ei!

În seara când, dintr-un cabinet particular, după un bal mascat, Aglaia, ameţită de băutură, a plecat cu arendaşul, dându-i amantului ei cu tifla, acesta, în primul moment, n-a vrut să crează că-i adevărat. Era şi el beat! atâta şampanie! Toată scena de despărţire atât de scandaloasă, acel *marş*! aruncat cu despreţ la plecare, nu aveau aerul destul de serios.

El a crezut că e ca totdeuna o farsă. El spera că Aglaia are să lase la otel pe bătrânul Cuţopolu şi, ca de regulă, are sa se întoarcă a doua zi înapoi, căită, să-i ceară o iertare despre care erau tacit înţeleşi îndestul, şi să-i dea jumătate din o sută de franci... Trebuiau bani, mai ales pentru copil, pe care-l creştea nenorocita de Lucreţia, sora Aglaii.

O zi, două, o săptămână, o lună... Aglaia n-a mai venit. Unde era Aglaia? Era în Ţopârleni, la arendaşul. Când Mişu a aflat de urma ei, Aglaia Popescu se chema deja madam Cuţopolu.

Şi căpitanul a trebuit, uimit de hotărârea Aglaii, să bată în retragere.

Adânc lovit de această schimbare, şi foarte băut, a mers la Lucreţia Popescu, să-şi vază băiatul. A plâns! a plâns aşa de sincer şi de îndelung, încât Lucreţia s-a hotărât să-l consoleze.

Dar d. căpitanul a început să joace cărţi... a câştigat... a pierdut, pe urmă a pierdut iar... şi iar, şi pe urmă de tot, a alunecat la casa companiei: a furat... A fost judecat, condamnat, degradat şi închis.

Până să scape de la închisoare, un an, cu mare greutate Lucreţia a putut creşte băiatul — băiat fără noroc, fiindcă Lucreţia era foarte urâtă şi posacă.

Căpitanul ar fi căzut în cea mai neagră mizerie, dacă nu găsea pe prietinul tatălui său, pe Psaridi, mare om de afaceri... Acum Mişu este omul de alergătură al lui Psaridi. Foarte credincios, binecrescut şi discret, Mişu face afacerile domnului şi doamnei — şi-i plătit destul de binişor.

Ar fi fericit daca băiatul şi Lucreţia n-ar fi bolnavi!... o casă igrasioasă în mahala... Şi el n-are lemne... şi n-are sfanţ!...

Dar astăzi e bal la Psaridi, şi Mişu dirijează bufetul şi domesticitatea, cum odinioară conducea cotilioanele.

— Bună seara, căpitane, zice doamna Guţopolu, când ex-căpitanul, îmbătrânit, o primeşte la scară.

— Sărut mâna, madam Cuţopolu, răspunde el.

— Ce face Lucreţia?

— Tot bolnavă.

— Dar băiatul?

— Tot rău.

— Daca nu-l îngrijiţi!... cine strică?

Şi doamna Guţopolu îşi lasă molatic în mâinile ex-căpitanului blana superbă de vulpe albastră, un giuvaer, un exemplar unic în Bucureşti. Apoi desfăcându-şi minunatul *évantail*, de sidef şi de pene de struţ, urcă, luată literalmente pe sus de un stol de fluturi nebuni, treptele scării de onoare.

Ş-apoi, odată sus în saloane, vârtejul...

E şapte dimineaţa... Aurora cu degetele ei de roză vine să deschiză porţile orientului.

Doamna Cuţopolu, zdrobită de oboseală, dar tot veselă, scoboară scara însoţită de toţi fluturii... La garderobă, blana!... Blana... lipseşte. Caută-n sus, caută-n jos: blana nu e. Unde e căpitanul?... caută-l în sus, caută-l în jos... căpitanul nu e nicăieri. Unde e căpitanul?

— Căpitanul, zice un fecior, a fost chemat repede acasă... Copilu-i e rău bolnav!

Dar iată căpitanul — palid, plâns, defigurat [sic]:

— Copilul! îmi moare copilul!

— Bine, bine, copilul, strigă madam Cuţopolu impacientată; dar blana? unde e blana?

— Blana? care blană?... răspunde aiurit căpitanul... şi începe să urle iar.

— Copilul meu! copilul meu! Şi pleacă nebun iar înapoi.

Scandal! Blana! Cum se poate?... blana! ia-o de unde nu e. Copilul s-a făcut, din norocire, bine, dar, din nenorocire, blana nu s-a mai găsit!

A! ce mediu social!

1896

GAZOMETRU

CUPRINS

[IDILĂ]

Duminică... Tren de plăcere... Sinaia...

Lume! lume după lume!

O splendidă şi generoasă zi de vară.

—Frumoasă zi! zice d. Iancu la dejun pe iarbă.

— Mai frumoasă nici că se poate! zice madam Ionescu.

— Asta e zi regală, domnule! zice d. Nae, mijind din ochi, că-i e foarte cald.

D. Nae şi d. Iancu au chef de glume, şi madam Ionescu a lui d. Nae şi madam Niculescu a lui d. Iancu râd de se prăpădesc de râs, şi d. Nae zice:

— Prea râdeţi tare!... ia băgaţi de seamă să nu... Aş! madam Niculescu şi madam Ionescu mai tare! şi damigeana scade mereu.

— Uf! ce zăduf! zice madam Niculescu. Nu-i aşa? că şi dumneaei i-e foarte cald.

— Teribel! zice madam Ionescu.

Da' d. Nae zice:

— Zăduf regal, domnule!

Şi nu ştiu cum se-ntoarce spre răsărit şi:

— Ia uitaţi-vă, zice, colo vizavi!

Pe Piscul Câinelui se arată în potriva soarelui, care se apleacă înspre Omul, un noruleţ alb.

— Ce? adică?... întreabă d. Iancu.

— Aş! zice madam Niculescu.

— Acu vine!... Ceva regal! să vedeţi! zice d. Nae, şi râzi toţi, şi râzi...

În adevăr, cu cât în valea Prahovei apasă mai greu pâcla, cu atât noruleţul se ridică mai sus şi se umflă mai tare, clocotind

ca o gogoaşă uriaşă în vasta tigaie a firmamentului încinsă de flacăra colosală a lui Phoebus. Gogoaşa a acoperit, de când au văzut-o, tot Piscul Câinelui, prea strâmt pentru pornirea ei de umflare, şi acum se revarsă grozavă peste Valea Rea. Deodată, o detunătură titanică despică tăcerea, făcând să se cutremure piscuri după piscuri, şi o ploaie turbată porneşte.

S-a dus petrecerea! s-a stricat cheful!

În picioare toată lumea! Fieştecare-şi strânge pălării, umbreluţe, resturile dejunului. La gară, repede, să apucăm trenul întâi!

Leoarcă până la piele, cu toate umbreluţele, madam Ionescu şi madam Niculescu cobor cât pot mai iute, drăcuind ploaia, şi foarte necăjite pe d. Nae şi pe d. Iancu, findcă nu vin mai degrab' şi râd mereu ca nebunii, parcă e un ceva de râs. Ba încă d. Nae le mai şi tachinează — mereu le strigă să-şi ridice jupele:

— Mai sus, cocoană, mai sus, că nu ne uităm! E potop... D. Iancu zice:

— Straşnică ploaie, d-le!

— Teribelă! zice madam Ionescu.

— Ploaie regală, d-le! zice d. Nae.

La un moment, cocoanele alunecă pe clisa şoselii şi cad pe şezute, poc! şi fac amândouă: „hâ!“

D. Nae se opreşte şi zice lui d. Iancu:

— Hahahaha! şi-a ruptără gazometru!

— Pardon, asta-i vorbă de mitocan! răspunde madam Ionescu, şi s-a ridicatără amândouă foarte supărate: pân' la Bucureşti n-a mai vorbitără cu d. Nae. Da' d. Nae zicea mereu la staţii lui d. Iancu, că şedea alături amândoi, şi cocoanele amândouă vizavi — zice:

— Pardon, 'ne Iancule, mai strânge-ţi gazometru, că n-am loc!

Şi cocoanele se supăra şi mai tare — şi ei râdeau — şi cocoanele se supărau şi mai tare... Pe urmă a râs şi cocoanele... „Ha-ha-ha! Gazometru!“

Apoi, nu! — le potriveşte d. Nae! Ceva regal!

1897, 1901

JERTFE PATRIOTICE

CUPRINS

În sfârşit... Mai erau câteva ceasuri până în dimineaţa de 11 februarie, când trebuia să se dea lovitura. În cazarma lor din Dealul Spirii, tunarii îmbrăcau tunurile în paie, pentru ca, despre ziuă, să poată merge în dosul palatului spre a proteja operaţia conspiratorilor, fără să tulbure liniştea nopţii şi să strice somnul pacinicilor mahalagii. Militarii îşi făceau datoria... da; dar nici civilii nu rămâneau mai prejos.

Era ultima întrunire a secţiunilor conspiraţiei. Ca să înţeleagă mai bine cititorul, trebuie să spun că vasta urzeală se compunea din secţiuni cu număr restrâns de membri, de la zece până la optsprezece inşi. Unul din aceştia, fără să ştie ceilalţi, avea relaţiuni cu un altul din o altă secţiune; aşa că, la un moment dat, chiar dacă s-ar fi prins una din acestea lucrând, nu s-ar fi putut descoperi nimic mai mult decât o mână de oameni. Această organizaţiune mazziniană fusese combinată de răposatul C. A. Rosetti, după reminiscenţele-i clasice.

În seara aceea, într-una din secţiuni, compusă în jumătate din câţiva tineri entuziaşti şi din vreo trei negustori, prezidentul, un liberal fanatic, care mâncase la 48 jimbla exilului în formă de tainuri turceşti, la Brussa, ţinu o scurtă cuvântare, cam aşa:

— Fraţilor! Vremea vorbelor a trecut; acum are să sune în sfârşit ceasul faptelor. Trebuie să avem curaj: momentul cel

mare se apropie. Până să nu crape de ziuă, poate că vom fi chemaţi să facem cea mai mare jertfă pe care are dreptul patria s-o ceară de la un om. Să fim gata la tot! Să nu ne dăm înapoi de la nimic pentru a ne împlini datoria de patrioţi!

Când prezidentul a terminat solemna lui cuvântare, tinerii carbonari, scrâşnind din dinţi, au ridicat pumnii încleştaţi în sus, în semn de aplauze şi de aclamaţiuni, ştiut fiind că într-o conspiraţiune, zgomotul este interzis. În timpul însă când vorbea prezidentul, unul dintre negustori se căuta cu multă stăruinţă în fundul buzunarului de la nădragi. Îndată ce cuvântarea fu isprăvită, negustorul se sculă în picioare, scoţând din buzunar un pungoci unsuros, destul de greu, plin cu mărunţiş. Apoi, mergând hotărât la masa prezidentului, trânti zgomotos, între sfeşnice, pungociul, şi zise:

— Dacă a venit vremea pe jertfă, apoi cât m-ajunge partea, nu mă dau în lături!

Zicând acestea, isnaful începe să dezlege baierile pungociului. Prezidentul şi toţi tinerii entuziaşti au un moment de dezgust în faţa acestui act. Unul din ei, cel mai înflăcărat, nu se poate opri a zice cu indignare: „Mitocanul, tot mitocan!“ Dar cum sunt toţi foarte lihniţi, înfăţişarea pungociului durduliu le răstoarnă cu desăvârşire mişcarea întâia. Încrucişându-şi unii între alţii nişte priviri fulgerătoare şi uitând că se află într-o cavernă de conspiraţie, încep să pleoscăiască din palme, strigând toţi:

— Ura! bravo patriot! să trăiască nenea Niţă!

Si palmele tinichelelor se pornesc toate cu degetele încovoiate către pungociul mitocanului; dar mitocanul, în acelaşi timp, ridică pungociul de pe masă şi-l vâră în buzunar, zicând:

— Bine, eu dau partea mea... Care, ce dă?

Prezidentul, care se înţelesese din ochi cu tinerii, zice:

— Neică Niţă, aici e pe frăţie, dă fiecare ce poate si cum poate. Dumnealor, că sunt mai tineri şi, vorba aia, ce-am avut şi ce-am pierdut! dumnealor o să-şi puie, Doamne fereşte! viaţa în primejdie; că asta nu-i glumă ce facem noi! ia gândeşte-te dumneata: şapte puteri garante! nene Niţă, şi Convenţia de la Paris! Care va să zică, noi ne punem contra lui Napoleon III, neică Niţă... te joci! D-aia spui că dumnealor, ca tineri, pot să meargă chiar până la moarte...

— Să ferească Dumnezeu! zice nenea Niţă; ar fi păcat...

— Da, dar vorba e: să poate? Însă dumneata, care eşti altfel de om, om cu dare de mână, negustor, de, dumneata nu face pentru ca să te bagi unde se bagă dumnealor. D-aia a şi împărţit Dumnezeu trebile pe pământ: unul, adică cu alergătura, şi altul, vine vorba, cu capitalul; şi pe urmă, toţi la câştig, fiecare pe cât a pus, împart drept pentru interesurile patriei, fiindcă toţi sunt patrioţi!... Nu-i aşa?

— Aşa da zice nenea Niţă — acuma te pricep.

— Ei vezi?,.. Dă-ţi partea.

Nenea Niţă a scos iar pungociul, i-a deschis baierile si a vărsat pe masă un pumn de mărunţiş: icusari, nisifiele, sfanţi, sfânţoaice, firfirici şi gologani; le-a socotit până la suma de cinci galbeni; apoi a legat iar pungociul la gură, zicând:

— Ei! acu, cine-mi iscăleşte fitanţia?

— Care fitanţie?

— Pentru sumă.

— Cum, nene Niţă! strigă prezidentul. Cum să poate să spui dumneata aşa vorbă? să ceri hârtie la vreme de revoluţie?

Dar nenea Niţă acopere cu laba mărunţişul şi dă să-l tragă iar la margine, ca să-l puie la loc.

— Fără fitanţie, nu pot să dau, fiindcă n-am temei la catastif.

Atunci, cel mai tinichea dintre carbonari, văzând primejdia, se repede la mâna isnafului, pe care o apucă strâns, şi zice:

— Stai, nene Niţă!... Fraţilor, are dreptate nenea Niţă: dacă varsă negustorul parale, trebuie să aibă adeverire la mână. Uite ce m-am gândit eu: să dăm toţi iscălitura noastră cu girul prezidentului.

Toată asistenţa, cu ochii sclipitori, aprobă unanim propunerea, iar tânărul ia un condei şi hârtie şi scrie, citind în gura mare:

„Subtiscăliţii patrioţi, la un moment greu al nostru, pentru interesele patriei, am luat de la nenea Niţă suma de 70 sfanţi pe care i-o vom înapoia îndată ce vom izbuti să facem toate bune, ca să nu mai fie tiranie...“

Si iscălesc toţi... Şedinţa se ridică; isnaful mai numără o dată paralele, ia ţidula, o îndoaie şi vrea să plece. Atunci, prezidentul îl cheamă de la uşă,

îl trage la o parte şi, pe când ceilalţi ies binişor unul câte unul, îi spune la ureche:

— Nene Niţă, eu zic că nu e bine să porţi ţidula asta în buzunar. Dacă, Doamne fereşte! nu izbutim să dăm pe Cuza jos, şi te calcă poliţia, şi găseşte chitanţa la dumneata?... ce te faci?

Nenea Niţă stă un minut pe gânduri şi răspunde făcând cu ochiul:

— Las' că o pui eu bine; n-ai dumneata grije!

Prezidentul stânge lumânările, îl conduce pe nenea Niţă până la poartă şi, după ce-l vede depărtându-se, se întoarce în curte, o curte paragină de mahala, şi aprinde un chibrit. Întro clipă, de pe lângă uluci, din fundul curţii, răspund alte chibrituri, aprinzându-se ca nişte ecouri luminoase; era semnalul de raliare a conspiratorilor. Toţi îşi dau întâlnire, peste o jumătate de ceas, la Raşca, unde trebuiau să bea banii isnafului, aşteptând ceasul abdicării lui Cuza. La Raşca, intră unul câte unul foarte veseli şi încep să comande mâncare şi băutură.

Când sfanţii isnafului erau pe sfârşite, tunurile, cu roatele îmbrăcate în paie, ajungeau în dosul palatului, în vreme ce, prin faţă, intrau conspiratorii sus, salutaţi de garda vânătorilor...

A fost cuminte nenea Niţă când a luat ţidula la mână... Pe când, mult mai târziu, în faţa Griviţei, batalionul de vânători spăla în sânge steagul mânjit în noaptea de 11 februarie, nenea Niţă, fruntaş al comerţului român, ca intreprinzător de furajuri şi altele, încasa, în virtutea chitanţei cu data de 10 februarie 66, partea-i cuvenită după luptele sale pentru răsturnarea tiraniei; în virtutea aceleiaşi chitanţe, nenea Niţă, lua apoi parte printre fericiţii subscriitori ai conversiei drumurilor de fier şi ai Băncei Naţionale.

Astăzi vechiul patriot are un otel nobiliar în Bucureşti, un echipaj blazonat şi câteva milioane; dânsul păstrează încă cu scumpătate bătrâna chitanţă, pe care o arată la toată lumea ca un pergament de nobleţă, pentru a proba câte sacrificii a ştiut el să facă odinioară, în vremuri grele, pentru patrie... Şi încă tot mai face: de exemplu, a subscris pentru monumentul lui Brătianu douăzeci de lei şi pentru al vânătorilor cinci.

CUPRINS

ISTORIA SE REPETA

Alegerea parţială de la Ploieşti m-a reîntinerit. Între altele, mi-a făcut deosebită plăcere revederea vechiului meu prietin, totdeauna verde şi vesel, Stan Popescu, bravul garibaldian, care odinioară a luptat atâta pentru libertatea Poloniei.

Dar nu, nu-i adevărat! Stan Popescu n-a fost în viaţa lui amant al libertăţii! Dacă o clipă ar fi fost sincer liberal, astăzi ar avea, numai din chirii şi acareturi, 24 de mii de lei venit pe an, în loc de 200 de lei pe lună din slujbă! Şi ce slujbă! El!

luptătorul pasionat pentru libertate, să ajungă la bătrâneţe subdirector a ce? a unui stabiliment oficial de robie — puşcăria locală! O *tempora*! o *mores*

Am deplâns împreună cu bravul meu amic amăgirea vieţii lui întregi.

Şi cu toate astea a fost, îl ştiu bine, un fervent!

Alaltăieri mi-a adus aminte unul dintre episoadele vieţii lui politice, pe care-l uitasem, şi pe care nu-l pot lăsa nepovestit.

Era în ’76.

Guvernul conservator căzuse şi guvernul liberal era chemat să facă alegeri generale. Răposatul nostru prieten Tache Pandrav, prim-redactor la *Românul*, scrie un articol, fulgerând pe ciocoi, care sugrumaseră atât timp voinţa alegătorilor, şi cântând era de libertate electorală ce se inaugurează cu venirea patrioţilor la putere.

Pandrav se bucura de multă popularitate printre populaţia rurală din Prahova, unde fusese multă vreme funcţionar cinstit şi amabil cu publicul. Cum scrie articolul, se duce la „fundatorele şi directorele“ *Românului*, C. A. Rosetti, şi-i zice:

— Domnule Rosetti, eu îmi pui candidatura în Prahova la al patrulea!...

Rosetti se uită lung la el şi-i răspunde îngâimat:

— Bine... Ai ceva şanse?

— Mai e vorbă!

— Bine... Să ne mai gândim.

— Ce să ne mai gândim?

— Mă rog: ai şanse multe? întreabă Rosetti zâmbind.

— Merg la sigur! răspunde Pandrav vesel.

— Bine... Du-te... încearcă...

Pandrav, fără să mai stea de vorbă, se suie-n drumul-de-fier şi merge la Ploieşti, drept la Stan Popescu, care pe atunci, în tinereţe, era unul din cei mai bravi electori din localitate.

Să nu uit a spune că Rosetti era prezidentul consiliului electoral central al marelui partid.

— Stane, am venit...

— Bine ai venit!

— Îmi pun candidatura la al patrulea.

— Bravos!

— Ştii câtă popularitate am...

Şi începe să numere pe toţi popii, primarii, notarii, dascălii şi ţăranii pe care-i cunoaşte ca buni liberali şi buni prieteni personali.

Stan şi Pandrav merg să dejuneze, în cursul dejunului, cei doi vechi camarazi îşi dau drumul celui mai călduros entuziasm, zugrăvindu-şi pe întrecute perspectiva fericirii poporului sub noua eră de libertăţi publice ce se deschide. După ce plătesc dejunul, Pandrav se scoală şi zice:

— Acuma, Stane, neică, la lucru!... Am trăsură... când plecăm?

— Unde? întreabă Stan.

— În judeţ... să lucrăm.

— Ce să lucrăm?

— Colegiul... Trebuie să-ncepem... Nu e vreme de pierdut.

— Apoi... , zice Stan, scărpinându-şi barba lui patriarhală... să începem... Dar eu zic că nu-i aşa zor... lasă să plecăm mâine dimineaţă.

— De ce să nu plecăm numaidecât?

— Numaidecât! de ce numaidecât? Stai să mai vedem prieteni în oraş... Mâncăm deseară cu mai mulţi... mai ne chibzuim...

— Ce să ne mai chibzuim? răspunde Pandrav impacient... îmi pun candidatura... Am şanse.

— Ei! şanse! să vedem.

— Ce să-vedem? omule! tu nu ştii ce şanse am?

— Ba ştiu, dar în sfârşit, acuma numaidecât nu pot pleca... Rămâi pe deseară aici, nu fi aşa nevricos...

Şi pleacă, lăsând în nedomirire pe entuziastul candidat. Seara se reîntâlnesc la prânz împreună cu alţi doi prieteni şi iar începe candidatul cu pornirea lui, Stan cu temporizările. La un moment, Pandrav, obosit de atâta sâcâiala, se scoală şi spune:

— Ia ascultă, măi Stane, ce mă tot fierbi cu diplomaţie? Ce va să zică asta? Răspunde scurt: am, ori n-am şanse?

— Bine, Tache, ai; nu zic ba.

— Apoi atunci, dacă am şanse...

Dar Stan, plictisit şi el, la urma urmelor, răspunde scurt:

— Ei! ştiu că ai şanse... Dar batalamaua? unde ţi-e batalamaua?

— Care?

— De la ogeac!... blagoslovenia hahamului!

— Care haham? eşti nebun?

— De la Rusetache rabinul!... Ce te faci prost, că nu înţelegi? Pandrav sare-n sus turbat:

— Cum! batalama! ogeac! hahamul! rabinul! Care va să zică de asta am luptat noi contra ciocoilor! Care va să zică, asta este era libertăţilor electorale! Ogeac, ai? batalama, ai? Bravo, nenorocitule!

— Bine, toate bune, răspunde Stan liniştit, răsuflând că-n definitiv a ajuns să pună punctul pe i; toate bune şi frumoase, dragă Tăchiţă; dar fără batalama nu se poate să ai şanse. Batalamaua, aia-i şansa, alta nu-ţi mai trebuie.

— Aşa! strigă Pandrav în culmea furiei, am să lupt contra voastră... şi contez pe concursul moderaţilor.

Era în adevăr în Ploieşti, pe atunci, o mână de politicaştri, care se numeau moderaţi, un fel de lichele centraliste, avocăţei

şi dăscălaşi, care nu erau nici conservatori, nici liberali, băieţi nici prea-prea, nici foarte-foarte.

Când Stan a auzit de „moderaţi“, a bufnit de râs:

— Moderaţii! gogomanii! hahaha! auzi, moderaţii! Şi apoi foarte serios:

— Moderaţii, musiu Tache, sunt gogomani, dar nu pânăntr-atâta ca dumneata, să se puie împotriva stăpânirii!

Acest episod pe care-l uitasem mi l-a reamintit amicul meu Stan Popescu după primul scrutin al alegerii de la Ploieşti, văzându-mă că am prea multe iluziuni despre rezultatul balotajului.

1898

SLĂBICIUNE

CUPRINS

Parizienii au aperitivul, vienezii fanfara, ploieştenii politica, alţii alta: locuitorii capitalelor mari au totdeauna câte o deosebită slăbiciune, câte o patimă.

Dar bucureştenii?

E uşor de răspuns:

Muscalul!

Muscalul, se-nţelege, nu atât din punctul de vedere politic sau social şi cu atât mai puţin din punctul de vedere economic, fiindcă muscalul nu vrea să ştie de regulamentele noastre poliţieneşti, nu admite tarifele noastre oficiale; muscalul ţine la tariful său autonom.

În adevăr, ia să vedem.

Tariful birjarilor de piaţă sună astfel:

„2 lei o oră în raza oraşului;

1 leu o cursă ce nu trece! peste 1/2 ceas;

2 lei cursa de la şi până la gări".

Aş! crezi că vrea să ştie muscalul de asta!

Dar putem noi tolera în statul nostru, în capitală, ca nişte străini să nesocotească regulamentele stabilite?

Fireşte că putem. De ce să nu putem? Nimic pe lume nu se poate mai uşor decât a tolera.

Dar e drept să îndoiască, să întreiască şi, la zile mari, să împătrească preţul curselor?

Fără nici o ezitare, răspund: da, e drept. Nimic nu e mai drept pe lume decât preţul patimii.

Vedeţi pe acest mic impiegat.

Ştiţi câtă leafă are tânărul pe lună?

150 de lei... adică 150 în stat; în mână capătă 135; care va să zică, 1620 de lei pe an; prin urmare, are venit, din munca lui, câte 4 lei şi 44 de bani fără ceva pe zi, în anii comuni, iar în anul bisextil, câte 4 lei şi 42 de bani şi ceva.

E cam prea puţin, ce e drept; dar pentru un tânăr fără viţii şi cu socoteală, poate s-ajungă.

Ia, să-l privim, mă rog.

Unde-o fi mergând aşa gătit acest june?

Se opreşte în faţa cofetăriei Riegler să-şi aşeze încă o dată cravata, care arde ca focul; îşi scutură cu batista pantofii de lac, îşi potriveşte ţilindrul, după ce-i trage apăsat o mânecă împrejur; se-nţepeneşte în călcâie şi se uită spre faţada Teatrului Naţional...

La ce se uită?

Ei! la ce! la muscali...

După multă dezbatere interioară, îşi alege unul foarte maladeţ, îmbrăcat în catifea albastră, cu brâu pembe, cu doi *trotteurs* negri, ce mănâncă jeratic... Picior peste picior şi:

— *Paidiom, gaspadin!*

Unde?...

Asta e! N-o să meargă omul cu muscalul să mănânce rahat la cişmeaua lui Cantacuzino de la Filaret... La Şosea! unde merge toată lumea bună.

Dar o să-mi zici dumneata:

— Cum se poate? Un om care câştigă pe zi 4 lei şi 44 de bani fără ceva în anii comuni şi 4 lei şi 42 de bani şi ceva în anii bisextili, cum se poate să cheltuiască zece-doisprezece lei pentru birjă la Şosea?

— Iaca, se poate.

— Atunci, micul impiegat, Doamne iartă-mă! ciupeşte din banii publici pe care i-o fi mânuind...

— Doamne fereşte! este unul din cei mai de treabă funcţionari, onest în toată puterea cuvântului: să-i dai fără teamă sute şi mii pe mână...

— Atunci, joacă şi câştigă...

— În viaţa lui n-a pus mâna pe o carte de joc; din contra, jucătorii îi inspiră adâncă aversiune.

— Atunci... cum e tânăr, bine făcut şi curăţel...

— A! Domnule! e un băiat plin de frumoase sentimente morale; niciodată n-ar fi în stare să gândească măcar pe departe la o infamie. Şi pe urmă, e înamorat de o jună modistă foarte frumuşică, pe care e vorba să o ia în căsătorie. Şi ea e o fată foarte cumsecade şi meşteră. Are o mică economie şi o s-o mai ajute şi o mătuşă ca să deschiză un magazin de mode... 0 să fie o căsnicie foarte potrivită. A! tocmai iat-o şi pe ea.

*

Aşa că-i foarte drăguţă?... Cu cât gust se îmbracă! Ce pălăriuţă cochetă! Ce botine elegante! Ia priviţi-o cum calcă de uşurel, parcă e o păsărică!

S-a oprit...

Face un semn de chemare cu mănuşa...

Cui?...

Ei! cui! fireşte că nu dumitale ori mie... Muscalului... Doi vineţi superbi... roate galbene cu cauciuc...

A! cauciucul! mai ales pe pavajul ăsta nou de lemn şi de asfalt şi pe şoseaua bătută cu maşina...

— *Quelle volupte, mă chere!*[1]

Şi... zboară!

*

„Zboară, zboară, păsărică! zboară, cât eşti tinerică!“ zice poetul, uitându-se lung după trăsura în care, sub umbreluţa azurie, se vede sclipind părul cel blond şi ceafa cu puf de piersică... (Aţi observat, desigur, că-n anul ăsta se poartă foarte mult blondul.)

— D-ta zâmbeşti, zice economistul sever. Dumitale îţi place asta; aprobi luxul acesta nebunesc, din care are să rezulte ruina societăţii noastre... Dar ne ducem la faliment, domnule!

— Te rog,’ domnule, zic eu...

— Daca dindărătul acestui lux (mă întrerupe un moralist), ne-ar pândi numai ruina materială, falimentul, încă n-ar fi o nenorocire destul de mare. Nenorocirea cea mai mare care ne pândeşte este decăderea socială, insanitatea, pierderea busolei morale... Mâine-poimâne, nebunia luxului va împinge pe micul impiegat să falsifice scripte, pe frumoasa blondă să...

— Mă rog, domnule, n-ai dreptul să bănuieşti... Cum? pentru o plăcere inocentă, pe care ţi-o poţi explica prin...

— Nu ţi-o poţi explica, îmi zice un filosof, decât prin mania reprezentării...

---

[1] Ce plăcere, draga mea! (fr.)

— Nu-nţeleg, zic eu.

— Mania reprezentării se numeşte acea pornire foarte comună la oameni...

— Mă rog, întrerup eu pe filosoful meu, dă-mi voie: poţi să mă-mprumuţi cu douăzeci de lei până la 15 ale lunii viitoare? Am mare nevoie.

— Cu plăcere, poftim... Ziceam dar că mania reprezentării...

— Mă iartă, zic eu, îmi explici aldată... mă grăbesc.

— Ei! stai un minut.

— Nu pot, e târziu... Mă aşteaptă nevasta gătită: i-am promis s-o duc la Şosea negreşit... La revedere... Aha! apilpisiţi *trot-teurs:*

— *Paidiom, gaspadin!*

1899

INTELECTUALII...

CUPRINS

Intelectualii! Iată un soi preţios de cetăţeni, de lipsa căruia patria noastră nu se poate plânge. Slavă Domnului! avem destui.

Odinioară, intelectualii, mult mai puţini la număr ca astăzi, formau un fel de sectă, care respingea sistematic orice contact cu profanii. Sediul acestei preţioase secte era la cafeneaua Brofft — singura rimă posibilă la *moft* — peste drum de Capşa, în prăvălia caselor Zerlendi, unde acuma se află Luvrul de Bucureşti. Acolo — precum odinioară muzele în Parnas —se adunau intelectualii spre a-şi împărtăşi înaltele cugetări şi inspiraţiuni, gustând un fel de ambrozie, compusă din puţin lapte, puţin „jvarţ“ şi puţin zahar, şi numită în limba vulgară „caputin“. De aceea, profanii invidioşi, care nu erau admişi să se apropie de intelectuali, i-au poreclit pe aceştia: „caputinişti“.

Aceea a fost prima perioadă, cum am zice perioada eroică, a caputinismului şi caputiniştilor.

Cafeneaua Brofft, poate tocmai din cauza mândriei excesive a intelectualilor, a început să-şi piarză încetul cu încetul clienţii, care consumau altceva decât caputin. Ar fi lucru oarecum explicabil: omul inferior se găseşte foarte strâmtorat într-o atmosferă prea înaltă. Ce să caute un biet mojic de rând acolo unde se strâng persoane de elită?... Din pricina intelectualilor, sau din altă pricină, puţin importă, cafeneaua Brofft, mergând din ce în ce mai slab, a trebuit până la urmă să se desfiinţeze. Dar intelectualii nu puteau rămânea pe drumuri; trebuiau deci să-şi caute un nou sediu numaidecât... Atâtea chestiuni arzătoare de estetică, de filozofie, mai ştiu eu de ce! reclamau soluţiuni urgente. Caputiniştii îşi aleseră un local mult mai frumos şi mai confortabil decât cel vechi; îşi strămutară sediul la Fialcowsky, cafenea-cofetărie celebră mai ales pentru beltelele ei.

Aci — lucru foarte ciudat! şi care nu s-ar putea explica decât prin teoria evoluţiunii — aci s-a făcut o schimbare însemnată în moravurile intelectualilor. Este unde, la Brofft, erau foarte exclusivi şi din cale-afară discreţi, discutând pe şoptite, aşa ca să nu le poată profanii auzi înaltele înţelepciuni — la noul sediu, începură să primească alături de ei, deocamdată la mese învecinate, apoi chiar la masa lor proprie, muşterii care nu luau caputin, oameni cu totul nedemni de a se numi intelectuali. Apoi, dezbaterile caputiniste începură să se facă în gura mare, aşa că toată lumea profană de cafenea şi cofetărie, ba, vara, chiar în Piaţa Teatrului, le putea auzi perfect. Dar dacă zic că lumea profană le putea auzi, asta nu însemnează că le şi putea pricepe. Numai aleşii le-au putut pricepe, şi asta a făcut un mare bine public: încet-încet, şi din ce în ce mai numeroşi, începură să iasă, din rândurile poporului, o sumă însemnată

de tineri a căror vocaţiune era să fie intelectuali. Până aci nu se ştiuseră număra, neavând un semnal de raliare, o eclesie. Aceasta a fost perioada clasică a intelectualilor.

În curând, potrivit principiului evoluţiunii, eclesia a numărat aşa de mulţi adepţi, încât Fialcowsky nu i-a mai putut încăpea şi ei au pornit care-ncotro să propovăduiască... Azi, mai mult ca totdeauna, la noi mai mult decât oriunde, intelectualii sunt, am putea zice, inspiratorii, diriguitorii opiniei publice, mai ales când e vorba de mişcarea „culturală“. Ei fac ploaie şi vreme bună, ei tarifează preţurile succeselor şi decernă laurii, ei condamnă, îngăduie sau încununează — în literatură, în teatru, în arte, în ştiinţe, în fine în tot: ei! ei, intelectualii!

Aceste exemplare de lux ale omenirii mişună astăzi prin toate unghiurile publice. Lipsiţi cu desăvârşire de vreo falsă fudulie, intelectualii intră în toate localurile de consumaţie şi se amestecă bucuros cu toţi comunii muritori... Asta e o tactică iezuitică, aşa crez eu; căci, pentru a renunţa aceşti aleşi la mândria lor legitimă si a se apleca aşa cu dinadinsul la contactul nostru, trebuie că au un scop; şi acela desigur nu poate fi altul decât luminarea maselor ignorante.

Odată cu ieşirea de la Fialcowsky, care numaidecât s-a desfiinţat şi el ca şi Brofft, eclesia capuţinistă a trecut din perioada clasică în perioada politică: de la revelaţiune la apostolat. Iată-i... La orice masă de la berării, birturi, cafenele, dacă sunt trei muşterii, unul desigur este un intelectual. Ce face el, omul ales, alături cu cei doi profani? îşi îndeplineşte misiunea: propagă, luminează, vulgarizează. Sunt chelneri care, după cât au prins pe apucate din dezbaterile şi conferinţele intelectualilor, pot face marţ pe un profesor de universitate, mai ales dacă l-or lua repede.

Dar mai la urmă, o să mă-ntrebi dumneata:

— Bine, după câte mi-ai scris aci, cam înţeleg eu ce sunt intelectualii; dar atâta nu mi-e de ajuns; aş voi să-mi dai o definiţiune mai scurtă şi mai limpede; să-mi spui desluşit, ce este un intelectual?

— Bucuros, răspund eu; iată:

Omul care despreţuieşte orice ocupaţie de imediată utilitate şi pentru el şi pentru lume şi se dedă la nobila profesiune de gânditor — se numeşte un *intelectual.* Sunt mii şi mii de unelte-n lume; glonţ şi năvod, plug şi sapă, teslă şi rândea, ciocan şi nicovală, cot şi terezii — cine le mai ştie pe toate? — un întreg arsenal inchizitorial! fără acesta omenirea n-ar putea stoarce binele ei din sânul naturii, din sânul mamei crude, care mai totdeauna trebuie apucată strâns în cleşte, canonită, bătută până la sânge, ca să-ţi dea o picătură de lapte. Ei!... Intelectualul e prea blând fiu ca să-şi maltrateze cumva mama. Mâna lui, care n-are altă menire decât să treacă uşor pe frunte-i, s-ar murdări la atingerea vreuneia dintre uneltele de tortură... Intelectualul a venit în existenţa terestră înarmat cu o unealtă mult mai nobilă, o zestre divină: *gândirea!*

Acu... deştept ori ba, spiritual ori nerod, cu scaun la minte ori lovit cu leuca — astea sunt întrebări absolut indiferente; e destul că poate zice cu toată siguranţa: „Eu!... Eu sunt un intelectual!“

1899

DESPRE COMETA

CUPRINS

Prelegere populară

D. Mariu Chicoş Rostogan, distinsul nostru pedagog şi director al şcoalei model „Ulpiu Traian“, este destul de cunoscut tuturor acelora care se interesează de mişcarea noastră culturală, aşa ca să ne scutim de a-i mai face vreo reclamă. Ne mărgi-

nim doar să dăm aci, cu sfinţenie, prelegerea pe care d-sa a ţinut-o, în faţa şcolarilor săi, asupra cometei de luni l, marţi la 2 noiemvrie.

Pentru ca să guste cititorul şi mai bine această producţiune, trebuie să-i amintim că vechea noastră cunoştinţă, eminintul pedagog d. Mariu Chicoş Rostogan, totdeauna, înainte de e şi i, pronunţă pe: n ca în franţuzesc; t ca k; d ca în; g ca j; c ca şş etc. Pe ici, pe colo, pentru a ţinea deşteaptă această amintire, transcriem cât se poate mai exact felul de pronunţare a eminintului pedagog, — lăsând cititorului să suplinească părţile din cale-afară originale.

Iată prelegerea d-lui Mariu Chicoş Rostogan:

P R O F E S O R U L: Am primit ghe la onoratul ministeriu următorul ţircular:

„Domnule director,

În apropierea zilei de prima novembre, lumea toată şi mai cu seamă masele populare sunt adânc mişcate de profeţia savantului Falb asupra sfârşitului lunii prin întâlnirea pământului cu cometa lui Biela.

Ministeriul vă invită dar cu onoare a face copiilor din şcoala dv. o prelegere populară despre comete în genere şi despre falsitatea prevederilor sinistre, adică despre imposibilitatea unei ciocniri a planetei noastre cu un alt corp ceresc.

Ştim cu toţii că influenţa generaţiunilor care trăiesc simultaneu este reciprocă. Astfel, copiii, mergând pe la căminurile lor, ar duce îmbărbătarea de care au astăzi atâta nevoie masele populare ignorante, a căror imaginaţie este totdeauna pornită la superstiţiuni şi la credinţă în supranatural.

Primiţi, domnule director, distinsa noastră consideraţiune.“

No! auzit-aţi numa cum se esprime onoratul ministeriu către migne, mă?... „cu onoare!“ şi... „ghischinsa noastră considera-

ţiune!...“ Numa voi, nişte râtagni, nu cunoaşteţi răşpectul, şi doar ghestul vă muştruluiesc...

Ne vom îngheplini aşedar misiugnea şi vă vom face o prelejere ghespre comeată.

Ş C O L A R U L I O N E S C U: Apoi, a trecut...

P R O F E S O R U L: (aspru): Nu la larmă, spurcăciune!... Silenţium şi atenţiune, că-z intrăm în makerie!

Numele ,,comeată“ iaşte ghe jănul femenin: o comeată, două comeate, şi gherivă ghe la comă, coamă, capelură, pleate lunji, respective: comată, comeată, astru pletos, vulgo[1] stea cu coadă.

Apariţiunea comeatelor au esărţitat togheauna înrâurire asupra maselor populare, asupra prostimii, cu atâta mai mult că aceea apăriţiune au fost preţesă ghe bolizi, mecheori, aşteroizi, cari se arată ca o ploaie ghe steale şi cari...

Ş C O L A R U L O T O P E A N U: (ridicând mâna-n sus): Dom’le!...

P R O F E S O R U L: No! ai vreo observăţiune de făcut?...

Ş C O L A R U L O T O P E A N U (în picioare): Dom’le mama-ntr-o seară, iarna trecută, a văzut ploaie de stele, afară...

P R O F E S O R U L (impacientă!): He!... că-z doară nu era să le vază-n bordei...

Ş C O L A R U L: Şi eu şi cu taica eram culcaţi, şi când a intrat mama în casă şi ne-a spus să ieşim afară să vedem, taica n-a vrut.

P R O F E S O R U L (mai impacient): Hă!

Ş C O L A R U L: Zice taica: „Nu ies din plapumă pe gerul ăsta, să ştiu de bine că plouă şi cârnaţi...“ (Şcolarii râd.)

P R O F E S O R U L (foarte impacientă!): Tată-tău este un azin, carele nu ştie să-ţi ghea o educaţiune zolidă. (Copiii râd mai tare; profesorul foarte aspru:) No! basta!

---

[1] în limbaj popular (lat.).

Merem mai gheparte şi intrăm în ghemonstrăţiune. (Coboară la tablă, ia tibişirul şi desinează, nu tocmai exact, o elipsa cu focarele foarte depărtate.) No, acuma, Bârsăscule, tu carele ai mai multă aplicaţiune la machemachică, spune-ne doară ce am vrut eu să prezent aici?

ŞCOLARUL BÂRSESCU: Un... castravete, domnule.

PROFESORUL (stăpânindu-şi un zâmbet simpatic): Mâncă-l cu mumă-ta! (Schimbând repede tonul:) Tot la foale ţi-i gândul, să le-ndopi!... Nu-i castraveche, mâncăule!... e o elipsă, o curbă lunguiaţă, care are duplu ţentrum; unul aici în punctul omicron, şi alt ţentrum togma dincoace, la ceilantă estremitache, în punctul omega. Aceasta-i calea comeatii.

No, acuma pornim, mă rog, cu comeata de dincolo de punctul omicron pe calea ei, şi merem, merem, mereu merem către soare, carele iaşte în primul ţentrum, omega. (Urmând, după metoda intuitivă, cu creta pe linia elipsei, profesorul simulează creşterea şi descreşterea mersului cometei.)

Cu cât se apropie ghe soare, astrul pletos îşi acţelărează amăsurat mersul său, neţăsare cresţendo, simţind acea atracţiune puchearnică, ca un şcoler diliginche când s-apropie de focarul luminii intelectuale şi morale, de scoală şi de profesorele său... Apoi, cu cât se depărtează de la primul ţentrum şi mere către al doilea ţentrum, se leneveaşte amăsurat şi îmblăncet şi tot mai încet, descresţendo, ca un şcoler puturos şi fără aplicaţiune (cu dezgust), carele preajetă la datorinţă.

EXEMPLA DOŢENT[1]: bunăoară, întâi ca Bârsăscu Sţipiogne, şi al doilea ca Ioanescu Agnibal alias agnimal! (Râsete.) Silenţium!...

[1] Corect: Exempla docent (lat.) — exemplele ne învaţă.

Pentru aceea doară, cu toate calculăţiunile şi operaţiunile alghebraice asupra proţesului mehanic, că a plus b musai că este, mă rog, ecval cu t, comeata nicighecât nu vine preţize.

ŞCOLARUL IONESCU: Zicea că vine ieri seara, dom'le.

PROFESORUL: Au zis tată-tău...

ŞCOLARUL: Nu, dom'le; Falb...

PROFESORUL: Ai văzut tu pe Falb...

ŞCOLARUL: Nu, dom'le, era în Universul şi-n toate gazetele...

PROFESORUL (grav): Ugniverzul doară şi toate gazetele cvotighiene nu sunt competente în cauză; pântru aşa un lucru trebuie să conzultăm publicăţiunile şpeţiale, cum e bunăoară Mundus oder Ţodiacon, „Univerzal-transţedental-cosmologhişe-astronomişe-meteo- rologhişe Flighende Bleter"[1], acea publicăţiune de fală care apare o dată la lună şi în care se arată ţălebritatea erughiţiunii germâne, pântru carea, ca s-o poată cineva pricepe, musai să aibă ştiinţă ghespre raţiunea pură, musai să ştie jugheca ca Kant. (Şcolarii râd tare.)

Faveke lingvis![2] vitelor şi grobianilor, când caut să vă scot din acele credinţe rătăcite, a căror consecvenţie este ignoranţia şi imbeţilitachea!... Căci au fost proşti şi neghiobi, ştultorum numerus infignitus![3] care au crezut cum că orice comeata iaste un sămn, o ameninţare, o piază rea....

ŞCOLARUL OTOPEANU: La noi, la Otopeni, spune, domle', tata, că s-a stârpit toate vacile când a venit cometa ailaltă.

---

[1] Corect: Fliegende Blâtter (germ.) — Foi volante.

[2] Corect: Favete linguis! (lat.) — Tăcere!

[3] Corect: Ştultorum numerus infinitus! (lat.) — numărul proştilor este nesfârşit!

PROFESORUL: Dar mumă-ta de ce nu s-au stârpit, boule?...

No, merem mai gheparke... fără collocvium! Să vedem numa care este posibilitatea de o întâlnire a globului terestru cu cometa lui Biela... (Hotărât:) Apoi, asta nu-i slobod, asta nu se poate, deoarece toţi erughiţii au proboluit negativa! (Cu siguranţă:) Natura non faţit zaltus[1], mă prostovanilor! Ea au pus doară ghestul spaţ, ca să aibă loc corpurile cereşti să îmble care-ncătrău în univerz, fără coliziune, fără craval[2]: să aibă flecarele pântru trubuinţele respective comoghitachea lui! (Şcolarii râd foarte tare şi fac zgomot.)

PROFESORUL: Nu larmă, râtanilor inconştii! nu râdeţi ca ruralii, cari n-aveţi decât inştincturi chelurice şi nu simţiţi penetrăţiune la contâmplăţiunea naturii carea (cu multă elevaţiune) după cum lucră este, mă rog, pântru şpectatoriul cu perşpicaţitache" un spectacol plin de admiraţiune şi venerăţiune!...

No! acuma văz't-aţi că ieri nu s-au întâmplat nimica... De ce n-aţi vinit la scoală ieri, să azistaţi împreună cu profesorele vost'?...

ŞCOLARUL BÂRSESCU: Ni-era frică de cometă...

PROFESORUL: Frică, hă?... No, du-chc!

ŞCOLARUL IONESCU: Eu am venit, dom'le, cu Popescu Ion şi cu Otopeanu Marin, şi-am stat de la două până la patru, şi dumneata n-ai venit.

PROFESORUL: Hă!

ŞCOLARUL: Şi când i-am spus mamii, a zis că n-ai venit de frica cometii.

---

[1] Corect: Natura non facit saltus (lat.) — Natura nu face salturi.

[2] De Ia germ. Krawall — scandal, ceartă.

P R O F E S O R U L: (supărat, cu humor amestecat cu dispreţ): Pe mine să mă-nvăţaţi corajul, tu şi cu mumă-ta, nişte loaze! pe mine? care, în cătane, la Zolfărino, unde au fost şi cu franţozul, şi cu talianul, am avut un frache mai mare undrofiţir în gavaliri şi un unchi de pe mamă fetfebel la granatiri!... Voi! pe migne' Vezi numa! (Transportat, cântă cu mult avânt eroic:)

„La Zolfărino ghe vale,
Mere-un ghenăral călare
Şi tot strigă-n gura mare:
— Impărache înălţache!
Pugne pase, nu che bache,
Că-ţi perzi cătagnele toake!

...und 50 waiter[1]...“

(Copiii aplaudă şi râd)

Profesorul: Nu larmă, vitelor, cari n-aveţi respect ghe istoria neamului!...

Merem acu mai departe, să vorbim de temp'ratura comeatii şi apoi de conzistenţia ei, pentru ca mai apoi, la urmă, s-ajungem, mă rog, la concluziunea aceea, cum că nicicând n-avem să ne temem de sfârşitul lumii, carele nu se poate.

No! temp'ratura! (cu multă volubilitate:)

Vremea, mă rog, se-mparte, după cum au proboluit Ţelzius, în două părţi, cari se despart una de alta la acel fixum, carele se cheamă zero graduri sau nul... De-acolo, aceea care mere-n sus — Bârsăscule, fii atent! — este partea călduroasă, şi aceea care mere-n jos — Ioanescule, nu căsca gura, că intră musca! — este partea friguroasă, iar la nul, mă rog, apa — Popăscule, vrei să mânci bătaie! — apa prinde pojghiţă.

---

[1] Corect: Und so weiter (germ.) — şi aşa mai departe.

De aceea, iaşte iarnă şi vară, după cum arată la termometrul lui Ţelzius, respective ţentigrad, iar acei care ştiu carte, iar nu ca poporul de rând, numesc căldura plus şi frigul minus. Prin urmare, e proboluit cu metoaghele moghearne cum că comeata este totdeuna în minus: despre o inflămăţiune dară nu poate fi vorba.

No! acum conzistenţia. (Şi mai volubil:)

Conzistenţia comeatii conzistă din materia cea mai faină din toate puncturile de vedere a senzurilor noastre; mutachis mutanghis[1], mai faină decât o beşică de săpun, mă rog!

Materia în jenăre e doar ceva, mă rog, carele nu esistă, ci e mai apoi numa o însuşire a lucrului în sine[2], carele iaste o enerjie, carea nu se ştie şi pe carea semper ignorabimus![3]... Aceea apoi nu-i ghe nasul vost, nişte mucoşi! că e prea înalt; aceea o veţi ştudui când veţi îmbla la Univorzitache, cum am îmblat şi eu. De nasul vost este' doar aceea care vă spun eu, cum că destulu-ţi-i vorba măiastră a marelui jeniu Neftone[4], că o comeata cât de mare, măcar ca de-aici pân' la Budopeşta, prin condensăţiune, o poate vârâ într-un... într-un... fingherhut[5]... pălăria ghejetului... ghejătar... vulgo năpărstoc. No, acuma, Incluziunea.

Mereţi acasă şi spuneţi tată-tău şi mumi-ti, respective părinţilor voştri ignoranţi, să nu mai fie neghiobi să aibă frică ghe fignis munghi[6], că cine crede în superstiţiuni devine ridiculos faţă cu ştiinţa şi merită ghespreţăluit.

---

[1] Corect: Mutatis mutandis (lat.) — schimbând ceea ce trebuie schimbat.

[2] Concept al filosofiei kantiene.

[3] Vom ignora veşnic! (lat.).

[4] Newton.

[5] De Ia germ. Fingerhut — degetar.

[6] Corect: Finis mundi (lat.) — sfârşitul lumii.

(Şcolarii râd, Ionescu mai tare ca toţi.)

PROFESORUL (dând din cap cu dispreţ către Ionescu): Las' pe alţii să râdă; nu râghe tu, urecheatule, că eu che urechesc înc-o toană; che fac numa apoi să vezi steale şi comeache ziua miaza mare! înţălesu-m-ai?

(Copiii devin din ce în ce mai impacienţi şi mai zgomotoşi.)

PROFESORUL: De aceea trubuie că să avem pântru ştiinţă cel mai nalt respect, dar totdeodată cu ceea mai profundă moderăţiune, mă rog. Că-z ştiinţa nu trubuie tractată în mod excluzivist nici ca pe o zeiţă ce stă în ceriu, cum spune Schiller, nici ca pe un dobitoc ghe muls!

(Copiii devin şi mai impacienţi, şi mai zgomotoşi.)

PROFESORUL (ridicând emfatic tonul pe măsură ce creşte zgomotul şcolarilor): Aignem ist ghi visenşaft, ghi hohe, ghi himlişe Ghiotin... măgarilor! ghem anghern, ghi tiuhtighe Kuh... boilor! ghi in mit Butern fersorct[1]... porcilor!

(Profesorul iese cântând „La Zolfărino ghe vale“*; copiii ies foarte veseli după el, făcând un zgomot nemaipomenit.)*

1899

ACCELERAT No. 17

CUPRINS

Un individ purtând pe umeri o şubă largă, cu o căciulă mare pe ceafă, stă la masă în restaurantul Gării de Nord şi bea ceai. Are un geamantan de pânză cu cercuri de tinichea alături pe un scaun, şi pe masă un sac de piele neagră, prin mănuşa căruia

[1] Corect: Einem ist ădie Wâssenschaftî wie die hohe, die himmlische Gottin, dem andern, 1 Eine tuchtâge Kuh, die ihn mit Butter versorgt (germ.) — acest citat dintr-una din *Xeniile* lui Schiller e tradus, în modul său inegalabil, chiar de Rostogan în pasajul anterior: „Că-z ştiinţa...“ etc.

îşi ţine petrecută bine mâna stângă până la încheietura braţului. După figură, după maniere şi port, trebuie să fie vreun negustor, ori arendaş din provincie.

Un domn bine îmbrăcat, blană cu guler de astrahan şi căciuliţă asemenea, bea cafea la altă masă, fumează şi se uită din când în când către provincial, care nu ia seama deloc că-l observă cineva, în acelaşi timp, domnul trage cu ochii la uşă: aşteaptă desigur pe cineva, şi cu nerăbdare.

Negustorul plăteşte ceaiul, îndată, iată şi hamalul vine să-i spună că trenul a tras la peron; îi ia geamantanul de pânză şi vrea să-i ia şi sacul de piele, ca să-l uşureze pe pasager; dar acesta îşi trage repede mâna cu sacul şi refuză serviciul. Sacul nu e mare, dar trebuie să fie greu, fiindcă pasagerul, ridicându-se, trebuie să-l ţină şi de dedesubt cu mâna dreaptă. Hamalul porneşte spre uşă; negustorul după el.

Domnul, care n-a scăpat din ochi nici o mişcare, s-a ridicat şi el şi porneşte pe urma negustorului la câţiva paşi.

Negustorul s-a suit într-un vagon de clasa întâia, şi şade pe coridor cu sacul lui în braţe.

Domnul se plimbă de colo până colo pe peron, trăgând cu ochiul aci către partea pe unde vin pasagerii, aci către geamul la care stă în picioare omul cu sacul, pe când acesta se uită foarte distrat pe geam la mişcarea de pe peron.

Mai sunt cinci minute...

Domnul de pe peron se vede bine că fierbe de nerăbdare... în sfârşit, un om îmbrăcat modest, un fel de fecior de casă, făcându-şi greu loc prin mulţime, soseşte gâfâind cu un geamantan frumos de piele rusească, cu un tartan şi cu un bilet de clasa întâia.

— Dobitocule! era să mă faci să scap trenul!...

Apoi, luându-şi bagajul şi biletul, trage la o parte pe fecior şi îi şopteşte pripit şi cu un aer foarte sever.

Mai sunt două minute.

Domnul, ajutat de fecior, se suie în vagon unde e negustorul. Acesta, îndată ce s-a suit domnul, trece din coridor în cupeu, pe când domnul face fel de fel de semne de inteligenţă feciorului său, care stă drept în faţă-i pe peron.

Fluierul întâi... Apoi numaidecât al doilea... Frânele se desfac... Trenul a pornit.

Domnul intră în cupeu după negustor, care s-a dezbrăcat de şubă şi sade cu sacul pe mână.

— Bonsoar, zice domnul.

— Bonsoar, răspunde negustorul.

Şi domnul se aşează pe fotoliul din faţă, după ce şi-a pus geamantanul în plasă şi tartanul la căpătâi. Doi-trei kilometri tăcere.

— Mergeţi departe? întreabă domnul.

— De; departe şi nu departe...

— Până la Mărăşeşti...

— Până la Mărăşeşti?

— Da. Dar dv.?

— Şi eu tot până la Mărăşeşti.

— Vezi?... După daraveri...

— Da, după daraveri. Dar dv.?

— Tot după daraveri.

Conductorul... Taie biletul domnului şi întinde mâna cătră negustor...

— 753, zice omul, care pare că deja moţăie, şi pune mâna în buzunar să arate carta... Conductorul salută şi pleacă.

— Aveţi cartă permanentă? întreabă domnul. Sunteţi poate la Senat...

— Ba nu... am bilet de abonament... Am multe alergaturi şi-mi vine mai ieftin... Chitila...

— Puţină lume astăzi în tren. În tot vagonul suntem numai noi şi încă un pasager în alt cupeu. E bine... putem dormi până la Mărăşeşti! zice domnul, lungindu-se pe fotoliuri şi acoperindu-se cu tartanul.

— A! eu nu dorm niciodată în tren, zice negustorul... Ştiţi, umblu cu bani... Pungaşi...

— Frate, să fie adevărat?...

— Ei, bravos! Nu s-a-ntâmplat şi mai acu o lună?...

— Eu, drept să-ţi spun, nu m-am gândit niciodată... S-o fi întâmplat aşa o dată.

— Numa o dată?

— În clasa întâia?

— Tocmai în clasa întâia, fireşte, zice negustorul. Mie, ce să-ţi spui? mi-e frică al dracului. Mi se-ntâmplă câteodată să am sume mari cu mine... bunioară ca acuma...

— Glumă e să mă arză odată cu o avere de om.

— !!!

— Patruzeci de mii de franci!....

— Să ferească Dumnezeu! M-ar omorî! adaogă provincialul

— Nu ţi se pare dumitale că e prea cald aici? întreabă domnul, ştergându-se de sudoare.

— Nu, răspunde negustorul, e tocmai potrivit.

— Mie mi-e grozav de cald.

Şi domnul iese să se răcorească puţin în coridor.

Peste câteva momente, domnul se reîntoarce la locul lui.

— Mă rog, zice provincialul, trenul ăsta se mai opreşte undeva până la Ploieşti?

— Da... la Periş, două minute.

— La Ploieşti, ne dăm jos, să luăm câte-o dulceaţă...

—... Ne dăm, dacă vrei, zice domnul distrat, ca de pe altă lume, şi se trânteşte să doarmă, învelindu-se cu tartanul peste cap.

Trenul a plecat din Periş. Negustorul scoate un măr din buzunarul şubei şi începe să ronţăie.

Deodată domnul se ridică:

— Peste putinţă să dorm... teribil de cald!

Apoi, da geamantanul jos, îi deschide şi scoate un şipuşor elegant; deşurupează dopul şi oferă negustorului.

— Cognac...

— Mersi... De zece ani nu mai pun spirtoase în gură...

— E extrafin...

— Mersi... Sunt oprit...

Domnul, mâhnit de refuz, înşurupează la loc dopul, pune şipuşorul în geamantan, pe care-l aruncă iar în plasă. Apoi, suflând greu de căldură, iese iarăşi în coridor, unde se plimbă de colo până colo.

Provincialul se lungeşte bine, punându-şi sacul căpătâi.

Conductorul:

— Biletele pentru Ploieşti, domnilor!...

Domnul din coridor dă discret biletul său... şi reintră în cupeu, trăgând uşa cu multă băgare de seamă ca să nu deranjeze pe negustor, care are probabil intenţii să aţipească.

— Puteţi umbla cât de tare, zice omul culcat; nu dorm. Unde pot eu dormi?... Mă lasă să dorm căpătâiul ăsta? şi zicând asta, bate cu palma pe săculeţ, care sună foarte plin.

Domnul scoate portabacul şi oferă negustorului:

— Regale...

— Mersi, zice omul cu sacul; de zece ani m-am lăsat de tutun... Sunt oprit...

Apoi, după o pauză lungă:

— Apropo, ziceai dumneata adineaori... de pungaşi... în tren. Să vezi ce s-a-ntâmplat unui negustor, un prieten al meu!... Venea cu doi inşi de la Roman în clasa-ntâi... I-a luat vreo opt

mii de lei... Ştii cum? Unul i-a tot dat să bea nişte vin dulce cu dresuri, şi altul i-a dat să fumeze o ţigară, cu afion, cu dracu ştie ce... A adormit omul buştean... Când s-a trezit la Bucureşti cu capul buimac, era singur în vagon, şi tot, blană, geamantan, bani, ceas, tot îi luaseră.

— Ei! i-o fi luat şi inelele din deget, zice domnul, râzând ciudat.

— De unde ştii asta? întreabă iute negustorul. Apoi, după o pauză scurtă, râzând şi el:

— Fireşte că i-a luat şi inelele.

— Intrăm în Ploieşti...

— Ne dăm jos? întreabă provincialul, şi, ridicându-se, îşi petrece mâna prin mănuşa sacului şi ia bunda pe umeri. Domnul stă o clipă la gânduri; apoi:

— Ne dăm... Nu-ţi iei, adaogă zâmbind ironic, şi geamantanul?

— De geamantan nu-mi pasă! câteva boarfe de schimbat. Ploieşti... Trenul stă la peron.

Negustorul coboară cu sacul; domnul după el cu geamantanul de piele rusească şi tartanul... Dar, n-apucă să facă trei paşi, şi dau piept în piept cu doi vlăjari, nişte mitocani, care parcă le-ar ţine drumul. Domnul vrea să dea pe de lături.

— Scurt mişcarea! comandă cu autoritate negustorul, şi cele două namile au şi-nhăţat strâns pe domnul, fiecare de câte o mână... Orice luptă ar fi zadarnică!

— Luaţi-i sacul! ordonă aspru negustorul. Oamenii ascultă.

— Legaţi-l bine!...

Pe urmă, către domnul, care tremură din toate încheieturile şi nu protestează câtuşi de puţin faţă cu aşa sălbătăcie:

— Apoi, de când mă freci, amice! cât o să umblu după d-ta?... Cognac, a?... extrafin... Ţigarete, a?... Regale, a?...

1899

„NAŢIUNEA ROMANA“

CUPRINS

Puţină lume astăzi şi-o mai fi aducând aminte de o vestită foaie, care apărea odinioară în capitală, pe vremea războiului independenţei; voi să vorbesc de *Naţiunea română*, pe care o dădeam la lumină Frederic Dame şi cu mine în tovărăşie. Viaţa acelei foi a fost pe atât de scurtă pe cât de glorioasă, aşa că o pot povesti în puţine cuvinte. Armatele creştine trecuseră. Dunărea. Intr-o dimineaţă mă pomenesc cu un bileţel de la Dame, cam aşa:

„Iubite amice,

Treci îndată pe la mine. Este vorba de o afacere foarte importantă, care ne poate face norocul la amândoi.“

Îl cunoşteam pe Dame ca pe om deştept şi întreprinzător. Fără întârziere m-am dus să-l văz, torcând pe drum fel de fel de frumoase închipuiri, în câteva vorbe mi-a spus tot planul lui: o gazetă cum n-avusese ţara până atunci; o gazetă fără coloare politică; o gazetă de informaţiuni de pe câmpul războiului; o gazetă care să cultive entuziasmul popular pe chestiunea independenţii... Să-i căutăm numele... Numele unei gazete e greu de găsit; dar după câteva minute de gândire, Dame a fost norocos: Naţiunea română... Trăiască Naţiunea română! Am lucrat o zi întreagă pe coale de tipar să-i nemerim fizionomia... Pe seară ne-am învoit cu amicul nostru Cucu tipograful. Capul gazetei s-a aranjat frumos şi am şi început să dăm materie. A treia zi a apărut primul număr: jumătate cu articole de entuziasm şi jumătate cu depeşi şi corespondenţe de pe teatrul războiului. Ceea ce era mai greu de făcut era jumătatea entuziastă: nici declamaţiile zadarnice nu sunt

uşoare mai cu seamă când n-ai o deosebită înzestrare pentru aşa ceva.

Depeşile însă şi corespondenţele curgeau ca din izvor, aşa că încet-încet, afară de un prim articol declamator, gazeta nu mai conţinea decât ştiri şi iar ştiri, care de care mai amănunţite şi mai senzaţionale. De unde aveam atâtea? Le traduceam din gazete străine şi le localizam. Luam dintr-o gazetă de la Viena o corespondenţă lungă de război, în care se vorbea de lucruri petrecute la Poradin, la Rusciuc, la Vama, la Vidin, la Constantinopol etc. Ei bine, din această corespondenţă făceam tot atâtea corespondenţe câte lucruri conţinea ea, şi le datam pe fiecare ca din localitatea unde s-ar fi petrecut lucrul. Astfel, aveam corespondenţe din Stambul, Vidin, Vama, Rusciuc, Poradin etc. şi, ca să dăm o dimensiune convenabilă fiecărei corespondenţe, peste faptul de care era vorba, turnam multă zeamă de fantazie, ş-apoi descrierea localităţii, notiţe istorice şi date statistice, mai toate luate dintr-un vechi, dar excelent pe vremea lui, dicţionar de conversaţie.

Naţiunea română mergea cum nu mai mersese până atunci gazetă în ţară. De unde până atunci gazetele politice nu se vindeau cu numărul, ci se împărţeau numai la abonaţi, tipărindu-se în col mult 1.500—2.000 exemplare, gazeta noastră, fără nici un abonat, se trăgea de la 12 la 15 mii. Eram fireşte foarte mulţumiţi şi noi şi tipograful, care avea parte de tovărăşie la câştig. Tipografia Cucu. Şi atunci în Lipscani lângă hanul Şerban-vodă, exact pe locul unde este colţul grilajului Băncii Naţionale cu strada Caragheorghevici. Ziua şi noaptea trăgeau maşinile numai şi numai gazeta noastră; iar, în ulicioară, care era pe atunci o înfundătură, făceau un zgomot teribil vânzătorii ţipând să li se dea foi: o activitate febrilă continuă. Biuroul redacţiei îl aveam într-o prăvălioară din aceeaşi înfundătură,

faţă-n faţă cu tipografia. De-acolo mânam oştirile, de-acolo ordonam atacul redutelor, de-acolo vedeam fierbând gândurile statelor-majore şi samovarele de la Poradin. Dame era un om cu deosebite calităţi — foarte harnic, neobosit şi înzestrat cu o fantazie rară. Aveam o hartă a Peninsulei Balcanice şi o sumă de steguleţe de hârtie pe ace cu gămălie. În fiecare zi îşi aşeza armatele şi combina mişcările probabile; şi ce e drept, în cele mai multe cazuri nimerea mai dinainte mişcările, ghicind gândurile conducătorilor războiului. Mi-aduc perfect aminte că a prevăzut faimoasa diversiune a lui Mehmet-Ali pe Lom, îndată ce am primit gazetele din Viena cu descripţia ei amănunţită. Dar gazeta mergea, progresa necontenit din succes în succes: 18.000. Armatele creştine împresurară acuma Plevna. Acolo trebuia să se termine la un fel războiul; către acolo prin urmare steteau aţintite cu încordare crescândă toate privirile, într-o zi Dame îmi zice:

— Gazeta noastră a întrecut aşteptările mele. Am avut o idee fericită. Sunt acuma aproape sigur că ne-am făcut o situaţie *Naţiunea română* are să fie o moşioară pentru noi.

— Să dea Dumnezeu! am răspuns eu fără mult avânt. Nu ştiu de ce, dar aveam un fel de neîncredere în viitor. Pe de o parte consideram succesul spontaneu al gazetei ca un foc de paie, care trebuia să se stingă cu atât mai curând cu cât s-aprinsese mai iute. Pe de altă parte mă gândeam că războiul o să mai dureze o lună, două, cel mult trei, şi că, nemaiavând cu ce să hrănim curiozitatea publicului, o să rămânem şi noi cu prea puţină hrană. Când n-o mai fi război, când s-or termina tratativele de pace — căci nu prevedeam că fără de un congres european harta Peninsulei Balcanice nu se putea modifica — ce noimă va mai putea avea o gazetă care trăieşte exclusiv cu corespondenţe şi telegrame de pe teatrul războiului? Aşa mă

gândeam eu; însă tovarăşul meu, şi mai optimist şi mai prevăzător, socotea mai bine.

— Dacă războiul se termină, cum e lucru aproape sigur, în favoarea armatelor creştine, nu se poate închipui ce eră de mişcare publică se va deschide în Romanţa independentă, după două veacuri şi mai bine de restrişte. Mişcarea economică şi politică va lua un avânt nepomenit, şi Naţiunea romană va fi primul jurnal european în ţară.

— Să dea Dumnezeu! am repetat eu. Nu mi-ar părea rău deloc! Pentru a întemeia cu desăvârşire succesul gazetei noastre ne mai trebuia ceva. În starea de încordare în care se aflau spiritele, aşteptând rezultatul împresurării Plevnei, nu mai erau de ajuns corespondenţele localizate după gazetele vieneze — veneau prea târziu. Ne-am gândit dar, fiindcă aveam acuma mijloace, să trimetem un corespondent special, întâi la Turnu-Măgurele şi apoi chiar la Plevna. De colo până colo am găsit unul — un om cu un nume bine cunoscut în societatea noastră, binecrescut, afabil şi inteligent, dar boier scăpătat. Am hotărât aşa: corespondenţe prin poştă sa ne trimeată în toate zilele, scriind în fiecare seară absolut tot ce ar fi putut afla peste zi; iar telegrame să ne trimeată imediat ce ar afla ceva important, a cărui comunicare ar prezenta vreun caracter de urgenţă. Pentru telegrame am aranjat un dicţionar cu cheie. I-am dat boierului bani de drum, de cheltuială şi leafa pe o lună înainte, şi l-am expediat la Turnu-Măgurele. Acolo, om de lume, cunoscând multe doamne de la Crucea Roşie şi pe ofiţerii români, a intrat numaidecât în relaţiuni şi cu cei mai de seamă ofiţeri ruşi. Şi în adevăr ne trimetea în fiecare zi corespondenţe destul de interesante. Intr-o zi, pe la începutul lui noiembrie, merg foarte de dimineaţă la redacţie, înaintea lui Dame, care de regulă venea totdeauna înaintea mea. N-apuc să-mi scot haina,

şi intră factorul de la telegraf. Nu pot zice c-am presimţit ceva, dar mi-a trecut un fior prin tot corpul. Am iscălit tremurând ţidula, iar depeşa am aruncat-o pe masă fără s-o deschid. Mi-am făcut o ţigară, am turnat-o, şi tocmai apoi am luat încetinel depeşa şi fără pripă nervoasă am deschis-o. Iată-i cuprinsul, pe care nu i l-aş putea uita vreodată:

„Medoc fini. Votca, Tzuica, dedans."

Cetesc de zece ori, ţinând alături dicţionarul cu cheie:

Medoc — Plevna; fini — luată; Votca — ruşii; Tzuica — românii; dedaras — înăuntru.

Ce să fac? Să stau să fac un număr de gazetă şi tocmai seara să dau ştirea? Peste putinţă! Vestea aceasta de bucurie o s-o aibă şi alţii; se răspândeşte de dimineaţă-n oraş, iar noi venim cu ea după-nfierbinţeală. O idee. Alerg în tipografie şi strig:

— Să nu se strice zaţul numărului de-aseară!

Norocul meu! zaţul era neatins. Ieşim tot cu foaia de-aseară într-o nouă ediţie cu depeşa! în câteva minute, maşinile pornesc, şi vânzătorii aleargă nebuni pe strade zbierând:

— *Naţiunea română cu căderea Plevnei!* Bucureştii întregi în picioare: fierbe lumea toată; încep să se arboreze drapelele-tricolore... Un entuziasm furtunos... Dame, bătându-mă pe umeri, îmi zice radios:

— *Notre fortune est faite, mon bon!*[1]

Dar n-apucă să termine, şi auzim un zgomot infernal afară. Publicul dă năvală în înfundătură; huiduieşte, loveşte, sparge geamuri.

---

[1] A dat norocul peste noi, dragul meu! (fr.).

— Fugiţi! ne strigă un băieţel de la tipografie, întrând prin dos. Fugiţi! vă omoară!

L-am văzut pe Dame galben ca un mort; nu ştiu cum m-o fi văzut el pe mine. N-am aşteptat altă desluşire şi am ascultat fără replică de comanda băieţelului.

Ce fusese? Din nenorocire, *Medoc* nu era încă *fini*, nici *Votca* şi *Tzuica* încă nu erau *dedans*. Corespondentul nostru făcuse un chef straşnic, toată noaptea cu nişte muscali, care-l asiguraseră că, pe când ei beau, Osman-paşa se predă armatelor crucii. Despre ziuă, afumat de şampanie, ne expediase telegrama cu alte băuturi... *Naţiunea română trăise...*

Peste o oră, când a capitulat în sfârşit Gazi-Osman, eu şi tovarăşul meu am plâns de emoţie, ca fiecare român gândindu-se la naţiunea sa... *Médoc fini;...*

1899

LEAC DE CRIZA

CUPRINS

Cu cât se accentuează criza aceasta economică şi finanţiară, care ne bântuie de atâta vreme fără s-avem speranţă a scăpa aşa de curând, cu atât mi se lămureşte mai bine amintirea lucrurilor de, pe vremea războiului din urmă ruso-româno-turc. N-am pretenţia să pricep economia politică şi, prin urmare, nu voi căuta să fac vreo paralelă între starea actuală economică şi starea în care se afla ţara noastră până în ajunul marelui război. Ştiu însă că lumea toată se plângea tot aşa de amar ca şi astăzi de lipsa banilor pe piaţă. O sumă de negustori mari scrâşneau, văzându-şi apropiata cădere; iar cât despre negustorii mici, aceia erau mai leşinaţi decât muştele apucate pe neaşteptate de o toamnă aspră şi timpurie — d-abia îşi mai trăgeau sufletul. Când ajunsese criza în toiul ei şi lumea era

cuprinsă de ultima deznădejde, iată că se declară războiul. M-am dus la un prieten, băcan mare, la poziţie principală în Podul Mogoşoaii; îl ştiam la marginea prăpastiei: faliment sigur în negoţ şi casele, care erau proprietatea nevestii, ipotecate cu vârf.

— Ai auzit? război! îmi zice băcanul cu un ton cu totul altul decât al mâhnirii.

— Atâta ne mai trebuia! nene Matache, îi răspunsei eu. Război ne mai trebuia, ca să ne prăpădim de tot.

— Las' că-i bine, adăogă omul cu tonul şi mai accentuat, frecându-şi palmele cu multă satisfacţie. Iei ceva? fac eu cinste.

A făcut cinste şi, pe câtă vreme beam un păhăruţ de pelin, mi-a ţinut o lecţie de înaltă economie politică:

— Criza, vezi dumneata, drăguţă, este paregzamplu, cum să zic? pardon, ca o boală, ca o bubă... coace, coace mereu; coace pe dedesubt şi te prăpădeşte. Care va să zică, dacă o spargi, te-ai uşurat...

Apoi, cu multă nerăbdare:

— Ei! când începe? când începe? Pe urmă cu mult dor:

— Aah! să-i mai văz o dată pe amicii noştri! fraţii noştri! *naşi brat maladeţ!* că de mult nu i-am mai văzut!

Am înţeles îndată cu câtă nerăbdătoare dragoste aştepta neica Matache pe pravoslavnicii noştri amici şi, ca să-i fac plăcere, i-am răspuns:

— Apoi, nene Matache, îi aşteptăm; mult-mult peste vreo patru-cinci zile trebuie să-i vedem.

— Să te-auză Maica Precista!... Apoi nici nu mai mergea, domnule!... Ne prăpădeam de tot!... Să vezi dumneata ce-o să curgă peste câtăva vreme în Bucureştiul ăsta pârlit: lapte şi miere drăguţă!

Mai nainte de cinci zile, primele regimente ruseşti au apărut.

Întâi, veneau câte puţine, apoi din ce în ce mai multe, până ce, pornind în grămadă mare către Dunăre, au umplut Bucu-

reştii. Şi, în adevăr, previziunile băcanului meu s-au izbândit cu vârf şi-ndesat. Sfinte Nicolae! ce ploaie, ce torente binefăcătoare de carboave şi depoli asupra ţării şi capitalei. Ce berechet! ce belşug! Dacă armatele imperiale or fi datorit în parte succesul lor peste Dunăre armatelor noastre româneşti, nu puţin au datorit acel succes şi binecuvântărilor sărăcimii şi sărăciţilor din ţară şi din capitală. Averi întregi aproape de pieire au fost salvate; altele s-au făcut din nimic. Fireşte că aşa trebuia să se-ntâmple. De unde lumea toată sta cu mâinile-n sân, deodată s-a pornit pe o activitate nebunească, imediat şi enorm de scump plătită. Un litograf avea numai o biată presă, la care tipărea cărţi de vizită, câteva sute pe săptămână, îndată şi-a instalat cinci prese şi s-a pus să tipărească etichete de băuturi de lux: *Martell, trei stele, Champagne veuve Cliquot, Xeres* şcl. şcl. Şi aşa toţi litografii şi tipografii. Pe când ei trăgeau etichetele, căruţaşii cărau în goană sticle la pimniţele cârciumarilor, prefăcute în tot atâtea laboratorii pentru prepararea conţinutului: mii şi sute de braţe nu biruiau să pritocească şampaniile, vinurile, cognacurile şi licorurile fine, în vederea cărora lucrau presele.

„Odăi mobilate cu chirie!“

Cine n-avea odăi mobilate cu chirie? Familia-toată se muta într-o şură, într-o magazie din curte, şi odăile le dedeau mobilate muscalilor. Vezi ce politicoasă şi ospitalieră populaţie! Două chichineţe cu câte un pat, o masă, un scaun, un lighean şi o lampă — trei, patru, chiar cinci sute de lei pe lună. La drept, nu era mult, fiindcă nu se număra cu francul, ci cu carboava, ori mai bine cu polul: 15, 20, 25 de poli. Şi muscalul galant dedea fără vorbă. Mulţi plăteau astă-seară pe o lună înainte, şi a doua zi dimineaţă repede-şi făceau geamantanul şi plecau... Unde? unde poruncea împărăţia. Cum pleca chiria-

şul, repede la loc biletul: „Două odăi spaţioase mobilate cu luna!“ Şi iar: 15, 25 de poli. Până seara chichineţele erau închiriate din nou. În cârciume, în birturi de orice mână, în toate localurile publice, un minut nu se oprea deverul.

Într-un birt francez de cea mai naltă clasă, am văzut cu ochii mei următoarele. Au intrat şi s-au aşezat la masă un general cu familia, Era tatăl, mama, fată tânără cu guvernantă şi doi băieţandri. După toate aparenţele, era o familie foarte distinsă şi foarte bogată. Au dejunat după „maniera franceză, cu ouă, un fel de bucate, friptură, prăjituri, fructe şi brânză; au băut bordeaux şi şampanie (cunoşteam etichetele), apoi cafea, cognac şi liqueur (asemenea). Socoteala: quaz cents cinquante francs! adică pe româneşte: patru sute cincizeci de franci! A plătit generalul fără să mişte măcar din sprânceană, cum am plăti eu sau dumneata 2 lei şi 50 la lenache.

Într-o seară la Raşca-n salon, era multă lume. La o masă erau mai mulţi ofiţeri ruşi, cam trecuţi. Provocaţi în adevăr, sau numai porniţi de ţâfnă, au început să înjure franţuzeşte pe nişte meşteri români de la o altă masă; românii au ripostat, şi de aci, după câteva replici violente, s-a încins o bătaie în regulă. Muscalii erau în minoritate: ba încă unii de la alte mese, înţelegând că n-au dreptate camarazii lor, au intervenit în favoarea românilor. Totuşi bătaia ar fi continuat şi desigur ar fi luat proporţii primejdioase, dacă un muscal, care intra pe uşă, n-ar fi strigat în gura mare un nume muscălesc foarte greu de ţinut minte. Muscalii bătăuşi s-au oprit ca prin farmec înlemniţi. Asta a impus şi românilor. Toţi luptătorii au stat pe loc în picioare. Atunci a intrat, urmat de aghiotanţi, un general — era comandantul pieţii. S-a aşezat şi el la o masă, făcând semn ofiţerilor să stea fiecare la locurile lor. Atunci ofiţerii muscali şi românii bătăuşi au fraternizat şi s-a băut şampanie până la ziuă de peste două mii de franci. Cine a plătit-o, nu trebuie să vă mai spun.

Bucureştii erau acum în culmea prosperităţii. M-am dus la nenea Matache. L-am găsit foarte vesel.

— Ai avut dreptate, neică Matache...

— Aşa-i că s-a spart buba, drăguţă? îi ştiam eu leacul ei. Zic:

— Da, neică Matache, dar eu nu-i credeam pe muscali aşa galanţi...

— E împărăţie mare, drăguţă; nu-ţi spuneam eu? În acel moment, iată că se opresc din goană trei cazaci călări, un ofiţer şi doi soldaţi. Nenea Matache şi-a compus numaidecât surâsul oficial, plin de graţie. Ofiţerul a descălecat, a dat calul unui soldat şi a suit treptele în prăvălie. Era un băiat foarte frumos şi foarte distins; o figură blândă şi veselă; se vedea că venise în fugă de departe şi-i era degrabă să meargă şi mai departe. Iată ce a târguit. A băut un cognac şi a gustat un sanwich cu icre. A dat o jumătate de ocă de rachiu la oamenii lui, câte o jimblă şi o bucată de brânză de burduf, cam tot de o jumătate de ocă. Atât. A scos punga şi a trântit un pol de aur pe tejghea. Nenea Matache a luat polul şi i-a dat cazacului restul o jumătate de rublă. Cazacul a salutat, s-a suit pe cal şi a pornit în trap mare către miazăzi. Nenea Matache a văzut ce ochi mari făceam şi, om deştept, a înţeles că mi se păruse socoteala prea-prea.

— Vezi d-ta, drăguţă, zice, ce e şi cu războiul ăsta! Văzuşi bietul băiat! om tânăr şi de familie! cum îl trimete împăratul să-l prăpădească păgânii, pentru ca să ne apere pe noi creştinii! E lucru mare, drăguţă!

— Da' încă, zic eu, până la păgâni... Nenea Matache a zâmbit cu mult înţeles:

— Lasă, zice, drăguţă; sunt fraţii noştri. Cu atâta s-aleg şi ei, cu ce cheltuiesc pe la noi; căci cine ştie câţi se mai întorc înapoi!

O lacrimă de compătimire pentru soldaţii împărăteşti şi de recunoştinţă pentru ţarul liberator încolţi în ochiul lui nenea

Matache. În vremea aceasta, începu să treacă între gărzi călări şi pihotă sute de căruţe încărcate cu nişte lădiţe, foarte grele desigur, deoarece în fiecare căruţă erau numai câte două. Erau bani — carboave şi poli imperiali! Nu ne venea să ne credem ochilor.

— Uite, drăguţă, uite! Bre! ce va să zică puterea împărătească, drăguţă!

*

L-am întâlnit zilele astea pe negustorul meu, foarte opărit.

— Ei? neică Matache, ce zici de criza asta?

— E lucru mare, drăguţă! Aşa ceva nu s-a pomenit de dinaintea războiului.

— Îţi mai aduci aminte?

— Frumoase vremuri!... nu mai apucăm noi aşa vremuri frumoase, drăguţă!

— Şi nu se vede, zic eu, nici o scăpare, nici un leac... doar poate recolta.

— Ce recoltă! drăguţă, răspunde oftând negustorul... îi ştiu eu leacul crizei; dar acu nu prea sunt semne... Văz că fratele nostru nu mai vrea să dea pe la noi; se duce la Ţarigrad prin altă parte... O fi supărat pe noi.

1900

CUM DEVINE CINEVA REVOLUŢIONAR ŞI OM POLITIC...?

CUPRINS

Un fel de răspuns la aceasta întrebare găsesc în una din vechile mele notiţe, care cred că poate interesa pe mulţi dintre numeroşii noştri cititori.

Din rândurile de mai la vale se va vedea că poate cineva deveni revoluţionar şi om politic nu numai prin vocaţiune, ci şi prin noroc. Se va vedea cum, dintr-un copil care era hotărât

să se devoteze altarului credinţei, poate ieşi un brav slujitor al unui altar şi mai sfânt — altarul libertăţilor publice.

Pe Niţă îl luasem de la mamă-sa, o văduvă săracă, pe procopseală: dorea să se facă popă. Era bălţat voinic, blajin şi cinstit. Pentru aceasta, câtăva vreme, îmi păru foarte bine că luasem sarcina întreţinerii şi educaţiei acestui tânăr. Veni însă un moment când nu mă putui căi îndestul că l-am luat de la ţară şi i-am înlesnit şederea în capitală.

Locuiam în fundul unei mahalale depărtate de centru, tocma spre Obor. Într-o zi îl trimet pe Niţă al meu să-mi cumpere cărbuni de la magazia de lângă gară. De la locuinţa mea până acolo era o cale ca de un ceas.

Niţă a plecat de mult.

Aştept trei ceasuri, patru... Băiatul îl ştiu cinstit... N-o fi găsit cărbuni acolo şi s-a dus în altă parte. Dar trec încă trei ceasuri, se-nnoptează bine, şi Niţă nu s-arată.

Ce să fie? I s-a-ntâmplat ceva... Ce?

Mă sui repede într-o birjă:

— La gară!

Birjarul, în loc s-apuce pe drumul drept, o ia pe un drum de ocol.

Îl opresc.

— Ţi-am zis la gară!...

— Da...

— Ei! pentru ce nu mergi de-a dreptul? pân Piaţa Teatrului, pân Ştirbei-vodă...

— Nu se poate, coconaşule; pe-acolo e revoluţie...

— Iar?...

— Revoluţie mare!

Cu toată curiozitatea ce am să asist la aşa spectacole, de

astă dată m-am gândit că nu e vreme de petrecere: trebuie să caut pa Niţă — băiatul e dat de maică-sa în grija mea.

Ajung la depozitul de cărbuni: se încărcaseră sacii şi Niţă plecase cu căruţaşul.

Mă-ntorc înapoi acasă: Niţă n-a venit încă.

S-a-nnoptat de tot...

E peste putinţă să mă culc, să las o noapte-ntreagă fără să dau de urma copilului.

Mă duc să reclam la poliţie. Aci dau peste o mişcare neobişnuită — jandarmi, sergenţi, agenţi, funcţionari, bătăuşi, umblă toţi forfota de colo până colo foarte aprinşi.

În fiece moment sosesc arestaţi, pe care sergenţii şi bătăuşii îi aduc în ghionturi, ca să-i toarne la beci — s-a isprăvit revoluţia!

O idee îmi clipeşte prin minte... Dar... s-ar putea?... Niţă?... Băiatul cel cuminte?... De unde ştii?

Rog pe d. inspector să cerceteze, nu cumva în învălmăşeală se află şi un băiat aşa ş-aşa, unul care se cheamă Niţă... Niţă al Păunii-văduvii...

La prefectură nu se află; dar... poate la vreo secţie, fiindcă partea cea mai mare dintre arestaţi au fost aduşi deocamdată la secţiile mai apropiate de locul unde au fost prinşi.

Se telefonează — şi aflu că domnul Niţă al meu se află-n adevăr la una dintre secţii.

Dau fuga. Comisarul respectiv îmi spune că blajinul fecior al Păunei-văduvii a făcut isprăvi mari la revoluţie, şi acum e ţinut la secret sub învinuiri grave... Acum doarme în arest.

A avut mare noroc d. Niţă cu mine: cunoşteam personal pe comisarul şi mă găseam şi cu ceva parale asupră-mi. M-am

rugat, iar m-am rugat; în fine, am făcut ce-am făcut, şi am obţinut liberarea tânărului pe garanţia mea morală.

D. comisar mi-a zis:

— Ştii? asta o fac pentru hatârul dumitale; aminteri, pe un spânzurat ca ăsta, să fi venit tata!... ştii?

Mi l-au adus pe tânărul... Dumnezeule! în ce stare! cu falca jupuită, cu un ochi vânăt, umflat cât pumnul şi cu mâna dreaptă scrântită, ori ruptă, nu se poate şti, fiindcă dacă i-o atingi cât de puţin, rage ca un bou.

Cea dintâi vorbă a fost;

— M-a omorât, domnule...

— De ce?

— Am fost şi eu...

— Unde?

— La revoluţie...

— Cine te-a pus, nenorocitule, să te amesteci?...

— Dracul!... nici eu nu ştiu... ceasul rău!

Am ajuns acasă... Am chemat degrabă un doctor.

Omul ştiinţei n-a găsit nimic alt grav decât starea ochiului, care nu se putea deschide din pricina umflăturii.

Doctorul a prescris reconfortante, oblojeli reci, cu gheaţă şi apă de plumb, şi odihnă — o complicaţie cu erisipel ar putea fi primejdioasă.

I-am dat eroului supă caldă ş-un pahar de vin negru; l-am oblojit; l-am legat la cap ca pe o jupâneasă care, după baie, şi-a cănit părul, şi l-am culcat la căldurică.

A dormit bravul meu de la zece seara şi până a doua zi la amiaz', gemând din când în când.

Tocmai pe la cinci seara s-a dezmeticit bine şi mi-a povestit tot ce i se întâmplase. Iată:

Plecase, după cum spusei, pe la zece dimineaţa, şi ajunsese fără accident la depozit pe la unsprezece.

Umblase repede pe jos şi se-nfierbântase; acu, stând pe loc, până să-i cântărească sacii cu cărbuni, s-a simţit răzbit de frig şi apucat de fiori.

A plecat după căruţă. Căruţa mergând încet, băiatul a început să dârdâie de frig.

Atunci s-a oprit la o cârciumă, să bea o ţuică fiartă cu candel — a băut două, şi văzând că-i face bine, a mai băut încă una.

Simţindu-se destul de încălzit, s-a suit peste saci în căruţă, că era şi ostenit.

Astfel, încet-încet, a ajuns în dosul Teatrului şi a voit să treacă peste piaţă în strada Regală, de acolo pe la Colţea şi pe urmă pe la Sf. Gheorghe în Calea Moşilor — pe drumul cel mai drept.

Dar, vrând să treacă pe Piaţa Teatrului, nu ştie cum, se pomeneşte într-o grozavă învălmăşeală: în faţă-i năvălea poporul, în spate-i pridideau jandarmii călări.

A simţit un fel de ameţeală; au început să-i vâjâie urechile şi să i se turbure vederea...

S-a ridicat drept în picioare peste saci; căruţa sta locului — calul se desprinsese din ulube şi nu se mai vedea.

Fără să ia seama cum calcă, Niţă sparge un sac — se revarsă cărbunii.

Atunci, de necaz, începe să scrâşnească dinţii şi să-njure cu pumnii încleştaţi. Turburarea era în toiul ei — ţipete, huiduituri, blesteme...

În toată învălmăşeala, un jandarm călare se repede spre Niţă cu sabia ridicată să-i despintice capul.

Niţă s-apleacă în căruţă, ia de la picioare un grunj mare de cărbune şi plesneşte drept în ochi pe jandarm, care, cu obrazul scăldat în sânge, se prăbuşeşte de pe cal.

Omul meu începe să râză cu hohot. S-apleacă iar şi trage iar cu un grunj, şi înc-o dată ş-altă dată, trage orbeşte în grămadă...

Pe urmă?

Pe urmă... îşi mai aduce aminte că a simţit o zguduitură în cap... ş-a adormit. Pe urmă, s-a trezit la secţie... şi altă zguduitură-n cap... şi iar a adormit.

Bravul meu revoluţionar!... „Numa, de nu şi-ar pierde ochiul, am gândit eu — că nu se mai poate popi!...“ Ochiul nu şi l-a pierdut, din norocire; dar nu s-a popit; fiindcă de când cu împrejurarea din Piaţa Teatrului, a prins băiatul gust de politică.

Atât mai bine!

Ce ar fi ajuns? — popă la ţară.

Nu e mai bine om politic în capitală?

Se pot oare compara modesta carieră şi activitatea umilă a unui biet preot de sat, cu cariera şi activitatea unui cetăţean din capitală, care e chemat o dată pe an, regulat, în fiece primăvară, să determine direcţiunea politică a regatului român?!

1900

PREMIUL ÎNTÂI

O reminiscenţă din tinereţele pedagogului

CUPRINS

Era la şcoala no. 1 de băieţi „Decebal“ din urbea G... Trei ani de-a rândul, din clasa întâia primară şi până-n a treia, doi şcolari eminenţi şi-au disputat cununa de merişor, smulgând admiraţia profesorilor, revizorilor, inspectorilor şi tutulor

autorităţilor. Aceşti doi şcolari sunt Artur Ionescu şi Ioniţă Păunescu. Cel dintâi este fiul unic al lui d. Mandache Ionescu, mare proprietar, omul cel mai influent şi mai cu greutate din tot judeţul şi stâlpul oricărui guvern. Asta e bine; căci fără d. Mandache cu greu s-ar putea guverna în acel judeţ.

Cel d-al doilea este copilul natural al Păunii văduvei, menajeră, care trăieşte cu lucrul pe la case boiereşti.

În clasa întâia au obţinut:

Artur Ionescu, media 9 şi fracţia 97 şi trei sferturi;

Ioniţă Păunescu, media 9 şi fracţia 98 şi un sfert.

Premiul întâi cu cunună: Ioniţă.

În clasa a doua:

Artur Ionescu, media 9 şi fracţia 98 şi jumătate;

Ioniţă Păunescu, media ,9 şi fracţia 99 şi un sfert.

Premiul întâi cu cunună: iar Ioniţă.

În clasa a treia:

Artur Ionescu, media 9 şi fracţia 99 şi jumătate;

Ioniţă Păunescu, media 9 şi fracţia 99 şi 3/4.

În sfârşit, acuma termină aceşti doi eminenţi şcolari clasa a patra.

D. Mandache Ionescu a zis scurt lui Artur:

— Daca iei premiul întâi cu cunună, te duc la expoziţie; daca nu, mergem la ţară.

Şi când d. Mandache zice ceva scurt, apoi e lucru zis.

Toată urbea aşteaptă cu încordată nerăbdare să vină rezultatul examenului anual şi împărţirea premielor.

Cetăţenii de marcă încep să facă prinsori: reacţionarii pariază pentru Ioniţă, progresiştii pentru Artur.

La cafeneaua centrală, sunt în prinsoare peste treizeci de dulceţi şi cam tot atâtea cafele, plăcinte, brânzoaice şi mişmaşuri.

Numai d-ta, iubite cetitor, numai d-ta, care încă n-ai fost mamă, nu vei putea înţelege emoţia şi neastâmpărul din ce în ce crescânde ale mamei lui Artur, graţioasa madam Aglae Ionescu.

Madam Ionescu stă, umblă, mănâncă, doarme, face orişice, fără să poată părăsi un moment gândul că şi-n anul acesta fracţiunea lui Artur are să fie covârşită de a lui Ioniţă; căci, se-nţelege, nu poate fi vorba decât de o mică diferenţă de fracţie a fracţiei, amândoi concurenţii fiind eminenţi.

Chinuită de gândul ei, mama lui Artur, întâlnind în stradă pe d. Tiberiu Bumbes, institutorul, care o salută până la pământ, se hotărăşte să-şi calce pe inimă, opreşte caleaşca şi strigă:

— Pardon, domnule Bumbes! un cuvânt...

— Cu tot respectul! zice foarte unsuros tânărul Tiberiu şi se apropie cu capul gol de scara trăsurii.

— Aş dori să vă vorbesc ceva... Puteţi, dacă nu vă aduce prea mult deranj, să poftiţi chiar astăzi pe la mine...

— Doamna mea... zice d. Tiberiu încântat.

—... Pe la ceasurile unu şi jumătate după-amiaz'...

— Cu plăcere, doamna mea... cu mare plăcere...

— Atunci, la unu şi jumătate negreşit... Să vă aştept?... Veniţi?...

— Nesmintit, doamna mea!...

O salutare graţioasă!... Trăsura porneşte... D. Tiberiu se acopere şi merge la bărbier, să-şi potrivească ciocul, mustăţile şi părul, pe care-l piaptănă drept în sus.

De ce adică — se-ntreabă cetitorul — madam Ionescu trebuie să-şi calce pe inimă, când opreşte trăsura spre a vorbi d-lui Bumbeş?

O! răspunz eu; este un lucru intim, pe care am uitat să-l spun mai dinainte. Iată:

D. Tiberiu este tânăr, şi este un secret public în tot oraşul că acest tânăr adoră-n tăcere pe graţioasa Aglaia, care nu poate să sufere pe tânărul Tiberiu, fiindcă acesta se uită foarte cruciş.

De câte ori, în treacăt, îl vede aruncându-i ocheade galeşe pe sub ochelarii lui albaştri, fiindcă poartă ochelari albaştri, o apucă un fel de leşin la inimă cu dureri de cap; începe să caşte, şi cască, şi cască şi trebuie să meargă numaidecât acasă, să puie să-i descânte de deochi.

La un bal de binefacere, iarna trecută, d. Bumbeş sta într-un colţ al salonului şi privea pe graţioasa doamna Ionescu danţând. A privit-o mult; ea a început să caşte, a căscat mult, până când, în mijlocul unei figuri de cadril, a dat un ţipăt năbuşit, i-a venit rău, a vrut să cază, şi au trebuit s-o scoată pe braţe afară la aer şi să-i descânte.

Dacă-n treacăt şi de departe, ochii saşii ai d-lui Tiberiu exercită aşa influenţă asupra nervilor acestei dame, fireşte că pasul ce s-a hotărât ea să-l facă, trebuie să-l fi făcut călcându-şi pe inimă. Trebuie să aibă mult curaj această persoană ca să se supună de bunăvoie maleficiului, aşa de aproape, piept în piept.

E unu şi douăzeci şi cinci de minute...

Iată că sună cineva... Doamna Ionescu simte că-ncepe să-i zvâcnească în partea stângă a corsetului.

E omul cu ochelari albaştri.

Jupâneasa-l introduce în salon.

Tânărul institutor poartă o redingotă neagră foarte lungă-n poale; în schimb, pantalonii tot negri sunt destul de scurţi; jiletca albă deschisă; o fundă mare *rose-pâle* la gât, ale cărei căpătâie fâlfâie la fiecare mişcare pe manişca egretie ca porţolanul: în picioare pantofi galbeni şi ciorapi *crême*; în mâini mănuşi *gris-perle*; o pălăriuţă canotieră de paie de deosebite

feţe, cu panglica ecoseză asortată şi umbrelă cenuşie de soare. Fiindcă-i vânt afară, pălăria este garantată cu şiretul petrecut printr-un nasture al redingotei.

În salon nu este nimini.

D. Bumbeş îşi scoate pălăria pe care o ţine-n mâna stângă, pune umbrela lângă un scaun, apoi trece drept la oglinda din faţă, îşi potriveşte cravata şi manişca egretie, care tot iese afară din jiletcă, îşi scoate bine manşetele şi aşteaptă-n picioare.

O uşă se deschide... E stăpâna casei, mai strălucitoare ca totdeauna, sorbind pe nări dintr-o batistă înmuiată în triplu extract de vervenă. Femeia se opreşte palidă-n uşă, ca sub puterea unei fascinaţiuni.

D. Bumbeş încă se recomandă.

După salutările obligatorie în aşa circumstanţă, doamna face, cu o sforţare eroică, doi paşi, şi pofteşte pe tânărul să ia loc, apoi şade şi ea, ştergându-se cu batista udată.

Tânărul ia cu precauţiune de la spate poalele redingotei, le aduce bine în faţă şi se aşează.

— De mult nu am avut plăcerea a vă vedea, domnule Bumbeş...

— Ei! doamna nu m-a văz't; dar eu am văz't pe doamna de multe ori, când umblă, mă rog, în promonadă şi prin bolţi[1]...

— Eu, drept să spun, nu v-am văzut de la balul de astă-iarnă...

— Ie! răspunde tânărul, privind galeş sub ochelari şi zâmbind foarte ciudat. Ie! când tonţolea doamna aşa delicat şi eşpanzibil... şi i-au vint un acţes... cu doi ofiţiri, mă rog...

— Ştiţi pentru ce v-am chemat, domnule Bumbeş?

— Ba!

---

[1] Prăvălii.

—... Să vă rog de un lucru.

— De un lucru? să-l ştiu numai cum că... carele-i acela, mă rog frumos la doamna.

Şi zicând acestea, se uită grozav de adânc pe sub ochelari. Doamna tace un moment, apoi cască şi se şterge pe frunte.

— No! numai doamna să spună, mă rog, apoi eu sunt gata la comando, mă rog. No! ce porunceşte doamna, mă rog?

Şi iar se uită...

Doamna cască grozav, apoi, mirosind batista şi aplecând ochii-n jos:

— Aş dori ca Artur al meu să ia şi el o dată premiul întâi; destul l-a tot luat feciorul Păunii. Până când atâta persecuţie pentru copilul meu?

— No! că-z asta, mă rog frumos la doamna, nu-i perzecuţiune; asta, mai apoi se conzidărează după coefiţenturi, mă rog.

Doamna ridică ochii şi, întâlnind privirile de sub ochelarii albaştri, înghite-n sec şi iar şi-i pleacă.

— Eu tocmai de asta am ţinut să vă vorbesc, ca să vă rog... ca să vă rog să fiţi' mai indulgenţi cu Artur... Ce Dumnezeu, pentru un punct la sută!

— Ei! ei! un punct... Apoi aia trebuie ca să fie conziderat, mă rog frumos la doamna.

— Ei!... dacă ai vrea d-ta!

Se aud trosnind fălcile doamnei.

— No! că-z aia altcum nu depindă de la voinţa mea, mă rog aia s-a hotărât în conziliul institutorilor.

— Cum, s-a hotărât deja?

— Ie! s-a hotărât, mă rog, de aseară, după călculaţiunea coefiţientelor.

— Şi... cât a avut feciorul Păunii?

— Apoi, mă rog frumos, putem să spunem la doamna preţize. D. Bumbeş scoate o hârtie din buzunar şi citeşte:

— Păunescu Ioaniţiu, media 9 şi fracţiunea 99 şi jumutate, mă rog.

— Şi... Artur?

— Apoi, mă rog frumos, putem să spunem şi aia la doamna preţize... Ionescu Artur, media 9 şi fracţiunea 99 şi un sfert, mă rog.

Doamna se scoală, şi hotărâtă:

— Şi pentru atâta diferenţă, nici în anul ăsta, Artur să nu ia premiul întâi?... Atunci pentru ce ai venit aici?

D. Tiberiu, foarte afectat, ridicându-se şi potrivindu-şi poalele:

— Apoi pentru că m-au chemat doamna, mă rog. Că-z eu dacă nu mi-ar fi făcut onoare doamna să mă cheme, eu apoi n-aş fi cutezat altcum să mă prezentez la doamna, mă rog frumos... Zic zeu lui Dumnezeu!

Doamna sună. Jupâneasa intră.

— Să-l daţi afară pe domnul.

— Să am iertare, mă rog...

— Afară!

Doamna iese pe unde a venit, foarte nervoasă.

— No! că-z nu trubuie să fie grobiană doamna! mă duc, mă rog... Cu tot respectul şi conziderăţiunea... am onoare.

Jupâneasa îl împinge. D. Tiberiu pleacă înjurând ungureşte.

De prisos a mai spune că, seara, la d. prefect ai judeţului, unde era de faţă şi d. Mandache Ionescu, s-a petrecut o scenă foarte penibilă, când d. prefect, în vreme ce d. Mandache citea o gazetă, i-a zis d-lui Bumbeş cu toată asprimea:

— Şi, în sfârşit, alege! vrei să rămâi aci la noi, ori vrei să pleci mâine? Ai înţeles?

La acestea, d. Bumbeş a avut curajul să răspunză:

— Ie... Că-z asta nu-i greu lucru, de ales!... Să am iertare, nu trubuie să se supere d. prefect şi să fie grob, mă rog frumos... Facem apoi la fracţiune o mică rectificăţiune...

Şi, scoţând catalogul:

—... Păunescu Ioaniţiu, media 9 şi fracţiunea 99 şi jumutate; apoi, Artur Ionescu, mă rog frumos, media 9 şi fracţiunea 99 şi trei firtale... No! vezi numa!

1900

CUM STĂM...

CUPRINS

— Cum stăm cu bulgarii? întreb pe amicul meu X..

— Nici aşa, nici aminteri.

— Nu-nţeleg...

— Cum, nu-nţelegi?

— Fireşte... fiindcă, păcum spui d-ta: nici aşa, nici aminteri, însemnează parcă n-am sta în nici un fel, şi într-un fel oarecare trebuie să stăm.

— Nu; voi să spun că nu stăm nici bine, nici rău. N-ai citit ziarele?

— Le-am citit; dar îţi mărturisesc că din ziare înţeleg şi mai puţin decât din vorba dumitale.

— Cum se poate? pesemne că nu eşti deprins a le citi. Ia să le citim împreună.

Atunci amicul meu scoate un vraf de gazete din buzunar şi începem a citi cu toată atenţia:

„Ieri şi azi noapte au circulat în oraş fel de fel de ştiri, care de care mai alarmante, asupra celor ce se petrec la graniţa Dobrogei.

Din informaţiuni foarte pozitive aflăm că bande de bulgari ar fi trecut graniţa şi că s-ar fi încăierat cu anteposturile române.

Nu se poate şti până acuma rezultatul acestor ciocniri, care pre cât aflăm au fost foarte înverşunate.

Ceea ce putem spune cu siguranţă este că aceste lupte sângeroase trebuie să fi făcut victime de o parte şi de alta.

Guvernul nu mai poate tăcea! guvernul trebuie să vorbească! guvernul nu poate lăsa ţara în grozava nelinişte, în care o aruncă lipsa de ştiri pozitive de pe câmpul luptei."

—... trecut graniţa... încăierat... ciocniri înverşunate... lupte sângeroase... victime... câmpul luptei... A! zic eu, atunci stăm rău de tot.

— Aşteaptă, spune amicul X... Citeşte aici.

Citesc:

„Voim a proba încă o dată publicului, cât crezământ trebuie să acorde ştirilor răspândite asupra unor conflicte la graniţa dobrogeană între nişte bande bulgare şi oştirea noastră.

Iată ce ştiri primim din localitate, de la o persoană foarte serioasă, incapabilă de a altera adevărul:

„ Câteva cete de bulgari *muncitori cu paşapoarte în regulă* s-au prezintat la pichetul de la Ostrov pentru a trece graniţa. O persoană care a văzut aceasta, fiind desigur foarte impresionabilă, a alergat imediat să înştiinţeze autorităţile militare române, exagerând faptul, ca toate persoanele impresionabile. Bulgarii aceia erau oameni pacinici Altfel, aici pace şi linişte".

— A! zic eu, răsuflând, dacă erau muncitori nearmaţi, având paşapoarte în regulă, şi dacă altfel e pace şi linişte — atunci stăm bine!

Amicul X... zâmbi de credulitatea mea şi începu să-mi citească:

„Ştirile de la graniţă devin din ce în ce mai alarmante.

La Silistra este o fierbere militară neînchipuită.

Acolo colonel Dandaneski şi cu Sarafoff ţin discursuri nebuneşti trupelor regulate şi bandelor de revoluţionari, care bande ar număra până acum aproape 50.000 de oameni.

Dintr-un moment în altul trebuie să ne aşteptăm la o lovitură a acestor descreieraţi, care dictează azi în Bulgaria.

Să fim gata!“

— Am înţeles, zic eu mâhnit. Guvernul bulgar, oricât ar vrea să fie de cuminte, nu mai poate înfrâna pornirile militariste ale lui Dandaneski şi turbarea şovinistă a lui Sarafoff... Atunci, se-nţelege, stăm rău!

— Poate că nu, zice X... şi-mi dă să citesc altceva:

„Dăm din sorginte autorizată ştirea că în Bulgaria de răsărit, adică spre graniţa Dobrogei, şi mai cu seamă în districtul Vama, a izbucnit revoluţia printre ţărani, din cauză că sunt ameninţaţi a li se ridica dijmă de pe câmp.

Ţăranii sunt furioşi şi gata a lupta până la extremitate.

Corespondentul nostru ne da cu foarte puţină rezervă ştirea „cum că palatul prinţului Ferdinand de la Euxinograd este ameninţat a fi dărâmat şi incendiat de ţăranii revoltaţi.

De aceea, prinţul Ferdinand nu s-a oprit la Sufla, ci a plecat numaidecât la Varna.“

— Puţin îmi pasă de palatul prinţului Ferdinand! zic eu. Şi dacă e vorba, chiar nu-mi pare rău... O revoluţie agrară la

vrăjmaşii noştri nu ne poate face nici un rău, ba, poate, din contra... Atunci stăm bine!

— Iar atât de bine, nu. Ia să mai citim:

„Un ziar din Budapesta sosit azi dimineaţă ne spune că o persoană din anturajul prinţului Ferdinand ar fi declarat într-un interview că, după cum stau spiritele în Bulgaria, războiul ar fi inevitabil."

— Aoleu! strig eu.

Dar amicul X..., trecând cu ochii pe o altă coloană, urmează:

„Oficioasele austriace susţin că, oricât de înăsprite ar fi relaţiile celor două tinere state vecine, este mai mult ca probabil că totul se va termina prin aplanarea pacinică a acestui regretabil conflict."

— Bravo!

— Stai niţel.

„La Silistra se aduc mereu tunuri... Totul ne face a crede că bulgarii, care voiau să facă a izbucni răscoala în Macedonia, văzându-se descoperiţi, vor acuma să precipite deznodământul complotului lor, aprinzând focul mai devreme decât se putea cineva aştepta.

De aminteri, un ministru al lor, Karaveloff, a zis:

„Un război, oricât de improbabil ar părea, poate fi totdeauna posibil!"

— Atunci, ce mai vrei? este o declaraţie oficială... Stăm rău!

— Încă nu!

Şi urmează citirea:

— „Noi nu vrem deloc război, a zis ministrul Ivancioff...“
— Atunci, dacă nu vor, stăm bine!
— ,,Trei şalupe bulgare cu explozibile...“
— Stăm rău!
— „Supraexcitarea populaţiei rurale bulgare, în ajunul ridicării dijmei, este desigur una din cauzele desfăşurării de forţe armate dincolo de Dunăre. Guvernul bulgar profită de conflictul cu România, ca să poată chema rezerviştii, care în revoluţia agrară din urmă au condus pe rebeli.“

— Bine!

— „Corespondentul nostru ne telegrafiază că depeşile-i sunt refuzate la telegraf. E o fierbere grozavă la Silistra, Arab-Tabia şi Ostrov.

Peste putinţă să mai treacă cineva la bulgari fără să fie împuşcat.“

— Rău!

„Mă duc astăzi la Silistra şi la Arab-Tabia.“ Bine!

— „Bulgarii nu mai lasă vaporul nostru să intre în oraş.“
— Rău!
— „Agentul navigaţiei noastre secuestrat pe ponton.“
— Rău!
— „În Sofia panică... Agenţia română în primejdie...“
— Rău!
— „Alaltăieri, am văzut, în Sofia, plimbându-se prin oraş pe d-na Mişu, soţia agentului nostru diplomatic, cu copiii.“

— Bine!

— „Românii din Sofia tremură de groază... N-au curaj să iasă un moment pentru a-şi vedea de afaceri...“

— Rău!

— „Ieri s-a deschis cu multă solemnitate cursurile şcoalei primare române din Sofia, în prezenţa d-lui Mişu, agentul nostru diplomatic pe lângă guvernul bulgar.“

— Bine, zic eu.

— Ei? întreabă X...

— Ei! zic eu.

— Aşa e că pân-acu nu stăm nici bine, nici rău, adică nici aşa, nici aminteri?

— Aşa e! răspund eu.

1900

DEZIDERATE LEGITIME

CUPRINS

Urbea Târgului de Munte, numărând vreo 3 600 de locuitori, vreo 6 biserici, 4 scoale primare şi 180 de cârciumi, se află destul de pitoresc aşezată pe malul stâng al Dâmbului Sec.

Se cheamă Dâmbul Sec fiindcă, între cele două maluri râpoase, înalte cam de vreo cincisprezece metri şi departe unul de altul la tot cam atâţia, nu curge aproape tot anul nici atâta apă câtă ar ajunge raţelor din mahalaua mărginaşă să se bălăcească pe arşiţă. Dar ca o ironie, în pofida numelui ce i-au dat riveranii, Dâmbul Sec se porneşte vajnic către sfârşitul primăverii cu valuri posomorâte, şi umple vâlceaua şi, urlând nebuneşte, prăvăleşte la vale buturugi şi fel de fel de rupturi, şi surpă din maluri, şi face peste putinţă să mai treacă de la un mal la altul altcineva decât zburătoarele.

E mare piedică pentru comerţul local; căci capitala districtului se află în partea de dincoace, aşa că, dacă s-a pornit odată Dâmbul Sec, nu mai e chip să comunice Târgul de Munte cu

sediul prefecturii, la o distanţă de douăzeci şi cinci de kilometri, decât ocolind foarte pe departe. Trebuie să meargă omul la vale tot pe cursul Dâmbului Sec, să ajungă, la o distanţă de şaizeci de kilometri. Cum am zice, în loc de o poştă, să faci şase; în loc de două ceasuri, douăsprezece.

Ei! dacă ar fi un pod peste Dâmbul Sec!

De aceea, toţi cetăţenii din Târgul de Munte, văzând că nenumăratele petiţiuni ce au adresat Ministerului Lucrărilor Publice au rămas fără rezultat, se hotărăsc să adreseze, prin reprezentanţii lor, Camerelor Legiuitoare o petiţiune, rugându-le ca din iniţiativă parlamentară să vină cu un proiect de lege prin care statul să se oblige a face în sfârşit ceva şi pentru Târgul de Munte, ridicând un pod de piatră peste Dâmbul Sec, dacă nu de piatră, măcar de lemn, dar să fie solid.

*

Târgul de Munte numără între cetăţenii săi 39 de alegători de colegiul I şi 390 de al doilea.

Mai toţi au la şcolile locale copii, care termină în anul acesta cursurile primare şi care trebuiesc de acolo să intre în liceu, pentru ca de acolo să intre în Facultatea de drept, pentru ca de acolo să intre în Cameră şi de acolo în diplomaţie ori în minister: trebuie să faci copiilor o carieră.

Ei! e greu unui părinte să se despartă de copii aşa de fragezi; nu-i vine uşor unei mame să trimită între străini pe copilaşul ei de la vârsta de 10—11 anişori.

Să-l bagi în pensionat!

Ce educaţiune poate căpăta un copil într-un pensionat, unde s-amestecă la un loc cu atâţia alţii?... Şi toate ca toate, dar la educaţiunea copiilor mamele din Târgul de Munte ţin foarte mult.

Dar, în sfârşit, să zicem că s-ar găsi pensionate, în capitala districtului sau la Bucureşti, convenabile, garantând o excelentă

eduaţiune. Cât costă însă?... Cui îi dă mâna, pe vremea aceasta de criză, să plătească atâta, fie chiar alegător de colegiul I?

Ce e prin urmare de făcut?

Să se adreseze cetăţenii din Târgul de Munte Ministerului Instrucţiunii Publice, cerând înfiinţarea unui liceu clasic — dacă nu chiar un liceu clasic, măcar un gimnaziu deocamdată, şi peste patru ani adăogarea încă a celor trei clase superioare.

Dar de câte ori nu s-au adresat ministerului!

Înalta autoritate şcolară a rămas totdeauna surdă la legitimele reclamaţiuni ale cetăţenilor din Târgul de Munte.

Nu le rămâne dar altceva de făcut decât sa înainteze, prin reprezentanţii lor, o petiţie către Camere Legiuitoare, rugându-le ca din iniţiativă parlamentară să vină cu un proiect de lege prin care statul să se oblige a face în sfârşit ceva şi pentru Târgul de Munte, înfiinţându-i un liceu, dacă nu un liceu, măcar un gimnaziu deocamdată, dar să fie clasic.

*

Târgul de Munte am spus că se află la o distanţă de o poştă departe de capitala districtului, care este legată cu Bucureştii şi cu toate oraşele ţării prin calea ferată.

Astfel, cetăţenii din Târgul de Munte, ca să se pună în contact cu capitala judeţului şi cu capitala ţării, trebuiesc să meargă cu căruţa cale de două ceasuri şi jumătate.

Asta este un adevărat scandal, mai cu seamă pe vreme rea!

De câte ori nu sunt şi ei jinduiţi de o plimbare pe un bulevard, de o plimbare la Şosea, de operă, de concert!

Dacă ar fi o linie ferată care să-i lege cu capitala judeţului! ce viitor ar avea Târgul de Munte!

De ani de zile, aceşti cetăţeni protestează că urbea lor e lăsată afară din mersul progresului! Sute de alegeri au trecut cu

promisiuni din partea candidaţilor că nu vor dezarma până când legitimele pretenţiuni ale Târgului de Munte nu vor căpăta deplină satisfacere! Odată, în ajunul unor alegeri generale, s-au şi arătat în localitate nişte ingineri, care au măsurat, au studiat şi au şi arătat cetăţenilor o schiţă de plan pentru construirea liniei salvatoare intereselor şi viitorului Târgului de Munte, ale cărei lucrări trebuiau să înceapă îndată după deschiderea Camerelor, fiindcă, până la votarea creditului necesar la acea lucrare, nu se putea face nimic, în lipsă de fonduri disponibile.

Planul era minunat; nu costa decât vreo trei milioane, dacă s-ar fi aşezat gara pe malul drept al Dâmbului Sec, cum hotărâseră inginerii; dacă însă, precum pretindeau cetăţenii, s-ar fi aşezat gara pe malul stâng, atunci, adăogându-se costul podului, ar fi costat toată lucrarea vreo trei milioane şi un sfert.

Dar, fatalitate! Camerele s-au deschis şi s-au închis, şi, cu toate protestările Târgului de Munte, nici pomeneală să înceapă lucrarea liniei.

Plictisiţi, cu drept cuvânt, cetăţenii alegători de atâta aşteptare şi atâta dezamăgire, s-au hotărât să înainteze, prin reprezentanţii lor, către Camerele Legiuitoare o petiţiune, rugându-le ca din iniţiativa parlamentară să vină cu un proiect de lege prin care statul se va obliga a face în sfârşit ceva şi pentru Târgul de Munte, construind linia ferată, daca nu cu gara pe malul stâng, măcar pe malul drept.

Pe când se gândesc la acest pas, iată că se împrăştie în lume vestea despre intenţia guvernului de a veni, pentru acoperirea în parte a deficitului bugetar, cu o lege asupra fabricaţiunii ţuicii, lege care etc. etc.

Târgul de Munte este o urbe care lucrează foarte mult cu ţuica.

Cetăţenii alegători sunt dar cuprinşi de panică auzind despre intenţiile guvernului.

Ce e de făcut?

După mature chibzuiri, se hotărăsc să înainteze, prin reprezentanţii lor, la Camerele Legiuitoare o petiţiune, în care să repete cererea ca din iniţiativă parlamentară să vie cu trei proiecte de lege: l. pentru podul solid de piatră pe Dâmbul Sec; 2. pentru înfiinţarea unui liceu în Târgul de Munte; 3. pentru construirea liniei ferate de la această urbe până la capitala districtului, şi 4. să stăruiască a se retrage proiectul asupra ţuicii, care loveşte interesele cetăţenilor alegători din Târgul de Munte!

Toate patru — deziderate destul de legitime...

1900

CAM TÂRZIU...

CUPRINS

Târziu de tot în noapte, trei vechi prieteni stau de vorbă într-o berărie — despre ce?... Ei! despre ce pot sta de vorbă trei români aşa de târziu?... despre politică, fără-ndoială.

În toiul discuţiunii, vorbind despre noul impozit asupra ţuicii, printr-o asociaţiune de idei inexplicabilă altfel decât numai prin telepatie, unul dintre ei, ca şi cum s-ar întoarce cu gândul de foarte de departe, zice tam-nisam:

— Frate, ce s-o fi făcut Costică?... Costică Panaite... ştii....— Costică Panaite?... zice altul. Curios lucru! Cum ţi-a venit?... Tocma la el mă gândeam şi eu, la Costică Panaite.

— Domnule, zice al treilea; asta este ceva care să o spui ori la cine, nu te poate crede. La cine credeţi că m-am gândit eu acuma, când ai întrebat dumneata întâi: „Frate, ce s-o fi făcut Costică?“

— La Costică, domnule... la Costică Panaite!... Comedie. Aşa e... Ce s-o fi făcut bietul Costică?

— E în provincie... la o moşie, mi se pare... S-a apucat de comerţ... Nu l-am văzut, poate, de opt ani... Dar e curios lucru, domnule, cum să ne aducem aminte de el, aşa...

Şi toţi trei prietenii tac şi stau miraţi pe gânduri.

Câtă vreme nu vorbesc, gândurile lor umblă departe pe cărările pe care ei le-au bătut odinioară în tinereţe, întovărăşiţi de Costică Panaite; şi cu cât mai mult umblă acele gânduri, cu atât le reînviază în faţă, din ce în ce mai palpabilă, figura vechiului prietin cu toate atributele ei caracteristice.

Când figura amicului Costică s-a-ntrupat întreagă în imaginaţia lor, toţi trei îi zâmbesc cu dragoste, şi unul după altul:

— Ei! aş!

— Parol?

— Ce! eşti copil!?

Dar, ca prin minune, de la uşa berăriei de-afară, se aude ca un, ecou un glas străin:

— Ce! eşti copil!?

Toţi trei rămân încremeniţi la auzul acestui ecou ce pare că vine dintr-o altă lume care a fost şi nu mai este.

Până să se domirească prietenii, iată că apare în uşa berăriei o figură jovială de provincial, un roşcovan pârlit de soare, urmat de un birjar. Birjarul stăruie:

— Conaşule, de la gară...

— Ei, aş! zice roşcovanul.

— E doi franci...

— Parol?

— Taxa, conaşule!

— Ce! eşti copil? Costică!... Costică este!...

— E Costică! strigă prietenii, şi se ridică toţi trei, şi se reped să-l ia-n braţe, şi-l sărută care mai de care cu mai multă căldură. Dar Costică se-ntoarce către birjar:

— Şi ce pofteşti acuma?

— Încă un franc.

— Ce! eşti copil!?

Şi zicând aceasta, dă un franc birjarului, şi se-ntoarce cătră prieteni, care iar îl sărută.

Se aşază toţi la masă în culmea veseliei.

— Mă, Costică!... ştii tu la cine ne-am gândit noi toţi trei adineaori?... de cine am vorbit noi acuma până să intri tu?

— De cine?

— De tine.

— Ei, aş!

— Zău, de tine.

— Parol?

— Parol!

— C-eşt’ copil?

Nu mai trebuie să spunem că sosirea iubitului Costică goneşte orice gând de plecare acasă, şi că imediat se comandă patru halbe, după care începe o anchetă în regulă asupra activităţii lui Costică în toată vremea îndelungată de opt ani, de când lipseşte din capitală.

Din această anchetă, rezultă deocamdată că simpaticul amic, după ce a renunţat acum opt ani a mai susţinea licenţa în drept, s-a hotărât a îmbrăţişa cariera de cultivator de pământ, şi s-a dus să exploateze o moşie de munte în tovărăşie cu un unchi al lui; în tot timpul de opt ani, n-a venit la Bucureşti decât de două-trei ori, când, deşi a stat aci câte o săptămână, nu a avut plăcerea să-ntâlnească pe vechii lui prieteni, fiindcă „s-a-ncurcat cu alţii!“ şi că acuma e foarte mulţumit că i-a putut în sfârşit revedea.

După tonu-i de extremă jovialitate, după ochii lăcrămoşi şi maniera cu care articulează vorbele, se vede bine că d. Costică s-a mai întâlnit astă seară şi cu alţi prieteni.

Continuând ancheta, se descopere că simpaticul amic a sosit astă seară cu un tren întârziat; că de la gară, s-a suit în tramvai; a mers până în colţ la Matache Măcelarii; acolo, simţind că-i e foame, s-a dat jos, să ia un mezelic, la o băcănie în colţ; acolo a-ntâlnit nişte vechi prieteni, care beau must, şi a băut şi el....

— Vrea să mă-ncurce dumnealor... Zice: „încă un rând!“ zic: „C-eşti copil!?“

S-a suit apoi în birjă, a lăsat geamantanul la Metropol şi a venit aci.

Ceea ce e curios e că şi dânsul avea o presimţire; venind în birje dinspre Matache Măcelaru către centru, îi trecuseră prin gând atâtea şi-atâtea amintiri de pe vremea când petreceau toţi patru, studenţi săraci, împreună.

— Ei! frumoase vremuri! exclamă unul.

— Eh, aş! răspunde amicul Costică.

— Nu mai apucăm noi aşa vremuri! zice altul.

— Parol? întreabă Costică.

— S-a dus! suspină al treilea... Am trei copii, Costică.

— C-eşt’ copil!?

Şi iarăşi un rând de halbe, şi iară urmează înainte ancheta, dovedind că simpaticul Costică a venit la Bucureşti cu o afacere foarte importantă; că a plecat de-acasă acum câteva zile, cu intenţia să sosească chiar a doua zi în capitală. De ce n-a sosit decât peste trei zile şi jumătate, se explică uşor.

De la moşia lui, din vârful munţilor, este o distanţă de cincizeci şi mai bine de kilometri cu trăsura până la Ploieşti.

S-a abătut la Vălenii de Munte şi s-a-ncurcat o noapte; apoi a ajuns la Ploieşti; s-a abătut pe la Valea Călugărească, la un prieten, cu ocazia culesului; s-a încurcat o zi ş-o noapte; prietenul a vrut să-l mai ţie, ca să vie amândoi în Bucureşti; dar Costică i-a zis:

„C-eşt’ copil!?“ şi a plecat.

— Îmi par' rău că vă-ncurcaţi la bere, zice Costică; bine, nene, acu e vreme de bere? Ai la o... mustărie, frate...

— Fugi, nene, că mustul strică stomacul! zice unul.

— Ei, aş! răspunde Costică.

— Nu m-am bolnăvit alaltăieri din două pahare! zice altul

— Parol?

— Cea mai infamă băutură! zice al treilea.

— C-eşt copil!?

După o pauză, Costică întrerupe tăcerea:

— Frate, n-au ăştia un mezelic, ceva? niţică pastramă...

— Ţi-ai găsit! la berărie, pastramă...

— Da' ce?

— Crenvirş!

— Ei, aş!

— Or salam...

— Parol?

— Ori şvaiţer...

— C-eşt copil!?

Şi ancheta îşi reia cursul.

Moşia unde Costică face „agricultură de fân şi de prune“ este aşezată într-unul din cele mai sălbatice şi mai sublime puncte ale Carpaţilor; acolo, în creierii munţilor, trăieşte el de atâta timp foarte mulţumit, departe de zgomotul capitalii...

— Bine, Costică, vara ca vara; dar iarna, nu ţi-e urât?

— Ei! aş!...

— N-aş putea iarna să stau nici o săptămână...

— Parol?

— În sălbăticia aia...

— C-eşt' copil!?

Încă un rând de halbe...

— Ei, aş!

— Ale din urmă.

— Parol?

— Şi pe urmă, un şvarţ!

— C-eşt' copili?

Până să se golească cele din urmă halbe, un supliment de anchetă nu strică. Cât de important va fi acest supliment, se va vedea îndată.

Prietenii ţin să afle pentru care afacere „foarte serioasă" a venit în capitală munteanu' lor. Nu le trebuie multă stăruinţă, ca să obţină satisfacţie curiozitatea lor. Costică a venit aci cu o petiţiune iscălită de mai multe zecimi de cultivatori de prune: trebuie s-o dea mâine unui deputat, s-o prezinte la Cameră, ca să oprească votarea impozitului pe grad.

— Bine, Costică, acuma vii?... ai venit cam târziu!

— Ei, aş!

— S-a votat legea!

— Parol?

— Camerele s-a-nchis de sâmbăta trecută!... 'Ş' copil!?

1900

POLITICA ÎNALTA

CUPRINS

Am un isnaf de la ţară bun prieten, care crede orbeşte în ce-i spun eu, mai cu seamă atunci când îi convine să crează. Mai ales în politică mă consultă ca pe un oracol. A venit alaltăieri la mine mi-a spus că a intrat într-o daraveră de păcură şi m-a rugat să-i, spun tot ce ştiu despre americanul ăla, care vrea să ne cumpere ţara.

Eu, care, în privinţa acestei afaceri, nu ştiu nimic decât că odată ne-a trecut Rockefeller pe la nas şi n-am ştiut să-l prindem, n-am vrut să-l las pe provincial să plece deziluzionat de mine, să mă socotească lipsit de orice cunoştinţă a culiselor politice — şi, tot sunt gazetar, zic: de ce nu i-aş clădi amicului

meu câteva caturi de baliverne, cu care şi el la rându-i să facă furori la cafeneaua centrală din orăşelul lui?

— Ascultă-mă, neică, zic eu, îţi spun ce ştiu, ce am putut afla până aseară; însă te rog să rămână-ntre noi; nu voi să se afle că eu am dat sfoară-n ţară.

— Doamne fereşte! zice isnaful.

— Uite ce e... Ştii că venise odată americanul cela cu bani buni, şi făcea propunere foarte folositoare pentru noi, şi nu s-putut face nimica.

— De ce?

— De ce, de nece! nu s-a putut.

— De ce nu s-a putut?

— Pentru că n-au vrut liberalii.

— Apoi, acuma auz că ei vor...

Văzând eu că isnaful mă-ncurcă, zic: să-l iau repede...

— Uite ce e, neică, zic, dumneata eşti de la ţară, nu pricepi cum se joacă de sus politica subţire.

— Spune dumneata, ca să pricep; de aia am venit.

— Când era să se isprăvească daravera cu americanul, a venit altcineva şi a zis: nu se poate!

— Care altcineva?

Eu, văzând că isnaful mă ţine de scurt, ca să-l ameţesc, zic:

— Disconto-Gesellschaft!

— Cum?

— Disconto-Gesellschaft! Ai auzit dumneata de Disconto-Gesellschaft?

— Nu! tot american e?

— Nu, zic eu, e neamţ.

— Ei şi, ce treabă avea neamţul să se amestece?

— Ştiu eu?

— Şi atunci?

— Atunci americanul a înţeles cum merge şiretenia, şi, se zice, a propus neamţului... să-l ia tovarăş la parte... Dar...

— Dar ce?

— Dar, s-a întâmplat şi liberalii să se hotărască atunci să strige, ca să auză ţara, că vor ciocoii să o vânză la americani... Şi când au văzut ciocoii că nu merge, s-au închinat cu plecăciune americanului, şi americanul a-nţeles cum devine politica, şi-a luat geamantanele şi a plecat.

— Care va să zică am rămas cu buzele umflate.

— Ba nu, fiindcă au căzut ciocoii şi au venit liberalii, şi acuma...

— Ce?

— Acuma, zice că vine neamţul...

— Apoi, neamţul dă cât da americanul?

— Dacă n-o da tocmai atâta, tot o să dea ceva...

— Apoi are de unde?

— Are; şi dacă n-o avea destul, o să ia acuma el tovarăş pe americanul la parte...

Isnaful, auzind balivernele mele, zice:

— Ia ascultă-mă, de la ţară oi fi eu, dar nici aşa de prost nu sunt să-ţi crez toate mofturile dumitale.

— Ce mofturi, nene? întreb eu serios.

— Astfel de lucruri numai pân capul celui mai mare moftangiu poate să treacă!

Şi a plecat isnaful meu cam supărat, înţelegând că dacă ar fi adevărat ce spun eu, ar fi prea-prea, că vreau adică să-mi bat joc de el.

1901

„ROMÂNII VERZI“

CUPRINS

Spiritul de asociaţie, trebuie să constatăm cu bucurie, a luat un mare avânt la noi.

Numărul deosebitelor societăţi române, pe faţă sau secrete, este astăzi aproape incalculabil.

Românul cât trăieşte trebuie să fie membru în mai multe societăţi; ba ceva mai mult, sunt români care, chiar înainte de naştere, sunt membri în „Cornelia, societatea mamelor române pentru ajutorul mutual în caz de naştere“; iar alţii, chiar după ce mor, continuă a fi membri activi în societatea de îngropăciune mutuală:

În schimbul unei neînsemnate cotizaţiuni, orice membru, la caz, Doamne fereşte, de moarte, are dreptul a fi îngropat cu muzică.

Ca orice român, am căutat şi eu să fac parte din cât mai multe societăţi. Până mai zilele trecute, eram membru la opt; astăzi, graţie stăruinţelor celebrului meu amic, eminentul pedagog Mariu Chicoş Rostogan, am onoare a fi membru la nouă. A noua, cea din urmă, îmi pare mie că este societatea cea mai binevenită; ea răspunde la o mare şi arzătoare necesitate naţională. Cititorul se va convinge îndată cât de urgentă nevoie aveam de înfiinţarea noii noastre societăţi.

Dar să lăsăm pe promotorul înfiinţării acestei societăţi să vorbească...

„Noi, românii verzi, purcedem de la următoarele principii sănătoase de progres naţional:

A iubi neamul său e peste putinţă din partea aceluia care nu urăşte celelalte neamuri.

Un neam nu poate avea vrăjmaşi în propriile sale defecte; vrăjmaşii lui sunt numai şi numai calităţile altor neamuri.

De aceea, un neam nu trebuie să-şi piardă vremea a se gândi cum să-şi îndrepteze defectele şi cum să-şi cultive calităţile; el

are altceva mai profitabil de făcut: să le numere defectele şi să le ponegrească sau d-a dreptul să le tăgăduiască altora calităţile.

Prin urmare, un neam trebuie să aibă vecinic groază de celelalte, deoarece existenţa unuia n-are altă condiţie decât compromiterea completă a altuia.

De aci, necesitatea imperioasă a exclusivismului naţional celui mai extrem.

Bărbatul care are copii cu o femeie de alt neam, sau viceversa, creşte la sânul lor nişte monştri, care jumătate vor iubi până la nebunie neamul în mijlocul căruia au văzut lumina, iar jumătate îl vor urâ cu înverşunare.

Să ferească Dumnezeul străbunilor noştri pe orice român sau orice româncă să dea naştere la aşa specimene teratologice!

Acestea sunt principiile care ne-au călăuzit când am pus bazele noii noastre societăţi.

Noua noastră societate este chemată să deştepte spiritul public naţional, solidarizând pe toţi românii; de aceea sperăm, nu! nu sperăm, suntem siguri că toţi românii — şi când zicem toţi românii, înţelegem nu pe toţi levantinii, care se dau drept români, ci pe românii adevăraţi — se vor grăbi să se-nscrie împreună cu familiile lor în rândurile noastre."

După această esenţială expunere de motive, ne grăbim a da aci, în strâmtul spaţiu de care dispunem, câteva extracte din

STATUTELE SOCIETĂŢII „ROMÂNII VERZI"

CUPRINS

Cap. I

Despre numele, membrii şi emblema societăţii

Art. 1 — Se înfiinţează în România o Societate Română cu numele de „Românii Verzi".

Art. 2 — Oricine poate face parte din această societate, fără

deosebire de sex, de etate sau de coloare politică, dacă este român sau româncă verde.

Art. 3 — Emblema societăţii va fi un român verde zdrobind falnic sub călcâiul său şarpele străinismului, care scrâşneşte şi ţipă.

Cap. II

Despre datoriile membrilor societăţii în genere

Art. 4 — Membrii de orice sex şi etate ai societăţii „Românii Verzi“ sunt datori să urască tot ce e străin şi tot ce e de la străin, tot ce nu e român verde sau tot ce nu e de la român verde.

Urmează apoi mai multe articole unde se enumeră cu de-amănuntul tot ce nu este verde românesc şi care trebuie sistematic respins de orice membru al societăţii, ca, de exemplu, sentimente neromâneşti, tendinţe şi idealuri neromâneşti, artă neromânească, idei şi spirit neromâneşti.

Apoi:

Art. 9 — Se exceptează de la această regulă capitalurile neromâneşti.

Statutele prevăd înfiinţarea unui organ de publicitate al societăţii, cu titlul de *Românul Verde*, pus sub direcţiunea unui comitet de 40 membri, iar comitetul sub preşedinţia eminentului meu amic, M. Ch. Rostogan.

În acest comitet nu vor putea figura mai mult de jumătate membri nevârstnici.

Ziarul *Romanul Verde* va fi redactat de toţi membrii societăţii: fiecare membru, indiferent de vârstă sau sex, va fi dator a colabora măcar o dată la lună cu un articol de fond.

Se-nţelege de la sine ce idei e chemat să propage *Romanul Verde*.

Mai departe, statutele arată că îndată ce societatea „Românii Verzi“ va număra o sută de membri, se va declara constituită şi va proceda la alegerea comitetului.

Cap. III
Despre datoriile membrilor minori ai societăţii

Art. 30 — Membrii minori ai societăţii, indiferent de etate şi de sex, sunt datori a fi cât se poate mai curaţi

Art. 31 — Ei sunt datori a asculta pe părinţii lor de ambe sexe, de preferinţă pe acei care sunt membri activi ai societăţii.

Art. 32 — Acei care urmează la şcoală nu pot, sub nici un cuvânt să se joace cu conşcolari străini; ei trebuie să se joace numai cu conşcolari români verzi, de preferinţă cu membrii activi ai societăţii.

Art. 33 — Membrii minori ai societăţii sunt obligaţi a obţinea note bune numai la profesorii români verzi, de preferinţă la acei care sunt membri activi în societate.

Cap. IV
Despre datoriile membrilor de sex feminin

Art. 40 — Membrele societăţii sunt datoare să fie virtuoase ca nişte matroane romane.

Art. 41 — Membrele societăţii sunt datoare să devie bune mame române.

Art. 42 — Ele sunt datoare a naşte copii sănătoşi după preceptul străbun: *mens sana in corpore sano*.[1]

Art. 43 — Membrele societăţii care sunt încă june domnişoare sunt datoare să se mărite numai cu români verzi, de preferinţă dintre membrii activi ai societăţii.

Art. 44 — La cazul când o jună domnişoară s-ar mărita cu un român verde, care însă nu face parte din societate, este datoare a-l înscrie imediat printre membrii activi.

---

[1] Minte sănătoasa în corp sănătos (Lat.).

Art. 45. — îndată ce o membră devine mamă, ea este datoare să-şi înscrie imediat copilul în societatea „Românilor Verzi“.

Art. 46 — Membrele societăţii sunt datoare a-şi boteza copiii cu nume străbune ca Reea-Silvia, ca Tiberiu, ca Cicerone, ca Caracala, ca Cornelia, ca Catone etc.

Art. 47 — Membrele mame sunt datoare să dea copiilor lor o educaţiune maternă în limba maternă. Sub nici un cuvânt apoi, nu-i slobod să încredinţeze educaţiunea copiilor la alte guvernante decât romånce verzi.

Art. 48 — Ele sunt datoare a da singure să sugă copiilor, alăptându-i în acelaşi timp cu sentimente şi idei de român verde, conform statutelor de faţă.

Art. 49 — În cazul când un membru nu ar avea lapte sau, întâmplător, nu i-ar fi sfârcul mamelelor perforat, sau s-ar gâdila prea tare, sub nici un cuvânt nu va putea lua o doică străină, care ar da copilului să sugă lapte străin, alăptându-l în acelaşi timp cu sentimente şi idei, străine; ci va fi datoare să ia o doică româncă verde, de preferinţă o membră activă a societăţii.

În capitolul despre membrii de sex masculin ai societăţii, statutele impun aceleaşi obligaţiuni şi taţilor ca şi mamelor, afară, se-nţelege, de obligaţiunile privitoare la alăptare.

Se înţelege că orice abatere de la îndatoririle stătutelor atrage după sine: întâia oară un avertisment, a doua oară o amendă şi a treia oară excluderea, în şedinţă plenară, a membrului vinovat, din societatea „Românilor Verzi“ şi declararea lui ca străin de neam.

Abaterea de la îndatoririle privitoare la alăptare atrage după sine de la întâia oară pedeapsa excluderii.

1901

TATĂL NOSTRU

CUPRINS

Bunica s-a sculat de dimineaţă cu spatele-n sus.

Nepoţica ei s-a sculat din contra foarte bine dispusă.

Bunica o spală, o găteşte ş-o piaptănă; nepoţica, la fiecare trăsătură a pieptenului, se strâmbă. Gata...

B U N I C A: Aşa! Acu zi Tatăl nostru.

N E P O Ţ I C A (stând dreaptă-n picioare şi cu o figură gravă, plină de componcţiune): „Tatăl nostru carele eşti... carele eşti... eşti în...“

B.: În ce, proasto?

N.: „... carele eşti în...“

B.; Iar ai uitat!

N.: N-am uitat, bunico!

B.: Atunci, de ce nu zici? Unde ţi-e gândul? începi iar! „Tatăl...“

N. (repede): „Tatăl nostru, carele eşti în ce...“

B.: „...ruri...“

N.: „... ruri!...“

B.: Ei?

N.: „... sfinţească-se numele tău, vie... vie... vie...“

B.: Ce să vie, urâto?... Vezi că iar nu ştii?!

N.: Ba ştiu, bunico!

B. (pe acelaşi ton): Apoi, daca ştii, de ce nu spui, ciumulico?

N. (reculegându-se): „Facă-se voia ta!...“

B.: Hoho! nu aşa, strâmbo! „Vie-mparăţia ta, facă-se voia ta, precum în cer şi pe pământ...“

N.: „... precum în cer şi pe pământ...“

B.; Mai departe!

N. (ca şi cum ar recita, distrata): Mai departe...

B. (zgâlţâind-o de braţ): Nu „mai departe“, toanto! Ai uitat-o şi asta? Astăzi n-ai să mănânci?

N.: Ba da, bunico!

B.: N-o să ceri pâine?

N.: Ba da!

B.: Apoi, atunci?... (Gravă:) „Pâinea noastră...“

N (repede): „Pâinea noastră cea din toate zilele, dă-ne-o nouă astăzi şi...“

B.: „... şi ne...“

N.: „... şi ne...“

B. (impacientă): „... şi ne iartă nouă greşelile noastre... precum... precum...“

N.: „... precum... precum...“

B. (plictisită): Precum, ce?

N.: „... precum ce...“

B. (scoasă din răbdări): „... precum iertăm şi noi...“

N.: „... precum iertăm şi noi... şi noi...“

B. (exasperată): „... greşiţilor noştri!“ măgăriţo! (Îi arde o palmă peste zulufii de la ceafă.) „Şi nu ne duce pe noi în ispită, ci...“

N.; „... ci... ci...“

B. (tare): „... ci ne izbăveşte de cel rău...“

N. (răsuflând): „... ci ne izbăveşte de cel rău!“ (Îşi face cruce şi pleacă din loc.)

B. (apucând-o de un zuluf si oprind-o): Numai atâta?

N.: (plictisită): Numai atâta, bunico!

B.: N-ai mai uitat nimica, diavole?

N.; Nimica, bunico!

B. (iritându-se treptat): Nimic?

N. (asemenea): Nimic!

B. (vrând s-o arză la ceafa, face o mişcare rău calculata şi cade):

...A!...

N. (aducându-şi aminte): Amin, bunico! (Fuge-ntr-un picior.)

1901

TOT MITICĂ

CUPRINS

— De ce trage clopotele, Mitică?
— De frânghie, monşer.

*

Doi jucători de biliard, unul mult mai forte ca altul, fac o partidă.

Mitică s-a-ncurcat la privit şi numără punctele. După o serie a jucătorului mai forte, Mitică cu glas tare:

— 25 cu nimic-sprezece!

*

— Ai fost la Cotroceni, Mitică?
— Nu, monşer, am scăpat tramcarul!

*

— Mitică, prea te izmeneşti!
— Din contra, monşer, că nu port vara!

*

Întâlnesc azi-dimineaţă pe amicul Mitică foarte abătut.

— Ce ai păţit, iubitule?

— Închipuieşte-ţi, dragă: am tras pe dracul de coadă două luni, şi acum mi-a intentat proces, cerându-mi daune-interese!!...

*

— Ce ai, monşer, de calci aşa? întreabă Mitică pe un amic.
— Mă supără o gheată teribil.
— Du-te la Kibrik[1], să ţi-o scoată.

[1] Renumit dentist bucureştean.

*

Pe stradă. E îmbulzeală. Mitică cu un prieten face drumul de la Bulevard la Teatru. Din greşală prietenul îl calcă pe Mitică pe gheată:

— Pardon! se grăbeşte a zice Mitică, te-am călcat sub talpă...

*

În tren.

Mitică, având bilet de clasa întâia, intră în clasa a doua să vorbească cu un prieten.

Conductorul cere biletele. Mitică, prezentând pe al său şi cu un zâmbet către conductor:

— Cât vine să-mi plăteşti diferenţa?

*

— Unde mergi pe vară, Mitică?

— La munte...

— În ce loc?

— La Muntele de pietate, monşer.

*

Mitică, cu un aer dezolat:

— Nu ştii ce i s-a-ntâmplat lui bietul Iancu Niculescu actorul?

— Închipuie-ţi, monşer, şi-a deşelat bicicleta.

*

MITICĂ: Mi-am comandat, monşer, un pardesiu nou.

AMICUL: Ce coloare?

MITICĂ: Coloarea vântului.

*

La Palatul Justiţiei. Mitică umblă de colo până colo pân sala paşilor pierduţi.

— Pe cine cauţi, Mitică?
— Caut un avocat, monşer, să mă apere...
— Ce! ai şi tu proces?
— Nu, monşer; să mă apere... de muşte.

*

Mitică, plecând foarte de dimineaţă de la berărie:
— Tot m-am hotărât eu să merg acasă... încai să-mi iau şi pălăria.
În trenul de plăcere. Vagonul este plin de lume. O doamnă, intrând:
— Nu mai e nici un loc liber pentru mine...
— Ba da, doamnă, mai este unul, cel mai comod.
— Unde?...
— În inima mea...

*

La cafenea.
M I T I C A: Băiete, un jvarţ!...
Chelnerul pleacă să execute comanda.
M I T I C Ă: Băiete!
Chelnerul se-ntoarce.
M I T I C Ă: Să fie mai negru!...

*

— Ce zici, Mitică, mai plouă astăzi?
— Nu pot pentru ca să mă pronunţ, monşer: m-am tămăduit de bătături.

*

Mitică, într-o discuţiune asupra situaţiunii politice:
— Lăsaţi-l, monşer, şi pe bietul regele! i-a făcutără politicienii capul Calinder[1].

[1] Ioan Kalinderu (1840—1913), administratorul domeniilor Coroanei.

*

La telegraf.

Mitică a predat o telegramă.

Telegrafista, după ce a tăiat chitanţa:

— Un leu şi cinci bani, domnule. Mitică, cu zâmbetul lui cunoscut:

— Parol?... Nu-i prea scump, domnişoară?

*

La restaurant. Mitică sună.

Chelnerul Costică se prezintă. Costică: Ce-a comandat don' Mitică?

M I T I C Ă: Dragă Costiţă, să-mi puie la grătar o Costică de purcel.

*

Mitică a cam prea băut: e foarte ciupit, şi-i vine poftă să fredoneze:

„De ar fi noaptea trei coniace... M-aş.... miş... m-aş... miş... miş-maş!...“[1]

*

M I T I C Ă: Amice Costică, nu mai merge cu căldurile acestea dropicale; m-am hotărât în fine să plec mâine dimineaţă.

C O S T I C Ă; Unde?

M I T I C Ă: La băi... să-mi scrii.

C O S T I C Ă: Adresa?

M I T I C Ă: Nu ştii?... „Mitică“.

C O S T I C Ă: Bine, „Mitică“ ştiu; dar unde?

M I T I C Ă: „Mitică, la băi“.

[1] Mişmaş, vin cu apă minerală.

C O S T I C Ă: Bine, la băi, ştiu; dar unde la băi?
M I T I C A: „Mitică... la băi... în Europa."

*

În trenul de plăcere. Lume multă. Căldură sahariană. Mitică şi Costică merg spre Sinaia.

M I T I C A (făcându-şi vânt cu *Moftul român*, se opreşte deodată ca şi cum şi-a adus aminte de ceva): Tii! Ce-am uitatără!

C O S T I C Ă: Ce?

M I T I C A: Şubele.

*

Un necunoscut, semuind pe Mitică cu altcineva, îl salută:

— Salutare, musiu Costică.

— Pardon, din contra, că mă cheamă Mitică.

*

La birt.

C H E L N E R U L: Avem carne cu cartofi.

M I T I C A: Nu primesc: nu sunt cartofor.

*

La debitul de tutun.

M I T I C A: Două ţigarete de damă: am musafiri deseară.

*

C O S T I C Ă: Haide, Mitică, la Herăstrău.

M I T I C Ă: Nu, monşer; nu-mi face trebuinţă; eu cumpăr lemne tăiate gata.

*

La telefon.

Mitică sună. Soneria răspunde.

M I T I C Ă: Alio!

UN GLAS DE DAMĂ (răspunzând): Alo!
MITICĂ: Cine-i acolio?
GLASUL: Centrala întâia.
MITICĂ: Domnişoară, vă iubesc.
GLASUL: Cine eşti d-ta?
MITICA: Mitică.
Nici un răspuns… Mitică sună prelung. Soneria răspunde.
MITICĂ: Alio!
GLASUL: Cine-i acolo?
MITICĂ: Mitică, domnişoară.
GLASUL: Eşti un măgar!
MITICĂ: Aolio!
GLASUL: Şi la prima ocazie, îţi trag palme...
MITICĂ: Olio!

*

— Dă-mi un pahar de apă, zice Costică băiatului care serveşte.
— Din contra, zice Mitică, mie să-mi dai un pahar cu apă!

*

— Haide, Mitică, zice Costică, pune-ţi galoşii-n picioare, să mergem.
— Adică, vrei să zici, răspunde Mitică, să-mi pun picioarele-n galoşi!

*

— Mă rog, domnule, zice uşierul de la teatru către Mitică, să vă scoateţi pălăria din cap.
— Pardon, răspunde Mitică, eu nu-mi scot pălăria din cap, îmi scot capul din pălărie!

*

Mare mucalit eşti, domnule Mitică, şi de spirit. Mersi, domnişoară, că mă-ncântaţi cu migdale amare.

*

La parada de 10 mai, cocoanele se-ndeasă să spargă cordonul de sergenţi şi să pătrunză în bulevard.

M I T I C Ă, cu ton marţial:

— În front, că vă atacă marinarii călări!

*

Mitică e dezolat.

— Închipuieşte-ţi, dragă... m-a lovit o nenorocire ireparabilă.

— Ce-i, frate? ce s-a întâmplat?

— Mi-a stat ceasornicul!

*

La birt.

— Băiete, un pahar de protoxid de hidrogen.

— ...?!

— Atunci dă-mi unul de H_2O.

—...?

— Cum? nici măcar apă n-aveţi? zbiară Mitică.

*

Mitică şovinist:

— Şi când voi fi mort, monşer, nu doresc pentru ca să mi se cânte altceva decât: Deşteaptă-te, române!

*

Costică se plânge lui Mitică la birt că sufere de insomnie şi nu ştie ce doftorie să mai ia ca să poată dormi. Mitică îi recomandă:

— Ia o plachie de somn!

*

La cafenea.

— Nu iei nimic, Mitică?

— Ba da. Băiete, o scobitoare, un chibrit, un pahar cu apă şi o gazetă, strigă Mitică.

*

Mitică, în compania unei amice, aşteaptă să treacă tramvaiul, şi tramvaiul nu mai trece.

— Ah! domnişoară, toate trec în lumea aceasta, numai tramvaiul nu trece.

*

Un amic, poet, explică lui Mitică:

— Călimări, sau, mai corect, *călămări,* vine de la *culamus*, care însemnează condei.

— A! zice Mitică; am înţeles... tot de-acolo trebuie să vie şi *calamitate*.

*

Mitică, pedalând alături cu amicul său Costică, zăreşte, venind în faţă-le cu mare viteză, un automobil:

— Ţine bine, Costică! să nu se sperie bicicleta!

*

— Monşer, ştii că Tocilescu mai organizează o excursie?

— Serios?! Unde?

— La Bucureştii-Noi.

*

La birt.

C O S T I C Ă (dulce): Ce mai faci, Mitică?

M I T I C A (mâncând cu lăcomie): Mă apăr de moarte, monşer!

*

— Câţi ani aveţi? întreabă o domnişoară pe amicul nostru.

— Doisp'ce, mamuazel! Ei, aş! face domnişoara uimită.

— Nu te speria, duduie, am doisp'ce ani numai pe-o coastă!

*

Trenul de plăcere, care merge la Sinaia, se opreşte în staţia Buda. E foarte cald. O damă întreabă:

— Musiu Mitică, nu s-o fi găsind apă la staţia asta? că mor de sete...

— Ba da... dar aveţi gazete? întreabă Mitică cu un surâs plin de aluziune depărtată.

— Da' de ce?

— Fiincă, madam... dacă n-aveţi gazete, nu v-aş consilia să beţi... Mai avem vreo două ceasuri până la Sinaia... şi ştiţi... apa de Buda lucrează iute.

*

Costică se plânge că şi-a pierdut mănuşile...

— Desigur mi le-a furat cineva la berărie.

— Altă dată, ia-ţi o casă de fier, să nu ţi le mai poată fura! zice Mitică.

*

La cafenea. Doi amici joacă table şi unul din ei, după ce aruncă zarurile, strigă:

— Cinci cu doi!

Mitică replică imediat:

— Cinci Cotoi!

*

Mitică e în divergenţă de opinii cu Costică, amicul său, care, după o lungă discuţie, nu vrea să se lase învins. Mitică îl bate pe umăr:

— Nu face pe prostu', monşer, c-apoi te pomeneşti că rămâi aşa!

*

Costică încheie aşa, la cafenea, un violent discurs politic:

— Domnul Carp e autocrat! Mitică:

— Ba pardon, e moftocrat!

*

M I T I CĂ (cu glas drăgăstos): Amice Costică, fii bun şi mă-mprumută cu trei lei.

C O S T I C Ă (cu tremolo în glas): Mito dragă, te rog nu face mofturi....Mitică: Nu te face al dracului, căci ştiu bine că ai.

C O S T I C Ă: Bine, să zicem că te împrumut; dar când mi-i dai înapoi?

M I T I C Ă (repede): Un franc când voi avea, altul când voi putea, iar pe celalt după moarte!

*

La berărie.

C O S T I C Ă (cu tremolo în glas): Mito dragă, te rog nu face mofturi...

M I T I C Ă: O fi abonată la Moftul, monşer!

*

E serată literară la amicul Costică. Un poet citeşte o poemă, care cuprinde o sumedenie de flori.

La un moment dat, Costică zice autorului:

— Pardon, monşer, da' floarea, asta e de câmp, nu de munte, cum zici dumneata.

— E de munte, domnule Costică, replică autorul cu autoritate.

— Ba e de coastă, domnilor, strigă Mitică, spre a tăia controversa.

1901

LUNA DE MIERE

CUPRINS

Pe-nserate, după o zi foarte călduroasă, aştept într-o staţie mică, de pe linia Braşov—Cluj, trenul accelerat care merge spre Pesta... N-aştept mult... Trenul soseşte... Repede-mi iau sacul de drum şi mă duc la cel mai apropiat vagon de clasa a doua; n-am vreme s-aleg: trenul pleacă-ndată.

M-am suit, a fluierat, porneşte.

E foarte cald în vagon şi lume multă mai ales în coridor, unde se vorbeşte tare în mai multe limbi, şi miroase straşnic a funingine de lignit amestecat cu trabuco popular. Întru într-un compartiment, unde văd loc gol; îmi pun sacul în plasa de sus şi m-aşez într-un colţ lângă uşă.

În compartimentul meu, sunt deocamdată numai două persoane, alături pe bancheta din potrivă, în colţul opus, de lângă fereastra vagonului. Deşi lampa îmbrobodită aruncă o lumină foarte slabă şi nu pot distinge figurile, înţeleg după siluete că e o pereche tânără, un domn şi o damă, care şoptesc foarte încet; cât de încet însă, şi cu toată uruitura ritmată a roatelor, care sfârâie acum cu o viteză onorabilă, tot prind din şoaptele tinerei perechi câteva cuvinte:

— Dracul l-a mai adus şi p-asta! zice dama.

— Taci! zice domnul; să n-auză! poate-i român...

„A! aşa ţi-e vorba? zic eu în gândul meu; bine!“

Gândind astfel, mă-nchei până jos la *waterproof,*[1] îmi apăs şapca pe ochi şi mă rezem cu ochii mijiţi, ca şi cum m-aş aşeza pe somn. Dar n-apuc să isprăvesc mişcarea şi aud lângă mine, la uşa compartimentului, tuşind cineva tare şi scurt de trei ori, aşa că fără voie mă ridic şi mă uit ca la un semnal ce mi s-ar

[1] Manta de ploaie (engl.).

da după-nvoială. O doamnă în vârstă — o văz bine la lumina lămpii din coridorul vagonului; ea a tuşit. E un fel de mahalagioaică... N-o cunosc... Mă reaşez la loc, şi, întorcând privirea înăuntrul compartimentului, văz că domnul a trecut lângă uşă în capătul cestălalt al banchetei, drept în faţa mea.

Inchiz un moment ochii.

— Pardon! auz un glas de femeie...

Şi simţ că mă-nghioldeşte cineva împingându-mi genunchii. Mi-i retrag cât pot şi deschid ochii.

Cocoana care a tuşit adineaori ajută pe un domn destul de burtos să treacă din coridor în compartiment. Domnul intră cu pasul nu prea sigur şi, ţinut de cocoana de-aproape, merge, clătinat de mişcarea trenului, să se aşeze greoi în capătul celălalt al banchetei mele lângă fereastră, faţă-n faţă cu doamna cea tânără, care pare c-a adormit.

— Cocoană Sofiţo, zice domnul cam gâfâind, dă-ntr-o parte perdeluţa de la lampă, mi-am pierdut perniţa...

Cocoana care a tuşit se urcă pe banchetă şi face lumină. Acum pot vedea bine pe tovaroşii mei de călătorie. Doamna cea tânără, care stă cu capul pe rezemătoarea banchetei, cu ochii-nchişi, este o strălucitoare frumuseţe blondă, de vreo douăzeci şi doi şi trei de ani. Domnul cel tânăr care-mi stă în faţă, în aceeaşi poză ca şi doamna, însă invers, ca un pendant arhitectonic, este un bărbat oacheş de vreo treizeci de ani, voinic şi frumos, totuşi cu o expresie foarte blândă. Domnul cel gros — care acuma şi-a găsit perniţa şi s-a culcat, ghemuit pe jumătatea banchetei, cu faţa la perete cum s-ar zice, adică cu spatele spre bancheta din faţă — este un om nu tocma bătrân, între cinzeci şi şaizeci de ani; pare că e foarte obosit de drum; poate chiar să sufere de ceva, judecând după îngrijirea cu care-l conduce cocoana. Aceasta a patra tovaroşe a mea

de compartiment este o femeie uscăţivă de vreo patruzeci şi ceva de ani; trebuie să fi fost tare frumuşică pe vremea ei; un tip picant, şi nişte ochi scânteietori, plini de vioiciune şi de viclenie.

Îndată ce şi-a culcat pe domnul cel gros, cocoana se urcă pe banchetă şi dă la loc perdeluţa peste lampă.

În toată vremea asta, eu mă fac că dormitez trăgând cu ochiul pe sub cozorocul şepcii.

— Mamiţo! întreabă încetişor doamna cea tânără, ridicând capul de pe rezemătoare; ce face Mişu? doarme?

— Ei! aş! răspunde şi mai încet domnul cel din faţa mea.

— Atunci, de ce nu vii la loc? şopteşte doamna.

— Mai stai un minut, soro, zice cocoana, că nu mori! Uite e şi omul ăsta străin.

— Fir-ar al dracului! Dracul l-a mai adus şi p-asta!

— Taci, soro! dacă aude şi-nţelege româneşte! Şi zicând acestea, cocoana vine de s-aşează brusc lângă mine şi mă-mpinge. Eu sar ca din somn, şi cocoana:

— Pardon! v-am făcut deranj... Dv. ştiţi româneşte...

— *Nem tudom!*[1] zic eu...

— Dv. ungur?

— *Ighen*[2]...

— Şi nu-nţelegeţi deloc... deloc?...

— *Nem tudom!*

— Bată-te Dumnezeu de boanghen! zice tânăra. Pe urmă, cu humor:

— Mişule! Mişule! ci, haide odată!

În acelaşi moment domnul care doarme începe să sforăie. Domnul cel tânăr se scoală din faţa mea şi trece iar la locul unde l-am găsit întâi, lângă doamna cea tânără. Cocoana se scoală de lângă mine şi-mi trece în faţă în locul tânărului.

---

[1] Nu ştiu! (magh.).

[2] Corect: igen (magh.) — da.

— Culcă-te şi dumneata, mamiţo; e târziu! zice tânăra.

In adevăr, e cam târziu; toată lumea s-a retras din coridorul vagonului în compartimente, şi, din norocire, toată lumea a avut locuri; la noi n-a mai venit nimeni.

Cocoana se culcă pe jumătatea de banchetă din faţă-mi; eu mă culc pe jumătatea mea de banchetă în sens invers cu domnul care sforăie cu putere.

Am închis ochii, sincer; tot nu-i destulă lumină; cu ochii-nchişi, o să aud mai bine...

— Ah! suspină doamna, ah! Mişule, încă o zi! încă douăzeci şi patru de ceasuri! mâine seară, suntem singuri!...

Şi... se sărută... Aud bine... Se sărută: o dată lung; apoi, de mai multe ori pe rând, scurt şi des şi tare...

— Aţi-nnebunit de tot! mormăie cocoana.

— Ci, dormi odată, mamiţo!

— Nu e vorba de mine; mai e şi om străin... Eu horcăi.

— Dă-l dracului de boanghen! nu-l auzi cum mână porcii?... Mişule! dragă Mişule! Şi iar sărutările... Apoi, din adâncul sufletului:

— Off!... Mişule!... Mamiţo!... mamiţo!

— Ei! ce e, soro? ce mai pofteşti?

— Tot nu dormi?

— Mi-e cald! nu pot să dorm...

— Atunci, du-te puţin p-afară.

Cocoana se scoală şi trece-n coridor...

Şi mie mi-e grozav de cald; mă fac că mă-nvârtesc în loc... Un sărutat prelung amuţeşte... Mă ridic de pe banchetă şi, fără să mă uit în partea opusă, ies după cocoana în coridor.

Cocoana vrea să-şi răsucească o ţigaretă de tutun; eu scot tabacherea mea şi-i ofer galant ţigarete cu carton. Ia una...

— Mersi.

— *Keirem*[1]… zic eu, şi-i dau foc.

— Care va să zică nu ştiţi deloc, deloc româneşte?

— *Mit?*[2] întreb eu,

—… româneşte…

Eu dau din umeri cu vădit regret că nu o pot pricepe; totodată,

Îi ofer, din ploscuţa mea de drum, cognac. Cocoana primeşte bucuros, apoi:

— Bravos cognac! aşa zic şi eu… Mersi!… Trebuie să fie scump…

Eu iar dau din umeri şi-i ofer altă ţigaretă.

Sunt hotărât — deşi nu-nţeleg româneşte — să stau în compania cocoanei în coridor, până o crede dumneaei de cuviinţă să intre iar la loc în compartiment.

A trecut, nu pot să-mi dau seama bine, cât timp, şi din compartimentul nostru se aude tuşind de trei ori… Cocoana intră… Peste două-trei momente, intru şi m-aşez la loc, lungindu-mă cât mă-ncape jumătatea mea de banchetă…

… Aha! trenul nostru trece pe sub o ploaie; răpăie pe acoperişul vagonului şi plescăie pe geam.

— Mamiţo… culcă-te… şi… matale.

— Iacă… mă culc… Dar… culcaţi-vă… şi voi… fiţi cum…

. . . .

… îmi pare c-auz o muzică… Ce strălucitoare armonie!… un marş maiestos!… da!… o paradă… ce de lume… armată… multă armată… a! nu! e la teatru… nu! nu e armată… parcă e un stol de porumbei… iată doi… cum se sărută şi se giugiulesc… Visez?…

---

[1] Corect: kerem (magh.) — mă rog.

[2] Ce? (magh.).

Dar ce' e? ce bufnitură!... ce duduială! Sar în sus... Am dormit! am visat! E lumină bună de ziuă. Cum m-am speriat! am crezut că e un accident... Când colo, ce? Doamna cea tânără, cine ştie cum, din somn, a alunecat de pe banchetă ci şi a lovit cu picioarele pe domnul cel gros, care s-a deşteptat speriat şi el. Ce e însă curios e că toţi din compartiment ne-am deşteptat; numai tânărul domn doarme... acum în colţul din faţa mea.

Eu mă culc la loc: mai am nevoie de odihnă.

E ziuă mare... Domnul cel gros se ridică şi şade pe banchetă cu picioarele descălţate-n jos. Doamna tânără s-a rezemat iar cu ochii-nchişi. Cocoana-n vârstă, alături de ea, cască.

— Coană Sofiţo, zice domnul cu glas blajin, ia vezi unde mi-e cornul...

Cocoana caută în plasă şi dă jos un comet acustic; domnul îl ia şi-l pune cu gura cea strâmtă la ureche, apoi:

— Coană Sofiţo! cum zici dumneata să-ncep? cum mi-a spus

Buiucliu[1]? cum mi-a spus Schachmann[2]? ori cum mi-a spus Urechiă[3]?

Cocoana, vorbind aproape şi tare în gura largă a cometului:

— Cum ţi-a spus Buiucliu?

— Patru luni de zile cura lui Kneipp, acolo la loc...

— Da' Schachmann?

— Maşina electrică...

— Da' Urechiă?

— Hapurile alea americane... cum le zice? Cocoana, tare şi adânc în comet:

— Pink...

[1,2,3] Trei medici cunoscuţi din Bucureşti; cel din urmă, umoristul Alceu Urechiă, unul din prietenii lui Caragiale.

— Hehe... da...

— Eu zic să le-ncepi pe toate odată.

— Aşa zic şi eu.

— Tot ai vreme acuma: şi Miţa are să stea la Franţişbat vreo două-trei luni

— Cât? întreabă domnul.

— Vreo două-trei luni! strigă cocoana în comet.

— Cel puţin patru, a spus doctorul! răspunde domnul. Şi zicând acestea, dă cocoanii cometul şi se culcă la loc cu spatele spre bancheta din faţă.

„Am înţeles!“ zic eu în gândul meu. Domnul începe să sforăie.

— Mişule!... Mişule!!... Mişule!!!

— A adormit! zice cocoana.

— Bravo! zice tânăra... Da' boanghenul doarme, mamiţo? Eu horcăi.

— Nu-l auzi?

Tânăra se scoală de la locul ei şi trece lângă Mişu, în faţa mea, pe câtă vreme cocoana ia locul din faţa domnului care horcăie.

... A trecut poate un ceas... parc-a fost o clipă... M-a lovit ceva peste picioare... Deschid ochii; e lumină de soare...

Domnul horcăie mereu... Cocoana fumează veghindu-l...

În faţă-mi, perechea cea tânără doarme zâmbind: femeia cu capul cel frumos pe umărul şi pieptul voinic al omului, care o reazimă cu braţul drept pe după spate, pe când în mâna stângă îi ţine amândouă mânuşiţele.

Ne-apropiem de Pesta.

Cocoana a moţăit cât a moţăit şi a adormit şi ea... O! Argus!

Domnul care horcăie face o mişcare... vrea să se scoale... Se scoală!

Eu mă ridic desperat şi, apucând cele trei mâini din faţă, le zgudui puternic.

Tânăra pereche sare drept în picioare.

— Ptfiu ! fir-ai al dracului de boanghen! Cum m-ai speriat! Dar eu, nenţelegând româneşte, i-arăt pe domnul care se-ntoarce şi deschide ochii, pe când tânărul a şi pierit în coridor.

În splendidul restaurant al gării, la Pesta, stau la o masă, luând cafea cu lapte, domnul cel în vârstă, doamna cea tânără şi mamiţa. Pe masă, alături de ceaşca domnului, stă cometul acustic... La o masă foarte aproape e tânărul meu tovaroş de compartiment, care răspunde la numele Mişu.

Eu mă apropiu de masa unde sunt damele, salut politicos, iau cometul, şi-l pun cu deschizătura cea mică în urechea domnului; domnul şi-l aşază cum ştie mai bine; apropiu gura de deschizătura cea largă şi zic tare şi răspicat:

— Boierule! deşi n-am onoare să vă cunosc... vă rog să vă uitaţi încoace...

Şi-i arăt masa unde d. Mişu Boierul se uita încotro i-arăt: cocoanele au înlemnit.

— Boierule! adaog eu, vezi pe tânărul acesta?... îl vezi?... îl vezi?

— Ei! da; ce?

— Te-ntreb numai, de curiozitate!

Apoi, întorcându-mă cătră damele aiurite:

— Călătorie şi petrecere bună, coconiţelor! Vă sărut mânuşiţele!... Şi boanghenul pleacă mândru că nu s-a-ndurat să se şi răzbune pe o tânără uşuratică, turburându-i mai mult decât o clipă luna de miere.

1901

INIŢIATIVA...

CUPRINS

— Stăm rău, foarte rău, domnule!... Statul nu vrea să se gândească!... Nu este nici o încurajare; ba, putem zice că este chiar o persecuţiune... Şi asta — să-mi dai voie să-ţi declar — este trist, nu numai pentru noi, agricultorii, care nu suntem capabili să mergem cu egoismul pân-acolo; este trist pentru ţară; căci, în definitiv, noi plugarii suntem, ca să zic aşa, topor de oase; noi ăştia devastaţii...

— Pe d-ta, zic eu, nu te-a devastat.

— Te rog, nu mă-ntrerupe; lasă-mă să termin... Noi ducem greul ţării ăştia, care fără noi, ce să zicem?... Parcă n-ar mai merge, să fluieri numa din buze şi să umpli doldora punga statului, din care pe urmă să vie şi să sugă ţâţă atâtea lipitori declarate şi clandestine, care trăiesc pe spinarea noastră, care, vai de capul ei! numa sufletul nostru ştie!... Nu, domnule! până nu vine statul cu o lege nu mai merge!... Statul trebuie' să se gândească serios!

Acestea mi le debitează iritat amicul meu, nenea Stasache, unul dintre marii noştri agricultori.

Eu, care nu sunt în curent cu chestia agrară, mă mărginesc a-i răspunde printr-o întrebare:

— Nene Stasache, nu s-ar putea să lăsăm statul şi să-ncercăm o îmbunătăţire prin — cum să zic? — prin iniţiativă privată?

Dar amicul meu se irită mai rău:

— A! care va să zică, şi d-ta eşti d-ei cu iniţiativa privată?... îmi pare bine!... Mersi!

— Mă iartă, nene Stasache, zic; eu, să-ţi spun drept, nu cunosc chestia, şi...

— Apoi, dacă nu cunoşti chestia, mă-ntrerupe el şi mai iritat, de ce te pronunţi?... că toţi dv. vă pronunţaţi fără să cunoaşteţi

chestia... Nu, domnule!... Asta, nu noi, eu şi cu d-ta; asta, statul trebuie!... înţelegi?

— Înţeleg; decât eu ca publicist ce vrei să-ţi spun decât că trebuie numaidecât să deschidem o campanie energică pentru ca în sfârşit statul să-nceapă odată să se gândească...

— S-o deschideţi, domnule! asta este datoria dv. de publicişti imparţiali, daca sunteţi adevărat la înălţimea misiunii dv. atât de frumoase; căci, să nu uitaţi, v-a dat Dumnezeu o pană care este o armă; prin urmare, trebuie să aveţi un ideal pentru ţara asta care aminteri se prăpădeşte... Şi, daca m-asculţi pe mine, aici s-o bateţi dv.: statul trebuie să se gândească serios!

M-am despărţit de Stasache jurându-i că niciodată n-am considerat pana mea altfel decât ca o armă, şi promiţându-i că îndată voi deschide campania.

Pe când mă gândeam cum s-atac chestiunea, iată că mă-ntâlnesc cu un eminent artist dramatic, un om plin de încredere-n sine, aşa de plin că alta nimic nu mai poate-ncăpea.

— Teatrul nostru naţional şi literatura noastră dramatică au ajuns într-o stare proastă, domnule, foarte proastă... Statul nu vrea să se gândească serios! Nu e nici o încurajare; ba, chiar putem zice că este o persecuţiune... şi, permite-mi să-ţi spun, e trist, nu numai pentru noi — căci artistul nu poate niciodată merge pân-acolo cu egoismul — deşi suntem, orice s-ar zice, prea din cale-afară desconsideraţi, cu toate că se declamă şi se cântă pe toate tonurile că fără cultură o ţară nu poate-nsemna nimica; şi este foarte adevărat: numai cu cereale şi cu zarzavaturi, şi chiar cu petrol, nu se poate pune o ţară faţă cu cultura europeană, care merge cu paşi gigantici — îi mai trebuie să-şi manifesteze şi mentalitatea; şi mi se pare că arta şi literatura sunt cele mai înalte manifestaţiuni ale mentalităţii unei naţiuni; căci, în definitiv, nu se prezintă cineva în lume cu pântecele şi cu organele inferioare, ci cu fruntea, cu acel

aparat al gândirii sublime, care face din om regele creaţiunii... Şi ce se face pentru arta şi literatura naţionale?... Nimic! E trist! Ne trebuiesc mai multe teatre... Statul ar trebui să se gândească serios!...

Am ascultat cu toată atenţia frumoasa tiradă, şi numai când m-am convins sigur că s-a terminat, am răspuns:

— În fine, daca trebuiesc, dacă-n adevăr trebuiesc mai multe teatre, asta se poate face prin iniţiativa privată...

— Şi dumneata eşti de cei cu iniţiativa privată? Bravo!... Nu umblaţi cu mofturi, domnule, cu iniţiativa privată!... Aici statul trebuie să se gândească!

— Amice, zic eu, înţeleg, decât ce vrei să-ţi spun ca publicist alta decât că putem duce o campanie pentru ca statul să se gândească-n sfârşit...

— S-o duceţi, domnule! şi mai ales d-ta ai aci o datorie de conştiinţă, în calitate de publicist şi de vechi sufler, care-nţelegi durerea şi porţi o spadă nobilă, care este pana d-tale... Şi aici s-o bateţi dv. mereu: statul trebuie să se gândească.

M-am despărţit de eminentul artist cu hotărârea să-ncep campania... Dar mai întâi, trebuie să stabilesc cu cine încep: cu nenea Stasache ori cu eminentul?... în adevăr plugarul are întâietatea de timp; da, dar artistul, deşi i-am promis după, care întâietatea de cauză: chestiunea artei şi literaturii naţionale reclamă mai urgent o soluţiune. Dar iată, tocmai când încep, d. Caracudi, reporterul, care le află toate cu câteva minute înainte de-ntâmplare, vine, ştiindu-mă cât mă interesez ca vechi sufler de artă, să-mi comunice o veste, menită să mă bucure: zilele astea se va depune în Cameră un proiect de lege pentru reorganizarea teatrului naţional. Iată, în rezumat, economia acestui proiect:

În fiecare comună urbană se va organiza câte o societate dramatică, în proporţie se-nţelege cu numărul locuitorilor

respectivi, şi care va primi de la comună şi de la stat câte o subvenţie suficientă pentru bunul progres al artei şi literaturii dramatice române.

Societatea va fi condusă de un director numit de minister, şi de un comitet compus din cinci membri, şi adică din: primarul local în persoană sau prin delegaţiune; un mare comerciant şi un mare industrial (cetăţeni români); un profesor cu titlu definitiv de la şcoala de grad superior, tras la sorţi, în prezenţa societarilor, şi cel mai în vârstă preot ortodox din localitate; în oraşele de reşedinţă judeţeană, protopopul va trece de drept în acest post onorific, indiferent de vârstă.

Sunt încântat... Victorie!... Am scăpat de o campanie!... Să vedem acuma de plugari... Unde-i arma mea? Să-ncepem!... Dar, iată amicul meu Mitică, foarte enervat:

— Monşer, stăm rău! foarte rău! e ceva deplorabil şi ridicol în acelaşi timp... Şi asta, să-mi dai voie să-ţi spun, e trist nu numai pentru noi ca părinţi, care orişicum e o durere, nu poţi să zici! ca să-ţi expui un copil în cea mai fragedă vârstă; căci în definitiv un părinte mai poate avea un copil; şi nu din egoism o spun; dar e trist pentru ţara întreagă să te vezi la discreţia capriţiului unei doici! pentru că, imaginează-ţi că existenţa unui copil — Sisilica, fetiţa noastră, de exemplu — este, din cauza ci, periclitată; căci doctorul pretinde că noi n-am păzit-o îndeajuns, şi laptele este stricat, ceea ce nu mai poate conveni pentru nutriţiune, neavând încă formate sucurile gastrice; şi fireşte suntem desperaţi, încât nu mai avem alt refugiu decât la biberon, fiind d-abia la şase luni!... Şi ea, mizerabila! n-a mai avut răbdare! să fi avut măcar încă patru luni: puteam s-o-nţărcăm. Înţelegi?

— Cum să nu-nţeleg, daca sunt păţit? Copil... doică... ştiu! ştiu ce lucru belaliu!

— Şi statul, urmează, din ce în ce mai enervat, bietul părinte, stă cu mâinile-ncrucişate, şi nu vrea să se gândească serios, când

este vorba de o chestiune care interesează ţara întreagă, secerând atâţia copii, chemaţi să dea tributul lor de sânge... Este o chestie mare, domnule, chestia alăptării!... să nu glumim!

— Dragă Mitică, zic, înţeleg prea bine enervarea ta; dar eu crez că-n privinţa asta, ar trebui şi iniţiativa privată...

— A! care va să zică şi d-ta, ca şi doica noastră, eşti d-ei cu iniţiativa privată! Bravo!... Nu, domnule! destul cu iniţiativa privată, care i-am văzut cât de triste consecinţe! Nu! Statul este dator să se gândească, în sfârşit, să ia iniţiativa; căci e păcat! suntem părinţi!...

— Atunci, să ducem o campanie prin presă...

— S-o duceţi, domnule! asta e datoria sacră pentru dv. publiciştii, dacă sunteţi adevăraţi publicişti, nu moftangii!...

— A! Mitică!

— Nu! strigă el în culmea enervării; trebuie statul!... Auzi! doică fără lapte!... Auzi! doică să... Bravo!... Şi statul, indiferent... şi laptele... laptele ei!...

Şi pleacă necăjitul părinte, să caute biberon, probabil.

Ia, să vedem: cu teatrul am isprăvit; mai am două campanii; cu care să-ncep?

Fireşte că agricultura ar trebui să ne intereseze în primul rând ca fiind o ţară eminamente agricolă; dar tocmai pentru asta, mă-ntreb: ce poate face o ţară agricolă fără braţe? Atunci, natural că trebuie să ne gândim mai întâi la chestia poporaţiunii; prin urmare, las deocamdată pe nenea Stasache şi-ncep cu chestia doicii; curaj!

„O chestiune vitală pentru ţara noastră... Chestiunea alăptării... Ce facem cu cetăţenii, cu soldaţii de mâine?... Până când din partea statului această indiferenţă condamnabilă, această criminală injurie?... Până când copilul român... laptele şi biberonul... etc....“

1909

CUPRINS

APRECIERI CRITICE

Să ne oprim acum puţin, în treacăt, asupra câtorva categorii de personaje din schiţele lui Caragiale, spre a vedea cum zugrăveşte el această „mahala“, sau, mai bine, ce zugrăveşte, ce aspecte l-au izbit mai mult, ce învinuire aduce el acestei mahalale, de ce lucru, deci, face el răspunzător liberalismul român. În sfârşit, cu alte cuvinte, spre a vedea ce sunt şi cum sunt aceste clase nouă ,pe care se întemeiază formele nouă în care trăim.

Mai întâi, acum, în schiţele sale, Caragiale zugrăveşte mai mult clasa mijlocie—şi mai rar celelalte categorii zugrăvite în *Scrisoarea pierdută*. Bucăţi ca *Highlife*, ca *Five o'cloch,* ca *Telegrame* etc., în care să zugrăvească pe „stâlpii puterii“, sunt într-o proporţie redusă. În majoritatea schiţelor sale, personajele sunt mai ales funcţionarii de toate felurile, care formează de fapt, în mare parte, mica noastră burghezie. Aceşti oameni se numesc mai toţi, Ionescu, Georgescu, Vasilescu, Popescu, Protopopescu, Iconomescu, adică oameni „fără strămoşi“, cum se zice, feciorul lui Ion, al lui Gheorghe, al lui Vasile, feciorul popei, al protopopului, al iconomului etc.

Aceste nume sunt foarte caracteristice. Ele arată mai întâi joasa extracţie a personajelor—invazia straturilor celor mai de jos în viaţa socială—, şi apoi lipsa de personalitate a acestor personaje, insignifianţa lor —, caracterul de turmă. Aceste personaje, ridicate spre suprafaţă, sunt pasta amorfă pe care formele nouă lasă aceeaşi pecete, pocită şi vulgară.

Şi, mai întâi, toată această turmă este lipsită de interesele adevărate ale vieţii, umplându-şi în chip mizerabil golul sufletesc, de fiinţe dezrădăcinate, cu tot felul de îndeletniciri fără rost. Iată familia care se zbuciumă să petreacă o zi la Sinaia (*Tren de plăcere*), zbucium din care nu profită decât doar madam Georgescu, care ascultă, noaptea pe lună,

„menuetul lui Pederaski“, cântat de ofiţerul de administraţie Mişu. Ori, iată, mai caracteristic, acei oameni (*De închiriat*) care, în lipsă de altceva, de alte evenimente, se mută din jumătate în jumătate de an, fără alegere, în case şi mai rele decât cele unde au stat—stare sufletească ce culminează în acea hazlie întâmplare a celor două cucoane care au case alăturea, făcute absolut la fel, şi care, după ce oftează luni întregi că nu-şi pot închiria casele şi invidiază pe toţi cei ce se mută cărându-şi penibil cioburile, sfârşesc prin a se muta una în locul alteia! Această schiţă mai simbolizează şi nestabilitatea, lipsa de viaţă aşezată, zdruncinul rezultat din introducerea formelor nouă. În altă schiţă, *Caut casă*, Caragiale simbolizează această lipsă de viaţă aşezată, prin casele de închiriat din Bucureşti şi, ca contrast, ca simbol al vieţii aşezate de altă dată, evocă, cu atâta poezie, casa gospodărească de moda veche, din Ploieşti, în care şi-a petrecut copilăria sa, casa lui Hagi Ilie(observaţi numele!), cu ogradă, cu grădină, cu cerdac mare, cu lilieci.

Această pătură socială e apoi şi proastă. Prostia aceasta, mai ales, formează obiectivul satirei lui Caragiale. Atâţi „amici“ din opera sa, Lache, Mache, Tache, stăpâni pe câteva cunoştinţi banale şi nerumegate, exprimate într-un stil ridicol de incoerent şi într-o limbă ridicol de împestriţată, umplu paginile cele mai frumoase ale lui Caragiale. Citiţi, de pildă, minunata *O lacună*...

Prostia aceasta, lipsa de cultură, mahalagismul acesta, Caragiale ni le arată şi sub haina bogăţiei. În *Five o' clock*, barbaria şi vulgaritatea unor mahalagioaice ordinare se desfăşură într-un palat luxos, plin de obiecte de artă scumpe. Mai mult decât oricare alta, această schiţă ne arată cât e de uşor să-ţi asimilezi partea materială a civilizaţiei, dar cât e de greu s-o asimilezi pe cea sufletească. Ce n-avem noi? Toate instituţiile, toate darurile tehnicei moderne, dar cine reprezintă acele instituţii! Cine se foloseşte de acele daruri! Gândiţi-vă cât geniu omenesc presupune un tren, şi cine, ce barbar primitiv se lăfăieşte într-un vagon-restaurant, în expresul care vine de la Vârciorova la Bucureşti.

Această pătură socială e şi adânc imorală. Caragiale are trei schiţe(*Cadou, Diplomaţie, Mici economii*), în care ne arată cum bărbaţii îşi vând femeile fie pentru bani, fie pentru protecţie, adică tot pentru bani. Şi le vând în modul cel mai natural, aşa, că am putea zice că inferioritatea

lor sufletească merge până acolo, încât ei nu sunt imorali, ci, mai jos, amorali.

Aceeaşi imoralitate, căptuşită cu prostie, caracterizează şi presa, acea instituţie care este menită să formeze opinia publică(*Boris Saraffof!, Sinuciderea din str.Fidelităţii* etc.)

Şi aceştia formează publicul român, clasa conştientă a ţării, „ţara legală“! Aceştia sunt clasele nouă, create de liberalism! Iată opera liberalismului, masă pe care se sprijină organizarea statului român modern!—pare a zice Caragiale.

În *O scrisoare pierdută*, pe cei doi instituitori, agenţii lui Caţavencu, îi cheamă Ionescu şi Popescu (primul Ionescu şi primul Popescu ai lui Caragiale). Aceasta înseamnă că ei sunt de extracţie populară, feciorul popei şi feciorul lui Ion. Fac parte din cei ce se ridică din poporul de jos. (Până atunci „poporul“ era burghezia). E un episod al „ridicării noroadelor“, care începe mai pronunţat atunci.

Acest nume, împreună cu Diaconescu, Protopopescu, Iconomescu (feciori de diaconi şi preoţi de diferite grade; mulţimea lor constată faptul real că, la începutul „ridicării noroadelor“, mai ales preoţii, mai înstăriţi şi deja diferenţiaţi de norod, puteau furniza fii cu oarecare învăţătură de carte, ca să ocupe funcţiile create de formele nouă — deocamdată funcţiile mici) aşadar, aceste nume vor mişuna, mai târziu, în „Momente“. Aproape nici nu-i va chema altfel, decât atunci când autorul îi va numi cu numele de botez, şi atunci se vor numi Lache, Mache, Tache, Mitică etc.

Dar cum aceste nume, pe lângă evocarea extracţiei populare, sunt, prin frecvenţa lor, aproape nume comune, Caragiale a mai intenţionat să evoce şi lipsa de individualitate a acestor personaje, caracterul lor de gloată, o ceartă amorfă, pe care formele nouă şi urmările lor au lăsat aceeaşi pecetie—urâtă, după sentimentul lui Caragiale.

E natural ca pentru el toate aceste nume să aibă ceva comic. Comicul lor vine din cauza că ele îi evocă mahalaua. Dar sunt comice şi prin frecvenţa lor, prin faptul că au ajuns ca nişte nume comune. Frecvenţa, uniformitatea aceasta e „du mecanique plaque sur du vivant1 (1“Ceva mecanic lipit peste ceva viu“ — deviniţie a comicului, dată de Bergson)“.

Şi-n adevăr, acei pe care el îi numeşte Popeşti şi Machi în „Momente“ n-au individualitate. Marele creator de oameni Caragiale n-a creat în

Machi şi Popeşti individualităţi, pentru că, după el, n-au individualitate nici în viaţa reală. Formele nouă i-au redus la unitate, i-au făcut la fel de ridicoli. Comicul fiecăruia e comicul întregii categorii. Unul sufere de „situaţia“ ţării, altul sufere de „lacuna“ din codul penal—aceasta e singura deosebire.

Marele creator Caragiale a reuşit să facă acest *tour de force* de creaţie, se poate zice negativă: să nu dea nimic individual acestor tipuri, ci numai pecetea categoriei lor.

În comedii, unde avea de creat caractere, n-a procedat aşa. Acolo personajele, oricât de neînsemnate, au nume foarte individuale. Nu le cheamă Mache şi Popescu, afară de institutorii din O scrisoare pierdută, cu care începe Caragiale să zugrăvească anonimatul acestei categorii — această „societate anonimă“. Iar Ionescu şi Popescu din *O scrisoare pierdută* — ca toţi cei din „Momente“ de mai târziu — nu-s individualizaţi. Şi sunt singurele personaje neindividualizate din toate comediile lui Caragiale. Aceasta se potriveşte cu rolul acordat lor în comedie. Conform concepţiei lui Caragiale, acel rol impunea, chiar, aceste nume.

De altfel, pe vremea când a scris comediile ori în timpul când şi-a plasat acţiunea pieselor, abia începuse „ridicarea noroadelor“. Abia începuse ascensiunea lui Mache şi Popescu. Chiar dacă n-ar fi fost motivul principal — nevoia impusă de genul literar de a crea individualităţi — realismul, supunerea la obiect, trebuia să impuie lui Caragiale zgârcenie de Popeşti.

Ce rol are la Caragiale numele în conceperea personajului se poate vedea mai bine decât oriunde într-o schiţă din „Momente“, unde a luat ca erou un Mache, dar la pus într-o situaţie serioasă şi tragică. E *Inspecţiune*, în care e vorba de sinuciderea unui casier.

Schiţa are ca personaje exact personajele din celelalte „Momente“.

Dar aici pe erou îl cheamă Anghelache, tot nume de om din clase inferioare, dar rar şi mai serios şi nemaiutilizat de Caragiale aiurea. Iar celelalte personaje din *Inspecţiune* (adică Lachii, Machii, Ioneştii şi Popeştii din alte schiţe), aici n-au nume. Caragiale le-a ascuns numele, căci dacă-i numea, trebuia să-i cheme ca în toate schiţele, cu atât mai mult cu cât e vorba de o petrecere la o berărie între exact aceřaşi „amici“ din restul „Momentelor“.

Dar aceşti funcţionari acum nu mai vorbesc fleacuri. Ei sunt îngrijoraţi de soarta lui Anghelache, pe care o presupun teribilă. Iată de ce Caragiale n-a putut să le spună pe nume. Numele acestea, comicizate atât de mult de el, ar fi dăunat atmosferei grave a bucăţii. Dar nici n-a putut să le dea alte nume, adică altfel de nume, căci şi-ar fi falsificat realitatea. (Când însă, în peregrinaţiile lor nocturne ca să dea de urma lui Anghelache, întâlnesc pe un amic al lor care nu luase parte la afacerea asta gravă — acesta are nume şi-l cheamă fireşte: Mitică).

Şi iarăşi în deosebire de toate *Momentele*, aceşti Lache şi Mache acum nu vorbesc cu caragialisme, ori ceva în legătură cu el. Nici Chiriac nu vorbeşte stropşit în scenele de dragoste.

D. P. Zarifopol a imaginat cândva pe Pulcherie Chiriac, fiica personajului din *O noapte furtunoasă*. Se zicea acum douăzeci de ani că însuşi Caragiale se gândea, sau chiar lucra la „Urmarea" comediilor sale — evoluţia tipurilor şi a urmaşilor lor. Dar pe cât ştim, n-a rămas nimic de la Caragiale în direcţia aceasta. (Cercetările ulterioare ale manuscriselor lui Caragiale au descoperit într-adevăr schiţa unei piese care trebuia să înfăţişeze personajele *Nopţii furtunoase* după 30 de ani).

Totuşi, o Pulcherie Chiriac, ba chiar mai multe, găsim în momentele de mai târziu. De pildă, Esmeralde Piscupesco (— Episcopesco; bărbatul ei, burghez mare, e pe o treaptă mai înaltă a ierarhiei, nu e numai Popescu) şi alte doamne Popesco, acum devenite „Societate bună", Trăind în palate somptuoase, cu „five oclock tea" etc. Aşadar, dacă n-a arătat evoluţia tipurilor şi familiilor din comedii — dacă n-a creat pe Pulcherie Chiriac — Caragiale totuşi a urmărit evoluţia categoriei sociale din comedii. Este drept că Pulcherie Chiriac e mai evoluată decât Esmeralde Piscupesco. Pulcherie e dintr-o generaţie mai nouă decât Esmeralde. Poate e fiica ei.

În Caragiale se vede gradaţia. De la Miţa Baston la Mari Popescu şi de la Mari Popescu la Esmeralde Piscupesco. De-atunci încoace, a trecut vreme — şi Esmeralde a născut pe Pulcherie. E istoria întreagă a „ridicării noroadelor", a evoluţiei burgheziei noastre simbolizată şi prin nume, tot mai moderne şi mai occidentale.

Această problemă a numelui Caragiale n-o uită niciodată, atât de mult numele face parte din procesul său de creaţie. Într-o schiţă, pe două

mahalagioace vechi le cheamă Ghioala şi Anica. Pe fiicele lor:Matilda şi Lucreţia. În altă schiţă, în care instituitoarea dintr-un târguşor e Aglae Poppesco (aici occidentalizarea a lucrat teribil la pronume) şi secretarul primăriei Atanasiu Eleutherescu (Tănase Lefterie a fost înnobilat prin etimologism), — pe consilierul comunal, aşadar simplu cetăţean, mahalagiu de modă veche, îl cheamă, încă, Niţă Necşulescu (modernizat şi el din Neacşu).

În toate aceste schiţe e vorba de Muntenia.

În schiţele cu subiect din Moldova (plasarea subiectului în Moldova se cunoaşte după limba personajelor), lucrul se schimbă cu totul. Aici personajele se numesc: Gudurău, Perjoiu, Grigoraşcu, Buzdrugovici, Bostandaki, etc. — iar numele de botez sunt: Costăchel, Iordăchel, Athenais, Edmond, Raoul etc. Pronumele acestea sunt foarte individuale şi chiar cu o nuanţă de „originalitate“, adică de bizarerie. Prin această originalitate, ele amintesc numele din Gogol. Şi-n adevăr, chiar şi personajele seamănă cu cele din Gogol, în sensul că au rămas mai în afară de curentul cel mare al vieţii şi au curiozităţi legate de o astfel de stare.

Formele nouă, burghezia, ridicarea noroadelor etc., sunt fenomene mai ales munteneşti. Şi de aceea Caragiale a urmărit fenomenul mai ales în Muntenia. Moldova a rămas în urmă. A rămas mai veche. Aceasta l-a frapat pe Caragiale şi aceasta o redă prin numele personajelor. Aceste personaje sunt în parte boieri. Şi-n adevăr, în Moldova, influenţa franceză s-a exercitat mai ales asupra boierilor (căci burghezia a fost puţină). Caragialele Moldovei, Alecsandri a satirizat efectele influenţei franceze asupra boierilor şi mai ales a boierinaşilor. Această influenţă a dat ca rezultat mai întâi pe Coana Chiriţa, pe Gahiţa Rosmarinovici, pe Iorgu de la Sadagura — pictaţi de Alecsandri — şi apoi pe urmaşii lor, Edgar Bostandak, Athenais Gregoraşcu, pictaţi de Caragiale. Aceşti boieri se numeau Bostandaki şi Grigoraşcu şi nu Ionescu şi Popescu, căci nu erau fiii anonimi ai anonimului Ion ori ai unui popă dar influenţa franceză i-a schimbat din Iorgu Grigoraşcu în Raoul Gregoraşcu şi din Chiriţa Grigoraşcu în Athenais Gregoraşcu. Pe de altă parte, în numele Bostandaki (şi se poate şi Buzdrugovici) se vede originea străină a unei părţi din boierimea moldovenească, origine care nu e totdeauna grecească.

În Edgar Bostandaki e simbolizată decăderea, decavarea boierimii moldoveneşti. Bostandakii au mişunat prin Iaşi până ieri şi au rămas încă resturi şi azi.

Iar şarjarea acestor nume moldoveneşti este dreptul autorului comic, cum am văzut. Această şarjare este făcută cu mult simţ al realităţilor. Aceste nume ne evoacă perfect caracterul de special, de învechit, de „original", de „survivance" — de tot ceea ce a redat şi Gogol în opera sa. Numai numele Gregoraşcu are altă fizionomie: un Gregoraşcu e general şi şef de partid. E mai amestecat în viaţa modernă.

Aşadar, toată deosebirea istorică din veacul trecut din Moldova şi Muntenia e redată în numele inventate de Caragiale.

Această semnificativă acordare de nume nu se dezminte decât rar. Vreau să spun că foarte rar Caragiale dă nume care să nu indice natura personajului dintr-un punct de vedere oarecare. Aşa ar fi numele Pampon şi Mazu (Didina, din *D-ale carnavalului*) care probabil sunt alese pentru trebuinţele intrigii, căci din cauză că nişte personaje din piesă rostesc vorbele „Mazu" (un termen de joc de cărţi) şi „Pampon", intriga, cum se ştie, se încurcă de tot. Dar la urma urmei şi aceste nume plasează pe purtătorii lor în mediu lor special.

Să mai adăogăm că odată Caragiale a pus un nume cu intenţii polemice: revizorul Lazăr Ionescu-Lion — la adresa lui G. Ionescu-Gion, pe care l-a persiflat şi altfel. Dar cum acest procedeu al lui Gion de a-şi creia pseudonimul l-au imitat şi alţi Ioneşti — pe lângă intenţia polemică, Caragiale a putut să aibă în vedere şi satirizarea unei apucături mai generale.

În opera lui Caragiale, problema numelor proprii e mai importantă decât în opera altor scriitori, pentru că opera lui e comică, şi într-o astfel de operă, numele e o însuşire mai esenţială a personajului, decât în alte genuri literare.

Garabet IBRĂILEANU

...Schiţa e, în fond o ghicitoare ce trebuie văzuta în adevărata ei lumină, căci Caragiale, ca „meşter mozaist" ce se socotea, combina, cu răbdare şi inteligenţă speculativa, „mărgeluşe", spre a face cu ele diverse

„figuri raţionale“ (aici e cheia ce descifrează pomenita afirmaţie a lui Ibraileanu, după care „Caragiale e mai artist decât poet, oricât de mare poet e“) de aceea, nu m-aş hazarda sa afirm că corespondentele ideatice dintre autorul *Conferinţei* şi filosoful din *Stagira* ar constitui o pură întâmplare, ca nenea Iancu n-ar avea, de fapt, habar de unele aspecte esenţiale ale filosofiei lui Aristotel. Dar nici nu voi susţine ipoteza ridicolă ca, asemeni unui studiosus, Caragiale ar fi buchisit, pe îndelete, Fizica sa Metafizica aristotelica. El putea şi chiar obişnuia să se informeze, cu rapiditate, consultând excerpte, enciclopedii („Luchi, adu-mi pe Larousse“, exclama nenea Iancu, când voia sa găsească unele lămuriri ori argumente decisive) sau cine ştie ce culegeri de apoftegme şi *bons mots* etc. Şi, în fond, adeseori, nici nu avea nevoie de mai mult! Căci Caragiale este înzestrat cu harul rarisim de a inspira, cu naturaleţe şi fără efort, însuşi aerul esenţelor. Apoi, nu trebuie sa uitam ca fapt de extremă importanţă — Caragiale este o fire profund socratica, lucru dovedit de numeroasele şi surprinzătoarele sale afinităţi cu magistrul lui Platon şi Xenofon. În primul rând, şi unul, şi celalalt sunt, intr-un anume sens, indiferenţi la farmecul nopţii, atraşi fiind, în exclusivitate, doar de problemele spirituale şi cerebrale. Reproşul ce i s-a făcut în această privinţă — ca ar fi lipsit de sentimentul şi percepţia naturii este o dovada şi de naivitate, şi de flagranta neînţelegere. Nenea Iancu nu agreează deloc excursiile montane şi extazierea sentimentală în faţa peisajelor de orice fel (memorabil e răspunsul dat unui individ sâcâitor care-l bătea la cap să participe la o plimbare prin munţi, spre a se înduioşa în faţa grandorii naturale: „Ce natura, mă? ce e natura? Natura e în capul meu“); el prefera, încântat şi incitat, sa colinde gările, cafenelele, berăriile, prăvăliile şi pieţele, ca să discute cu cei din jur în toate aceste puncte însufleţite şi zgomotoase ale banalităţii zilnice, provocând şi savurând conversaţiile nu numai cu intelectualii, ci şi cu oamenii de cea mai umila speţa sociala: bărbieri, birjari, bucătărese, chelneri, zarzavagii, băcani, precupeţi... Motivul îl dezvăluie Caragiale în câteva păreri: „Noi ştim că, dintre toate fenomenele, acele ce ne interesează mai mult pe noi, oamenii, sunt mişcările sufleteşti ale omului“. Nu altfel se comporta, aflăm de la Diogenes Laertios, Socrate, care „discuta chestiuni de morală în prăvălii şi în piaţă, convins

fiind că studiul naturii nu ne este de folos; el spunea că cercetează „Ce bun şi ce rău ţi s-a-ntamplat acasă?“ (*Vieţile şi doctrinele*..., II, 21.) [...]

...Principala dificultate de care s-au izbit toţi editorii operei lui Caragiale constă în sistematizarea acesteia pe categorii literare. Pe de o parte, graniţele dintre „schiţă“, „moment“, „notiţă“, „notă“, „notiţă critică“, „amintiri“, „povestire“, „nuvelă“ etc. (enumerarea reproduce fie titulatura volumelor publicate de autorul însuşi, fie pe aceea a foiletonului din *Universul*) sunt destul de labile, în absenta unui criteriu obiectiv al departajării, cu aplicabilitate generala şi obligatorie. Pe de altă parte, oscilaţiile în clasificare au fost alimentate de caracterul eterogen al volumelor apărute în timpul vieţii scriitorului, care includ texte ţinând de formule literare diferite. Dacă apartenenţa unora dintre acestea la un gen ori altul e doar discutabilă (în sensul ca argumente pro sau contra pot fi şi au fost în egală măsură invocate de editorii ori de comentatorii operei caragialiene), în schimb altele, în mod sigur, contravin flagrant titlului sub care au fost reunite. Astfel, culegerea *Schite uşoare* (1896) cuprinde monologul *1 aprilie*, tipărit ulterior de autorul însuşi în volumul de teatru din *Opere complete* (1908); în *Momente* (1901) sunt incluse câteva nuvele şi povestiri (*La hanul lui Mânjoală*, *Cănuţă*, *Om sucit, La conac*, *Două loturi*, cu specificarea că doar acesta din urma face corp comun cu universul schiţelor); *Schiţe nouă* (1910) reuneşte, la fel, nuvele şi povestiri (*Kir Ianulea*, *Mama*, *Pastramă trufanda*, *Partea poetului*, *Calul dracului* etc.); în schimb, sub titlul de *Novele şi povestiri* din seria de *Opere complete*, autorul adună unele texte aparţinând evident „momentelor“ (ca dovada că toate figuraseră anterior în sumarul volumului de *Momente*: *Reportaj, Boris Sarafoff!*..., *Groaznica sinucidere*..., *Tren de plăcere*, *Inspecţiune*, *25 de minute*, *Art. 214*). Şi exemplele pot continua.

Ezitările autorului însuşi sunt, aşadar, evidente. Pentru că, daca în eterogenitatea primelor sale volume putem presupune o preocupare minimă pentru sistematizare, ediţia de *Opere complete* reprezintă prima tentativă de organizare a propriei creaţii, iar această încercare este în buna parte eşuată. (În afara amintitelor ezitări, trebuie insa sa presupunem la Caragiale şi existenţa unui calcul conştient atunci când a proiectat sumarele atât de mozaicate ale volumelor sale: gândul că,

amestecând schiţele cu nuvelele, povestiri ori articole teoretice, dă o anume „greutate“ acestor culegeri şi că, totodată, astfel se poate adresa unui public cat mai divers, oferindu-i fiecărui cititor posibilitatea de a-şi alege ceea ce-l interesează.) Oscilaţiile celorlalţi editori ai lui Caragiale sunt, la fel, vizibile în deosebirile de optică privind departajarea materialului. Ghidindu-se, firesc, după punctul de vedere personal, autorii de ediţii au operat, aproape fiecare, transferul de texte dintr-o categorie în alta, multe dintre acestea fără, în fond, altă justificare posibilă decât aceea a propriei viziuni subiective integratoare. Încât, în afara lotului compact de „momente“, „schiţe“, „nuvele“, „povestiri“ etc. acceptat unanim ca atare, mai există şi unele titluri migratoare, care, de la o ediţie la alta, ilustrează pe rând genuri literare diferite.